T.C.

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: ULUSAL BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE

Yüksek Lisans Tezi

ELİF GİRGİN

İZMİR- 2018

T.C.

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: ULUSAL BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE

Yüksek Lisans Tezi

ELİF GİRGİN

DANIŞMAN: PROF.DR. MEHMET BÜLENT ULUDAĞ

İZMİR- 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: ULUSAL BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE" adlı çalışmamın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10.07.2018

Elif GİRGİN

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	K-Q TSE-ISO-EN 9000
	TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21 İlk Yayın Tar.: 03.10.2017 Rev. No/Tar.: 00/.. Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans / Doktora Programı öğrencisi ..ELİF GİRGİN..... ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:
Sayı :

Uluslararası İlişkiler.. Anabilim Dalı Başkanı

İmza
Prof.Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE.. başlıklı yüksek lisans / doktora tezi ile ilgili olarak jürimiz 01.10.2018 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında ~~OYÇOKLUĞU~~/OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

☒ KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

i) Bilime yenilik getirmiştir ☐
ii)Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir ☐
iii)Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır ☒
iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisansta geçerlidir) ☐

☐ RED

☐ DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet Bülent Uludağ
Üye	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Arslan
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Seçkin Barış Gelmez
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: ULUSAL BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE

Elif GİRGİN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Enerjinin giderek önem kazanması ile Ukrayna'nın jeopolitik konumu siyasetinin belirlemesinde etkili olmuştur. Değişen dünya siyasetinin enerjiye bağımlılığının artmasıyla Ukrayna'ya olan ilgiyi arttırmıştır. Ukrayna'nın tarih sahnesine çıktığı ilk andan itibaren jeopolitik konumu sadece RF için değil, diğer ülkeler içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Enerji konusunda RF'ye bağlı olan Avrupa ülkeleri ve RF'nin bu bölgedeki yükselişini engellemek isteyen ABD bölgede AB ve NATO ile varlıklarını pekiştirmek istemiştir.

SSCB'nin yıkılmasıyla AB ve ABD, bölgede boşluğu doldurmaya çalışmıştır. RF kendi içerisindeki sorunlarla uğraştığı için bölgede var olamamıştır. 2000'li yıllarda RF'nin bölgede etkinliğini tekrardan kazanmak istemesi, Ukrayna ile ilişkilerin seyrini değiştirmiştir. Ukrayna jeopolitiği üzerinde büyük güçlerin mücadelesi görülmüştür. Ukrayna büyük güçlerin mücadelesinin arasında kalmıştır. Büyük güçlerin var olması Ukrayna'nın ekonomik ve siyasi istikrarsızlığıyla birleşince küresel bir krizin yaşanmasına neden olmuştur. RF'nin Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana egemenliğini tanımayışı ve RF'den uzaklaşmasına tepki vermiştir. RF'nin bu krizin ortasında yer almasına neden olmuştur. Kriz iki devlet arasında kalmayıp küresel bir sorun olmuş ve büyük devletlerde dâhil olmuştur. Bu süreçte yer alan bütün aktörlerin her biri etkilenmiştir. Fakat en büyük zararı Ukrayna ve halkı görmüştür. Sürecin zor ve sancılı olmasına rağmen Ukrayna halkının RF'den bağımsız olduğunu, kendi varlığını sürdüreceğini ve en önemlisi de Ukraynalılık bilincinin

oluştuğunu göstermiştir. Ukrayna bu krizden toprak parçası olan Kırım'ı kaybetmesi hem siyasi hem de psikolojik olarak etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsızlık, Jeopolitik, Kriz, Batılı Güçler, Ulusallaşma

ABSTRACT

Master Thesis

Post Cold War Ukraine: From National Sovereignty ToInternational Rivalry

Elif GİRGİN

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of International Relations Program

Energy importance is increasing day by day and Ukraine's geopolitics has also affected to determination of politics. In the changing of world politics, great powers have focus on the Ukraine with the frame of energy supply and dependency. Ukraine geopolitics is always important for every country. The European Union countries which is dependent to Russia's natural gas wanted to play active role and USA wanted to prevent Russia Federation's so EU and NATO is activated on this area by establishing relationship with Ukraine.

After the dissolution of USSR, the black hole was occurred on the world and EU, USA tried to fill the gap with these economical aids, to help to establish democratic institutions. In the 2000's , Putin wants to establish Eurasia Empire and gained power on the USSR Satellite All great powers has focused on Ukraine and great game was began. Ukraine which has not yet complete the process of national-building process, have does not decide to select to their way. The fact that Russia does not recognize the sovereignty of Ukraine since her independence and Russia reacted to her policy decision because Russia wants that Ukraine is always close to Russia and she should be part of Russia and so Ukraine crisis was occurred. All actors were affected but biggest damages were seen on Ukraine and her communities. Although this process is painful and difficult, Ukraine shows that Ukraine and her people are independent and she will continue her existence as independent. The consciousness of Ukrainianism has come together all Ukrainian people and they showed their strength to all world. The separation of Crimea which

is a part of Ukraine affected to Ukrainian and her people both as politically and as psychological.

Keywords: Independence, Geopolitics, Crisis, Western Powers, National Sovereignty

İÇİNDEKİLER

SOĞUK SAVAŞ SONRASI UKRAYNA: ULUSAL BAĞIMSIZLIKTAN ULUSLARARASI REKABETE

YEMİN METNİ II
TUTANAK III
ÖZET IV
ABSTRACT VI
İÇİNDEKİLER VIII
HARİTA LİSTESİ XI
KISALTMALAR XII
ÖNSÖZ XIII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
UKRAYNA'NIN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

1.1. Ukraynalılık Tanımında Slavların Rolü ve Avar-Hazar Hâkimiyeti 8
1.2. Moğol-Tatar Hâkimiyeti ve Rusya'nın Yükselişi 12
1.3. Litvanya-Lehistan ve Polonya Krallığı Yönetimi 15
1.4. Kırım Hanlığı ve Kazak Devletinin Yükselişi 17
1.5. Rus Devrimi içerisinde Ukrayna ve I. Dünya Savaşı 22
1.6. II. Dünya Savaşı'nda Ukrayna'nın Durumu 27
1.7. S.S.C.B. 'nin Dağılması ve Ukrayna 'nın B.D.T. 'ye Katılması 31

İKİNCİ BÖLÜM
S.S.C.B.'NİN DAĞILMASINDAN SONRA BAĞIMSIZ UKRAYNA'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ

2.1. Ukrayna'nın Jeopolitiği ve Önemi 34
2.2. Bağımsızlık Sonrasında Ekonomik Gelişmeler 36

2.3. Bağımsızlıktan Turuncu Devrime Kadar Siyasal Gelişmeler 37
2.4. Bölgesel ve Demografik Farklılıklar 38
2.5. Ukrayna'nın Dış Politika Tercihleri 41
2.6. Ukrayna'nın Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Ülkelerle ve Siyasi Kurumlarla İlişkileri 43
2.6.1. Ukrayna ve Avrupa Birliği İlişkileri 43
2.6.2. Ukrayna ve ABD İlişkileri 46
2.6.3. ABD ve Rusya Federasyonu İlişkileri Çerçevesinde Ukrayna – NATO İlişkileri 49
2.6.4. Rusya Federasyonu ile İlişkiler 52
2.6.4.1. Karadeniz Filosunun Durumu ve Kırım'ın Statüsü 55
2.6.4.2. Nükleer Silahların Rusya Federasyonu'na Devredilmesi 58
2.6.4.3. Rus Azınlıkların Statü Sorunu 60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TURUNCU DEVRİM VE UKRAYNA'DA BIRAKTIĞI ETKİLER

3.1.Turuncu Devrim'e Giden Gelişmeler 65
3.2. Ukrayna Seçim Analizi ve Turuncu Devrim 66
3.3.Batı Yanlısı Yönetim ve Turuncu Devrimin Sonu 69
3.3.1.Enerji Anlaşmazlıklarında Ukrayna-Rusya İlişkileri 71
3.3.2.Turuncu Devrim Sonrası Ukrayna'daki Siyasi Gelişmeler 73
3.4.Ukrayna Krizi 77
3.4.1.Realist ve Neorealist Yaklaşımlar Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış 82
3.4.2.Liberalist Yaklaşım Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış 92
3.4.3.Sosyal İnşaacılık Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış 101
3.4.4.Rusya'nın Kırım'ı İlhakı ve Batılı Devletlerin Kırım Üzerindeki Politikaları 110
3.5.Krizin Doğu Bölgelerine Genişlemesi ve Rusya Federasyonu'nun Bölgeye Etkisi 116

3.5.1.AB'nin Ukrayna Krizindeki Rolü 121
3.5.2.ABD ve NATO'nun Ukrayna Krizindeki Rolü 122

SONUÇ 125
KAYNAKÇA 132
EKLER 150
EK-1: Pavlik Morozov Anıtı 150
EK-2: GULAG Kamplarının Bulunduğu Bölgeler 151
EK-3:1943-1944 Kızıl Ordunun İlerleyişi 152
EK-4: Doğu ve Batı Ukrayna'nın Profilleri 153
ÖZGEÇMİŞ 154

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Slavların Anayurdu ……...…… 9
Harita 2:2004 Yılı Ukrayna Seçim Sonuçları …….…….…… 75

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AGİT: Avrupa güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı

AVET: Avrasya Ekonomik Topluluğu

A.G.E: Adı Geçen Eser

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

BİO: Barış için Ortaklık

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

RF: Rusya Federasyonu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SSC: Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

START 1: Stratejik Silahlar İndirim Antlaşması (Strategic Arms Reduction Treaty)

S. : Sayfa

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

USAID: United States Agency for International Development

YY: Yüzyıl

YZU: Yüksek Zengin Uranyumu

Vb.: Benzeri

ÖNSÖZ

Ukrayna'da Turuncu Devrimle başlayan değişim devam etmiştir. Ülke sınırlarını aşan ve hatta Ukrayna'nın toprak kaybıyla sonuçlanan Ukrayna Krizinin önce RF'yi ve sonra Yakın Çevresini etkileyen bir süreç olmuştur. Bu sürecin etkileri sadece yakın çevresiyle kalmayıp Batılı devletleri ve ABD'yi etkilemesi krizi küresel düzleme taşımıştır. Uluslararası ilişkiler bağlamında etkilerinin önemli olması konunun geçmişten günümüze incelemesini gereksinimini doğurmuştur. Uzun bir araştırma dönemi sonucunda ortaya çıkan tez sürecinde birçok değerli insanın maddi ve manevi katkıları olmuştur. Yaşanan bu süreçte yanımda bulunarak desteklerini, sevgilerini ve inançlarını esirgemeyen bu değerli kişilerin manevi ve maddi desteklerinin karşılığı olmamasına rağmen minnettarlığımın bir parçası olan teşekkürü borç bilirim.

Bu yola birlikte çıkmayı kabul ederek, tez konumun seçiminden, kaynakların temininden, düzeltilmesinden sonuna kadar büyük özenle emek sarf eden ve en önemlisi engin bilgilerini paylaşan, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve her zaman öğrencisi olduğum için çok büyük onur duyduğum Değerli Hocam Prof. Dr. Mehmet Bülent Uludağ'a minnettarım. Tez çalışmasına olan katkılarının yanı sıra hayata ve akademik hayatın gereklilikleri konusunda yol gösterdiği için çok teşekkür ederim.

Akademik hayatta yer almak bazen zorlayıcı, yorucu ve büyük destek gerektiren bir süreç olabilmektedir. Bu süreçte manevi desteklerin ve inancın insanın hayatında nasıl önemli olduğunu bu süreçte öğrendim. Yıldığım, yorulduğum ve inancımı kaybettiğim bu dönemde, her seferinde daha büyük bir inançla ve destekle hiçbir şekilde yardımlarını esirgemeyen, en yoğun zamanlarında bile zaman ayırarak ilgilenen, gerek akademik deneyimleri gerek hayatla ilgili paylaşımlarıyla bu süreçte yanımda hep destek ve büyük sabır gösteren Sayın Hocam Dr. Haktan Birsel'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazma sürecinde kaynak konusunun önemini hepimiz bilmekteyiz. Bu süreçte bazen kaynaklara ulaşmak konusunda sıkıntı yaşadığım süreçte elinden geleni hiçbir şekilde esirgemeyen, manevi olarak hep yanımda olan ve en stresli dönemlerini çeken Canım Arkadaşım Arş. Gör. Alican Mert'e, çocukluğumdan beri yanımda olan, her yıkıldığımda kaldıran, en yoğun işinin arasında bile benim için koşturan ve İstanbul Teknik Üniversitesi kütüphanesi ile aramda en büyük köprüm ve benim için o kitapların arasına büyük mücadele veren Can Dostum Pınar Babat'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Akademik hayatıma başlamaya karar verdiğim andan tez yazım sürecime giden bu uzun dönemde her zaman en büyük destekçilerim olan, bana olan inançlarından bir gün vazgeçmeyen, her daim en büyük sevgiyle yanımda, bu süreci benden daha çok benimseyerek uzun gecelerimin yol arkadaşları olarak bu süreçte maddi ve manevi en büyük yükü alan, en huysuz ve aksi hallerime dayanan Ailem'e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

Elif GİRGİN
İzmir, 19.06.2018

GİRİŞ

Ukraynalılar ve Ruslar aynı kökenden gelen Slav gruplarıdır. Yüzyıllar içinde aynı inanışlar altında birleşmiştir. Kiev prensliği Moskova'nın henüz ilkel bir yerleşim olduğu çağlarda kurulmuş ilk önemli Slav devletidir. Kıpçak Türkleri ve Moğollarla yaptıkları harpler bu devleti zayıflatmış ve vassal durumuna sokmuştur. Kuzeydeki Moskova görece daha az baskı altında olduğundan giderek gücünü arttırmış, Tatar boyunduruğundan kurtulmuş, önce prenslik ve sonra Çarlık İmparatorluğu'na dönüşmüştür. Ukrayna 1654'de, Polonya ve Osmanlı baskısı neticesi Çarlıkla birleşmiştir. Bu önemli olayın 300. yıldönümünde 1954'de Sovyet yöneticileri ekonomik ve stratejik nedenlerle Kırım Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ni Ukrayna SSC'ne bağlayarak, bir tür "armağan" vermişlerdir. Ama 60 yıl sonra bambaşka koşullarda, Rusya-Ukrayna gerginliğinin bir sonucu olarak Putin liderliği "ben verdim ben aldım" misali Kırım'ı çekip geri almıştır.

Çarlık döneminde Ukraynalılar "küçük Rus" ya da "Rusçuk" anlamına gelen bir argo ile çağrılmıştır. Bu aslında aşağılayıcı bir ifade olmuştur. Zira tarihsel olarak Kiev, Moskova'dan çok önce var olmuştur. Bu rekabet Ukrayna'da kendine has bir milliyetçilik yaratmıştır. Tarihsel olarak komşularıyla oldukça zorlu süreçler yaşayan Ukrayna halkı için Moskova "ehven-i şer" yani kötünün iyisi ya da en az zararlı olanı gibi görülmüştür. 2014 krizi ile Rus istilası ile yine karşılaşıldıysa da Ukrayna'da ayrışma ve milli varlığını koruma mücadelesi devam etmiştir.

Soğuk Savaş Dönemi boyunca Ukrayna, Sovyet sisteminin bir parçası olarak Moskova merkezli Rus boyunduruğunu hissetmeye devam etmiştir. S.S.C.B.'nin dağılması sonrasında ise bağımsız bir devlete dönüşmüş ve Avrupa ile bütünleşme içine girmesi RF ile ilişkilerini etkilemiştir. Ancak bünyesinde hep var olan Rus sempatizanları ve Rus kökenliler sayesinde Ukrayna milliyetçiliği kırılgan bir yapı haline gelmiştir. Bu durum gelecekte Ukrayna milliyetçiliğini zayıflatıp etkisizleştirecek bir hale dönüşmesine izin vermiştir.

Ukrayna, S.S.C.B. dönemi ve sonrasında Ruslar için olduğu kadar Batılılar için de jeo-stratejik olarak büyük önem taşıyan bir ülke ve toplumdur. Bu yüzden I. ve II. Dünya Savaşlarında olduğu gibi Soğuk Savaş ve sonrasında Ukrayna üzerinde

küresel bir mücadele oluşmuştur. Böyle bir devleti 1917 Rus İhtilali'nin karmaşası içinde ortaya çıkartanlar Alman İmparatorluğu orduları ve generalleri olmuştur. Lenin'in başkanı olduğu devrimci hükümete dayatılan ateşkes sınırları, Ruslar açısından büyük toprak kayıplarını ifade etrmiştir. 3 Mart 1918 Brest-Litovsk anlaşması ile resmileşen bu kayıpların oluşturduğu topraklarda Minsk merkezli Beyaz Rusya ve Kiev merkezli ve Don Irmağı'na kadar uzanan kocaman Ukrayna devletleri Almanlarca icad edilmiştir. İlginç olan şey, Almanlar yenilince İngiliz ve Fransızlar da bu ayrışmayı desteklemiştir. Denikin ve Wrangel liderliğindeki "Beyaz" orduların en önemli üsleri Ukrayna oldu. İç savaşı kazanan Kızıl Bolşevikler, zaten kurulmuş olan Beyaz Rusya ve Ukrayna devletlerini ortadan kaldırmadılar, rejimi değiştirip "Sovyet Cumhuriyeti" haline getirdiler. Ruslar ve Batılılar arası bu uzun mücadele sürecinde Ukrayna devletinin yönünün ve geleceğinin ne olacağı sorusu her zaman gündemde olmuştur. Ukrayna'da milliyetçiliğin kökenleri ve Ruslarla olan ilişkileri, orta ve uzun vadede Ukrayna milliyetçiliğinin ve devletinin varlığını sürdürüp sürdürmeyeceği sorunsalı bu araştırmada sorgulanmıştır.

Moğol Devleti'nin Slav topraklarındaki varlığının Rus toplumu ve devletinin oluşumu üzerindeki etkileri incelemeye değerdir. Kazan-Kırım-Volga bölgelerindeki Tatar kökenli unsurlarla günümüze ulaşan etnik izlerin siyasi ve tarihi yönleri belirgindir. Ruslar ve Ukrayna Kazakları asırlarca bu unusurlarla mücadele içinde tarihlerini oluşturmuştur. Ukrayna'yı Rusya'ya yaklaştıran önemli bir unsur bu ortak düşman algısı olmuştur. Aynı algı Polonyalılara ya da İsvaşlilere yönelik olarak vardır. Ama Tatarların ve Türklerin geriletilmesi, Polonya'nın XVIII. asırda ortadan kaldırılması, İsveç'in güçten düşmesi, ortak Rus-Ukrayna başarıları olarak not edilebilirse de, şan-şeref-ganimet her şey Moskova'ya Çarlara yazılmış, müttefik olan Ukraynalılar "tebaa" durumuna indirgenmiştir. Litvanya-Lehistan-Polonya eksenindeki Katolik seddinin saldırganlığı Ukrayna'yı Ruslara iterken, neticede Polonyalılarla aynı kaderi Ortodoks Ukraynalılarda yaşadılar, Çar'ın başlangıçta gönüllü, sonrasında da zoraki hizmetkarları olmuştur.

XVII. asırda Polonya'nın zulümlerine maruz kalan Ukrayna halkında uzun asırlardan sonra ilk defa bağımsızlık olgusunu ortaya çıktı. Nikolay Gogol'un "Taras Bulba" karakteri sanal, masalsı ve efsanevi bir folklorik olgu değil, gerçek bir

tarihsel kişiliktir. Ukrayna direnişinin ve özgürlüğünün olduğu kadar, Polonyalılara duyulan kuşku ve nefretin de sembolüdür. Ukraynalılık kavramının doğuşu ve Ukrayna'nın bağımsızlık mücadelesi ilk safhası bu "Kazak Dönemi"nde başlamıştır.

Ukrayna tarihsel ve jeopolitik konumu itibarıyla bir geçiş bölgesidir. Çatışmalarla oluşan ve sürekli değişen hudutlar çok farklı dini ve etnik grupları bu topraklara getirmiştir. Doğal kaynaklar ve tarım açısından zengin ve geniş bu toprakların çekiciliği istilalar ve yıkımlar yaşanmasına neden olmuştur. Uluslararası ilişkilerde diğer devletler arasında yaşanan olaylarbile konumu nedeniyle Ukrayna'yı etkilemiştir. Polonya-Rus, İsveç-Rus, Osmanlı-Rus çaışmaları, Rusya İç Savaşı, Nazi istilası, tarımsal kollektivizasyon, Soğuk Savaş sonrası Rusya-Batı gerginliğibu olaylara misal olarak verilmiştir.

Stalin politikalarına maruz kalan Ukraynalılar, kendi topraklarında zulüm görmüş, İkinci Dünya Savaşı'nda ise korkunç bir Nazizulmü yaşamıştır. Ukrayna topraklarının önce Rus ve daha sonra Almanya işgalleri altında görmüş oldukları zulüm Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olarak var olması istemini açıklamıştır. 1991 sonunda referandum ile bağımsızlığını ilan eden Ukrayna'nın siyasi oluşum sürecinde birtakım zorluklarla yüz yüze gelmiştir. Ulus oluşum sürecinde ekonomik, siyasi ve bölgesindeki demografik farklılıkların açıklanması Ukrayna'nın durumunun anlaşılması için önemlidir. Bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Batı dünyasıyla yoğun ilişkiler kuran Ukrayna'nın bu durumu RF'yi rahatsız etmiştir. Bu devlet Ukrayna'nın siyaseti üzerinde baskı araçları ile varlığını hissettireceğini ortaya koymuştur. Zira Ukrayna olmaksızın "büyük Slav-Ortodoks varlığı" hayata geçmeyecektir. Ukrayna'nın Pan-Slavizm için olduğu kadar Avrasyacılık içinde böyle hayati önemi vardır. Ukrayna, Şanghay İşbirliği Örgütü, Kollektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütü gibi kurumlarda yer almadığı gibi, Batı Dünyası'na aşırı bir ilgi duymuş, NATO, AB ve ABD ile ilişkilere koşarcasına ilgi göstermiştir. Ukrayna'nın iç siyaseti ile dış politikasının ilişkisi eşine az rastlanır bir birliktelik arzetmektedir.

Ukrayna'nın dış siyasi tercihlerinde Batılı devletlerle bütünleşme sürecini başlatması, RF'nin Ukrayna siyasetinde baskın bir tutum sergilemesine neden olmuştur. Sanıldığının aksine bu devletin Finlandiya, Türkmenistan, Moğolistan gibi tampon bir devlet olarak kalması olası değildir. Ya Batı'nın ya da Avrasya

Bloğu'nun içinde yer alacaktır. Devletin bölünmesi sadece Rus-yoğun bölgelerin ayrılması biçiminde olmuştur. İç savaşa dönüşmüş bir bölünme olmayacaktır. Böylesi bir olasılık Avrupa'ya akan milyonlarca mülteci anlamına gelecektir. Bu durumu öngören küresel güçlerin rasyonel hesapları olası iç savaşın dış destekçilerini elimine edeceği içindir ki, iç savaş olasılığı söz konusu olamaz. Rus-yanlısı grupların ayrıldığı bir Ukrayna, sakat ve düşkün olarak yoluna devam edebilir. Ama Rus baskıları sürecek ve devletin tamamını kontrol etmek isteyen güçlere her türlü destek verilecektir. Batı yanlılarının güç ve itibar kaybına uğramaları için her şey yapılacaktır.

Ukrayna'nın Batı ile ilişkiler kurması ve enerjinin öneminin git gide artması bölge üzerinde jeopolitik hakimiyet mücadelesinin alt yapısını anlamayı gerektirir. Ukrayna'da 2004 "Turuncu Devrimi" ile başlayan dönemin bu küresel doğu-batı rekabetine işaret eder. Turuncu Devrimi başlatan seçim sonuçlarının analizi ülkenin siyasetinde bölgelerin ve halkın tercihlerindeki ayrışmayı ve mutlak bölünmeyi anlamak için de önemlidir. Turuncu Devrim sırasında siyasi adayların kimler olduğu ve bu süreçe etki eden devletlerin seçimler sırasındaki tutumlarının da anlaşılmasını gerektirecektir. Turuncu Devrim ile Ukrayna'da Batı yanlısı siyaset dönemi ayan beyan başlamış, kadrolar değişmiş ve Batı ile ilişkiler arttırılırken RF ile ilişkilerin seyri düşük voltaja indirgenmiştir. Ama büyük umutlarla gelen Turuncu Devrimise istenilen başarıyı yakalayamamış, Rus yanlısı Yanukoviç liderliğindeki güçler iktidara uzanmışlardır.

RF ile olan enerji problemlerinin anlaşılması da Turuncu Devrim süreciyle doğrudan alakalıdır. Ukrayna ve RF ilişkileri gaz sorunları çerçevesinde şekillenmeye başlamış ve bu durum Avrupa'yı da etkilemiştir. Turuncu Devrimin sonlandıran Yanukoviç iktidarı AB ile olan ilişkilerin seyrinin değiştirdi. Avrupalılar bunu gerekçe göstererek ülke başkentinde "yeni bir Turuncu Devrim" oluşturmak amacıyla ayaklanma çıkarttılar. Böylece zincirleme etki-tepki süreci 2014 krizine giden süreci başlattı ve mesele Rusya-Batı kapışmasına dönüştü. Ruslar, hem Batı yanlısı Poroşenko iktidarını zora sokmak, hem de bu iktidarın yükünü Batılılara yıkmak ve ödetmek adına ellerinden geleni yaptılar. Sorunu askeri çatışma boyutlarına kadar getirdiler. Putin, Batılıların bölünmüşlüğünü ve korkaklığını görmüştü ve onlara Ukrayna'yı "dar etme" niyetiyle harekat ediyordu. Tavırları

anlamlı, ama rasyonel değildir. Putin pek çok yaptırımla karşı karşıya kaldı, ama doğal gaz anlaşmaları iptal de olmamıştır.

Ukrayna'nın jeopolitik konumun ve sahip olduğu özellikler Ukrayna'nın geçmişinden bugüne devletlerin ilgisini çekmiştir. Bağımsızlığını kazanmasından sonra Ukrayna dış politikasında Batı yanlısı bir tutum sergilemiştir. Ukrayna'nın bağımsız devlet olarak sergilediği bu tutum ve Batı yanlısı siyaset seçimi en çok Rusya'yı rahatsız etmiştir. Bu durum Ukrayna'yı RF ve Batı arasında oluşan mücadelenin arasında bırakmıştır. Ukrayna'nın gelecekte hangi kampta olacağı sorunsalı 2014'den beri yaşanagelen krizin temelini oluşturur. Batılılar bu ülkeyi ısrarla AB ve NATO ile birleştirme çabasının daha sert Rus tepkilerini getireceğini görmüştür. Şimdilik bu sevdadan vazgeçmiş görünmektedir. Fransız-Alman liderlikleri bunu açıkça ifade etmektedir. Onlar Ukrayna ile "ortaklık anlaşması" ötesine geçmeme sözünü bile Putin'e verebilecekleri görülmektedir. NATO'ya alınma meselesi ise asla gündeme gelmeyecektir. Batılılar Ukrayna için Finlandiya benzeri bir tampon-tarafsız ülke modelini bile kabul edebilirler, ama bunu Ruslar asla kabul etmeyecektir. Ruslar muhalif unsurların Beyaz Rusya örneğindeki gibi ya bastırıldığı ya da ülkeden def edildiği bir Ukrayna kurarak, "Büyük Avrasya-Slav İmparatorluğu" hedeflerine ulaşmak istemektedir.Bu kurulamazsa Rusya'nın küresel politikada başat-hegemon bir rolünün asla olamayacağını da bilmektedir.

Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte dış siyasetinde Batılı Devletler ile yakınlaştığı görülmektedir. Fakat Ukrayna'nın Batı ile yakınlaşması RF tarafından pek sıcak karşılanmamaktadır. Stratejik, ekonomik ve tarihsel olarak önem verdiği Ukrayna'nın Batı ile bütünleşmesi RF'nin güvenliği tehdit etmektedir. Aynı zamanda Soğuk Savaş sonrasında Batı ile büütnleşemeyen RF'nin düşman olarak algıladığı Batılı Devletlerin sınırlarına gelmesine neden olmaktadır. Enerjinin önemini artmış ve enerji hatlarının Ukrayna üzerinden geçmesi bölgenin önemini arttırmaktadır. Ukrayna'nın boru geçiş hatları üzerinde olması, geniş ve zengin tarım toprakları ve RF-Batı arasındaki tampon bölge konumu devletlerin ilgisini çekmektedir. Bu kapsamda Batılı Devletler Ukrayna ile ticari ve ekonomik ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Batılı Devletler Ukrayna ile ilişkilerini geliştirirken RF'nin tepkisine neden olmaktadır. Bu durum Ukrayna üzerinde Batılı Devletler ve RF'nin çıkarlarının çakışmasına neden olmaktadır. Bölge üzerinde

Batılı Devletlerin ve RF'nin çeşitli siyasi çekişmeleri görülmektedir. Ukrayna'nın varolmasından bugüne kadar Batlı Devletler ve RF arasında sürekli bir güç mücadelesi arasında ve çeşitli devletlerin yönetimi altında kaldığı görülmektedir. Tezde Ukrayna'nın neden sürekli büyük güç mücadeleleri arasında kaldığı sorusu sorulmaktadır. Bu sorunun cevabı tarihsel dönemden başlayarak günümüze kadar olan süreç içerisinde açıklanmaya çalışılmaktadır.

Tezin birinci bölümünde Ukrayna ve Rusya'nın aynı topraklarından çıkmış olması ve köken itibari ile benzer olmalarından dolayı iki Slav kavminin tarih sahnesine çıkmalarından bahsedilmektedir. Aynı zamanda Rus devletleri üzerinde bugün bile etkisinin hissedildiği, yönetimleri altında kaldıkları devletler ile olan siyasi ve sosyal ilişkileri ilerleyen dönemleri anlayabilmemiz açısından önemlidir. Bu kapsamda bu devletlerin Rusya ve Ukrayna ile etkileşimleri anlatılmaktadır. Ukrayna kelimesinin ilk kez kullanıldığı ve Ukrayna Devleti'nin temeli olarak kabul edilen Kazak Dönemi, Ukraynalı kimliğinin nereden geldiğini ve nasıl oluştuğunun kavranabilmesi için detaylı bir şekilde incelenmektedir. 2014 yılında başlayan ve Büyük Devletlerin güç mücadelesi temellerinin çok eski yıllara dayandığı gösterilmeye çalışılmıştır. Ukrayna'nın sadece bugün değil geçmişte büyük devletlerin güç mücadelesine neden olduğunu ve Ukrayna'da var olan Doğu-Batı ayrımının nasıl ortaya çıktığı gösterilmektedir. I. ve II. Dünya Savaşlarında Ukrayna'nın SSCB ve Batılı Devletler ile olan siyasi durumundan bahsedilmektedir. Dünya Savaşları sırasında SSCB ve Batılı Devletler arasında kalan Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte egemen bir devlet olarak siyasete girişi anlatılmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde bağımsız bir devlet olan Ukrayna'nın jeopolitik konumu, ekonomisi ve siyasi yapısından bahsedilmektedir. Aynı zamanda Turuncu Devrim sırasında belirgin bir şekilde ortaya çıkan Doğu- Batı ve etnik ayrımların bölge siyaseti üzerindeki etkisini göstermek adına bölgesel ve etnik farklılıklar incelenmektedir. Ukrayna'nın bağımsızlığından sonra parlayan yıldızının ve güç mücadelesine neden oluşundaki etkenlerden bahsedilmektedir. Bu etkenlerin Batılı güçler olması sebebi ile Ukrayna'nın ABD, AB ve RF ile olan ilişkilerini açıklamak gerekmektedir. Ukrayna'nın Batılı devletler ile olan ilişkileri açıklanırken ortak geçmişe sahip olduğu RF ile ilişkileri açıklanmaktadır. RF ile olan ilişkilerin ortak

bir geçmişe dayanması ve aynı toprakların paylaşılması beraberinde iki ülke arasında sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda RF ve Ukrayna arasında geçmişte yaşanan fakat bugün bile ilişkilerini etkileyen sorunlar detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde Ukrayna'da değişime sebep olan ve Ukrayna Krizi'nin bir nedeni olarak kabul edilen Turuncu Devrimin sebepleri anlatılmaktadır. Büyük umutlarla başlayan, siyasette ve ekonomide büyük değişimleri getireceğine inanılan Turuncu Devrimin bir sene sonra bitmesiyle, Ukrayna'nın siyasi ve ekonomik durumdan bahsedilmektedir. 2013 yılının sonunda Ukrayna Başbakanı'nın AB ile Ticaret Anlaşmasını imzalamaması ülke içerisinde tepkilere neden olmuş ve olaylar bölgsel sınırları aşarak küresel düzleme taşınmıştır. Bu durum sonucunda Batılı Devletler ve RF konuya dahil olmuştur.Ukrayna Krizi'nin hem ülke hemde küresel düzene etkilerinin olması konunun detaylı bir şekilde incelenmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda Ukrayna Krizi çıkış noktasından itibaren detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. RF'nin Kırım'ı ilhak etmesiyle birlikte kriz küresel düzeni etkilemiş ve uluslararası hukukun ihlali konusunu gündeme taşımıştır. RF'nin Ukrayna'da sergilemiş olduğu tavır ve Kırım'ın ilhakı krizin tek bir boyutu olmadığını göstermiş ve bu kapsamda uluslararası literatür konuyu derinlemesine araştırmaya başlamıştır. Çok boyutlu bir kriz olmasında dolayı üç farklı uluslararası ilişkiler teorisi ile Ukrayna Krizi değişik yönleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Her bir teorinin Ukrayna Krizi'ne bakış açısı verilmeye çalışılırken bu teorilerin eksik kaldığı yönlerden de bahsedilmiştir. Kırım'ın ilhakı süreci ve Batılı devletlerin bu durum karşısındaki tutumlarından bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UKRAYNA'NIN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

1.1. Ukraynalılık Tanımında Slavların Rolü ve Avar-Hazar Hâkimiyeti

Dünyada var olan toplulukların kökenlerine yönelik yapılan antropolojik ve etimolojik çalışmaların neticesinde, çoğu toplumun ortaya çıktıkları bölge ve kökenleri tespit edilmesine rağmen bunlarla ilgili kesin bilgilere ulaşılamadığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında, Slav toplumunun kökeni ve başlangıç bölgesi diğer toplumlarda olduğu gibi tam olarak bilinememektedir. 19. ve 20. yy. Slavların yaşam şekillerine, yaşadıkları bölgeye, sosyo-politik yapılarına dair yapılan arkeolojik araştırmalarda da ortaya çıkış süreçlerine ait yeterli bilgi elde edilememektedir.[1] Bununla beraber Vernadsky, Slav toplumunun ve dolayısıyla Rusların, Hint-Avrupa kavimlerinden geldiğini belirtmektedir. Yaşanan olaylar göz önüne alındığında; Slavlarında o dönemde yaşadığı bölgelerdeki komşularından ve işgal ettikleri bölgelerde yaşayan toplumlardan etkilendikleri ayrıca değişik kültürlerden ve ırklardan yapılan evlilikler yolu ile ve bu durumun zamanla yaşam şekilleriyle birlikte kendilerine ait özelliklerinde değişimlere neden olduğu anlaşılmaktadır.

Slavların ilk vatanının, doğuda Dinyeper Nehri'nden başlayıp batıda Vistula, Buh Nehirlerini ve Oder Nehrini kapsayarak kuzeyde Karpat Dağlarına kadar ulaşan bölge olduğu bilinmektedir. Slavların anayurdunun bulunduğu bölgede günümüzde Kuzeybatısında Ukrayna, Güneybatısında Beyaz Rusya ve Doğusunda Polonya'nın yer aldığı görülmektedir. Aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere Slavlar; Karpat Dağlarından, Don Nehrinin kuzeyine kadar olan alan içerisine yayıldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Slavların coğrafi koşullar ve işgal politikalarından dolayı bir yerde uzun süre yaşamadıkları görülmektedir. Kaynakların azalması ve göçebe yaşam tarzları geçim kaynaklarının şekillenmesinde etkin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

---

[1] Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, s. 5-6.

Harita 1: Slavların Ana Yurdu

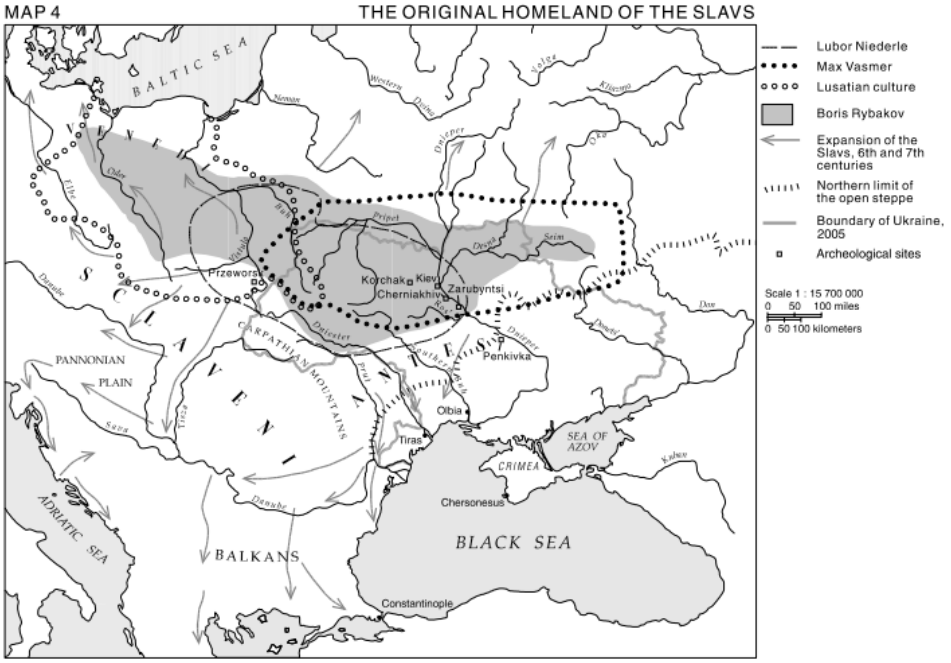

Kaynak: Paul Robert Magocsi, *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples,* Canada: University of Toronto Press, 2010, s. 85.

Slavlar bulundukları bölgede uzun süre kalamadığı içinDniester- Buh Vadisi boyunca Güney Ukrayna'ya doğru hareket etmişlerdir. Ukrayna, sahip olduğu doğal zenginlikler ve Karadeniz ve Azov Denizi boyunca Yunan ve Roman şehirleriyle ticaret yapılabilme olasılığı her zaman olmuştur. Bu durum Ukrayna'nın diğer toplumlar tarafından ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Ukrayna tarih boyunca güç mücadelelerine, savaşlara ve göçlere açık bir bölge haline gelmiştir.[2]

Dağınık halde yaşayan Slavlar'ı Vernadsky; Batı, Orta ve Doğu Slavları olarak üçe ayırmıştır."*Batı Slavları Orta ve Yukarı Vistula Nehri bölgesinde; Orta Slavlar, Karpat Dağlarından Orta Dinyeper Nehrine kadar olan bölgede, Doğu Slavları ise bozkırların kuzey bölgelerinde*" hatta bazı Doğu Slav grupları daha güneyde aşağı Don Nehri bölgesinde yaşamışlardır. Rusların atası olarak kabul edilen "*Orta ve Doğu Slavları zamanla daha geniş bölgelere yayılmışlardır*".'[3]

[2] Kurat, a.g.e. , s. 10-15.

[3] Kezban Acar, *Orta Çağdan Sovyet Devrimi'ne Rusya*, İstanbul: İletişim, 2009, s. 14.

Jordanes ve Procopius; Ukrayna topraklarında yaşayan Slavları üç gruba ayırmışlar; bunlardan Baltık Denizi boyunca Elbe, Oder ve Vistula nehirlerinin aşağı vadisinde yaşayanları Venedi, Karadeniz'in arasında Prut ve Buh Nehrinin güney kısmında yaşayanları Antlar ve Moravia, Karpat Havzası içerisinde Danube Nehrinin kuzeyinde yaşayanları Sclaveni olarak adlandırmıştır.[4] Ukrayna'nın gelişim sürecinde en etkin rolü oynayan Antlar[*]-Alans olarak da bilinen- kendi bölgelerine Slavların ve diğer kavimlerin yerleşmesini organize etmeye başlamıştır. Alansların sahip olduğu üstün askeri yetenekleri Slavları -bölgede yaşayan grupları- bir arada tutmuştur. Ukrayna'nın gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Askeri özelliklerinin yanında bölgede tarım ve hayvancılığa dayalı yerleşik düzeni kurmaları Slav Devletinin kurucusu olarak kabul edilmelerine sebep olmuştur. Her ne kadar Antlar, Slav Devletinin kurucuları olarak kabul edilmiş olsada, Slav Devletinin kurucularının farklı olabileceği görüşleri vardır. Çoğu yazara göre; Antların alanı Doğu Slavlarla sınırlanırken, Sovyet olmayan Ukraynalı yazarlar, onları Ukrayna Devletinin kurucusu olarak kabul etmiştir. Fakat Grekov,Rybakov gibi Sovyet yazarlar Antları 6. yy.da Volhynia'daki Dulibianlar ve Ros Nehrine yakın Orta Dinyeper bölgesinde Polianianlarla birlikte ilk Slav Devletini kuran yerli bir Slav grubu olarak kabul etmiştir.

Avarlar, Slavlar ile işbirliği yaparak yeni topraklarda kendi devletlerini kurmuştur. Avarların bu bölgeye gelmesiyle birlikte Antlar tarih sahnesinden silinmiştir. Avarların, Slavlar'ın sadece tarihi gelişiminde değil aynı zamanda kültürlerinde büyük etkisi olduğu görülmüştür.[**]

---

[4] Florin Curta, *The Making of Slav*s, UK: Cambridge University Press, 2004, s. 14.

[*] "Ants/Alans;Klasik kaynaklarda Alanslar İskit,İran ya da İranlı göçebelerden oluşan topluluk olarak tanımlanmaktadır.Ancak son yüzyıldan itibaren akademisyenler, Slavlar'ın atalarının bugün Kuzey-Doğu Orta İran Dili konuşan Oset Halkı gibi İranlı grup olabileceği üzerinde anlaşmıştır.Agusti Alemany, *Sources on the Alans A Critical Compilation***,** Netherlands: Brill, 2000, s. 2. Bazı Alanslar, Danube nehrinin kuzeyinde ikamet etmiş ve imparatorluk sınırları içerisindeki nehire karşı akınlarda bulunmuşturr. Diğer Alanslar ise Karadeniz kıyısı, Azak Denizi ve çoğu İranlı toplulukların arasında olduğu Cermen topluluklara yakın Don Nehrinin kıyısı boyunca yaşamıştır. Bernard Bachrach, *A History of the Alans in the West,* USA: University of Minnesota, 1973, s. 7.

[**] "Avarlar yarı göçebe tarzındaki hayvancılığı geçim kaynağı olarak benimsemiştir. Fakat bu yarı göçebe yaşam şekli daha sonra yerini yerleşik düzene bırakmıştır. Yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte özellikle Romalıar, Sarmatların haleflerive sonraları bu bölgeye yerleşen Slavlar tarım düzenine geçmişlerdir. Erdelyi Istvan, "Avarlar", (çev: Kürşat Yıldırım), *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, (2013), 342.

Bizans Seferi'nin başarısız olması ve kabile mücadeleleri Avar topraklarında iç savaşa neden olmuştur. Zaman içerisinde topraklarında Frankların gücü ve Hıristiyanlık Slavları etkisi altına almıştır. Baskıların arttırması sonucu Avarlar tarih sahnesinden silinmiştir.[5]

Slavların kendi siyasal birliklerini oluşturması ve Avarların da bölgeden çekilmesiyle birlikte, Slavlar diğer bir Türk kavimi olan Hazarların etkisi altına girmiştir. Hazarlar, Bulgarları egemenlikleri altına alarak sınırlarını Dinyeper Nehrine kadar genişletmiştir. Volga Nehri, İran, Kırım ve Kafkasya steplerine hâkim olan Hazarlar, Doğu Slav boyları üzerinde de etkisini artırmıştır.[6] Doğu Avrupa'nın güney kısmı Hazarlar, kuzeyi ise Vareg-Rusların yönetimi altında kalmıştır. Hazar Barışı sayesinde İskandinavya- Bizans ticaret yolunun gelişmesiyle birlikte zenginleşen ve ticaret yapan Varegler, Rurik'in yönetiminde Kiev'e gelerek Kiev Knezliği'ni kurmuştur.

Hazar ticaret bölgelerinde güç kazanmaya başlayan Slavlar, Kiev bölgesine yerleşmeye başlamıştır.[*] Bu bölge aynı zamanda Ruslar için de tarihsel anlamda önemli bir merkez olmuştur. Bu merkez doğudan Hazar ve Kıpçak akınları, güneyden ise Bizans tehditlerine maruz kaldığından dolayı Slavlar Karadeniz'e tam anlamıyla hâkim olamamıştır. Rus Knezi Syvatoslav'ın hâkimiyet alanlarını genişletmek istemesi, Bizans'ın saldırıları ve Hazar egemenliği altında bulunan Türk boylarının isyanı; kendi gibi Türk olan Avarlar gibi Hazarların da güç kaybetmesine neden olmuştur. Sınırlarını genişletmek isteyen Rus knezi Svyatoslav[**]Oka, Don ve Volga nehirleri boyunca ilerlemiştir. 10. yüzyıla gelindiğinde Azak Denizi'nin doğu kıyılarında bulunan Hazarların bütün toprakları Rusların sınırları içinde kalmıştır. Slavlar, Türklerle birlikte Bizans'a ve diğer toplumlara karşı ittifak kurmuştur. Fakat

---

[5] Michael Frassetto, *The Early Medieval World***,** California: LLC, 2013, s. 86.

[6] Golden Peter B, *The World of The Khazar*, (çev. Haggai Ben-Sahmmai ve Andras Rona-Tas), Boston: Brill, 2007, s. 7.

[*] "Oleg'den sonra gelen Vladimir'de genişleme mücadelesine devam etmiş ve Peçeneklere karşı başarılı girişimler yapılmıştır. 'Vladimir zamanında Desna, Vostr, Trubej, Sula ve Stugna ırmaklarına kadar genişleyen sınırlarda yeni şehirler kurulmuştur. Slovenler, Kriviçler, Finler ve Vyatiçler bu bölgelere getirilip yerleştirilmiştir. Janet Martin, *Medieval Russia 980-1584*, UK: Cambridge, 2007, s. 20.

[**] "Yaroslav döneminde Ruslar millet şeklinde yaşanması için gereken bütün şartları sağlamıştır. Bu dönem Rusya'da birçok önemli gelişmeyi yaşatmıştır. Hem Rusya hem de Ukrayna için önemli bir lider olmuştur. Rusya tarihinin ilk kanunu olarak bilinen Yaroslav'ın Pravdası bu dönemde yazılmıştır. Svyatoslav, Rus tarihinin en güçlü karakterlerinden biri olmuştur. Rusya tarihinin ilerleyen zamanlarda Balkanlardaki ilerlemesindeki en büyük katkıyı yine Svyatoslav yapmıştır." D.Tabachnyk, "Yaroslav The Wise as Statesman", *Law of Ukraine*, Sayı 1, (2013), 152-163.

Slavların Ortodoks Hrıstiyanlığı seçmeleri ve coğrafi bölgelerinin değişmesiyle aralarındaki ittifak bozulmuştur. Güç kaybeden Hazarların yönetimi altında bulunan Slav kavimleri, Hazar yönetiminden çıkıp diğer Slav kavimleriyle birleşerek, Slav Devletini kurmuştur. Bölgedeki Peçenek, Uz, Kuman-Kıpçak kabilelerinin işbirliği ise Hazarların yıkılmasında en etkili rolü oynamıştır. Bu olaydan sonra Hazarlar bir daha tarih sahnesinde yer almamıştır.[7]Slavlar baskısıyla güç kaybeden Hazarlar varlıklarını derebeylik olarak sürdürmüştür. 1030 yılında Peçenekler[8] varlıklarına tamamen son vermiştir.

Galiçya Bölgesi üzerinde hâkimiyetin artmasıyla birlikte knezliğin etkinlik alanı artmıştır. Aynı zamanda Hazarların hâkimiyetinden çıkan Kiev Knezliği Avrupa ülkeleriyle diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurmaya başlamıştır. Ekonomik anlamda yükselişe geçen knezlikte geliştirilemeyen politik birlik ve veraset sistemi knezliğin dağılmasına neden olmuştur.[9]

Farklı Slav kavimlerinin bir araya gelerek oluşturduğu knezlik kendi içerisinde artan iç anlaşmazlıklar sebebiyle bölgesindeki ekonomik ve politik anlamda sahip olduğu merkezi konumu hızla kaybederek dışardan gelecek tehlikelere açık hale gelmiştir.[10] Bu sebeple hâkimiyeti altında bulunan knezlerle ayrıldıkları görülmüştür.

1.2. Moğol-Tatar Hâkimiyeti ve Rusya'nın Yükselişi

12. yüzyılın başında Orta Çağın kronolojik tarihinde Moğolların varlığı önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde neredeyse tüm Asya ve Rusya da dahil olmak üzere Avrupa ülkeleri yıkıcı bir Moğol felaketiyle karşı karşıya kalmıştır. Ruslar, Moğollarla 1220'lerde ilk kez, 1230'larda ikinci kez karşılaşmıştır.[11]

Moğolların topraklarını genişletme politikasıyla hakimiyet alanları Rusya'ya kadar ulaşmıştır. Böylece Rusya'da gerçek değişim başlamıştır. Doğu Slavlarının kendi aralarındaki mücadeleleri, Moğolların yükseliş dönemine geçmesiyle bölgede Moğol yıkımını başlamıştır. Moğolların Kiev'de sebep olduğu yıkım, Rusya'dan

[7] Orest Subtelny, *Ukraine: A History***,** Toronto: University of Toronto, 2005, s. 29.

[8] Saadettin Gömeç, *"*Türk Tarihinde Peçenekler"*, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih-Coğrafya Dergisi,* Cilt 53, Sayı 1, (2013), 5.

[9] Magocsi, a.g.e.**,** s. 85.

[10] Charles J. Halperin**,** Russia and Golden Horde : The Mongol Impact on Medieval Russian History, Indiana University Press, USA, 1997, s. 14-16.

[11] David Morgan, *The Mongols***,** USA: Blackwell, 1990, s. 44-50.

geçen yabancı seyyahların, elçilerin raporlarında yer almıştır. Moğolların, Rusya topraklarını işgalinden altı yıl sonra Papa Nevinni tarafından gönderilen elçi Giovanni De Plano Carpini'nin anılarında; "*Kiev'den geçerken yerde yatan cansız bedenlere ait sayısız kemik ve kafatası gördük. Kiev bir zamanlar büyük, kalabalık bir şehirdi ama şimdi hemen hemen hiçbir şey kalmamış çünkü şu an sadece iki yüz ev var ve bu evlerde yaşayanların ise tam bir köle halinde olduğunu"* belirtmiştir. Bu belgeler Moğol varlığının bölge üzerindeki yıkıcılığını anlatmıştır.[12]

Moğolların Rusya toprakları üzerindeki yıkıcı etkilerine rağmen İmparatorluğun Batı uzantısı olan Altın Orda Devleti bu topraklar üzerinde etkili bir idari sistem kurmuştur. Moğol istilasının ve Moğolların Rusya üzerindeki etkilerine bakıldığında Rus tarihçi Robert Crumney; Moğolların Rus Birliğinin iki önemli öğesi olan Büyük Knez'e ve Ortodoks kiliselerine verdikleri destekle, bütün halinde olmayan Rus knezliklerinin birleşmesinde büyük katkısı olduğuna vurgu yapmıştır.[13] Bununla beraber, Rus knezliklerin yönetimi ile sorun yaşamak istemeyen Moğollar, knezliklerin yönetiminiyerel liderlere bırakmıştır.

Moğollar, Rus topraklarında sadece idari anlamda değil, dini anlamda da halkın inançlarına saygı çerçevesinde hoşgörü politikası uygulamıştır.[14] Rus Büyük Knezlik ve Ortodoks kilisesine verdiği destekle Rusya'nın birliğini sağlayarak Rus Devletinin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur.

Moğollar, Rus Devleti'nin oluşumunda katkısı olduğu kadar siyasi yapısında da etkili olmuştur. Karl Wittfogel,Jaroslaw Pelenski, Charles Herperin ve Edward Lee Kenan gibi tarihçilerde Rus kurumlarında ve yönetiminde Moğol etkisinin 15. ve 16. yüzyılda ortaya çıkmasına rağmen aslında bu durumun 13.yüzyılın sonundan itibaren başladığını belirtmiştir.[15]

Rus knezliğinin vergi toplamasına izin verilmesi, Ortodoks kilisesine verilen destek ve yakınikili ilişkiler Moskovalı liderlerin Altın Orda kurumlarından

[12] Acar, a.g.e., s. 53-63.

[13] Acar, a.g.e., s. 57.

[14] Mikhail D. Priselkovi, *Khanskie Yarlyki Russkim Mitropolitam***,** St.Petersburg:Nauchnoe Delo, 1916, s. 58-59.

[15] Acar, a.g.e., s. 58-59.

etkilenmesinde ve bir anlamda Moskova Devleti'nin Asyalı hatta despot bir devlet yapısı kazanmasında etkili olmuştur.[16]

Moğolların bu topraklardaki varlıklarının yıkıcı olduğu iddialarının aksine Dimitri Obolensky; Moğolların Rusları Asya ile tanıştırdıkları ve aynı zamanda politik, kültür ve kurumsal temeldeki etkilerinin dışında, Rusya siyasi birliğine büyük katkı sağladıklarını vurgulamıştır.[17] Moskova yönetimi önceleri knezlerle sağlamış daha sonra ise genişleyen topraklar üzerindeki hâkimiyetini merkeziyetçi devlet yapısıyla sağlamıştır.

Moğol istilasından sonra Ukrayna ve Rus tarihi farklılaşmaya başlamıştır. 12. yüzyılda ilk kez duyduğumuz Ukrayna, Güney Rus topraklarının doğu kısmında uzun süre seyrek bir nüfusla var olmuştur. Moğollar, Rus ve Kiev topraklarını nüfussuzlaştırmıştır. Nüfus, siyasi merkezin olduğu bölge olan Volyn ve Chervonaya bölgesinde toplanmıştır. 14. yüzyılda Güney Rus topraklarının batı kısmı Chervonaya Polonya ile birleşmiş ve doğu kısmı Litvanya Krallığı hâkimiyeti altında yaratılan Rusya Devletinin parçası haline gelmiştir.[18]

14. yüzyılda, Rusya'nın güney batı kısmı, Polonya ve doğu kısmı ile birleşen Chervonaya Rus, Velikoye Knyajestvo'nun gücü altında yeni kurulan Rus Devleti'nin bir parçası haline gelmiştir. Rusya'nın güneybatı kısmı ise 1362 yılına kadar Altın Orda'nın hâkimiyeti altında kalmıştır.

Bu savaştan sonra bugünkü Beyaz Rusya ve Ukrayna, Litvanya Prensine bağımlı hale gelmiştir. Kuzeydoğu Rusya ise 1480 yılına kadar Altın Orda Devleti'nin hâkimiyeti altında kalmıştır. Moskova Knezi vergi vermeyi reddetmiştir. Altın Orda Devleti ile karşı karşıya gelmiştir. Kulikova Zaferi, Rus Devletinin oluşmasında en büyük adım olarak görülmüştür. Robert Crumney; Kulikova'dan sonraki dönemleri -özellikle de 1389 yılından sonraki dönemi- Moskova Knezliği'nden Rus Devleti'ne geçiş dönemi olarak tanımlamıştır.[19]

---

[16] Donald Ostrowskii, "The Mongol Origins of Muscovite Political Institutions*", Slavic Review*, Cilt 49, Sayı 4, (1990), 525-529.

[17] Dimitri Obolensky, "Russia's Byzantine Heritage*", Oxford Slavonic Papers*, Sayı 1, (1950), 5-6.

[18] N.I. Kostomarov, *Bogdan Khmelnitskiy*, Moscow: Charlie, 1994, s. 51.

[19] Acar, a.g.e., s. 66-68.

Bu dönemden sonra sadece sınırlar genişletilmemiştir. Aynı zamanda yapılan reformlar sayesinde Rus Devletinin temelleri atılmıştır. Altın Orda'nın desteğini alan Büyük Moskova Knezliği gücünü sağlamlaştırmak adına Tarihi Rus topraklarını toplama politikasını[20] İvan'ın yönetimi altında başarılı bir biçimde uygulamaya başlamıştır. İvan döneminde ortaya çıkan yeni knezliklerden biri olan Moskova Knezliği genişleyerek diğer knezlikleri hâkimiyeti altına almıştır. [21]

1.3. Litvanya-Lehistan ve Polonya Krallığı Yönetimi

Kiev Rusya'sına ait birçok toprak, 14.yüzyılda Litvanya Dükalığı hâkimiyeti altına girmiştir. Polonya ile mücadele eden Litvanya Dükalığı, Ukrayna toprakları üzerindeki bütün Rus topraklarını ele geçirmiştir. Baltık Bölgesindeki Litvanya toplulukları (bugünkü Belarus ve Ukrayna Bölgesi), Kiev Knezliği'nin bir kısmı ve diğer Slav toprakları Litvanya Dükalığı'nın siyasi egemenliği altına girmiştir.

1340 yılında Krewo Birliği'ni imzalayarak Hristiyan dünyasına girilmiştir. Bu durum Lehistan Krallığı ile hanedan birliğinin kurulması sağlamıştır.

15.yüzyıla gelindiğinde Litvanya Dükalığı'nın, Lehistan içerisinde asimile edilerek gerçek bir birlikteliğin kurulmasını amaçlanmıştır. Bu kapsamda Lublin Birliği[22] oluşturulmuştur. Birliğin oluşturulmasıyla birlikte uygulanan yoğun asimilasyon çalışmalarının sonucunda Roman Katolikler, Moskova Ortodoksluğunun kontrolü altında bulunan Ukrayna ve Beyaz Rus halklarına karşı düşmanca tavır sergilemiştir. Bu durum sonucunda Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan Ortodoks halk Moskova'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Birlikteliğin oluşmasından sonra Polonya soyluları, Ukrayna topraklarındaki tarımsal verimliliğe yönelerek Ortodoks halk üzerinde Katolik baskısı yapmıştır.

Polonya'nın yapmış olduğu dini baskılar sonucunda nüfus doğuya doğru göç etmeye başlamıştır. Sınırlarını kuzey yönünde genişletmek isteyen Rus Knezi Ivan, Altın Orda ve Lehistan'ın düşmanca tutumlarının,knezliğin büyümesine engel teşkil

---

[20] Jafarov Nazim, *Rusya'da Ulusal Güvenlik Anlayışının Dönüşümü (1991-2006),* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 18.

[21] Elnur Hasan Mikail, *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası*, İstanbul: IQ Kültür, 2007, s. 22.

[22] europe/actions/heritage-label/sites/lublin-union_en (erişim tarihi: 26.12.2016).

ettiği için Kırım Hanlığının[*] desteğini almıştır. Litvanya-Lehistan Krallığı içerisinde Litvan soylularının güçlenmesiyle Lehistan ile ilişkileri kötüleşmiştir. Litvanya-Lehistan Kralı, Moskova Rusya'sının Polonya ve ilerleyen zamanlarda Avrupa için tehlike olabileceğini gördüğünden büyümesini istememiştir. Rusya tehdidi karşısında kalan Lehistan-Litvanya, Polonya Krallığının desteğine ihtiyaç duyarak Polonya'yla birleşmiştir. Doğu Avrupa'daki durumunu böylelikle sağlamlaştırarak en büyük devlet haline gelmiştir.

Polonya Krallığı, Litvanya Dükalığı altında yaşayan halka kendi kültürünü empoze etmeye çalışmıştır. Bu durum Ukrayna'nın ilerleyen dönemlerde siyasal durumunu etkilemiştir. Bölgede Rusya'nın etkin olmaması Ukrayna nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde asimilasyon çalışmalarının güçlendirmiştir. Fakat Moskova'ya yakın bölgelerde etkili olamamıştır.[23] Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasının ardındansiyasi yönünü belirlemesinde bu dönem etkili olmuştur.

Polonya'nın Ukrayna'da uyguladığı şiddet ile büyüyen ve ülkesinin Polonya'nın hâkimiyetinden kurtulması gerektiğini inanan Taras Grigoroviç Shevchenka; "*Topraklarımız ama bizim olmayan, Hiçbir baba oğlunu hatırlamayacak, ya da ona söyleyin bir dua tekrarlasın, Onun için bir dua; Ukrayna'mız için, Ona bir haydut yatağında işkence ettiler"*[24]cümleleri ile ifade etmiştir.

Ortodoks kilisesinin yasal haklarının elinden alınması sonucunda,Ortodoks din adamlarına baskılar artmış, kiliselerin mallarına el konulmuştur. Yönetim Polonyalı olmayanların eline geçmiştir. Polonyalıların baskısı yüzünden kendilerinden yardım yardım isteyen Ukraynalılara Moskova yardım edememiştir. Çünkü Moskova yönetimi kendi sınırları içerisinde başka problemleruğraştığı için Ruthenleri

[*] Altın Orda topraklarında birden fazla hanlık kurulmuştur. Bu hanlıklar merkezi yönetimi dinlemeyen bir yapı altında birleşmiştir. Bunlardan biri Kırım Hanlığı olmuştur.Osmanlı yönetimi altında olan Kırım Hanlığı, Moskova yönetimi ile olan ittifakıyla Altın Ordu'yu zayıflatmıştır. 1480 yılında Moskova knezi III. Ivan ve Altın Ordu Hanı Ahmet arasında Uğra Nehri üzerinde yaşanan savaşta Kırım Hanlığı, III. Ivan'a yardım etmiştir. İsmet Konak, "Moskova Knezliği'nin Bağımsızlığa Geçişinde Türk-Moğol Dünyasının Rolü", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt 22, Sayı 2, (2012), 117.

[23] Subtelny, a.g.e., s. 87.

[24] Clarence Augustus Manning, *Europe's Freedom Fighter: Taras Shevchenko 1814-1861*, USA: U.S. Government Printing, 1960, s. 7-13.

koruyamamıştır. Aynı zamanda Brest Birliği, Moskova tarafından Küçük ve Beyaz Rusları Büyük Ruslardan koparılması içinatılan bir adım olarak görülmüştür.[25]

17. yüzyılda ise Milletler Topluluğu Rus inanışı, Ruthenlerin dil kalıplarını, etnik karakterlerini ve tarihsel geleneklerini içeren bir kültürün parçası olmuştur. Bu bağlantılar, Ortodoksluktan ve Polonya-Katolik uzaklaşması için önemli bir etken haline gelmiştir. Yüzyıllar sonra bu kilise Doğu Polonya'da büyük sıkıntıya neden olacak olan Batı Ukrayna'daki ulusal hareketlerin kalesi olarak ortaya çıkacaktır.

Brest Birliği, Ukraynalıları Ortodoks ve Yunan Katoliklerine bölerek, sonunda Doğu ve Batı Ukraynalılar arasında gelişen keskin ayrımların temelini atmıştır.[26]Brest Birliği, Ukrayna tarihi için önemli bir adım olmuştur. Hatta Ortodoks-Yunan Katolik ayrılığı bugün bile varlığını sürdürmekte ve Batı Ukraynalıları kültürel olarak güney ve doğu kültürleri olarak ayırmıştır. Aynı zamanda Ukrayna'nın kültürünün şekillenmesinde, Galiçya ve Volinya'nın tanımlanmasında ve bu bölgelere Ortodoks Rusya'dan ayrı bir kimlik kazandırmada kritik bir rol oynamıştır. Bu bölgelerin dışarısında kalan Ukrayna toprakları Rusya tarafından yönetilmiştir.

1.4. Kırım Hanlığı ve Kazak Devletinin Yükselişi

14.yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, Moğol-Tatar Devleti parçalanmıştır. Yıkılan devletin yerine Tatar halkı olarak bilinen Kazan Hanlığı, Kırım Hanlığı ve Astrahan Hanlıkları kurulmuştur. Altın Orda Devleti'nin halefleri Moğol uygulamalarına devam ederek Kiev Rusya'sı ile olan ilişkilerini kesmemiştir.

16.yüzyılın başında Altın Orda Devletinin parçalanmasından önce Ukrayna toprakları üzerinde doğrudan etkisi olan Kırım Hanlığı farklı bir siyasi oluşum haline gelmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in Karadeniz'e doğru genişlemek istemesi Kırım Hanlığı mücadelesine girmesine neden olmuştur.

Kırım ve limanlarının Karadeniz ticareti üzerindeki önemini bilen Fatih Sultan Mehmet, Anadolu'dan başlayan Avrupa ve Balkan topraklarını da içine alan Osmanlı

[25] Michael Bociurkiw, *The Ukrainian Greek Catholic and the Soviet State(1939-1950)*, Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1996, s. 2.

[26] Subtelny, a.g.e., s. 102.

bütünlüğü için Kırım'ı kendi topraklarına dâhil etmiştir.[27]Kırım'ı topraklarına katmasıyla[*] birlikte Karadeniz Türk gölü haline gelmiştir.[28]Bölgede hâkimiyeti sağlayan Fatih Sultan Mehmet bölge halkının yaşama biçimine müdahale etmemiştir.[29] Osmanlı'nın bu topraklar üzerindeki hâkimiyeti 300 yıl boyunca sürmüştür. Bu durum Rusların Karadeniz'e ulaşmasına engel olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin varlığı bu bölgedesiyasi iktidarı yeniden sağlamıştır. Osmanlı Sultanı,kendisini Altın Orda Devleti'nin politik mirasçısı kabul ederekKırım Hanlarına kendi şartlarını dikte ettirecek siyasi bir iktidar olmuştur. Osmanlı Devleti Kırım Hanlığına ayrıcalıklı bir konum vererek kendi bağımsız dış politikasını yönetmelerine izin vermiştir. Fakat Kırım Hanlığı Osmanlı Devleti'nin egemenliğini kabul etmek istememiştir. Osmanlı'nın Kırım'da bulunmasından rahatsız olan ve Kazan Hanlığının Rusya'nın hâkimiyetinden çıkmasıyla etki alanlarını genişletemeyen Rus Çarı Ivan Astrahan ve Kazan Hanlıklarını topraklarına katarak bölgede güç haline gelmiştir.[30]

Moskova, Krallık ve Osmanlıya ait Kırım toprakları arasında tampon bölge halini almıştır. Kazaklar, Moskova, Kırım Tatar ve Litvanya-Polonya Krallığı üçgenin ortasında kalan bu topraklar tarihte ilk kez Ukrayna ismiyle anılmıştır.[31]

Polonya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle bu toprakları sömürge kaynağı haline getirmiştir. Verimli Ukrayna toprakları Polonya'nın geleceği için oldukça önemlidir. Bölgede bulunan Kazaklar toprakların işlenmesinde adeta bir köle toplumu olarak görülmüştür. Polonya'nın bu zulmüne dayanamayan Kazaklar, Rusların, Beyaz Rusların, Tatarların ve Ukraynalıların da dahil olduğu gruplara katılmışlardır. Polonya'dan kaçan Kazaklar kendi bölgelerini (sich) kurarak burada yaşamaya başlamıştır.

---

[27] Halil İnalcık, *Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Tabirliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi*, Cilt 8, Ankara: Belleten, 1944, s. 30-199.

[*] Kırım, Fatih Sultan Mehmet dönemi ile Osmanlı'ya özerk ve imtiyazlı bir şekilde dâhil olmuşlardır. Serhat Kuzucu,' "2. Katerina Dönemi Osmanlı-Rus İlişkilerinde Kırım*", Türk Dünyası Araştırmaları,* Sayı 185, (2010), 108.

[28] Orhan Atlıhan, *Çanakkale Savaşlarında Rusya*, Çanakkale, 2003, s. 1-5.

[29] Haktan Birsel, "Balkanlarda Türkçe ve Türk Kültürünün Geleceği", Almanya:Türkiye Alim Yayınları, 2015, s. 7.

[30] Mehmet Bülent Uludağ, *Dünya Siyasi Tarihi*, Edirne: Paradigma, 2014, s. 107-108.

[31] Marty Rady, *The Tsars,Russia,Poland and The Ukraine 1362-1725*, London: Hodder&Stoughton, 1990, s. 34.

İçerden ve dışardan gelen baskılar neticesinde Litvanya ve Lehistan aynı çatı altında birleşerekKrewo Birliği'nikurmuştur. Bu durum Ukrayna için dönüm noktası olmuştur. Birleşmeyle birlikte Ukrayna ve Litvanya topraklarında yaşayan Leh soyluları, Katolik inanç doğrultusunda yeni bir sürece dâhil edilmiştir. Aynı zamanda Lehistan içerisinde Litvanya Dukalığının asimile edilmesi amacı ile gerçek bir birliğin kurulmasını hedeflenmiştir.Bu doğrultudaLublin Birliği*kurulmuştur.Birliğin kurulmasıyla birlikte yoğun asimilasyon çalışmaları başlatılmıştır.1569'da Lublin Birliği'nin bir kazanımı olarak, Zaporozhia ve Ukrayna stepleri Polonya'nın nominal otoritesine girmiştir. Kuzeyde ve sichte yaşayan Kazaklar, kendilerini Polonya kralının vatandaşı olarak kabul etmiştir. Polonyalı soylularının Ortodoks halk üzerinde Katolikliğe zorlamaları ve Ukrayna topraklarını Kırım Tatarlarının akınlarından koruyamaması, Ukrayna'da yaşayan Kazakların tepkisine sebep olmuştur.

1648'e gelmeden önce Kazaklar, Polonyalılara karşı derin bir nefret ve güvensizlik duygusu içerisinde Polonya'yı terk etmiştir.

XV. Yüzyılda Avrupa'nın yarı göçebe bölgesinin bir köşesinde; "*Güney Rusya'nın tamamının kendi prensleri tarafından terk edildiği, harabeye döndüğü, Moğol yağmacıların dizginsiz akınlarıyla baştan sona yanıp kül olduğu; evinden barkından edilmiş insanların burada artık gözü pek insanlar haline geldiği, tehditkâr düşmanın gözünün önünde ve sonsuz tehlikeyi gören yangın yerinin üstüne yurtlanarak düşmanın ve tehlikenin gözünün içine bakmaya alıştığı, dünyada herhangi bir korkunun var olup olmadığını artık unuttuğu; eski barışsever Rus ruhunun savaş alevleriyle sarıldığı ve Kazaklığın -Rus doğasının o özgür, başına buyruk davranış biçiminin-oluşturduğu ve tüm nehir kıyıları, ırmak geçitleri, kıyı yamaçlarının tamamı ve uygun yerlerin tümü, sayılarını öğrenmeyi arzu eden sultana yine kendi cüretkâr yoldaşlarının Onları kim bilir ki! Bizim bozkırın tamamına yayılmış durumdalar nerede bir yükselti varsa onun ardında bir*

* **Lublin Birliği:** Bir monarşi yönetimi altında birleşen Polonya Krallığı ve Litvanya Dükalığı Polonya-Litvanya Cumhuriyeti adını almıştır. İki ülkenin demokratik anlamda bütünleşmesi ve etnik ve dinsel açıdan birçok değişik grup bir arada barış içinde barındıran istisna birliklerden biridir. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-label/sites/lublin-union_en (erişim tarihi: 27.12.2016).

*kazakvardır!"*cesaretiyle[32]birçok kez ayaklanan Kazakların 1648 yılındaki ayaklanması[*] Boğdan Hmelmtski[**] liderliğinde büyük bir ihtilale dönüşmüştür.

Bağımsız siyasi yapılarını oluşturmak isteyen Kazaklar, Boğdan Hmelmstki önderliğinde Lehistan'a karşı açmış olduğu iki savaşı kazanarak Kiev'i ele geçirmiştir. Ukrayna, Rusya'dan bağımsız bir siyasi yapı haline gelmiştir. Polonya'ya karşı olan isyanda Kazakların verdiği güçlü mücadele çok etkileyici olmuştur. Ukrayna'nın Kazak gelenekleri ve zengin kültürüyle büyüyen Taras Bulba'nın, Ukrayna'nın kurtulmasında Polonya'ya karşı verdiği mücadele ve bu mücadele uğruna iki oğlunun yargılanışı Ukrayna tarihinde önemli bir yer edinmiştir.[33]

Kazakların istemiyle Ukrayna, Rus topraklarına katılmıştır. Rusya devlet içerisinde merkezi otoritesini arttırmıştır. Kazaklar toprakların genişlemesi sürecinde Ukrayna üzerinde hâkimiyeti kurmuştur. Kazak Hetmanı Khmel'nitskii yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir; "*Polonya-Litvanya tarafından Kazakların öldürüldüğünü, Ortodoksluğun yok edilmeye çalışıldığı ve bunlar karşısında Ukrayna'nın tek başına mücadele edemeyeceği için önlerinde bulunan dört seçenekten biri olan Rusları seçtiklerini"*belirtmiştir.[34]

Rusya ile Kazaklsr arasında 1654 yılında yapılan anlaşmaya göre Kazaklarve Ruslar Ukrayna'daki idareden sorumlu olmuştur. Ayrıca Kazak topraklarının Ruslar tarafından işgal edilmemesi konusunda anlaşmıştır. Fakat bu durum

---

[32] Nikolay Gogol, *Taras Bulba*, İstanbul: Can, 2007, s. 11.

[*] 1648 yılında Kazaklara karşı uygulanan etkisiz ve yanlış politikalar birlik anlaşması, Ortodoks-Katolik anlaşmazlığı ayaklanmanın en önemli nedenidir. Aynı zamanda Ortodoks kilisesinin illegal dirilişi ve bunun Kazak yurduyla bağlantısının Polonya tarafından tespit edilmiş olması diğer nedenlerden biridir.Zbigniew Wojcık, "Wojny Kozackie W Dawnej Polsce- Eski Polonya'da Kazak Savaşları", (çev. Sabri Arık), *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 35, (2004), 241-286.

[**] **Bohdan Khmel'nyts'kyi**: 17.yüzyılda Ukrayna tarihinin ana figürüdür. Bazı tarihçilere göre modern Ukrayna tarihinin en önemli lideridir. Bütün Ukraynalıları bir araya getirerek bağımsız bir devletin kurulmasına katkı sağlamıştır. Geleneksel Lehistan tarihçilerine göre, Khmel'nyts'kyi Lehistan'da yıkıcı ayaklanmaları başlatan ve sonunda Lehistan Devletini yıkan liderdir. Rus tarihçilere göre; Khmel'nyts'kyi Rusya Devleti içerisine Ortodoks Küçük Rusyaları katan liderdir. Ukraynalı tarihçilere göre ise, Khmel'nyts'kyi ulusal bağımsızlık fikrini restore eden başarılı liderdir. Fakat Yahudi tarihçilere göre, Ukrayna'da yaşayan Yahudilere soykırım yapan liderdir. Linda Gordon, *Cossack Rebellions*, Albany: State University of Newyork Press, 1983, s. 206-210.

[33] Gogol**,** a.g.e., s. 30-50.

[34] Mykhailo Haushevsky, *History of Ukraine-Russia*, Canada: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1999, s. 24-28.

Khmel'nitskii'nin ölümüne kadar sürmüştür. Ardından yeni seçilen Hetman Polonya ile anlaşmaya varmıştır. Bu anlaşmaya göre Kiev'in, Bratislav'in ve Çernigov'un Polonya toprakları ile birleşmesi ve orada yaşayan halkın Katoliklerle aynı haklara sahip olması Kazakların bir kısmında hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bunun üzerine Kazak radası yeni bir hetman seçerek Moskova ile anlaşma imzalamış böylece Ukrayna'nın Rusya ile birleşmesini resmileştirmiştir.

Rusya'nın yenilgiye uğramasının ardından Kazak Devleti'nde Leh, Moskova ve Türk yanlısı gruplarca üçlü bir siyasi yapı ortaya çıkmıştır. Lehistan ve Rusya, Ukrayna üzerinde herhangi bir şekilde Osmanlı Devleti'nin egemenliğini istememiştir.Bu yüzden iki devlet kendi aralarında Andrussovo Anlaşmasını[35] imzalayarak Osmanlının Ukrayna üzerindeki hâkimiyetini tanımamıştır. Bu anlaşma sonucu yapılan taksim asayişi sağlamaktan ziyade bölgede yeni iç savaşlara ve isyanlara sebebiyet veren bir adım olmuştur. Zira Ukrayna Kazakları arasında 17.yüzyılın sonlarına kadar sürecek bir iç savaş çıktığı için bölgeye Osmanlı müdahalesini de zorunlu kılmıştır .'[36]

Ukrayna, Polonya ve Rusya arasındaki problemlere Osmanlı Devleti, Kazak Devletinin kendisinden yardım istemi ile dâhil olmuştur. Fakat Osmanlı 1700 yılında Rusya ile İstanbul Anlaşmasını yaparak bu duruma son vermiştir. Polonya ve Rusya arasındaki savaşta Ukrayna hetmanının İsveç Kralı ile yaptığı gizli anlaşma sonucunda savaşın yönü değişmiştir. Savaş Rusya-İsveç savaşına dönüşmüştür. Rusya- İsveç Savaşı, Rusya'nın zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu zafer ile Doğu Avrupa'da Rus hâkimiyeti kurulmuştur. Poltava Zaferi ile Ukrayna Rus egemenliği altına girmiştir. Rusya, Ukrayna'da özerkliğin son kalıntılarını da ortadan kaldırarak onları merkeze bağlamış ve Ukrayna köylüleri de tıpkı Rus köylüleri gibi, toprak kölesi haline gelmiştir.[37]

---

[35] Cathal J. Nolan, *Wars of the Age of Louıs XIV.1650-1*715**,** London: Greenwood, 2008, s. 5.

[36] Uğur Demir, *"*Osmanlı-Rusya Münasebetlerinde bir Dönüm Noktası: Kazak Hatmanlığı'nın İşgali (1764) ve Bir Kazak Beyzadesinin Rusya'ya Dair Raporu*",*(ed: Volodımir Melnik, Mehmet Alpargu, Yücel Öztürk, Ferhat Turanlı ve Muhammed Bilal Çelik), *Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu Kazak Dönemi (1500-1800) Bildiriler Kitabı,* İstanbul: Çamlıca, (2015), s. 778.

[37] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2018/01/15/8793/ukrayna-devriminin-100-yili (erişim tarihi:28.12.2016).

Kökleri Litvanya dönemine kadar giden Kazakların yükselişi, Ukrayna tarihinde yeni bir dönemin başlaması olarak görülmüştür. Kostomarov, M. Hrushevs'kyi, V. Lypyns'kyi, D. Doroshenko gibi Ukraynalı tarihçiler ve T.Shechenko, I. Franko gibi 19.yüzyılın ulusal ruhunu besleyen edebiyatçılar; özgürlük, bağımsızlık ve demokratik yaşam arzusunu en iyi biçimde yansıtan Kazak olgusunun aslında Ukraynalıların en iyi özelliklerini de içinde barındırdığını vurgulamaktadırlar. Bazı tarihçiler ise Kazakların önemli bir tarihsel rolünün olduğunu itiraf ederken, P. Kulish ise; onların yıkıcı ve isyankar tavırlarının devlet oluşumlarını reddetmelerine sebebiyet verdiğini vurgulamıştır. V. Antonovych ise yüksek bir medeniyet standardı yaratamamaları ve ulusal amaçlarını ifade edememeleri yüzünden Kazakları eleştirmektedirler. Kazakların ulusal amaçlarını ifade edememeleri ve yüksek medeniyet standardına ulaşamamaları; Ukraynalıların kendi devletlerini kuramamalarındaki nedenlerden biri olarak görülmektedirler.[38]

1.5. Rus Devrimi içerisinde Ukrayna ve I. Dünya Savaşı

Rusya'da 1905 yılında ilk devrim gerçekleşmesi Çar II. Nikolay'ın parlamento kurmasına ve mutlak idareden meşrutiyet düzenine geçmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Fakat bu durum mutlak düzene dönülmesiyle bitmiştir. 1914 yılında Rusya'nın I. Dünya Savaşına katılması ulusun coşkusunu arttırmıştır. Bolşevikler-Menşevikler hariç Çar'a destek sağlamıştır. Çar'a olan bu destek Rusya'nın uğradığı yenilgiler, ekonomik yük ile birlikte Rusya'nın dış ilişkilerindeki bağlantıların kesilmesine neden olmuştur. Bu durum ülke içerisinde var olan iç çalkantıları ve sınıfsal çatışmaları gün yüzüne çıkarmıştır. Askerler arasında isyanlar çıkmıştır. Bu isyanlar Şubat Devrimi olarak tarihe geçmiştir. Rusya'da Çarlık rejimi yıkılarak cumhuriyete geçilmiştir. [39]

1917 şubatında Petrograd Devrimi ve Rusya'da Cumhuriyetin ilan edildiği haberi Kiev'e ulaşmıştır. Rusya'daki ihtilal, Ukraynalılar arasında büyük değişimlere sebep olmuştur.

[38] Magocsi, a.g.e., s. 188.

[39] Edward Hallett Carr**,** *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1***,** İstanbul: Metis, 2005, s. 50-186.

Rada'nın (Ukrayna Parlamentosunun) kurulduğu ilan edilmiştir. Ukraynalı tarihçi Mihail Gruşevski başkan olarak seçilmiştir. Ukraynalı yöneticiler kendilerini Rusya'nın bir parçası olarak gördükleri için bağımsızlık isteği taşımadıklarınıve Birinci Beyannamede yayınladıkları gibi amaçlarının bölünmek olmadığını, Rusya sınırları içerisinde kalmak istediklerini vurgulamıştır. Rada bağımsız bir yönetim isteğini dile getirmiştir. Bu düşünce Ukrayna halkı arasında bir ayrıma neden olmuştur. BatıdaAvusturya-Macaristan yönetimi altındaki Ukrayna halkı bağımsızlığı desteklerken doğudaki halkın büyük bir çoğunluğu ise Rus hâkimiyetini desteklemiştir.[40]

Rusya Geçici Hükümeti ve Ukrayna arasında yapılan görüşme sonucu Rada Birinci Beyannamede yayınladıklarından vazgeçerek Ukrayna'nın Rusya'nın alt organı olduğunu ve Rada üyelerinin Rusya tarafından seçilmesini kabul ettiklerini bildirmiştir.

1917 yılında Ekim Devriminin gerçekleşmesiyle demokratların yerini Lenin liderliğinde Bolşevikler almıştır. Bolşevikler fabrikaların işçilere verileceği, toprağın köylülere dağıtılacağıve ülkenin savaştan çekileceği vaadinde bulunmuştur. Aynı zamanda Lenin'in; "*Ulusların Kaderlerini Tayin Etme Hakkı adlı eserinde; milliyetçiliğin gücününmilletlerin gelecekteki yakınlaşmalarını hazırlamanın en güzel şekli*" olduğunu ifade etmiştir. D'encausse'e ise; Lenin'in Rusya'da iktidarı ele geçirmek ve milliyetçiliği destekleyerek kitlelerin devrime yakınlaşmasını sağlamak amacında olduğunu belirtmiştir. Böylelikle dünya devriminin zafer kazanmasını sağlayacaktır.[41] Bu durum Kiev yönetiminin de tavır değişikliğine gitmesine neden olmuştur. 22 Ocak 1918'de yayınlanan 3. Bildiride ise "*Ukrayna halkının bağımsız ve egemen devleti olarak Ukrayna Halk Cumhuriyeti'ni ilan* etmiş", Almanya ve müttefikleriyle de görüşeceklerini bildirmiştir. Ukrayna Rusya ile fiilen koparılan bağlara rağmen bu bildiride bağımsızlıktan söz edilmemiştir.Rusya Cumhuriyeti'nden ayrılmadıklarını belirtmiştir. Yayınlanan bu bildiride toprak kamulaştırılması ve çalışma saatlerinin belirtilmesi Rusya'da gerçekleşen Ekim ve Şubat Devrimlerinin temel sebebinin sosyo-ekonomik olduğunu göstermiştir.[42] Bu

[40] Carr, a.g.e., s. 265-286.

[41] H.C. D'encausse, S.R. Schram, *Marksizm ve Milliyetçilik*, İstanbul: Yol, 1976, s. 33.

[42] V.İ. Lenin**,** *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, Ankara: İz Yayınları, 2006, s. 9-61.

yüzden Ukrayna yöneticileri bildiride bu konulardan bahsetmişlerdir. Orest Subtelni; "*Ukraynalı köylülerin ve Rus Ordusundaki Ukrayna kökenli askerlerin Ukrayna Hükümeti'ne ilk zamanlarda desteklemesi milli duygulardan ziyade, pratik nedenlerden kaynaklandığını vurgulamıştır.*"[43]

Ukrayna'nın tarım yönünden zengin oluşu ve RF'nin bu tarım ürünlerine ihtiyacının olması Ukrayna'nın bağımsızlığı konusuna Bolşeviklerin karşı çıkmasına neden olmuştur. Bolşevikler, Ukrayna'daki eski rejim yanlısı yönetim ile anlaşmaya varabileceklerini düşünmelerine rağmen Don Kazakları Ukrayna'nın yanında yer alarak Bolşeviklere karşı durmuştur. Odessa ve Kırım'ın Bolşevik yanlısı olmayan yönetimlere sahip olması Bolşeviklerin ve Ukraynalıların anlaşamayacağını göstermiştir. Rusya Hükümeti'nin, Don Kazaklarının Ukrayna'ya geçişine izin verilmemesi yönündeki ültimatomu,Kiev yönetimi tarafından reddedilmiştir.Rus yönetimi, Rusya destekçilerinin yoğunlukta olduğu bölge olan Harkov'da Sosyalist Sovyet Cumhuriyetini kurulmuştur. Fakat oluşturulan bu yeni hükümet; Ruslar, işçi sınıfı ve Ruslaşmış Ukraynalılara dayandığı için tam bir Ukraynalı niteliği kazanamamıştır.[44]

Rusya'nın Kiev'e doğru harekete geçmesiyle birlikte Ukrayna Radası 22 Ocak 1918'de bağımsızlığı ilan etmiştir. I.Dünya Savaşı'ndan çekilmek adına Osmanlı Devleti ve Almanya ile olan görüşmelere bu devletlere kendilerini tanıtmak amacıyla kendi temsilcilerini göndermiştir.[45]Aynı zamanda Osmanlı Devleti ve Almanya'dan askeri yardım talebinde bulunmuştur.Almanya ve Avusturya- Macaristan Hükümeti ile anlaşma imzalamıştır. Rusya'nın Kiev'i ele geçirmesi karşısında bu iki devlet Ukrayna'nın bağımsızlığını tanımış ve askeri yardım sözünde bulunmuştur. Bunun üzerine Kiev Rusya'dan ayrılarak Alman yönetimi altına girmiştir. Almanya ve Avusturya verdiği askeri desteğin karşılığında Ukrayna'dan tahıl ve hayvan ürünleri talep etmiştir.

---

[43] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2018/01/15/8793/ukrayna-devriminin-100-yili (erişim tarihi: 30.12.2016).

[44] Tuna Gürsu, *The Historical Roots of The Fractioned Nature of The Contemporary Ukrainian Society*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara 2012, s. 88-90.

[45] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2018/01/15/8793/ukrayna-devriminin-100-yili (erişim tarihi:05.01.2018).

Bu durum karşısında Ukrayna'nın köylülere yaptığı baskı, yavaş ilerleyen toprak reformu ve iktidar içerisinde çıkan mücadeleler sonucunda Ukrayna Halk Cumhuriyeti'nin anayasayı kabul edilmiş ardından Almanya, Ukrayna hükümetine el koymuştur.

Almanların I. Dünya Savaşını kaybetmesinin ardından galip devletler Ukrayna projesine sıcak bakmamıştır. Bunun sonuncunda Ukrayna, Rusya'nın federe bölgesi olduğunu ilan etmiştir. Yaşanan bu süreçte Almanya, Ukrayna gözündeki meşruiyetini kaybetmiştir. Savaşın sonunda yıkılan Avusturya-Macaristan hâkimiyetinde bulunan Galiçya bölgesinde Batı Ukrayna Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Paris Barış Konferansı'na iki hükümetinde delege göndermesi fakat muhatap alınmamaları sonucunda 1919 yılında Batı ve Doğu Ukrayna birleşmiştir.[46]

Polonya, Sovyet kuvvetlerinin yönetimi altına girmiştir. Daha sonra Çarlık yanlısı olarak bilinen General Denikin'in komutasındaki Ukrayna kuvvetlerinin hakimiyetinde kalmıştır. Savaşlardan ve kaoslardan yorgun düşen Ukraynalılar, Rusya yönetimi konusunda herhangi bir problem çıkarmamıştır. Lenin topraklarının birleştirilmeyeceğini belirtmiştir. Ruslaştırma politikası ve merkeziyetçi bir yönetime maruz kalan Ukrayna 1920'li yılları sakin geçirmiştir. Fakat takip eden yıllarda Stalin'in kolektifleştirme politikası ile karşılaşmıştır. Bu politika çerçevesinde ortak mülkiyet esasına dayalı tarım politikası yer almıştır.[47] Kolektifleştirme politikası aslında halkın refahını sağlamayı amaçlanmıştır. Fakat daha sonraki dönemlerde amacından saparak Sovyet Birliği'nin özel çıkarlarını koruyan bir hale gelmiştir. Bu durum halkın kıtlık yaşamasına neden olmuştur.Köylüler toprakları işleme konusunda isteksizleşmiştir. Devletin hâsılatın toplanması için kurduğu komisyonlar giderek yozlaşmıştır. Bunun sonucunda köylülerin dürüstçe çalışma şevki kırılmıştır. Köylüler yaşadıkları kıtlık yüzünden çeşitli kurtuluş yollarına başvurmak zorunda kalmıştır. Fakat bu durum Stalin Kollektivizimine inanan insanlar tarafından engellenmek istenmiştir. Bu duruma en iyi örnek ise Yekaterinburg'un 350m. Kuzeydoğusunda Gerasimovka'da doğan ve Stalin kollektivizimini destekleyen 14

[46] Gülnisa Aynakul, "Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Cephesi ve Cephe Gerisinde Türkistan İsyanı" (ed: Zekeriya Türkmen), *Harp Akademileri Komutanlığı Uluslararası Sempozyum Kitabı*,İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, (2014), 506-507.

[47] Olga A. Narkiewcz, "Stalin,War Communism and Collectivization", *Soviet Studies*, Cilt 18, Sayı 1, (1966), 22-27.

yaşındaki Pavlik Morozov[48] Sovyet köyü yöneticisi olan babasının S.S.C.B.'den gizli olarak sahte evrak yardımı ile harman hâsılatını S.S.C.B.'nin düşmanlarına sattığını otoriteye söylemiş ve babasının idamına neden olmuştur.[*]

1929 yılından sonra Stalin'in uyguladığı politikalar yüzünden yıkım olarak tabir edilecek bir döneme girilmiştir. "*Yeni Ekonomik Program'ın uygulamaya konmasıyla birlikte büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışan Ukraynalılar topraklarının kamulaştırılmasına tanık*" olmuşlardır. 1932-1933 yılları arasında yaşanan beş milyon insanın hayatını kaybettiği kıtlık tam bir facia olarak görülmüştür.[49] Yaşanan bu olayın doğal sebeplerden kaynaklanmadığı ancak bunun Stalin tarafından S.S.C.B.'yi tehdit etme olasılığı en yüksek ulus olan Ukraynalı unsurun gücünü kırmak amacı ile bilinçli olarak yaptığı iddia edilmiştir.[50]

Ukrayna'da devrimin başarısız olmasının temel sebepleri; şehir nüfusunun %5'lik kısmını oluşturan ve Ukraynalılık bilincinden uzak olan nüfus yapısıdır. Aynı zamanda Ukrayna'nın nüfusunun eğitimli insanlardan oluşmaması da diğer bir sebeptir. Bu insanlar kolaylıkla etki altında kalan ve yönünü tam olarak belirleyemeyen eğitimsiz bir kesimdir. İhtilali gerçekleştirenlerin kendilerini Rusya'dan ayrı görmeyen ve bağımsızlık konusuna da sıcak bakmayan bir tavır içerisinde olmaları halkı da etkilemiştir. Ukrayna'nın bağımsızlık durumu sadece Rusya tarafından istenilmemiş gibi görülse de İngiltere, Fransa ve Polonya gibi devletlerde Ukrayna'nın bağımsızlığını istememiştir. Ukrayna Devletine destek veren Almanya'da bölgeyi tampon bölge ve sömürü alanı olarak görmüştür. Ukrayna halkı ve aydın kesiminin kendini Rusya'dan ayrı görmemesi Ukrayna ihtilalinin başarısız olmasına neden olmuştur.[51]

---

[48] Pavlik Morozov'un Anıtı için Ek-1'e Bakınız.

[*] "Catriona kitabında Pavlik Morozov ile ilgili resmî açıklamaların tamamının kurgusal, delillerin ise tam olmadığını ve tanıkların ifadelerin ikinci el olduğu konusunda Yuri Druzhnikov ile aynı görüşte olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda belgelerin değişen zaman ve propaganda yöntemlerine göre değiştirildiğini vurgulamaktadır. Öldürülme şekli ve hikâyenin durumu konusunda değişik iddialar –ın olduğu bilinmektedir.." Catriona Kelly, *Comrade Pavlik: The Rise and Fall of A Soviet Boy Hero*, UK: Granda, 2005, s. 43-140.

[49] Merve Suna Özel, "Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları*"*, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, (2014), 105-107.

[50] Tolga Bilener, "Ulus-Devlet Sürecinde Ukrayna*"*, (ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Ankara: Phoenix, 2004, s. 315.

[51] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2018/01/15/8793/ukrayna-devriminin-100-yili (erişim tarihi: 05.01.2018).

1.6. II. Dünya Savaşı'nda Ukrayna'nın Durumu

İkinci Dünya Savaşı Ukrayna'nın siyasi kültürünün gelişmesindeki önemine göre iki kısımda incelenmiştir. Bunlardan birincisi, Ukrayna'nın Batı topraklarının 21 ay boyunca Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi ve Batı Ukraynalıların bu durumdan memnun olmaması, ikinci dönem ise Sovyetlerin dönüşüne kadar, Barbarossa Operasyonunda itibaren Ukrayna'yı şekillendiren Nazi Dönemi olmuştur. Kısa bir süre olmasına rağmen Nazi döneminde, Ukrayna toplumunu etkileyen önemli gelişmelerin yaşandığı görülmüştür.[52]

Almanya'nın bu yayılmacı politikası karşısında kesin bir tavır sergileyemeyen Polonya ve Sovyetler arasında seçim yapamayan Avrupalı Devletlere karşılık Sovyet Rusya, Almanya ile 1939 yılında Saldırmazlık Paktını imzalamıştır. Bu pakta göre iki devlet Polonya, Baltık Bölgesi ve Doğu Avrupa'da kendi çıkarlarına uygun olan bölgeleri paylaşmıştır. Almanya'nın Ukrayna'ya kadar gelmesi Rusların, Almanya ile karşı karşıya gelmesi tehdidini de beraberinde getirmiştir. Böyle bir tehlike ile Ruslar karşı karşıya kalmak istememiştir. Sovyet Rusya ve Almanya arasında gizli bir pakt imzalanmıştır. İmzalanan bu paktın gizli tutanaklarında ise Estonya, Letonya ve Polonya'nın yarısı Sovyetler Birliği'ne bırakılmıştır. [53] Sovyet Rusya, bugünkü Moldova'nın kuzeyindeki Beserabya bölgesini ve Romanya'ya ait Bukovina'nın kuzey bölgesini işgal etmiştir. Bu işgaller sırasında göçe zorlanan farklı etnik kökene ve dine mensup yüzlerce insan yaşamını yitirmiştir.[54]

1939 yılının Eylül Ayında, Polonya'nın hâkimiyeti altında olan Ukrayna toprakları Sovyetler tarafından işgal edilmiştir. Sovyet Birliği, Ukrayna Milliyetçi Örgütünün düşmanı olmuştur. Başlangıçta Sovyetler bu toprakların anavatanlarıyla birleştirilmesi ve yeni ögelerin kalbinin kazanılması için Ukraynalılaşma politikasının uygulamasına tepki göstermemiştir. Fakat bu durum fazla uzun sürememiştir. Rusya'nın baskıcı yüzü ön plana çıkmıştır. Çünkü Sovyet otoriteleri milliyetçi duyguların Batı Ukrayna'dan Doğu Ukrayna'ya yayılmasından

[52]Ali Servet Öncü, Oğuzhan Ekinci, "İkinci Dünya Savaşı Öncesi Beklenmeyen Gelişme: 23 Ağustos 1939 Tarihli Alman Rus Paktı*", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergis*i, Sayı 2, (2014), 241-252.

[53] Mehmet Uysal, *Türk Basınına Göre Türkiye'nin NATO'ya Girişi (1945-1952),* Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2003, s.4-5.

[54] Simon Sebag Montefiore, *Stalin:Kızıl Çar'ın Sarayı***,** (çev.Yavuz Alogan), İstanbul: İthaki, 2013, s. 316-317.

korktuklarındanRuslaştırma ve Sovyetleştirme politikalarını uygulamak için beklemiştir.

Ruslaştırma ve Sovyetleştirme politikaları çerçevesinde; aydınlar burjuva milliyetçiliğiyle suçlanmıştır. Yunan Katolik Kilisesi bastırılmış, arazileri kamulaştırılmış, din eğitimi askıya alınmıştır. 1940 yılında da kitlesel tutuklamalar ve sürgünler başlamıştır.

Hitler sınırlarını genişletmiş, Beyaz Rusya ve Ukrayna işgal altına alınmıştır. Fakat Rusya ele geçirilememiştir. Yahudileri ve Slavları insanlık dışı gören Adolf Hitler, Ukrayna'yı ve halkını Almanların doğuya doğru genişlemesinde araç olacaktır. Dünya hâkimiyeti için acımasızca sömürülmesi gereken bir kaynak olarak görmüştür. Alman işgali altında bulunan Ukrayna'da milyonlarca Yahudi ve Ukraynalı Naziler tarafından öldürülmüştür. Diğer taraftan Stalin milliyetçiliğini şovenizme dönüştürme imkânı bulmuştur. II. Dünya Savaşı sırasında Sovyetlerde milyonlarca insan ya doğrudan ya da GULAG'larda öldürülmüştür.[55]Savaş sırasında yaşanan yiyecek kıtlığında Ukraynalı halkın elindeki bütün yiyecekler alınarak halk mutlak bir ölüme terk edilmiştir. Stalin rejimi, "Nazi Almanya'sı kadar şeytan" olarak kabul edilmiştir.[56]

Savaş sonrasında üç konferans düzenlenmiştir. Polonya konusunda Almanya'dan verilecek toprakların batıya kaydırılmasına karar verilmiştir. Aynı zamanda topraklarını Almanlardan almasına karşılık S.S.C.B.'ne daha fazla toprak verilmiştir. Duda, Lviv, Ternopil, Ivano-Frankivsk, Volin ve Rivne'ye[57] toprakları Ukrayna'ya verilmiştir. Bunun sonucunda Ukrayna toprakları genişlerken Polonya toprakları küçülmüştür.[58]1939 yılında Galiçya ve Volin Bölgesini de içine alan Batı

---

[55] Özel, a.g.e., s. 115., GULAG Kamplarının Bulunduğu Yerler için EK-2'e bakınız.

[56] Steven Merritt Miner, *Stalin's Holy War: Religion,Nationalism and AlliancePolitics: 1941-1945*, USA: University of North Carolina, 2003, s. 28.

[57] Sasse Gwendolyn, "The New Ukraine: A State of Regions", (ed.James Hughes and Gwendolyn Sasse), *Etnicity and Territory in the Former Soviet Union*, Newyork: Frank Cass, 2005. s. 71.

[58] "Polonya'ya savaş tazminatı olarak; De Gaulle'nin sözünü ettiği istekler, Dışişleri Bakanları Konseyi'nin, 13 Eylül 1945'de Londra'da yaptığı toplantıda Bidault tarafından ayrıntılarıyla dile getirilmiştir. Bidault'ya göre, Polonya'ya savaş tazminatı olarak Doğu Almanya'dan bir toprak parçası verilmiştir. Ancak Fransa için benzer bir düzenleme yapılmamıştır. Rhineland ve Ruhr'u kapsayacak biçimde Westphalia Fransa'ya verilmelidir. Çağrı Erhan, "Avrupa'nın İntiharı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar*", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*,Cilt 51, Sayı 1, (1996), 270.

Ukrayna Sovyetler Birliği topraklarına katılmıştır.S.S.C.B'nin Polonya işgali sırasında bütünlük içerisinde olmayan Ukraynalılar birleşmiştir.

"*Stalinizm, II. Dünya Savaşı sırasında Almanlarla iletişim halinde olan Kırım Tatarları, Volga Almanları ve İnguşlara karşı şiddet uygulayarak Sovyetleştirme, Moldovya ve Baltık ülkelerinde olduğu kadar Ukrayna'da da bir Ruslaştırma olarak algılanmıştır*."[59] Özellikle Almanlarla iş birliği yapmakla suçlanan Tatar halkı Orta Asya'ya sürgüne gönderilmiştir. Hayes; Stalin Rusya'sını, Çarlık Rusya'sı, HitlerAlmanya'sı, Hohenzollern veya Habsburg kutsal-sağ monarşisi kadar hoşgörüsüz olduğunu belirtmiştir.[60] Bir taraftan Alman Nazi zulmü diğer taraftan Stalin zulmü, Doğu Avrupa halkları üzerinde yıkıcı etkiler bırakmıştır. Birçok can kaybının yanında sürgün politikaları sonucunda demografik yapı da değiştirmiştir.

Sovyet yönetimi altında kalan Ukraynalılar, Sovyet Ukrayna Devleti adı altında tek bir devlet haline gelmiştir. Bununla birlikte Batı Ukrayna'nın ilk defa Sovyet yönetimine maruz kalması, Nazileri özgürleştirici olarak görmelerine neden olmuştur.[61] Almanya'nın zaferi sonucunda Ukrayna Devleti'nin kurulmasında engel olarak görülen Polonya ve Sovyet sorunun aşılmasında büyük bir adım olarak görülmüştür.

22 Haziran 1941'de Nazi Almanya'sı Barbarossa Operasyonu başlatmış ve Sovyet Ukrayna topraklarının neredeyse tamamına yakını ele geçirmiştir. Böylece Kızıl Ordu Batı Ukrayna'dan çekilmek zorunda kalmıştır.[62]

Nazi işgalinin ilk günleri, Ukrayna önemli bir gelişmeye tanık olmuştur. Alman Birliklerinin ardından Lviv'e giren Ukrayna Milliyetçi Örgütü lideri Stets'ko liderliğindeki Ukrayna Milliyetçi Örgütü, Bağımsız Ukrayna Devletinin kurulduğunu ilan etmiştir. Ukrayna'nın Galiçya ve Volhynia kısmı ilana olumlu yaklaşırken Doğu ve Merkez Ukrayna bu duruma şüpheli yaklaşmıştır.[63]Doğu Ukrayna'da ulusal amaçların gerçekleştirilmesi için gezici Alman orduları gönderilmiştir. Bu seferi

[59] Özel, a.g.e., s. 115-116.

[60] Carlton J.H. Hayes, Milliyetçilik Bir Din, İstanbul: İz, 1995, s. 201.

[61] Subtelny, a.g.e., s. 457.

[62] Magocsi, a.g.e., s. 667.

[63] Bu ilan, Ukrayna Devleti'nin İlan Yasası olarak bilinmektedir. David R.Marples, *Heroes and Villains: Creating National History in Contemporary Ukraine* , Newyork: Central European University, 2007, s. 119.

gruplar, Doğu Ukrayna topraklarında milliyetçi mesajların taşımasında önemli rol oynamışlardır. Böylece Ukrayna milli davası Sovyet Ukrayna kitlelerine ulaşmıştır. Milli Davanın Doğu Ukrayna'ya ulaşmasındaki en önemli amaç Sovyetleştirilmiş ve Ruslaştırılmış Ukrayna toplumunun ulusal bilinç çerçevesinde yeniden yapılandırılmak istenmesinden kaynaklanmıştır.

1942 yıllarının belirli dönemlerinde, Ukrayna'nın bütün toprakları Hitler Koalisyon Birlikleri tarafından işgal edilmiştir. Ukrayna milliyetçileri bağımsız bir Ukrayna devleti kurmaya çalışmıştır. Fakat işgal makamları bu fikre olumsuz tepki göstermiştir. Hitler, S.S.C.B. topraklarında herhangi bir özerkliğin kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, milliyetçi hareketin aktif üyeleri Gestapo tarafından, diğerleri ise Stepan Bandere'yi de içeren bir toplama kampına yerleştirilmiştir. Ukraynalı ulusalcıların bir kısmı Alman işgalcilerle iş birliği yapmıştır. Savaş sırasında Ukrayna toprakları, Sovyet makamlarının ve Ukraynalı yerel örgütlerin emirlerine göre hareket eden gerilla hareketlerine maruz kalmıştır. Savaş Ukrayna'ya büyük yıkım getirmiştir.[64]

1943 ve 1944 yılları arasında S.S.C.B, Almanya'dan bütün topraklarını geri almıştır.[65] Bu sırada Adolf Hitler'in intiharı ile Alman Mareşal Jodl teslim anlaşmasını imzalamıştır. Savaşın üç büyükleri ABD, İngiltere ve S.S.C.B. liderleri Tahran, Yalta ve Potsdam Konferanslarında; Almanya'nın işgal bölgelerine ayrılması konusunda fikir birliği sağlamıştır. Polonya'nın Almanya'dan verilecek topraklarla batıya kaydırılmasına karar verilmiştir. Yalta Konferansının bir diğer sonucu ise, Ukrayna, BM kurucu üyelerinden biri olarak Genel Kurul'da Sovyetler Birliği'nden ayrı bir oy hakkına sahip olmuştur. Sadece Belarus ve Ukrayna BM'nin tam üyesi olarak kabul edilmiş ve BM'de S.S.C.B üç koltukta temsil edilmiştir.[66]Ukrayna'nın BM'de ayrı bir üye olarak kabul edilmesi bağımsızlık sonrası dönemde Ukrayna'nın siyasi hayatı üzerinde de etkili olmuştur.

---

[64] Anatole Romanıuk , Oleksandr Gladun, "Demographic Trends in Ukraine: Past, Present and Future*", Population and Development Review*, Cilt 2, Sayı 41, (2015), 319-320.

[65] Toprakların Müttefik Devletlerarasında Paylaşılması Haritası için Ek-3'e bakınız.

[66] Adam B. Ulam, *Stalin: The Man and His Era,* USA: Beacon, 1997, s. 606-607.

1.7. S.S.C.B. 'nin Dağılması ve Ukrayna 'nın B.D.T. 'ye Katılması

Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasında hem kendi yönetiminin hem de Rusya yönetiminin politikaları oldukça önemlidir. Bolşevik Devrimi sırasında bağımsızlığını kazanmaya çalışmış olmasına rağmen bu süreç S.S.C.B. tarafından engellenmiştir. Fakat Ukrayna Komünist Parti İkinci Sekreteri Nikita Hruşçev*, Ukrayna'da yerlileştirme politikasını veUkrayna'yı yeniden yapılanma sürecini başlatmıştır. Ukrayna'da milliyetçilik hareketleri bu düşüncelerin yükselişe geçişini sağlamıştır. Hruşçev, Ukrayna'yı kendine ittifak seçip bölgeyi kontrol altında tutmak istemiştir. Bu kapsamda ilişkilerin iyi düzeyde olması amacıyla Pereyaslav Anlaşması'nın[67] 300.yılı anısına, Kırım Yarımadasını Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyetine özerk cumhuriyet statüsünde hediye etmiştir.

Brejnev döneminin başlamasıyla; Ukrayna'da Ruslaştırma politikasının ağırlığı yeniden hissedilmeye başlanmış ve yerlileştirme politikalarına son verilmiştir. Ekonomik açıdan güçlenen Ukraynalı milliyetçiler, Ruslaştırma politikasına karşı çıkarak kendi kültürlerinin gelişmesi için mücadele vermiştir. Sovyet coğrafyasında Doğu Avrupa için oluşturulan Helsinki Nihai Senedinde[68] belirtilen haklarını elde etmek istemiştir. Bunun sonucunda muhalefet partisi çalışmalarına başlamış fakat Ukrayna halkının tamamı üzerinde etkili olamamıştır. S.S.C.B'den ayrılma fikri, Ukrayna'nın sahip olduğu demografik yapı itibariyle ortak karar verilmesine engel olmuştur.

Sovyet Rusya'da lider değişikliğinin olmasıyla birlikte Gorbaçov'un getirdiğiGlasnost (açıklık) ve Perestroyka (yeniden yapılanma) politikası, Ukrayna ile olan siyasi konularda yeni bir bakış açısı yaratacağı düşüncesini getirmiş olmasına rağmen beklentiler aksine çıkmıştır. Gorbaçov politikasının da Ukrayna'ya bakışının aynı olması Rusya'ya karşı güvensizliklerini arttırmıştır.[69]

---

* **Nikita Kruşçev**; Batı dillerini ve kültürü bilgisine sahip Yahudi asıllıdır. Stalin'i destekleyen Bolşeviklerce desteklenmiştir. Ukrayna'da sertlik ve sürgünlerin en iyi yönetici olarak bilinmiştir. http://www.milliyet.com.tr/sovyetler-in-kruscev-donemi/ilber-ortayli/pazar/yazardetay/12.10.2014/1953184/default.htm (erişim Tarihi:09.01.22017).

[67] http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c42/c420051.pdf (erişim tarihi:09.01.2017).

[68] Bilal Karabulut, "Helsinki'den Astana'ya Avrupa Güvenlik ve İş birliği Örgütü(AGİT): AGİT'in Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme*", Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, (2011), 2-3.

[69] Cem Karadeli, "Bağımsızlık Sürecinde Ukrayna'da Siyasal Dönüşüm ve Meşruluk Kavramı", (Ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna,* Ankara: Phoenix, 2014, s. 345-347.

Gorbaçov'un izleyeceği politikanın, Ukrayna konusunda değişiklik göstermemesi ve Çernobil faciasının yaşanması Ukraynalı milliyetçiler için dönüm noktası olmuştur.Faciaya öncesi gereken önemlerin alınmamış olması ve facianın ardından Ukrayna ile yeterince ilgilenilmemesiUkrayna halkının S.S.C.B'ye olan güveninin kaybetmesine sebep olmuştur. Çernobil faciasından[70] sonra Ukraynalı milliyetçiler, S.S.C.B. hükümetinin Ukrayna'nın kaynaklarını sömürdüğünü ve yaşanılan bu durum sonrasında, S.S.C.B.'nin Ukrayna üzerindeki hâkimiyetinin bitirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Böylece Ukrayna milliyetçilik hareketleri etkin bir hale gelmiştir.

Rusya ile Yeni Birlik Anlaşmasının imzalanacağı düşüncesinin aksine 24 Ağustos 1991 tarihinde Ukrayna Parlamentosu, bağımsızlık ilan etmiş ve 1 Aralık 1991 yılında bağımsızlık referandumunda bağımsızlığı destekleyen nüfus %90,3 oranına ulaşmıştır. Ukrayna, S.S.C.B'den ayrılan diğer ülkeler gibi hızlı bir değişim sürecine geçiş yapmıştır. Fakat RF için Ukrayna'nın ayrılışı diğer devletlere göre daha zor olmuştur.[71]

7-8 Aralık 1991 tarihinde Ukrayna, RF, Beyaz Rusya BDT Anlaşmasını imzalayarak;

"Biz, daha sonra Yüksek Âkit Taraflar olarak anılacak Belarus Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Ukrayna, 1922 yılında Birlik Antlaşmasını imzalayan ve SSCB'nin kurucusu olan devletler olarak, SSCB'nin bir uluslararası hukuk süjesi ve jeopolitik gerçeklik olarak varlığının sona erdiğini beyan ettiklerini bildirmişlerdir."[72]

8 Aralık 1991 tarihinde Minsk Anlaşması ile RF, Ukrayna ve Beyaz Rusya Sovyetler Birliğinden ayrıldıklarını ve BDT adı altında yeni bir topluluk kurduklarını belirtmişlerdir.[73] Ukrayna, RF ile ekonomik alanda ilişkilerin geliştirmesini

---

[70] http://timebalkan.com/cernobil-faciasi-ukraynada-aniliyor (erişim: tarihi:10.01.2017).

[71] Tolga Bilener, "Ukrayna Dış Politikasının Etkileyen Unsurlar", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 13, (2007), 118.

[72] Fuad Hüseynov, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 52, Sayı 4, (2003), 389.

[73] Yunus Akgür, Ertan Çakıroğlu, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Yapısı ve Mevcut Durumu ve Geleceği*", Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı*, (Mayıs 2008), 1.

desteklemekle birlikte tamamen RF'nin egemenliği altında kurulan bir üst organın varlığını ve bir devlete bağlı olmanın kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.[*]

[*] Aleksandr Soljenitsin'in 'Rusya'yı Yeniden İnşa Etmek' başlıklı makalesinde, Rus kültürünün ve halkının Rus ideolojisi altında kaybolduğunu ve Birlik içerisine dâhil olan devletlerin aslında Rusya'ya bir anlamda yük olduğunu belirtmiştir. Onun çizdiği sınırlar Slav unsurların olduğu Ukrayna,Kazakistan, Rusya, Belarus ve daha kuzey bölgelerdir. Yunus Evedenci, "Rus Dış Politikasında Orta Asya", *Akademik Perspektif,* Sayı 4, (2015), 17.

İKİNCİ BÖLÜM

S.S.C.B.'NİN DAĞILMASINDAN SONRA BAĞIMSIZ UKRAYNA'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ

2.1. Ukrayna'nın Jeopolitiği ve Önemi

1991 yılında bağımsızlığını kazanan Ukrayna'nın yüz ölçümü 603.700km^2 ile Avrupa'nın ikinci büyük devletidir. "Ukraina" sözcüğünün sınır ülkesi, uç ülke anlamına gelmektedir. Ukrayna bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla Rusya için daima bir geçiş bölgesi ve stratejik bir bariyer olarak görülmüştür.[74] Ukrayna bölgesi temelde iki şekilde tanımlanmaktadır. Birincisi, 21. yüzyılda yeni oluşan Ukrayna devletinin politik sınırlarını içermektedir. İkincitanım ise aynı dilin farklı lehçelerine sahip olan ve etnik-dilsel ayrımın belirlediği sınırları kapsamaktadır.[75]

Politik sınırlar, bugünkü haliyle Kuzeydoğusunda ve doğusunda RF, güneybatısında Moldova ve Romanya, batısında Macaristan, Slovakya ve Polonya, kuzeyinde Beyaz Rusya ile komşu, güneyinde ise Azak Denizi ve Karadeniz üzerinde 3783 km. kıyı şeridine sahip alandan oluşmaktadır. Etnik-dilsel sınırlar ise Ukrayna devleti sınırları içerisinde etnik Ukraynalıların yaşadığı toprakları kapsamaktadır. 2016 yılı verilerine göre Ukrayna nüfusu 42,69 milyondan oluşmaktadır.[76]

Ukrayna'nın jeopolitik konumu RF ve Batılı devletler için her zaman önemini korumuştur. Avrupalılar bu toprakları stratejik derinliğinden dolayı tampon bölge veya geçiş bölgesi olarak kabul etmiştir. ABD'nin Ukrayna'nın jeopolitik konumuna bakışını Brzezinski; "*S.S.C.B.'nin yıkılmasıyla birlikte Ukrayna, Fransa, Almanya ve Polonya ile birlikte Avrupa güvenliği için kritik bir merkez haline gelmiştir*."[77] Ukrayna'nın yeni dünya düzeninde yönünü belirlenmesi konusunda Brzezinski;

---

[74] https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/ukrayna/902432 (erişim tarihi: 06.06.2017).

[75] Gwendolyn, a.g.e., s. 69-70.

[76] http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_e/kn0416_e.html (erişim tarihi:06.06.2016).

[77] Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri,* (çev. Yelda Türedi), İstanbul: İnkilap, 2011, s. 95-123.

"*Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olarak mevcudiyeti Rusya'nın dönüştürülmesine yardımcı olmakta, böylece Rusya'nın Avrasya İmparatorluğu olması durdurulmaktadır."*[78] *Rusya, Ukraynasız daha çok Asya imparatorluğu olacaktır"* açıklamıştır.[79]

Ukrayna, tarım bakımından Avrupa'nın en verimli topraklarına sahip ülkesidir. Bu nedenle Avrupa ve Rusya'nın buğday ambarı olarak görülmüştür.[80] Hatta Ukrayna buğday ve tarım zenginliği Brest-Litovsk Anlaşmasında buğday konu başlığı ile yerini almıştır.

Odesa ve Sivastopol'un bu bölgede olması, Rusya'nın Karadeniz'de ticari ve askeri olarak varlığını devam ettirmesi ve Akdeniz'e ulaşması için oldukça önemlidir. Ukrayna'nın stratejik önemini her zaman vurgulayan Brzezinski Rusya için önemini de; "*Ukraynasız bir Rusya'nın eski Sovyetler Bölgesinde yeniden bir güç olması imkânsızdır."*[81] Dugin "*Avrasyacılık içerisinde Ukrayna'nın rolü Rusya için oldukça önemli bir konumdadır."*[82]

S.S.C.B.'nin dağılmasıyla birlikte Bill Clinton bu bölgede yeni ortaya çıkan devletlerle ilişkiler kuracağını belirtmektedir. Brzezinski'nin demek istediği bölgede Rusya'nın şemsiyesi altında birleşecek bir bütünleşmeye engel olunması gerektiği vurgulamaktadır. Bu düşünce ile hareket edildiğinde Ukrayna'nın bölgedeki önemi görülmektedir. Bu kapsamda ABD, Ukrayna'nın kaderinin Merkezi Avrupa devletine dönüşmesine bağlı olduğunu ve bunu sağlarsa kendi kimliğini oluşturacağını belirtmekteir. Aynı zamanda Rusya yoluyla Avrasya ile arasındaki geleneksel bağların koparılması konusunda ısrar ettiği görülmektedir.

[78] Oktay Bingöl, "Ukrayna Krizinin Ulusal, Bölgesel-Küresel Bağlamı ve Gelecek Öngörüleri', *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 41, (2004), 23.

[79] Brzezinski, a.g.e., s. 71-72.

[80] Fikret Ertan, "Ukrayna Yeni Jeopolitik Gerçek",*Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 5, (2005), 113.

[81] Dugin, a.g.e., s. 75-78.

[82] Ömer Çağrı Tecer, "Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, (2014), 117-118.

Rusya ve ABD dışında bölgede AB kendi çıkarları doğrultusunda var olmak istemektedir. AB için hem enerji nakil hatlarının bu bölge üzerinden geçmesi hem de Ukrayna'nın verimli arazilerinin olması* bölgeyi daha önemli kılmaktadır.

Ukrayna'nın iç ve dış politikasını belirlenmesinde en büyük etken coğrafi konumu olmuştur. Ukrayna, Soğuk Savaş sonrası dönemde Karadeniz ve Hazar havzasının öneminin artmasıyla ön plana çıkmıştır. Bölgeye olan ilgi doğrultusunda politikalarına yön vermek zorunda kalmıştır. Karadeniz bölgesi küresel ve bölgesel güçler açısından öncelikli bir alan oluşturmuştur. RF'nin bölge üzerindeki ekonomik çıkarları ve Rusya İmparatorluğunu yeniden canlandırma düşüncesi doğrultusunda bölgede başat olma isteğini arttırmıştır. Bu istek doğrultusunda RF bölgede varlığını hissettirmiştir. Diğer yandan ABD, S.S.C.B.'nin çökmesiyle bölgede ortaya çıkan güvenlik ve güç boşluğunu doldurma ve enerji nakil hatları üzerinde etkin olma isteğini arttırmıştır. Aynı zamanda üçüncü bir güç olarak var olmak isteyen AB ekonomi ve enerji çıkarlarını göz önünde tutarak bölgede var olmak istemiştir.

2.2. Bağımsızlık Sonrasında Ekonomik Gelişmeler

Bağımsızlığın ilan edilmesiyle kontrollü piyasa ekonomisinden serbest piyasa ekonomisine geçilmiş. Bu süreçte de Ukrayna ekonomisi yüksek enflasyon, döviz krizi ve toplumsal sorunlarla yüz yüze gelmiştir. Bağımsız devlet olma düşüncesi ekonominin olumlu yönde ilerleme göstereceği düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Fakat halkın ve yönetimin bu inancı maalesef ekonominin kötüye gitmesiyle hüsrana uğramıştır.[83]

Serbest piyasa ekonomisine geçiş için birtakım tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler yavaş yavaş olumlu sinyaller vermeye başlamıştır. Fakat Ukrayna'nın ekonomisinin yeni olması ve bu konuda pazarını oluşturamaması dış ticarette sorunları meydana

* "Hatırlanacağı gibi Ukrayna'nın bağımsızlığı, Birinci Dünya Savaşı sonrası Almanya ve Avusturya-Macaristan gibi devletlerle Brest-Litovsk Anlaşması'nda buğday karşılığında kabul edilmiştir. Brest-Litovsk: Bizler (Almanya ve Avusturya-Macaristan) Ukrayna ile Merkez Güçlere 1.000.000 ton tahılın teslim edilmesi konusunda anlaştık. Otuz kamyon tahıl ve bezelye yola çıkacak ve 600 araba transfer için hazır olacaktır ve bu ulaşım ithalat düzenlene ve düzenli olana kadar devam edecektir."

http://www.goodreads.com/topic/show/313503-treaty-of-brest-litovsk-march-3-1918 (erişim tarihi:06.06.2016).

[83] Bilener , a.g.e., s. 325.

getirmiştir. Aynı zamanda ülke içerisinde ekonomik alanda hükümetin oluşturduğu mevzuatında karışık olması bölgeye olan talepleri düşürmüştür.[84]

Moskova yönetiminin baskısı sonucunda Ukrayna kendi parasını piyasa sürmüştür. Fakat bu durum parasının hızlı bir şekilde değeri kaybetmesine sebep olmuştur. Ukrayna halkının tek ümidi ABD doları karşısında paralarının kaybettiği değerin az olmasıdır.[85]

Anders Aslund Ukrayna'nın serbest piyasa ekonomisine geçişinde Batılı devletlerin ve ABD'li kurumların desteğini almıştır. Fakat Ukrayna ekonomisindeki yolsuzluklar , gölge ekonomisini büyütürken milli ekonomik gelişmeyi ve büyümeyi ise zor bir sürece sokmuştur. Ekonomideki açıklıkların bitirilmesi ve zorlukların giderilmesi adına uluslararası finansman kuruluşlarından yardım alınmıştır.[86]

Ukrayna, IMF desteği ile serbest piyasa ekonomisine uyum sağlamaya çalışsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Ukrayna ekonomisinin temellerinin zayıf olması başka ülkelerin ekonomik desteklerine ihtiyaç duyması ve ticaret alanında kendini geliştirememesi,Ukrayna ekonomisinin gerçekleri olarak kalmıştır. Bu durum çerçevesinde RF ve AB Ukrayna'yı yakından takip etmiştir. Aynı zamanda ekonomik olarak zayıf olan Ukrayna, ilişkilerinde RF ve AB'nin etkisi altında kalmıştır. Bunun sonucunda Ukrayna'nın denge politikası sekteye uğramıştır.

2.3. Bağımsızlıktan Turuncu Devrime Kadar Siyasal Gelişmeler

Ukrayna yönetimi bağımsızlık için referandum yapmış ve %90 oranıyla bağımsızlık kabul edilmiştir.

Ukrayna'da bağımsızlık barışçıl yollarla elde edilmiş ve eski kadrolar yerinde kalmıştır. Baltık Cumhuriyetleriyle ve Moldova'da, Kafkaslarda bağımsızlık sonrası ilk iktidarların milliyetçilerden seçildiği görülmüş fakat Ukrayna'da böyle bir durum görülmemiştir.[87]

---

[84] http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/up.html (erişim tarihi:07.04.2017).

[85] Bilener, a.g.e., s. 325.

[86] http://carnegieendowment.org/2012/03/09/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991-pub-47451 (erişim tarihi: 09.04.2017).

[87] Bilener, a.g.e., s. 322.

1994 genel seçimlerinde Kuçma oyların %52 sini almıştır.Devletin hala bir anayasasının bulunmaması devletin istikrarsız görünmesi ve varlığının şüpheli hale gelmesidüşüncesiyle Ukrayna'nın ilk anayasası 1996 yılında yürürlüğe girmiştir.[88]

Ukrayna,1996 yılında ulusal anayasanın yasalaştırılmasıyla birlikte, eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında ulusal anayasasını en son yürürlüğe koyan devlet olmuştur.[89] Çoğulcu sistemle birlikte Ukrayna anayasası başkanlık sistemini öngörmüştür.Bunun sonucunda Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu ve Verhovna Rada (Parlamento) ülke yönetiminin üç ana organı olmuştur. Parlamentosu 450 üyeye sahip olup, 4 yılda bir seçim yapılmıştır.. Ukrayna,24 bölge, bir özerk cumhuriyet (Kırım) ve bölge statüsünde iki kentten (Kiev ve Sivastopol) olmuştur.

Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana siyasi yaşamına bir siyasi partinin ve bloğun hâkim olmadığı ve sadece üç partinin Sol Cephe, Liberal Merkez ve Milliyetçi-Muhafazakârpartilerin egemen olduğu görülmüştür. 1990'lı yıllarda Sol Cephenin 2000'li yıllarda ise liberal merkez ve milliyetçi-muhafazakâr partinin de kısmen etkin olduğu anlaşılmaktadır.[90] Bağımsızlıktan Turuncu Devrime kadar olan süreçte yedi seçim gerçekleşmiştir. Tek parti yönetiminin sağlanamaması ve sürekli koalisyon hükümetlerinin kurulmasıcülke içerisinde istikrarsızlığı neden olmuştur. Bu kapsamda 16 yıl içerisinde 15 farklı hükümet görev başına gelmiştir. Bu durum Ukrayna içerisindeki siyasi istikrarsızlığın en çarpıcı örneğidir.[91]

Ukrayna'nın bağımsızlıktan bu yana önemli gelişmeler yaşadığını ama Kravçuk ve Kuçma önderliklerinde güçlü bir meşruiyetin oluşturulması sonucunda halkın demokratikleşme sürecinde umudunun arttığı görülmüştür.

2.4. Bölgesel ve Demografik Farklılıklar

Ukrayna'nın doğal hatlara sahip olmaması nüfusunun heterojen olmasına neden olmuştur. Heterojen nüfus yapısından dolayı etnik kökene bakılmaksızın devlet sınırları içerisinde yaşayan herkes Ukraynalı sayılmıştır.

---

[88] Turan, a.g.e., s. 368.

[89] https://www.**deik**.org.tr/Contents/FileAction/2593(erişim tarihi: 07.06.2016).

[90] D.S.Derman, Y. Ongarova, "Ukrayna'da Siyasi Kriz", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* Sayı 42, (2014), 13.

[91] Derman, a.g.e., s. 13.

Huntington Medeniyetler Çatışması çalışmasında Ukrayna'yı ayrık ülke olarak tanımlamıştır. Huntington'un ana argümanı, öncellikle büyük uygarlıklar arasındaki din ve kültür tarafından belirlenen hatlar olmuştur. Ukrayna'daki 2001yılı son nüfus sayımında kendilerini Ukraynalı olarak tanımlayan ve Ukraynaca konuşan nüfus %66,3, %77,8 ise etnik olarak Ukraynalı olanlar ve %97,2 ise Doğu Slav dillerinden birini konuşanlardan oluşmuştur. Aynı zamanda nüfusun dörtte üçünün Doğu Ortodoks veya Yunan Katolik Hristiyanlık mezhebine dahil oldukları görülmüştür. Diğer bir deyişle bu insanlar büyük Slav-Ortodoks uygarlığının içerisinde yer almaktadır.[92] Bu nedenle Ukrayna'da ana fay hattı tamamen aidiyetten oluşmamakta ve bu durum tarihsel, sosyal ve politik süreçleri aynı zamanda bu ayrımın bölgesel ve coğrafi bağlamlarını keşfederek tanımlamaya çalışılan faktörlerdendir. Ukrayna'nın çeşitli bölgelerindeki farklı sosyo-ekonomik kalkınma nedeniyle, bu bölünmeler derin tarihsel köklere dayanmaktadır.

Ukrayna'nın bölgesel çeşitliliği (Doğu-Batı İkilemi) birbiriyle ilişkili üç nedene dayanmakta; İlki Ukrayna'nın bugünkü topraklarında, 20. yüzyılın ortalarına kadar hiçbir birleşik ve bağımsız bir ülkenin olmayışı ve ayrıca Ukrayna'nın bağımsızlığını 1991 yılında kazanmış olmasıdır.[*] Parçalanma ve Ukrayna terimini çevreleyen kavramsal eksiklik kimlik ayrımının özelliklerini sergilemiştir. [93]

Batı Ukrayna sakinleri, Ukrayna milli kimliğinin güçlü savunucuları olarak görülmektedir. Batı Ukrayna, hem kimlik hem de dil bakımından RF'den ayrı bir ülke anlamına gelmektedir. Ruslar, Ukraynalıları Tatar yönetimi altında Avrupa yolunu seçen ve sonradan gelişen bir halk olarak görmektedir. Ruslardan gelen bu keskin ayrılık, aynı zamanda, Ukraynalılar tarafından hala birleşik Doğu Slav Devleti, Kiev Rus'un dağılmasından sonra alınan farklı tarihsel gelişim sürecinin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Hatta Soljenitsin'e göre "*Ukrayna meşru bir devlet değil, Lenin'in çizdiği yanlış sınırların bir sonucu"* olarak görülmektedir.[94]

---

[92] David Karacsonyi vd., "East-West Dicthonomy and Political Conflict in Ukraine -Was Hungtington Right?*"*, *Hungarian Geographical Bulletin*, Cilt 63, Sayı 2, (2014), 100.

[*] Ukrayna, ilk olarak 1187 yılında Psikiyatri Kroniği adıyla anılmıştır ancak yazarın atıfta bulunduğu bölge bugün bile tartışmalıdır. Bazı yorumculara göre, ülkenin u-kraina adı, sınır bölgesi, çevre veya sınır bölgesi anlamına gelir. Ancak diğer yazarlar, u-kraina'nın ülke içinde, ülke topraklarında olduğunu iddia etmiştir. Karacsonyi, a.g.e., s. 101-102.

[94] Aleksandr Soljenitsin, *Rusya Nasıl Kurtulur?*, İstanbul: Remzi, 2000, s.12-24.

19. yüzyılın başına kadar göçmen dalgası bölgeye ulaşmıştır. En büyük grubu Ruslar ve Ukraynalılar oluşturmuştur.19.- 20. yüzyılda sanayileşme ve Sovyet döneminde uygulanılan Ruslaştırma politikası bu ayrımı güçlendirmiştir. Sovyet dönemi kıtlık ve İkinci Dünya Savaşı, kollektivizasyon yüzünden milyonlarca köylü korku içinde, kırsal köklerini çoktan kaybettikleri Sovyet sanayi bölgelerine yönelmişlerdir.

19.yüzyılda günümüz Ukrayna topraklarında başlayan sanayileşme süreci, madeni kaynakların bölgesel dağılımının eşit olmamasından dolayı bölgesel kutuplaşmaya neden olmuştur. Bu süreçte, bazıları yeni bağımsız Ukrayna'nın Almanya gibi bir federal devlet haline gelmesini tartışmıştır. Ancak merkezileşmiş gelenekler bu duruma izin vermemiştir. Bağımsızlık sonrası Ukrayna'da toplumsal oligarkların kontrolündeki bölgesel klanlar, ülkenin bölgesel yapısında kendine özgü bir güç olmuşğtur.Doğu bölgelerinde özellikle de seçim dönemlerinde bu bölgesel klanların etkileri görülmüştür.

Devlet tarafından alınan önemlerin bir sonucu olarak, Ukrayna dilinin tek resmi dil olarak ilan edilmesi, Rusya-Ukrayna kökenli, ülkenin doğu ve güney bölgelerinde Rusça konuşan Ukraynalılar, -Kırım hariç- Ukrayna kimliğini kabul etmeye başlamıştır.

Huntington Medeniyetler Çatışması çalışmasında, Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninin karmaşıklığının medeniyetler arasındaki fay hatları açısından en iyi şekilde açıklanabileceğini iddia etmektedir. Gurr matematiksel olarak Soğuk Savaş sonrasında medeniyetler arası çatışmaların azaldığını vurgulamaktadır.[95] Henderson'a göre ise Avrupa'da 1990'ların başında yaşanan Karabağ, Yugoslavya ve Abhazya'daki etnik çatışmaların Soğuk Savaş Döneminde çözülmemiş olmasından kaynaklandığını belirtmektedir.[96] İç politik bütünlüğünü güçlendirmede Ukrayna'nın etkili ve işlevsel bir devlet oluşturmasındaki önemini belirtmektedir. Zorla merkezileştirme yerine bölgesel farklılıklara saygı gösteren bir bölgeselci

[95] T.R. Gurr, "Peoples against States: Ethnopolitical Conflict and The Changing World System", *International Studies Quarterly,* Sayı 38, (1994), 357.

[96] E.A. Henderson, "Culture and Contiguity: Ethnic Conflict, the Similarity of States, and the Onset of Interstate War 1820-1989", *Journal of Conflict Resolution*, Sayı 41, (1997), 651-655.

politika seçilmesi bu ayrımları keskinleştirmek yerine aksine yok edilebileceği konusuna vurgu yapılmaktadır.[97]

2.5. Ukrayna'nın Dış Politika Tercihleri

Egemen bir devlet olarak dış politikasını oluştururken ABD, AB ve NATO gibi Batı dünyası ile iyi ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan ise RF ile bağlarını koparmamıştır.

Ukrayna bağımsızlığını elde ettiği günden bugüne kadar kimlik arayışı içerisinde olması dış siyasetine yansımıştır. Doğu ve Batı arasında sürekli bir gel-git yaşadığı görülmüştür. Bu çerçevede bağımsızlıktan bugüne kadar Ukrayna'nın iç ve dış politikasının birbirleri ile etkileşim içerisinde olduğu görülmüştür.[98] Siyaseti belirlenmesinde liderlerin tutumu, ülke içerisindeki batı-doğu bölgesel farklılığı, oligarkların siyaset üzerindeki etkileri ve ekonomik durum gibi iç siyaset unsurları Ukrayna'nın dış siyasetini belirleyen önemli faktörler olmuştur.

Ukrayna bağımsızlık sonrasında dış siyasetinde çok yönlü bir siyaset izleyeceğini belirtmiştir. Ukrayna'nın benimsediği bu denge siyaseti kumar oynama şeklinde yorumlanmıştır.[99]

Ukrayna dış siyasetinde Avrupa yanlısı söylemlerine rağmen RF ile siyasi ve ekonomik çıkarlarını göz önüne almış ve ilişkilerin yürütülmesine karar vermiştir.[100] İki ülkenin aralarındaki bağların yanı sıra Ukrayna'nın ticaret akışı ve enerji konusunda RF'ye ihtiyaç duyduğu için tamamen Avrupa yanlısı bir politika izleyememiştir.[101]

S.S.C.B.'nin çökmesi ile bölgede güç boşluğu oluşmuştur. Bu durum Batılı güçlerin bölgeye olan ilgisini arttırmıştır. Rusya'nın yokluğuyla bu bölgede çeşitli

---

[97] Karacsonyi, a.g.e, s. 102-103.

[98] Erhan Akdemir, "Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası: Eski Komşu mu? Yeni Aday Mı?", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 41, (2014), 62.

[99] Olga Shumylo, "The Debate on the EU Membership Prospects of Ukraine", *The Debate on the EU Membership Prospects of Ukraine, EU Accession Prospects for Turkey and Ukraine: Debates New Member States,* Poland: Instıtute of Public Affairs, 2007. s. 1-17.

[100] Günhan Turan, "Bağımsız Ukrayna'nın Dış Politika Unsurları", (ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Ankara: Phoenix, 2004, s. 369.

kurumlar aracılığıyla varlıklarını belirginleştirmek istemiştir. Aynı zamanda S.S.C.B.'nin dağılmasıyla ortaya çıkan durum ile ya daimî bir Rus Devleti'nin ya da Avrupa'nın merkezinde yeniden Sovyet İmparatorluğunun yerine geçecek ideolojik bir devletin ortaya çıkma ihtimali doğmuştur Bu durum Batı'nın çıkarlarına ters bir durum oluşturmuştur. Rusya'nın bölgede varlığının olmamasıyla Batı bu bölgede komşuluk politikaları ile ilişkilerini geliştirmiştir. Aynı zamanda Ukrayna'yı kendinin bir parçası olarak gören RF ise bu bölgedeki varlığını özellikle 2000'li yıllarda Putin'in Yakın Çevre Doktrini ile göstermiştir.

Putin, Yakın Çevre Doktrini ile etkinliğini göstermeye çalışırken diğer yandan Avrupa'nın renkli devrimlerle kendi siyaset ve ekonomi anlayışının takip edilmesine yönelik çalışmalarına hız kazanmıştır. Ukrayna'nın sürekli olarak ikilem yaşamasını Brzezinski Büyük Satranç kitabında; *"Ukrayna, Azerbaycan, Türkiye, İran, Güney Kore ve Gürcistan'ı jeopolitik mihverler ya da eksen ülkeler olarak değerlendirmektedir. Brezinski'ye göre bu tür ülkeler her an küresel bir aktörün ya da aktörlerin çıkarları yönünde yeni roller üstlenebilecekleri dış etkilere maruz kalabilirler."*[102]

Brzezinski 'nin tanımlamasından yola çıkarak bölgede söz sahibi olmak isteyen aktörlerin küresel rekabetin dengelenmesi için mihver ülkelerden yararlanmak istemesi kaçınılmazdır. Bu kapsamda öncellikle ülkelerin iç politikada karar alma süreçlerini düzenlemeleri ve etkin olmaları büyük önem taşımaktadır.[103] Buna en güzel örnek ise Batı dünyasının Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte demokratikleştirme süreci içerisinde ekonomik ve siyasi destekleri görülmüştür. Bu bölgede çıkarları olan Batı dünyası ve RF'nin bağımsızlığından bugüne bölgede varlığını hissettirmiştir.

Bölgenin iç siyasal yapısı ve yapısal farklılığı önem taşımıştır. Ukrayna'nın geleceğini Batı Avrupa ile bütün olarak gören diğer tarafta ise Avrasyacılık çerçevesinde RF ile olacağını düşünen halıkın varlığı, Ukrayna'nın siyasal yönelimlerinde etkili olmuştur. Aynı zamanda ülke yöneticilerinin dış siyaseti belirlemedeki rolleri göz önüne alınarak; ekonomik durum önemli olmuştur. Ukrayna

[102] Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard, American Primacy and Its Geostrategic Imperatives***,** Newyork: Basic, 1997, s. 133-134.

[103] Bülent Ulaş, *Jeopolitik Türkiye'nin Milli Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci*, İstanbul: Başlık, 2011, s. 185-187.

bağımsızlığından bu yana ABD'den ekonomik olarak en çok destek alan ülke olmuştur. Ukrayna'nın bugüne kadar aldığı yardım 2,4 milyar Avro olmuştur. [104]

Bölgede söz sahibi olmak isteyen aktörlerin etkisiyle bağımsızlık sonrasında denge politikası izlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda RF ile BDT'nin bir üyesi olunurken aynı zamanda Avrupa Konseyine, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı'na ve Orta Avrupa Girişiminedâhil olunmuştur.

Ukrayna dış politikada denge politikası izlemek istemşi fakat bu durum zaman zaman Ukrayna'nın bölgesel güç kaybına sebep olmuştur. Ayrıca Ukrayna'nın iç ve dış siyaseti ekonomik politikalarında bir bütünlük sergileyememesine neden olmuştur. Bağımsızlığından itibaren dış politika seçiminde ikilem içerisinde olan Ukrayna'nın bu durumu başka devletlerin yol göstericiliği olmadan yönünü seçemeyecekleri gibi bir algıya sebep olmuştur.

2.6. Ukrayna'nın Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Ülkelerle ve Siyasi Kurumlarla İlişkileri

Ukrayna bağımsızlığını kazanmasının ardından Batılı güçlerin ilgi odağı olmuştur. Bu ülkeler ile ilişkiler konusunda özen gösterilmeye başlanmıştır. Sadece Batılı güçlerle iyi ilişkiler için çaba sarfedilmemiştir. Aynı zamanda tarihsel ve kültürel ortak mirasa sahip olunan RF ile de ilişkiler koparılmamıştır. Fakat kültürel mirasın fazla olduğu bu ülke ile işbirliklerin yanında bazı problemlerde yaşanmıştır. Bu bölümde Ukrayna'nın bağımsızlık sonrasında Batı Dünyası- AB, ABD, NATO ve RF ile ilişkileri ve ülkelerin birbirlerine karşı nasıl bir siyaset izledikleri anlatılmaya çalışılmıştır. Bunların literatürdeki yansımaları incelenmiştir. Aynı zamanda özel bağları bulunan RF ile ilişkilerin geçmişten günümüze kadar olan problemleri ile birlikte bu problemleriniki taraf için de yarattığı zorluklarından bahsedilecektir.

2.6.1. Ukrayna veAvrupa Birliği İlişkileri

AB, dünyanın en büyük enerji tüketicilerinden biri olmasına rağmen enerji konusunda yeterli potansiyele sahip değildir. Enerji teminini RF'den ithalat yoluyla karşılamaktadır. AB'nin bugüne kadar kullandığı enerjinin %50'sini dışarıdan aldığı

[104] http://ec.europa.eu/comm/external_relations/ukraine/intro/index/.htm. (erişim tarihi: 22.04.2017).

ve bundan sonraki dönemlerde kullanacağı enerjinin %70 oranında olacağı öngörüsü göz önüne alındığında Ukrayna'nın AB için önemi anlaşılmaktadır.[105]

AB, Ukrayna'ya karşı düşmanca bir tutum sergilememiştir. Aksine Ukrayna ile güçlü siyasal ilişkiler kurarak devletin egemenliği ve demokratikleştirilmesi sürecinde ekonomik destekte bulunmuştur. Bu kapsamda Ortaklık ve İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. AB'nin üyelik konusunda Ukrayna'ya karşı diğer ülkelere olduğundan daha farklı bir tutum izlediği görülmüştür.[106] AB ve Ukrayna ilişkileri kuruluşun ilk yıllarında yüksek bir performansta seyretmiştir. Fakat bu ilişki üyelik perspektifi içerisinde yürütülmemiştir. Aynı zamanda Ortaklık ve İş birliği Anlaşmasının 7. maddesi öne sürülerek; "*eğer iki ülkenin ekonomisi bütünleşirse bu Ukrayna'nın Avrupalı kimliğinin ispatı olacağının altı çizilmiştir."*[107]

Kopenhag Zirvesi'nde AB'nin Ukrayna konusundaki davranışına karşı Cumhurbaşkanı Leonid Kuçma; "*Ukrayna'yı BDT ile iş birliğine itmekle suçlamış ve Rusya'nın kendi üzerindeki etkisinin de AB'nin suçu olduğunu belirtmiştir."*[108] Yaşanan bu gelişmeler ışığında; Ukraynalı analizciler; Kiev yönetiminin AB üyeliğini istemediğini ve eğer AB'nin ekonomik olarak desteği kaybedilirse Ukrayna'nın RF'den başka seçeneğinin kalmayacağını belirtmişlerdir. Ukrayna'nın AB üyeliğinden dışlanması ve Batının desteğinin kaybetmesi ekonomik alanda RF'ye yönelmesinden başka seçeneğinin kalmayacağını vurgulamıştır.[109]

Ukrayna Yalta'da Putin ile bir araya gelerek NATO ve AB üyeliklerinden vazgeçtiklerini belirtirken, RF ile ilişkilerin bugüne kadar olan tutumlarından daha farklı bir yol izleyeceklerini belirtmiştir. Ukrayna'nın bu tavrı karşısında AB karşı atak olarak 2004 yılında yeni bir komşuluk siyaseti belirlemiştir. AB ikili ilişkilerin bu çerçevede yürütüleceğini belirtmiştir. AB'nin bu tavrı ile Ukrayna'yı kaybetmek istemediği anlaşılmaktadır. 2004 yılında Ukrayna ve AB ilişkilerinde üyelik

---

[105] http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/238/avrupa_birligi_dis_politikasinda_enerji (erişim tarihi:23.04.2017).

[106] Akdemir, a.g.e., s. 64.

[107] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/october/tradoc_111611.pdf (erişim tarihi: 23.04.2017).

[108] Habibe Özdal, *Rusya Dış Politikasında Ukrayna*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s. 205.

[109] Igor Torbakov, "Rusya'dan Ayrı ya da Rusya'nın bir Parçası: Rusya-Ukrayna İlişkilerinin Kaderli Bir Destanı", *Avrasya Dosyası Dergisi*, Cilt 6, Sayı 4, (2001), 313.

söylemleri güçlenmiştir. Polonya ve Litvanya'nın aldığı rollerle, AB sorunun çözümünde daha etkin bir politika izlemeye başlamıştır. [110]

2005 yılında AB Eylem Planı Kiev yönetimine ekonomik ve siyasi olarak destek olmak istemesi ikili ilişkilerin seyrini değiştirmişir. AB'nin Ukrayna'ya uyguladığı politikada farklılıklar olması ülke içerisinde AB'yi desteklemeyen kesimin ve yöneticilerinin tepkilerine neden olmuştur. Avrupa Siyasi Etüdler Merkezi Analizcisi Michael Emerson; "*AB'nin Ukrayna için yeteri kadar zamanı yoktur. AB'nin Ukrayna politikalarını anlayışlı ancak askıda bir durum olarak yorumlaması"* AB'nin Ukrayna konusundaki tutumunu net şekilde ortaya koymuştur.[111] Ukrayna'nın sahip olduğu nüfus yapısından dolayı RF'ye yakın olan çevreler, Batı yanlısı politikalara sıcak bakmamaktadır. Aynı zamanda AB politikaları, bölgesel farklılıklarından dolayı tam etkili olamamıştır. AB'ye üye diğer devletlerde Rusya ile olan ilişkilerine zarar geleceği endişesiyle kendi çıkarlarını gözetmiştir.

Ukrayna'nın AB üyeliği durumu birlik içerisindeki devletlerin kendi aralarında anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Örneğin; Almanya'nın Ukrayna üyeliğini desteklemeyişinin en büyük sebebi RF ile olan ikili ticaret ilişkileri ve enerji bağımlılığıdır.[112]

2008 yılında AB ve Doğu komşuları arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi kapsamındaDoğu Ortaklığı Stratejisi kabul edilmiştir.[*] Bu strateji ile AB'nin Doğu Avrupa'da ve Kafkaslar üzerinde kurmak istediği güç ve stabilizasyon ile bölgenin standartlarını kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye çalışmıştır. Bölge standartlarının geliştirilmesiyle AB ve Ukrayna arasındaki ticaretin rahat bir ortamda sürdürülmesi amaçlanmıştır.

2009 yılında gerçekleştirilen AB-Ukrayna Zirvesi'nde AB,Ukrayna ile olan ilişkilerden memnuniyetini dile getirilmiştir. Taraflar güvenlik konusunda işbirliği

---

[110] Jan Borkowski,"Prospects for Ukraine in the Light of Criteria and Experience of Accession the European Union", *Yearbook of Polish European Studies,* Sayı 10, (2006), 45-61.

[111] Torbakov, a.g.e., s.307., http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/297-314%20igor.PDF (erişim tarihi: 24.04.2017).

[112] Akdemir, a.g.e., s. 69.

[*] "Stratejinin kapsamında Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna ilişkilerinde iletişimin derinleştirilmesi, ülkelerin istikrar ve refah desteklemeyi ve taraflar arasında çok taraflı iş birliği ve ortam tutumu güçlendirmeyi hedeflemektedirler." Akdemir, a.g.e., s. 70.

sözü vermiştir.[113] Fakat 2010 Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrasında Ukrayna ve AB ilişkilerinin sekteye uğradığı görülmüştür. 2013 yılında AB ile imzalayacağı anlaşmadan vazgeçmesiyle politikanın yönünün RF yanlısı olduğunu göstermiştir. AB'nin Doğu Avrupa'daki genişlemesi aslında NATO genişlemesinin "Truva Atı" (stalking horse) olarak görülmüş ve Moorey'e göre AB, NATO'nun aksine Ukrayna ile olan ilişkilerini RF'den ayrı düşünerek geliştirmemiştir.[114]

2.6.2. Ukrayna ve ABD İlişkileri

1991 yılında dünyanın bölgesel olarak en büyük devletinin dağılmasıyla Avrasya'nın tam ortasında bir boşluk oluşmuştur. Bu durum jeopolitikçiler tarafından dünyanın kalbinin sökülmesi olarak görülmüştür. S.S.C.B.'nin yıkılmasıyla, güçlü nükleer silahlara sahip -çöküş halinde olan- devletler içerisinde düşmanının diktatöre dönüşmesi ya da siyasi anarşinin engellemesi için ABD barış sağlayıcılığı görevini üstlenmiştir.[115]

ABD'nin enerji kaynaklarını ve ulaşım yollarını kontrol eder yaklaşımı [116]Ukrayna'nın jeopolitik konumuna önem kazanmıştır. Ukrayna'nın hem enerji koridorunda olması bu bölgede etkili olmak isteyen küresel güçerin mücadelesini ön plana çıkarmıştır. 11 Eylül saldırısından sonra ABD, Orta Asya ve Kafkaslara karşı olan politikasında değişikliğe gitmiştir. Kafkasya-Asya üzerinde RF'nin etkinliğini bitirmek istemiştir.*

RF'nin, eski S.S.C.B. topraklarında Avrasya İmparatorluğunu kurmak istemesi, ABD'ninde içinde olduğu Batı Dünyası'nın sistemsel hegemonyasına zarar vereceği düşüncesini doğurmuştur. Brzezinski'ye göre; ABD, tüm Avrasya'nın kapsamlı,

---

[113] http:// eas.europa.eu/ukraine/docs/2010_association_agenda_priorities_en.pdf (erişim tarihi: 25.04.2017).

[114] Yapıcı, a.g.e., s. 1481.

[115] Brzezinski, a.g.e., s. 87-88.

[116] http://akademikperspektif.com/2013/11/04/kafkasyada-abd-rusya-cekismesi/ (erişim tarihi: 25.04.2017).

* ABD'nin eski S.S.C.B. ülkelerine yönelik düzenli politikası, ikinci Clinton dönemine denk gelmektedir. 1998 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Hazar Enerji Havzası koordinatörünün atanması ile ABD için enerji jeopolitiğinin önemini vurgulamıştır. Aynı yıl ABD Kongresi 'dış politikanın temel önceliklerinden birinin enerji güvenliğinin sağlanması' olduğu kabul etti. Ainur Nogayeva, "Orta Asya'da ABD, Rusya, Çin Stratejik Denge Arayışları",*USAK Analiz,* Ankara: USAK, 2011, s. 185.

bütünleşmiş ve uzun vadeli stratejilerini oluşturması gerekmektedir. Çünkü ABD'yi süper güç ve Avrasya'yı dünyanın merkezi olarak kabul etmektedir. Avrasya kıtasındaki gücü bozan aktörler; ABD'nin küresel güvenlik politikası için önemli olduğu görülmektdir. Bu nedenle ABD, Asya bölgesinin lideri olmalıdır aksi halde bölgede oluşabilecek problemlerin ABD'nin varlığı olmadan çözülemeyeceğine inanılmaktadır. [117]

ABD'ye göre Avrasya'ya sahip olmak her ülke için bir ödül niteliğindedir. Aynı zamanda Ukrayna'nın RF'nin yeniden güçlenmesini sağlayabilecek bir bölgede olması ABD'nin durumunu etkilemektedir. Avrasya üzerinde güç sahibi olmak RF'nin yükselişine engel olacağı düşüncesi Ukrayna'yıABD için önemli bir hale getirmektedir.

ABD'nin bu topraklarda etkin bir güç olarak varolacağı Clinton'un Ukrayna'nın bağımsızlığını destekleyici konuşmasında ve NATO'un 1995 Yılı Ulusal Çıkar Raporunda; "*21.yy'da Rusya'nın Avrasya'da bölgesel egemen bir düşmana dönüşmesinin önüne geçebilmek, ABD'nin yaşamsal çıkarlarından biri sayılmış, Ukrayna ve Baltık ülkeleri ABD'nin yaşamsal çıkarları kuşağına dahil edilmiştir."*[118]

Siyaset Bilimcisi Samuel Hungtington; ABD'nin etkin olmadığı bölgelerde şiddet, düzensizlik ve demokrasi eksikliğinin olduğunu savunmaktadır. ABD'nin bu bölgelerde yumuşak güç unsurlarını kullanarak batı yönelimli devletlerin ulus inşaları sürecinde rol alması gerektiğini vurgulamaktadır. ABD, Ukrayna'da NATO ve AB gibi kurumlarla siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanmasında etkin olduğu görülmektedir.[119]

ABD'nin varlığı, ulus kurma sürecinde zorluklar yaşayan ve ekonomik kırılganlıkları olan ülkelerde siyasi desteğin yanında mali yardımlarda bulunmuştur.

---

[117] Kısacık, a.g.e., s. 170.

[118] Utku Yapıcı, "Ukrayna-NATO İlişkilerinin Tarihsel Analizi", ICANAS, Cilt 3 Sayı 38, (2007), 1484.

[119] Sina Kısacık, Furkan Kaya, "Russian Eurasianism Versus American Eurasianism within The Perspectives of Brzezinski and Dugin: A Case Study on the Recent Ukrainian Crisis", *International Journal of Arts&Sciences,* Cilt 2, Sayı 9, (2016), 170-171.

ABD, Ukrayna'ya 2011 yılına kadar yaptığı ekonomik yardım 3 milyar dolara kadar ulaşmıştır.[120]

Bölgenin S.S.C.B. ile olan eski bağları göz önüne alındığında, RF'nin bu bölgelerde yeniden yükselişe geçmesi Avrupa'nın bütünleşmesine engel olacak fikrini doğurmuştur. Bu durumu Brzezinki ; "*Washington yönetiminin Avrupa'yı tek bir bütünlük olarak görmeye istekli olduğunu ve Beyaz Saray'ın sorumluluklarını ve küresel liderliğini paylaşacak kadar güçlü olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden ABD bölgede ve Ukrayna'da varlığını sürdürmelidir. Aynı zamanda Avrupa'nın güvenliği açısından da ABD'nin bu bölgede olması gerektiğini"*[121] belirtmiştir.

ABD'de bölgesel hegemonya çatışmasında siyasal müttefik olarak AB'yi seçmiştir. Diplomatik ve siyasi anlamda çalışmalarını AB politikasıyla paralel yürütmüştür. Aynı zamanda AB, Ukrayna stratejisinin oluşumu ve işleyişi bakımından yönlendirici bir aktör olarak görülmüştür.

"ABD *Soğuk Savaş sonrası dönemde askeri ve siyasi anlamda etki edemediği bölge Hazar havzası ve Karadeniz olmuştur."*[122] Brzezinski'ye göre; "*Ukrayna'nın Rusya'dan uzaklaştırılması, Rusya'nın karaya sıkışıp kalması ve askeri olarak zayıflatılmasına olanak sağlamıştır."*[123] Bu görüşü benimseyen ABD'li yöneticiler, Karadeniz'de hâkimiyet kurmak adına Karadeniz'e kıyıdaş olan Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkeleri NATO'ya dâhil ederek burada etkinliklerini pekiştirmek istemiştir.

Ukrayna'nın Avrupa'yla bütünleşmesi ve NATO üyeliği için istekli olması ABD'nin Ukrayna'nın yanında yer almasını sağlamıştır. Aynı zamanda Ruslar'ın Orta Asya ve Kafkaslardaki bağımsız devletlere karşı yumuşak güç unsurlarını kullanmamamıştır. Saldırgan tutum sergilemesi Avrupa-Atlantik topluluğunun doğuya doğru genişlemesine neden olmuştur. Aynı zamanda RF'nin Ukrayna üzerindeki çıkarlarını gerçekleştirme isteği sert bir politika izlemesine neden olmuştur. ABD, bölgede var olan olaylara dikkat çekerek kamuoyundaki desteğini

---

[120] Bingöl, a.g.e., s. 30.

[121] Brzezinski, a.g.e., s. 48-56, Kısacık, a.g.e., s. 70.

[122] Göktürk Tüysüzoğlu, "Ukrayna'da Turuncu Devrim'in Sonu", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı 3, (2011), 66.

[123] Mühdan Sağlam, "21.Yüzyılda Küresel Rekabetin Zemini Ukrayna*", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,* Cilt 69, Sayı 2, (2014), 440-441.

güçlendirmiştir. Ukrayna'nın AB ve NATO üyeliğine istekli olması iki devleti birbirine yakınlaştırmıştır.[124]

Ukrayna'nın renkli devrim rüzgârına kapılması ABD açısından bölgede 2000'li yıllarda yükselişe geçen RF'ningücünün kırılması için kullanılabilecek güzel bir araç olmuştur.[125]

2.6.3. ABD ve Rusya Federasyonu İlişkileri Çerçevesinde Ukrayna –NATO İlişkileri

Soğuk Savaşın sonuna gelindiğinde Sovyet Liderleri, ABD'nin Avrupa'da kalmasını ve özellikle NATO'nun Birleşmiş Almanya'yı pasifize edeceği bir anlaşmayı tercih etmiştir. Fakat Rusya ve ardıllarında NATO'nun daha fazla genişlemesini istememiştir. Ruslar bu endişelerinin Avrupa tarafından anlaşıldığını ve genişlemenin Almanya'da biteceğini düşünmüştür. Fakat durum böyle olmamıştır.[126]

S.S.C.B.'nin yıkılmasının ardından ABD, itici gücü olan NATO'ya daha çok üye kabul ederek küresel dünya gücü rolü yardımı ile diğer devletlerin askeri ve siyasi yapılarını kendi isteği doğrultusunda şekillendirmek istemiştir. Bu şekillenmenin gerçekleşmesi için NATO'nun varlığının önemli olduğunu belirtmiştir.[127]

Clinton Hükümeti Rusya'nın endişelerinin tam tersini düşünerek 1990'ların ortasında NATO'nun genişlemesi için baskıları arttırmıştır. Bu kapsamda 1999 yılında Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın kabulü ile başlayan ilk halka tamamlanmıştır. 2004 yılında Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakyave Slovenya'nın kabülü ile ikinci halka tamamlanmıştır. Fakat bu durumdan Moskova hükümeti rahatsız olmuştur. Buna en güzel örnek ise 1995 yılında NATO'nun Sırbistan'ı bombalaması sırasında RF Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin

---

[124] David C. Hendrickson, "The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives by Zbigniew Brzezinski(Reviewed)", *Foreign Affairs,* Cilt 76, Sayı 6, (1997), 160.

[125] Tüysüzoğlu, a.g.e., s.6 5-66.

[126] John J. Mearsheimer, "Why The Ukraine Crisis Is The West's Fault" ,*Foreign Affairs,* (2014), 2.

[127] Haktan Birsel, "Başlangıçtan Günümüze NATO Sorunsalı '' Madalyonun İki Yüzü''", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 25, (2012), 110.

"*NATO'nun RF sınırlarına kadar gelmesi halinde neler olabileceğinin ilk işaretidir. Böyle bir durumda savaşın alevinin bütün Avrupa'ya yayılacağını*"[128] belirtmiştir.

2008 yılında Bükreşte yapılan zirvede Batı devletleri Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliklerine destek olmuşlardır.[129] George W. Bush yönetimi bu durumu olumlu karşılarken Almanya ve Fransa kendi çıkarları doğrultusunda RF'yi gereksiz yere kışkırtmak istememiştir. Ukrayna ve Gürcistan'a üyelik konusunda destek olmamıştır.

Birlik içerisinde devletlerin hepsinin aynı görüşte olmaması nedeniyle iki ülke için üyelik süreci başlatılmamıştır. Fakat bu ülkelerin ittifaktan uzaklaşarak RF'nin etkisi altına girmemeleri için NATO üyesi olacakları açıklaması yapılmıştır.

Moskova yönetimi bu uzlaşmanın sonucunu görememiştir. Daha sonra RF Dışişleri Bakan Yardımcısı Alexander Grushko, Gürcistan ve Ukrayna'nın ittifak üyeliğinin Avrupa güvenliği için çok ciddi sonuçlara sebep olabileceğini belirtmiştir. Putin, bu iki ülkeyi NATO'ya kabul etmenin RF'ye karşı doğrudan bir tehdit olduğunu dile getirmiştir.[130]

RF, Ukrayna ile sadece iyi ilişkiler çerçevesinde uyum politikalarının uygulanmasını amaçlamıştır. Bu açıdan RF, Ukrayna'nın NATO üyeliği konusunda engelleyici bir rol sergilemiştir. Bunun bir göstergesi olarak RF ve Ukrayna 2000-2001 yılları arasında Askeri İş Birliği Anlaşması imzalamıştır.[131] Bu iş birliği NATO ile ilişkilerin geliştirilmesine engel olmak için RF tarafından atılan bir adım olarak görülmüştür.[132]

Ukrayna'nın kararlı tutumu RF'nin belirleyici bir rol üstlenmesine neden olmuştur. 11 Eylül olayından sonra ABD'nin kendi güvenliğinin öncelikli olması ve NATO üyelerinin bu konudaki desteklerinin önem kazanmasıyla Ukrayna'nın üyelik süreci geri planda kalmıştır. 2002 yılında NATO-RF konseyini kurulmuştur. Bu durumun Ukrayna-RF ilişkilerinde gerginliğe neden olması beklenirken aksine

---

[128] Mearsheimer, a.g.e., s.10-12.

[129] https://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART2/TR/index.htm (erişim tarihi: 26.04.2017).

[130] Mearsheimer, a.g.e., s. 3.

[131] Mark Kramer, "Ukraine, Russia and US Policy", *Ponars Policy Memo*, Sayı 191, (Nisan 2001), 3.

[132] www.heritage.org/research/report/2001/07/understanding-putins-foreign-policy (erişim tarihi: 27.04.2017).

Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kuçma'nın "*ülkemin Rusya ile iyi ilişkilere sahip olması dışında bir gelecek düşünmüyorum"*[133] açıklaması ilişkilerinin iyi yönde olduğunun kanıtı olmuştur.[134]

Kuçma, 1999 yılında vermiş olduğu bir demeçte; hükümetin dış politika konusunda güvenlik ve istikrar hedeflerinin öncelikli olduğunu bu yüzden NATO üyeliğini istemediklerini belirtmiştir. Aynı zamanda RF'nin Ukrayna'nın NATO'ya üyelikilişkileri konusunda engelleyici aktör olmadığının altını çizmiştir.[135]

1999 yılından itibaren Ukrayna hükümeti, halkının NATO üyeliği konusundaki isteksizliği ve siyasi elit kesimin üyeliği desteklemeyişi ile NATO'nun eski önemini kaybettiğini belirtmiştir. Kuçma'nın bütün bu söylemlerine rağmen 2002 yılına gelindiğinde Ukrayna ve NATO arasında Eylem Planı[136] imzalanması tarafların iş birliğini arttırmak istemesinin göstergesi olmuştur.

2005 yılında NATO-Ukrayna arasında Yoğunlaştırılmış Diyalog süreci başlamıştır. Bu süreçte ilerleyen ilişkiler RF'nin Ukrayna'ya karşı başlattığı gaz mücadelesi ile sekteye uğramıştır. NATO Ukrayna ile siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda ilişkilerin devam edeceğini belirtmiştir. Fakat üyelik süresinin verilmemesi NATO ile olan ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir.

2008 yılında Rusya-Gürcistan geriliminde, NATO'nun tutumu ve AB'nin ekonomik kriz ile mücadele etmesi, Ukrayna'nın dış politikada yalnız kalmasına neden olmuştur. NATO Şikago Zirvesi'nde Ukrayna'ya üyelik tarihi vermemiştir. Bununla birlikte 2008 yılında yapılan bir çalışmaya göre NATO üyeliğine%22 oranında halk desteğinin olması[137] ve NATO bünyesinde bulunan devletlerin Ukrayna'nın üyeliği konusundaki farklı yaklaşımları[*] Ukrayna'da üyelik girişimleri için siyasi atmosfer yaratmamıştır.

---

[133] Özdal, a.g.e., s. 199.

[134] Bertil Nygren, "The Geopolitical Dymension in Russian Foreign Policy Towards Ukraine and Belarus," (ed.Jan Hallenberg,Hakan Karlsson), *Changing Transatlantic Security Relations*, Oxon: Routledge, 2006, s. 130.

[135] Özdal, a.g.e., s. 174.

[136] Yapıcı, a.g.e., s.1487-1488.

[137] http://www.unian.info/society/138372-ukraines-nato-accession-politics-as-usual-html (erişim tarihi: 28.04.2017).

[*] "NATO bünyesindeki üyeler Ukrayna ile olan ilişkilerin düzeyi konusunda ayrışma yaşamıştır. ABD ve Doğu Avrupa üyeleri Ukrayna üyeliğini desteklerken, Almanya'nın içerisinde olduğu diğer

Turuncu Devrim'den sonra Cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko Ukrayna'nın NATO üyesi olmak istediğini belirtmiştir.[138] Bu doğrultuda 2005 yılında Ukrayna Askeri Doktrininde üyelik ilişkilerinin yeniden kurulabilmesi için birtakım düzenlemelerin yapılması gerekmiştir. Fakat muhalefet partileri NATO üyeliği konusunda halkın görüşünün alınması için referandum düzenlenmesini istemiştir. [139]

Üyelik konusunda halk desteğinin yüksek olmaması, NATO üyelerinin Ukrayna'nın üyeliği konusunda anlaşmaya varamaması Bükreş Zirvesinde üyelik perspektifi verilememesi gibi gelişmeler üyelik sürecini engellemiştir. Bir Rus gazetesi, Bush röportajı sırasında Putin'in,"*Ukrayna'nın NATO'ya kabul edilmesi durumunda varlığını sona erdireceğini*" çok açık bir şekilde ifade ettiğini bildirmiştir.RF'nin2008 Gürcistan işgali, Putin'in ve RF'nin Ukrayna'nın NATO'ya katılmasını engelleme konusundaki kararlılığında var olanşüpheleri bertaraf etmiştir.

NATO'nun Ukrayna'da yaşanan olaylar karşısında yeteri kadar etkili olamaması 2008 yılında RF'nin Gürcistan müdahalesinde olduğu gibi, ABD ve AB'nin Ukrayna'ya yardım etmeyeceklerini anlamıştır. Yaşanan bu olaydan sonra her iki ülkede NATO üyeliği konusunda heveslerini kaybetmiştir. NATO, Ukrayna'nın hala S.S.C.B.'nin ardıl ülkesi olarak görünüğü için batıya yaklaşamadığını belirtmektedir. Bu durum Ukrayna'nın batı sınırında NATO genişlemesinin ilk dalgasını durdurmuştur.[140]

2.6.4. Rusya Federasyonu ile İlişkiler

Ukrayna, RF'nin kurulduğu günden bugüne tarihsel, etnik, coğrafi ve psikolojik olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. Jeopolitik konumunun geçmişten günümüze RF'nin Karadeniz Hâkimiyeti açısından önemli olması Ukrayna'yı RF

---

grup ise Ukrayna'ya üyeliğini desteklememiştir. Bu durumun temel sebebi ise ittifak grubunun Rusya ile olan ilişkilerinin zarar görebileceği konusundaki endişeleridir." Steven Erlanger, "Georgia and Ukraine Split NATO Members", The Newyork Times, 30 Ekim 2008.

[138] Steven Woehrel, "Ukraine's Political Crisis and U.S. Policy Issues', Politics and Economics of Russia and Eastern Europe*",* (der. Ulric R.Nihol), Newyork: Nova, 2007, s. 77.

[139] Mearsheimer, a.g.e., s.3 .

[140] Arkady Moshes, "Russian-Ukranian Relations After Ukraine's Elections*", PONARS Policy Memo,* Sayı 82, (1999), 1-4.

için ayrılmaz bir parça olarak görülmesine neden olmuştur.AyrıcaUkrayna'nın parçası olan Kırım, Rus Donanması için oldukça uygun bir liman olmuştur.[141]

Ukrayna'nın mevcut sınırları ve egemen statüsü Rus topraklarına müdahalenin yanı sıra Kremlin'in jeopolitik güvenliği açısından korkunç bir saldırı gibigörülmektedir. Bu durumu Dugin; "*üniter Ukrayna'nın varlığının artık sürmesine izin verilmemesi gerektiğini ve etno-kültürel çeşitliliğin jeopolitik gerçekler göz önünde bulundurularak çeşitli hatlara ayrılması gerektiğinin*"altını çizmektedir.[142]

Ukrayna faktörü, RF'nin batı cephesindeki en zayıf noktasıdır. Aynı zamanda Avrasya'nın kalbi (Heartland) ve bağımsız Ukrayna'nın varlığı bu bölgede etkin olmak isteyen RF için oldukça tehlikeli bir durum yaratmaktadır. Çünkü Kiev, tampon bir bölgedir ve bu bölgenin Avrupa ile bütünleşmesi tamamlanırsa bu durum direk Batı ile RF'nin karşı karşıya gelmesi olarak algılanmaktadır. Bu durum RF ve Avrupa arasında çıkabilecek bir savaşın beyannamesi olarak görülmektedir.[143]

Avrupa ile bütünleşmiş bir Ukrayna, RF'nin güvenliği için büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır. Ukrayna'nın RF'ye stratejik bir darbe vurmaması için Kiev'in rasyonel bir jeopolitik bir modele göre yeniden bütünleşmesi gerekmektedir. Dugin; 25 Aralık 1998 yılında Dostluk, İş Birlik ve Ortaklık Anlaşmasının kabulünün RF ve Ukrayna ilişkileri için oldukça önemli olduğunun altını çizmektedir. Bu anlaşma ile RF toprak taleplerinden vazgeçerek Ukrayna'nın NATO ve Avrupa ile bütünleşmesine engel olmayı amaçlamaktadır.[144]

Tarihsel sürece baktığımızda iki ülkenin her anlamda paylaşımlarının oldukça fazla olması aralarında özel bir ilişkinin oluşmasına sebep olmuştur. Ukrayna sınırları içerisinde Rus nüfusunun varlığı iki ülke ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir. Rusların, Ukrayna topraklarında en büyük azınlık grubunu oluşturması göz

[141] Arzu Al, Burcu Özdil, "Karadeniz'in Politik Ekonomisi: Rusya ve Ukrayna İlişkilerinin Yeniden Analizi" *,Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi,* Cilt 5, Sayı 2, (2017), 156.

[142] Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, İstanbul: Küre, 2014, s. 175-176.

[143] Dugin, a.g.e., s. 209.

[144] Dugin, s. 359-361.

önünde bulundurulursa, RF'yi AB ve ABD gibi devletlerden ayıran noktanın bu olduğunu görülmektedir.[145]

S.S.C.B.'nin yıkılmasıyla birlikte RF'nin kendi bünyesinde yaşadığı istikrarsızlıklar ve krizler yakın çevresiyle ilgilenememesine neden olmuştur.[146] Putin dönemi ile Ukrayna'yı da kapsayan Yakın Çevre Doktrini[*]hız kazanmıştır. Bu kapsamda BDT ve AVET aracılığıyla yakın çevre ile ekonomik bir bütünleşme süreci başlatılmıştır. Bu bütünleşmeden uzak Batılı bir Ukrayna RF ulusal güvenliği açısından tehdit olarak algılanmıştır.

RF özellikle 2003 ve 2006 yılları arasında Ukrayna siyasetinde etkin olmuştur. Turuncu Devrimde yaşananlar, RF'nin Ukrayna üzerinde taktik değiştirmesine neden olmuştur. Bu durumda Rusya iç siyasette birtakım değişiklikler yaparak ülkenin hâkimiyetini merkezileştirmiştir. Rus milliyetçiliğini teşvik etmiştir. Bölgenin siyasi yapısında oldukça etkili olan oligarklar, merkezileşmeye karşı çıkanları etkisizleştirmiş ayrıca ayrılıkçı hareketler bastırılmaya çalışmıştır.

RF , S.S.C.B. döneminin aksine direkt etki yerine dolaylı kontrolü tercih etmiştir. RF, Ukrayna'yı doğrudan kontrol etmek ya da yönetmekten ziyade ülke üzerinde negatif kontrol sistemini işletmiştir.

RF ve Ukrayna'nın ortak paydalarıiki ülkenin uluslararası sistemde birbirinden bağımsız olarak rol almalarını zorlaştırmıştır. Ukrayna'nın küçük kardeş olarak tanımlanması RF'nin Ukrayna'yı tanımasındaki süreci güçleştirmiştir. Aynı zamanda Ukrayna'nın kendi kimliğini inşa etme sürecinde zorluklar yaşamasına neden olmuştur.

---

[145] Fırat Purtaş, "Ukrayna Turuncu Devrim", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, s. 16-163.

[146] Aynı zamanda kendi içerisinde uğraştığı ekonomik krizden dolayı RF'nin ABD ve Almanya'dan aldığı yardım 19 milyar dolara ulaşmıştır. Yaşanan bu durumda RF'nin yakın çevresine müdahale edemediği görülmüştür. Bingöl, a.g.e., s. 27.

[*] "**Yakın Çevre Doktrini:** Rusya'nın ilk Dış Politika Konsepti değişik grupları temsil eden Dış İşleri Bakanı Andrei Kozyrev, Savunma Bakanı Pavel Graçev ve Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Evgeni Ambartsumov gibi isimler tarafından formüle edilmiştir. Daha sonra Dış İşleri Bakanlığı, Dış Ekonomi Başkanlığı ve Savunma Bakanlığı, İstihbarat Servisleri ve Güvenlik Konseyi gibi birçok kurumun ekleme/değiştirmelerinden sonra 1993 yılının başında Rusya'nın Yakın Çevresine yönelik resmi dış politikası olarak kabul edilmiştir. Yakın Çevre Doktrini aslında XX. yüzyılın son çeyreğinde Rus Dış Politikası'nda meydana gelen ikinci kırılmanın ilanıydı. Prestroykayla beraber Rus Dış Politikasının önceliği olarak görülen Batıyla ilişkiler, bu tarihten itibaren yerini merkezi Avrasya'yı hedefleyen yaklaşıma bırakmıştır." A.Sait Sönmez,"Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Yeltsin Dönemi Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleriyle İlişkileri*", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 27, (2010), 1-2.

S.S.C.B.'nin ardından RF-Ukrayna ilişkilerinde nükleer silahların RF'ye verilmesi; RF'nin Kırım'daki varlığı ve Karadeniz filosunun geleceği; Rus azınlıkların durumu, Ukrayna'nın enerji borçları ve Ukrayna'ya enerji tedariki konularında uzlaşamamaları iki ülke arasında sorunların kaynağı olmuştur.[147] Roman Solçanyuk; "*RF ile Ukrayna arasındaki anlaşmazlık konuları, Ukrayna'nın bağımsızlığının tanınmamasından kaynaklanmaktadır.*"[148] Moshes; "*Ukrayna'da var olan bağımsızlığın önündeki en büyük engel RF ile yakınlaşmaktır"*görüşü ikili ilişkilerin gelişmesinin mümkün olmadığını göstermektedir.[149]

RF'nin yeni dünya düzeninin yönünü belirlemesindeki önemini Brzezinski *"Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olarak mevcudiyeti Rusya'nın dönüştürülmesine yardımcı olmakta, böylece Rusya'nın Avrasya İmparatorluğu olması durdurulmaktadır. Rusya, Ukrayna olmaksızın da imparatorluk statüsüne geri dönmeye çabalayabilir. O zaman ağırlıklı olarak Asya İmparatorluğu olacaktır.*"[150] RF'nin özellikle Putin dönemi ile eski gücüne kavuşma isteği doğrultusundaki politikası Ukrayna'nın Batılı güçler ile yakınlaşmasını sağlamıştır. Brzezinski'nin tanımına bakıldığında iki ülkenin birbirlerine ihtiyacı olduğu görülmektedir. Fakat iki ülkenin birbirini tamamlaması Ukrayna'nın bağımsız olarak yönünü belirlemesine engel olmayan bir çerçevede şekillenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2.6.4.1.Karadeniz Filosunun Durumu ve Kırım'ın Statüsü

Karadeniz Bölgesi, Mackinder'ın "Kara Hâkimiyet Teorisi"ne, Spykman'ın "Kenar Kuşak Teorisi"ne, Mahan'ın "Deniz Hâkimiyet Teorisi"ne göre dünya haritasında önemi çok büyük olan bölgelerinden olması Ukrayna'ya olan ilgiyi arttırmıştır.[151]

---

[147] Oles M Smolanskiy.,"Ukraine's Quest for Independence: The Fuel Factor", *Europe-Asia Studies,* Cilt 47, Sayı 1, (1995), 79-85.

[148] Özdal, a.g.e., s. 101.

[149] Arkady Moshes, "Conflict and Co-operation in RussoUkrainian Relations", (der.Bruno Coppieters, Aleksei Zverev, Dmitri Trenin), *Commonwealth and Independence in Post-Soviet Eurasia,* London: Frank Cass, 1998, s. 127.

[150] Bingöl, a.g.e., s. 23.

[151] Gökhan Koçer, "Karadeniz'in Güvenliği: Uluslararası Yapılanmalar ve Türkiye", *Akademik Bakış Dergisi,* Cilt 1, Sayı 1, (2007), 196-198.

Ukrayna, RF'nin Karadeniz askeri filosu için önemlidir. Bu kapsamda filonun bulunduğu Sivastopol'un Ukrayna'da olması iki ülke ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir konumdadır. Karadeniz Filosunun güvenliği ön planda gibi görünsede asıl mesele siyasetenKırım'ın kime ait olduğudur. Karadeniz Filosu Sorunu, savaş gemilerinin Ukrayna ve Rus Deniz filosu arasında paylaştırılması, Sivastopol'deki Rus üssünün statüsü ve Kırım'ın hukuki statüsü olarak üçe ayrılmaktadır. Nüfusunun çoğunluğunu Rusların oluşturduğu Kırım'ın durumu çok daha önemlidir.[152]

Kırım'ın 1954 yılında Ukrayna Sosyalist Cumhuriyetine hediye edilmesi, Ukrayna'nın RF'den ayrılmasına kadar herhangi bir problem yaşanmasına neden olmamıştır. Fakat bağımsızlıkla birlikte, nüfusunun çoğunluğu Rus olan Kırım, iki ülke arasında anlaşmazlık konusu olmuştur.[153]

Karadeniz Filosunun paylaşımında Kravçuk, Sivastopol'da Rus filosunu kendi ülkesi adına millileştirmiş ve konuya başka bir boyut getirmiştir. Ukrayna hükümeti bu konuda söz sahibi gibi bir tavır sergilemiştir. Aynı zamanda filonun iki ülke arasında eşit şekilde paylaştırılması istemi RF'nin Karadeniz'de var olan gücünün hafife alınması olarak algılanmıştır.[154]

1994 yılında Ukrayna hükümeti Karadeniz Filosunun %85'ni RF'ye vermeyi kabul etmiştir. Ukrayna yönetimi bunun karşılığında RF'den tazminat talebinde bulunmuştur. Ukrayna Sivastopol'da bulunan iki limanı askeri üs olarak kullanma hakkını elde etmiştir.[155]

Ukrayna'da seçimlerin ardından kazanan taraf Rusya yanlısı Leonid Kuçma olmuştur. Kuçma göreve gelir gelmez Kırım'ın özerkliğini içeren bir kararname açıklamıştır. Parlamento üzerinde etkinliğini sağlamıştır. Kuçma'nın bu davranışı aslında RF tarafından beklenmedik bir durumdur.

Ukrayna'da ayrılıkçı hareketler baş göstermiş ve RF'nin bu duruma dahil olması beklenilmiştir. Fakat RF kendisinden beklenilenin aksine duruma dahil olmamıştır. Çünkü sınırları birbirine bu kadar yakın olan iki devletin herhangi

[152] Büyükakıncı, a.g.e., s. 414-416.

[153] Mustafa Keskin, "Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, (2015), 54.

[154] Serhii Plokhy, "The City of Glory: Sevastopol in Russian Historical Mythology", *Journal of Contemporary History,* Sayı 35, (2000), 369-383.

[155] Bilener, a.g.e., s. 115-137.

birinde çıkacak bir savaşın diğerini etkilemesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu yüzden RF yaşanan süreci Kiev'in iç politikası olarak algılamış ve olaya dahil olmak istememiştir.

1995 yılının yazında RF ve Ukrayna devlet başkanları Rusya donanması konusunda yeni bir uzlaşmaya varmak üzere bir araya gelmiştir.[156] 1995 yılında alınan kararların uygulamaya geçmemesinden sonra iki ülkenin lideri, 28 Mayıs 1997'de bir araya gelerek Karadeniz Filosunu iki devlet arasında eşit olarak paylaşmıştır.*"Rusya Sivastopol'deki limanlarını 20 yıllığına yıllık 97.75 milyon dolar karşılığında kiralamış ve kira bedeli Ukrayna'nın borcundan düşürülmesine karar verilmiştir."*[157] Bu anlaşmayla Sivastopol Ukrayna'nın egemenliği altında olduğu kabul edilmiştir.[158]

Karadeniz Filosunun durumunu sonuçlandırmak iki devletin liderinin iç siyasetindeki alanını kısıtlamaktadır. Örneğin; Rusya ve Ukrayna'da anket çalışması yapan Igor Klyamlin'e göre Rus katılımcıların 2/3'ü Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılması gerektiğini düşünmektedir.[159]

RF'nin kendi güvenliğine önem vermesi ve bu noktada herhangi bir anlaşmazlığın önüne geçmek için 1997 ve 1999yılının Mayıs ayında imzalanan anlaşmalarda ikki ülkenin donanma sahibi olmasına karar verilmiştir.[160]

Karadeniz Filosunun askeri boyutunun dışında ekonomik ve siyasi boyutu olmuştur. Nükleer silahların paylaşımı konusundan farklı olarak diğer devletlerin arabuluculuğuna gerek kalmadan sorun iki devlet arasında çözülmüştür. Karadeniz Filosunun Kırım'da bulunması, bu topraklar üzerindeki egemenlik sorununu gündeme getirmiştir. Kırım'da bulunan Rus azınlık Karadeniz Filosu konusunda etkin rol oynamıştır. Rusya'nın Karadeniz'deki askeri üstünlüğünü koruma isteği ve

---

[156] Ali Servet Öncü, "Türkiye-Ukrayna İlişkilerinin Başlaması ve İlk Yıllarına Genel Bir Bakış", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 41, (2014), 47.

[157] Özdal, a.g.e., s. 120

[158] Büyükakıncı, a.g.e., s. 418.

[159] Özdal, a.g.e., s. 114.

[160] Halil Akman, "Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu*", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Sayı 9, (2014), 4.

Kırım'ın konumu önemi göz önüne alındığında bölgenin neden önemli olduğu anlaşılmıştır.

2.6.4.2.Nükleer Silahların Rusya Federasyonu'na Devredilmesi

S.S.C.B.'nin dağılmasından sonra sınırları yakın RF ve Ukrayna arasında nükleer silahların önemi ve devredilmesi konusu gündeme gelmiştir. RF kendini S.S.C.B.'nin ardılı olarak değil, devam eden parçası olarak görmesi ile diğer ülkelerde bulunan silahlar üzerinde hak iddiasında bulunmuştur.[161]

Ulus kurma sürecinde zorlanan Ukrayna, çevresine olan güvensizliği kapsamında nükleer silahların gücünü anlamış ve bunu siyasi bir araç olarak diğer devletlere karşı koz olarak kullanmak istemiştir.

1986 yılında yaşanan Çernobil faciasının yaşattığı sorunlar ve sebep olduğu ölümler nedeniyle devletler, uluslararası ortamda nükleer silahların yok edilmesi konusunda Ukrayna, Kazakistan ve Beyaz Rusya'ya destek olmuştur. Batıya yakınlaşmak isteyen Ukrayna, 1991 yılında Almatı Anlaşması*ile -1968 tarihli Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması- imzalamıştır.[162] Nükleer silahların sökülmesi, yok edilmesi ve devredilmesi RF, Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın katılımıyla BDT devletlerinin ortak kontrolü ile gerçekleştirilmiştir.

İç siyaset aracı olarak nükleer silahları kullanmak isteyen Ukraynalı lobiler silahların devri konusunda olumsuz tavır takınarak hükümetin bu kararını eleştirmiştir. Bu lobilerin baskısı karşısında hükümet devir kararlarını dondurmuştur.

Bilindiği gibi nükleer silahların RF sınırına yakın olması, RF tarafından bir güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Ukrayna ise durumu iki ülke arasında uzayan ve bir türlü çözüm bulunamayan konularda siyasi pazarlık aracı olarak kullanmak istemiştir.

---

[161] Bilener, a.g.e., s. 120.

* "**Almatı Anlaşması:** Uluslararası stratejik istikrarın ve güvenliğin sağlanması amacıyla, askeri-stratejik güçlerin birleşik komutanlığı ve nükleer silahlar üzerinde tek denetim muhafaza edilecektir; taraflar birbirlerinin nükleersiz ve (veya) tarafsız devlet statüsüne kavuşma yönündeki çabalarına saygı duyacaktır." Hüseynov, a.g.e., s. 395.

[162] Öncü, a.g.e., s. 46.

Ukrayna'nın nükleer silahların devrinde çözüm odaklı olmayan yaklaşımı karşısında ortak bir üst yönetimin oluşturulması için "Stratejik Güçler Hakkında Minsk Antlaşması" kabul edilmiştir. 1992 yılında bütün taktik silahlar Ukrayna'dan çıkartılmıştır. Fakat bu devir konusunda Ukrayna'nın çok istekli olmadığı görülmüştür. Kravçuk'un ; "*nükleer silahların şartları sona ermiştir ve bunun sonucunda yaptırım tehdidinden daha fazlası vardır. Nükleer silahları devretmeseydik AB ve ABD ekonomik yaptırımlarda bulunacaktı ki bu durum bizim için iyi olmayacaktır. Tehditi anlayan hükümet 165 nükleer stratejik balistik füzeyi ABD'ye gönderdi*."[163] açıklamasından anlaşılmaktadır.

Uluslararası Nükleer Silahsızlanma Antlaşması START 1' göre; anlaşmaya taraf olan RF, Kazakistan, Beyaz Rusya ve Ukrayna nükleer silahların kendi sınırları dışına götürülmesi ve orada konuşlandırılması yasağını kabul etmiştir. Aynı şekilde bu devletler nükleer silahlar üzerinde herhangi bir hak iddiasında bulunmayacaktır.. Nükleer silahlara sahip devletler anlaşma konusunda istekli olmamaları halinde topraklarında nükleer silahları barındırdığını kabul ettikleri varsayılacaktır. Buna bağlı olarak bu üç devletin katılımı için START 1 Antlaşmasına[164] ek olarak "Lizbon Protokolü" eklenerek mülkiyet ve kontrol sorunları için çözüm amaçlanmıştır. Fakat başarı sağlanamamıştır. Anlaşmaya taraf diğer devletlerin anlaşmayı onaylamasına karşılık Ukrayna Verhovna Rada kabul etmemiş ve kısmen onaylamıştır.[165]

Ukrayna'nın Lizbon Protokolünü kısmen onaylaması ve silahların sökümleri konusundaki belirsiz tutumu nükleer silahların etkisizleştirilmesi konusunda önemli sonuçlar doğuracaktır. Çünkü Ukrayna yönetimi BDT'den uzak ve Batıya dönük bir dış politika oluşturmak isteyecektir.

Rusya-Ukrayna ilişkilerinde nükleer silahların görüşülme sürecine bakıldığında iki ana perspektifle değerlendirilebilmektedir. Birincisi Kiev yönetimi silahlar aracılığıyla RF'ye olan borçlarını ödeme konusunda pazarlık gücü bulabilmektedir. RF yönetimi, nükleer silahlar ve Karadeniz Filosunun varlığıyla bölgedeki hâkimiyet ve enerjinin nakli için Ukrayna'ya ihtiyaç duymaktadır. Ukrayna'nın silahlar

[163] http://frontnews.eu/news/en/9983/Ukraine-gave-up-nuclear-weapons (erişim tarihi: 10.08.2017).

[164] START-I 'in Anlaşmasının Detayları için Bakınız. http://www.nti.org/media/pdfs/START_I_1.pdf (erişim tarihi: 30.04.2017).

[165] Boris Rumer, "Will Ukraine Return to Russia?", *Foreign Policy*, Sayı 96, (1994), 29-144.

üzerindeki kontrolü Rusya'nın güvenlik endişelerini arttırmaktadır. Moskova yönetimi nükleer silahlar üzerindeki kontrolü ile güvenliğini arttırmak isterken Ukrayna bu durumu egemenliğine tehdit olarak algılamıştır.[166]

Ekonomik sıkıntı içerisinde olan Ukrayna hükümetinin paraya ihtiyacı olması ve RF'ye devrettiği YZU nükleer silah başlıklarından elde ettiği paranın Ukrayna'nın hakkı olduğunu belirtmiştir. İkinci perspektif ise siyasal bir anlam taşımaktadır. Ukrayna hükümeti, RF'nin Yakın Çevre söyleminde hegemonya arayışı içerisinde olması silahların devrinde isteksiz davranmasına neden olmuştur. Bu durum Ukrayna'yı sadece RF'ye karşı değil aynı zamanda küresel güçler karşısında güçlendirecektir.[167] ABD, RF ve Ukrayna arasındaki YZU konusunun çözümünde arabulucu görevi üstlenmiştir. Ukrayna'yı Lizbon Protokolü'ne ikna etmek için çalışmalarına başlamıştır.[168] RF ve Ukrayna arasındaki YZU tazminatı üç taraflı bildiri ile çözüme kavuşmuştur. ABD'nin desteğinin alınması ile Ukrayna bu anlaşmadan kazançlı çıkmıştır.

2.6.4.3.Rus Azınlıkların Statü Sorunu

S.S.C.B.'nin yıkılmasının ardından siyasi ve jeopolitik konjüktörde hızlı bir değişim meydana gelmiş ve var olan düzen tamamen değiştirmiştir. Ortaya çıkan devletlerin temellerini sağlam olmamasından istikrarsız yapılar ortaya çıkmıştır. [169]

İmparatorluğun çökmesiyle birlikte ortaya çıkan zayıf temelli devletler sallaşmaşma konusunda zayıf kalmıştır. Aynı zamanda RF'de milli çıkarlarını oluşturma konusunda somut bir dayanağa ihtiyaç duymuştur. Bu kapsamda imparatorluk döneminde çok önemli bir rolü olan Rus halkı milli çıkarların yapı taşı olmuştur.[170]

Rus halkı tarih sahnesine ilk çıktığı andan günümüze kadar medeniyet taşıyıcı rolünü üstlenmiştir. Batı Slav knezliğinden Moskova Rusluğu'na, imparatorluk

---

[166] Ruth Deyermond, *Security and Sovereignty in the Former Soviet Union,* Colo: Lynne Rienner, 2007, s. 69.

[167] Büyükakıncı, a.g.e., s. 412-413

[168] http://tr.sputniknews.com/rusya/20160804/1024225479/rusya-ukrayna-uranyum-anlasmasi.html (erişim tarihi: 30.04.2017).

[169] Dugin, a.g.e., s. 21.

[170] Dugin, a.g.e., s. 26.

döneminden S.S.C.B. dönemine kadar devletin varlığını devam ettiren en önemli özne olmuştur. Geçmişte Rus devleti kendi kültürünün çevre bölgelerde etkin olması amacıyla Rus halkından insanları çeşitli görevlerle başka ülkelere göndermiş ve bu bölgelerin kendi kültürlerince şekillendirilmesini misyon edinmelerini sağlamıştır.

Rus halkının fetret, geçiş ve S.S.C.B.'nin çöküş dönemlerinde bile kurtarıcı bir rolü olduğu görülmüştür. RF'nin bugüne kadar olan sürecinde zaman zaman siyasi değişimlerin olmuş ve Rus halkının değişim süreçlerinde bile heyecan içerisinde var olduğu görülmüştür. Yani RF' nin ve ondan önceki sistemlerin varlığından ziyade Rus halkının milli bilincinin öne çıktığı anlaşılmıştır. A. Soljenitsin bu durumu; "*Rus milleti kan birliğine değil ulusal ruha ve bilince dayanmaktadır."*[171]

S.S.C.B.'nin çöküşüyle ortaya çıkan devletlerde Rus halkın hakları ve statüleri konusu her zaman gündemde olmuştur. Bugüne kadar sınırları içerisinde birçok etnik kökeni ve milleti barındıran Sovyet yönetiminin en büyük sorunlarından biri millet ve milliyetçilik olmuştur. S.S.C.B'nin dağılmasıyla Rus halkı ilk defa azınlık konumuna gelmiştir. Kendi topraklarında arazınlık olarak yaşamaları bazı psikolojik problemleri beraberinde getirmiştir.[172]

S.S.C.B.'nin yıkılmasıyla birlikte oluşan devletler kendi ulusal bilinçlerini oluşturmuş ve siyasal kadrolarda kendi vatandaşlarına yer vermiştir. Bu durum Rusların statü ve haklarında değişikliklere neden olmuştur. 1991 yılında Minsk ve Almatı anlaşmalarıyla birlikteki eski üyeler arasındaki sınırların resmiyet kazanması ve "*yaklaşık 25 milyon Rus ve 5 milyon Rusça konuşan insan anavatanları dışında kalarak azınlık durumuna düşmüşlerdir. Bu nüfusun çoğunluğuna 11 milyon Rus nüfusla Ukrayna sahip olmuştur*."[173]

Yaşadıkları bölgede azınlık durumuna gelmeleri milliyetçilik duygularının artmasına neden olmuştur. Bu durumun sadece tepki olarak kalmayıp, çatışma boyutuna kadar gidebileceği ihtimalleri RF yönetim tarafından göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda RF dışında yaşayan Rus azınlıkların, kimlik, dil,

---

[171] Bağırcan Tümbektov, "Rusya Federasyonu Dışındaki Rus Azınlıkların ve Rusça Konuşan Toplulukların Durumu", (ed: Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna,* Ankara: Phoenix, 2004, s. 51.

[172] İbrahim Hasanoğlu, "Homo Sovieticus: S.S.C.B.'de Sovyet Halkı İnşası Çabaları", *Turkish Studies,* Sayı 10, (2015), 311.

[173] Keskin, a.g.e., s. 57.

din, eğitim ve toplumsal-siyasal statüleri ile ilgili sorunları beraberinde getirmiştir.

Özellikle Lenin döneminde izlenen politikalar, Rus halkını diğer halklara göre daha üstün konuma getirmiştir. Lenin'in sosyalist devrimin füzyon aşamasında Ruslara en üst görevlerde yer vermiştir. Bu durum Rusların Stalin döneminde Sovyet coğrafyasında en üstün kültür grup olarak tanımlanmasını sağlamıştır. Hatta Büyük Yurtseverlik Savaşındaki rolleri onların devlet katında büyük ulus olarak anılmalarını sağlamıştır. Her ne kadar daha sonraki dönemlerde Hruşçev'in "homo-sovieticus"[174] fikrinin en önemli kısmı olarak görülmüştür. Fakat Rus halk siyasal iktidarda ve ekonomik bağlantıların kurulmasında kullanılmıştır.[175] Nikolay Gogol Rusların diğer toplumlardan üstünlüğü konusunu şu şekilde belirtmiştir; "*Rus bir devlet memuru kişiliğine ne söylenirse söylensin aldırmazdı ama rütbesine ve sosyal durumuna edilen sözleri kaldıramazdı. Çünkü bu durum S.S.C.B.'nin üyesi olan herkesin diğerlerinden üstün durumda oldukları algısından kaynaklanmaktadır.*"[176] 18. ve 19. yy. boyunca Rus emperyalist egemenliği altındaki Ukraynalılar, Küçük Ruslar olarak adlandırılırken Habsburg Monarşi Ukraynalıları Ruthens adı altında Federal Hükümet olarak görülmüştür. Ukraynalıların Küçük Ruslar olarak tabir edilmesi aslında Rusların üstünlük algısından kaynaklanmaktadır.

1989 yılında Ukrayna SSC Yüksek Sovyet'i, ülkenin tek resmi dilini Ukraynaca olarak kabul etmiştir.[177] Rusça, farklı etnik kökenli toplulukların birtakım ihtiyaçlarını karşılayan dil statüsünü almıştır. Fakat bu durum Ukrayna'da yaşayan Rus halkının tepkilerine neden olmuştur. Ulusal azınlık statülerinden yararlanma konusunu gündeme taşımıştır.

Ukrayna hükümeti Rusça'nın ülkedeki etkinliğinin azaltılması konusunda çalışmalara başlamıştır. Ukraynaca'nın önemini vurgulamak için Rusça'nın kullanımıyla ilgili kısıtlamalar getirmiştir. Dil farklılıklarının olması topluluklar arasında gerginliklerin çıkmasına neden olmuştur. Ukrayna Hükümetinin 2000 yılında "Yerel ve Azınlık Dillerin Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi

[174] Tümbektov, a.g.e., s. 51-52.

[175] Hasanoğlu, a.g.e., s. 325.

[176] Nikolay Gogol, Bir Delinin Hatıra Defteri, İstanbul: İndigo, 2017, s. 59-60.

[177] http://bianet.org/biamag/siyaset/156738-ukrayna-krizinde-kirim-tatarlari-faktoru(erişim tarihi: 01.05.2017).

sözleşmesini"[178]onaylamasıyla; Ruslar yaşadıkları bölgede nüfusun %20 sini aştıkları takdirde kendi anadillerini serbestçe kullanım hakkına sahip olmuştur. Rus toplulukları bu hakkın bütün bölgelerde geçerli olmasını istemişlerdir. Fakat Ukrayna hükümeti bu isteği kabul etmemiştir.[179]

Urkayna AB genişlemesi kapsamında üyeliğe kabul edilmiştir. Ülkelerin azınlıkların hakları ve statüleri gibi konuları bu çerçevede değerlendirirken, Ukrayna ise bu konuyu ulus devlet inşası sürecinde ele almıştır.[180] Ukrayna ve RF arasındaki ilişkilerin geçmişinin olması RF'nin Rus halkına siyasi bir anlam yüklemesine neden olmuştur.[181] RF, sınırları dışında bulunan vatandaşlarını her zaman dış politika unsuru olarak belirlemiştir. Bu durumu diğer devletlerin içişlerine müdahale etme hakkı olarak görmüştür. Özellikle Ukrayna ile olan ilişkilerinde Rus azınlıkları daha çok kullanmıştır.

Yeltsin'in 1993 yılında Yeni Yıl Mesajında Rus dış politika yönünü ortaya koymuştur. Rus azınlığın hakları tehlikeye düştüğü takdirde Rusya'nın Yakın Çevresine müdahalesine resmilik kazandırmıştır. Aynı zamanda 1992 yılında Dışişleri ve Savunma Politikaları Konseyi Raporu'nda Rus diasporasının Moskova'ya siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli kazançlar sağlayabileceğini belirtmiştir.

Putin Dönemi ile birlikte Rus azınlıkların siyasi bir araç olarak kullanılmak istenmesi azınlık haklarını gündeme taşımıştır. Rus halkının "*Drang nach Osten und Norden'i*" (kuzeyden doğuya bütün bölgeleri) üzerindeki hâkimiyetinin bütün siyasi felaketlere rağmen değişmeyen jeopolitik unsur ve Avrasya zenginliklerinin ayrılmaz parçası olması siyasette kullanılmasına neden olmuştur.[182]

RF'nin azınlıkları dış politika unsuru olarak kullanması, Kırım'ın işgali sırasında açıkça görülmüştür. Kırım'ın işgalini başlatan unsur Rusça'nın ülkede ikinci dil statüsünden çıkarılması olmuştur. Moskova yönetimi Rusça'yı diğer bölgeler üzerinde etkin olmak için kullanmaktadır. Aynı zamanda Putin'in Yakın Çevre Doktrini yaklaşımı ile Rusların ve Rusça'nın korunması gerektiğini

[178] http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157 (erişim tarihi: 01.05.2017).

[179] Tümbektov, a.g.e., s. 59.

[180] www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706M1-1-1.doc(erişim tarihi: 04.05.2017).

[181] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ukrayna/2013/12/04/7324/ukraynadaki-protesto-eylemleri-ve-rusyanin-stratejik-cikarlari (erişim tarihi: 08.05.2017).

[182] Dugin, a.g.e., s.28.

belirtmiştir.[183] Ukrayna'da bulunan Rus azınlık nüfusunun fazlalığı RF ile sorunlar yaşamasına neden olmuştur.

[183] A.Sait Sönmez, "Moskova'nın Kutuplaşma Çabbaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası", Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı Avrasya Etüdleri, Sayı 3, (2010), 41-42.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURUNCU DEVRİM VE UKRAYNA'DA BIRAKTIĞI ETKİLER

3.1.Turuncu Devrim'e Giden Gelişmeler

Ukrayna'nın siyasal sisteminin kurulmasında ve halk tarafından bu sistemin benimsenmesinde Leonid Kravçuk ve Leonid Kuçma'nın rolleri çok büyüktür. Kravçuk'un uyguladığı ulus yaratma politikası ile ulusçuluğu ön plana çıkartmıştır. Aynı zamanda Ukrayna'nın bağımsızlık sonrası süreci hafifleterek kolay geçişini sağlamıştır. Kravçuk'un Ukrayna Komünist Partisinde görevli iken Rukh ve Ukrayna kimliğine verdiği destek ılımlı ulusçuluk olgusuna dönüşmüştür. İki ülke başkanının sistemin devamlılığı açısından önemli katkılarının olduğu görülmektedir.

2000 yılında Kuçma'nın illegal emirlerini ifşa eden kayıtlarını sosyalist oligark Moroz tarafından yayımlanmasıyla ortaya çıkan skandal, Ukrayna siyasetinin tamamen farklı bir yöne doğru kaymasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda Kuçma'nın siyasi dönemi kapanmıştır.[184] Kuçma Döneminde Başbakanlık görevinde bulunan Viktor Yuşçenko otoriter rejimden rahatsız olmuştur. Ukrayna'nın dış politikası konusunda tamamen farklı bir yöne gitmesi gerektiğine inandığı için partisinden istifa etmiştir. 2002 yılında Ukraynamız/Bizim Ukraynamız partisinin lideri olarak muhalif tarafa geçmiştir.[185]

2001 yılının temmuz ayında Bizim Ukrayna Bloğu, Ulusal Demokratik Parti ve Liberal Partileri bir araya gelmiştir. 2002 parlamento seçimlerinde, 450 sandalyeye sahip olmuştur. Parlamento ise Yuşçenko 112 sandalye kazanmıştır. Aynı seçimlerde Kuçma'nın Partisi ise 104 sandalye kazanmıştır. Devlet Başkanlığı seçimlerinde ise aynı parti çatısı altında daha önce birlikte çalışan Viktor Yuşçenko ve Viktor Yanukoviç birbirlerine rakip olmuştur.

Ukrayna siyasetinde Kuçma dönemi iki açıdan değerlendirilmektedir. Ukrayna'daki ulus söylemleri ile ulusçuluk olgusunu oluşturmuştur. Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olarak gelecekte yerini alması Ukraynalıların ilerleyen dönemlere daha umutlu olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Kuçma Dönemi, demokrasiye

---

[184] Sarıkaya, a.g.e., s. 3.

[185] Bilener, a.g.e., s. 124.

geçişi kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda meşruiyet olgusunu sağlam bir zemine oturmuştur. Fakat Kuçma'nın yönetimde otoriter tarzı benimsemesi ve ülkede yaşanan demokrasi ile bağdaşmayan olayların yaşanması sistemin meşruluğu hakkında halkta şüpheler oluşturmuştur. Bu durum meşruluğu zedelemiştir. Yönetime karşı olmanın ve var olan yönetimlerin yenilenmesi gerektiğin düşüncesini doğurmuştur. Halkın bu isteğine baktığımızda; baskı yönetimi, rüşvet ve yolsuzluk, ekonomik sıkıntılar, oligarşik yapı, toplumun demokrasi isteği, ABD başta olmak üzere batının muhalefete desteği görülmektedir.[186]

2004 seçimleri, demokrasi ve siyasal rejim Ukrayna siyasetinde önemli olmuştur. Ukrayna bağımsızlığından bu yana oldukça fazla yol kat etmiştir. Fakat bu durum 2004 Başkanlık sonuçlarına göre meşruluk kavramının tam olarak kurulup kurulmadığı konusunda karar verilmesinde önemli bir süreci başlatmıştır. 2004 seçimlerinde Ukrayna halkı siyasi seçimlerinde daha demokratik ve Ukraynalılık bilincinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ukrayna tarihinde ilk kez Ukraynalılık bilinciyle ve daha bütünleşmiş halde seçime gitmiştir.

3.2. Ukrayna Seçim Analizi ve Turuncu Devrim

Kuçma'nın 1999 yılında ikinci kez devlet başkanı olarak seçilmesi ülkedeki otoriter rejimin ve yolsuzluğun arttığı, muhalefetin ve basının özgürlüklerinin kısıtlandığı bir yönetim oluşturmuştur. Bu neden ile sağ ve sol muhalefet Kuçma yönetime karşı olmuştur. 19 Aralık tarihinde 8 bin kişinin katılımıyla bir gösteri gerçekleştirilmiştir. 8Şubat'ta 37 muhalefet kuruluş komitesi bir araya gelerek Ulusal Kurtuluş Komitesini kurduklarını ve Kuçmasız Ukrayna sloganlarıyla iki ay boyunca gösteriler düzenlemiştir.[187]

31 Ekim 2004 yılında gerçekleşen seçimde ülkenin dış politikada hangi tarafta yer alacağı konusu geçmiş dönemlere oranla daha önemli olmuştur. Seçimlerin ilk turunda Merkez Seçim Komisyonunun sonuçlarına göre Rus yanlısı olarak bilinen Viktor Yanukoviç %39,9;ve Batı yanlısı Viktor Yuşçenko ise %39,22 oranında oy

---

[186] Muhammet Savaş Kafkasyalı, "Devrim Teorileri ve Renkli Devrimler*", ICANAS (International Conference of Asia and North African Studies)*, Cilt 3, Sayı 38, (2007), 89.

[187] Habibe Özdal, *Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Kırım'ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna*, Ankara: USAK, 2016, s. 97.

almıştır. Resmî sonuçların ardından bir hafta sonra iki adayında aldığı oyların %50 yi geçmemesinden dolayı ikinci tura geçilmiştir. İkinci turda Yanukoviç %49,4, Yuşçenko ise %46,6 oranında oy almıştır.[188] Hatta bu seçimlerde üçüncü turun olması olasılığının dillenmesi Ukrayna'daki siyasi yapının parçalı olduğunu göstermiştir.

İkinci turun sonunda Merkez Seçim Komitesi, Başbakan Viktor Yanukoviç'i galip ilan etmesine rağmen, Batı yanlısı muhalefet lideri Viktor Yuşçenko, Donetsk ve Luhansk bölgelerinde seçimlere hile karıştırıldığı ve bu durumu Avrupalı gözlemcilerinde kabul edildiği belirtilmiştir. Bu çerçevede, seçimlerde gözlemci bulunduran ülke ve bağımsız kuruluşlarda, seçimlerin demokratik olmadığı ve seçimlerin yenilenmesi istemiştir.[189]

Ülke içerisinde Doğu-Batı bölgelerindeki siyasi görüşlerin keskin olması Turuncu Devrimin seyrinde oldukça önemli olmuştur. Ukrayna'nın batı kesiminin Yuşçenko'yu, doğu kesiminin ise Rus yanlısı Yanukoviç'i desteklediği açıkça görülmektedir. Bu durum seçim oranlarında; Doğu Avrupa'ya daha yakın bölgelerde "*Yuşçenko'nun oy oranlarının %80-%100 arasında arttığını, Rusya'ya daha yakın yerlerde ve Kırım'da dâhil olmak üzere Yanukoviç'in oy oranlarının %80-%100 arasında arttığını*" göstermektedir. Seçim oranları göz önüne alındığında ülke siyasi anlamda tam bir bölünmüşlük içerisindedir.[190]

Rusya'nın yardımlarının yanında ABD ve AB'nin Yuşçenko'ya desteğinin çok fazla olduğu bilinmektedir. Turuncu Devrimde, ABD yardım ajansı USAID ve STK'ların rolünün büyük olduğu bilinmektedir.[191] Bu kapsamda Pora adı altında internet sitesi üzerinden faaliyetlere destek verildiği görülmüştür. Aynı zamanda ABD yardım ajansı 1992 yılından itibaren Ukrayna'ya ekonomik ve sosyal gelişimin sağlanması için 1,9 milyar dolar ekonomik yardımda bulunmuştur.[192]

---

[188] www.akademikperspektif.com (erişim tarihi:09.05.2018).

[189] http://www.nrtaajans.net/nuke/modules.php?name=News&file=article&sid=1060 (erişim tarihi: 12.05.2017).

[190] Özdal, a.g.e., s. 289.

[191] Kemal Olçar, *Karadeniz Politikaları ve Türkiye-Ukrayna Stratejik İlişkileri***,** İstanbul: IQ, 2007, s. 5-50.

[192] https://www.usaid.gov/where-we-work/europe-and-eurasia/ukraine(erişim tarihi:28.05.2017).

26 Aralık 2004'de seçimler on iki bin gözlemcinin katılımı ile gerçekleşmiştir. İkinci turu Yuşenko yüzde 51,99 oy alarak Devlet Başkanı koltuğuna otururken Yanukoviç yüzde 44,20 civarında oy alarak seçimleri kaybetmiştir. Böylece Turuncu Devrim sonucu Viktor Yuşenko Devlet Başkanlığı koltuğuna oturtulurken seçimlerde Yanukoviç'in siyasette olacağını göstermiştir.[193]

İkinci turun sonunda Yuşçenko'nun seçilmesiyle birlikte Ukrayna'nın dış politikasında önemli değişiklikleri getirecek olan Turuncu Devrim süreci, RF-Batı ilişkilerinde yeni bir dönem açmıştır.[194] Bununla birlikte Cumhurbaşkanlığı seçimi ile Ukrayna'nın dış politikasını batılı devletlerin etkisine açık hale getirmiştir.

RF'nin direk müdahalesi görülürken AB, ABD gibi güçlerin sivil toplumlar üzerinden yumuşak güç unsurlarını kullanarak müdahale edildiği görülmüştür. RF'nin Ukrayna üzerindeki müdahalesini Kuzio; "*hem Ukrayna hem de Kırım'a emperyal bakışından kaynaklandığı"* şeklinde açıklamıştır. Moskova yönetiminin Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana var olan egemenliğini tanımayışını 2004 seçimlerinde hissettirmiştir.[195]

ABD'nin 2000 yılından sonrasında Gürcistan, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Moldova gibi ülkeler üzerindeki politikasının sebebi Karadeniz Havzası üzerindeki etkinlik alanını genişletmek istemidir. Dikkat edilirse, AB üyesi Bulgaristan ve Romanya dışında bu ülkelerin içinde etnik ve siyasi kamplaşmaların oluşturulduğu görülmektedir. Bu siyasi ve etnik kamplaşmalar diğer devletlerin bölge üzerindeki etkinliklerini artırmak için önemli bir yere sahip olmuştur. "*Hem Rusya hem de ABD bu ülkeleri kendi yanlarına çekebilmek için ekonomik, siyasal ve kültürel unsurları kullanmaktadır. Bölgede yaşanan siyasal kamplaşmalar ve etnik gerginlikler aslında ABD-Rusya Mücadelesinin bir ürünü olarak görülmektedir.*"[196]

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Yuşçenko'yu tebrik ederek; "*Ukrayna ile komşuluk ilişkilerinin eşit bir şekilde geliştirilmesi Rusya'nın en önemli ulusal*

[193] http://www.turksam.org/tr/makale-detay/157-ukrayna-da-devlet-baskanligi-secimleri-turuncu-devrimin-sonu (erişim tarihi:29.05.2017).

[194] Nygren, a.g.e., s. 30.

[195] Kuzio, a.g.e., s. 119.

[196] Tüysüzoğlu, a.g.e., s. 67., Derman, a.g.e., s. 16.

*önceliklerinden biridir"*diye belirtmiştir.[197] Yuşçenko'nun göreve gelmesinin ertesi günü Putin ile görüşmesinde iki ülke arasındaki ilişkilerin devam edeceğini vurgulamıştır. Batı taraftarı olan Yuşçenko'nun RF ile ilişkilerin beklenilen tam aksine Ukrayna'nın çıkarları çerçevesinde şekilleneceğini ve bu durumun yönetimin değişikliğinden etkilenmeyeceğini belirtmiştir.

3.3.Batı Yanlısı Yönetim ve Turuncu Devrimin Sonu

İkinci turda seçilen Viktor Yuşçenko halkın katılımı ile yemin ederek Ukrayna'nın üçüncü devlet başkanı olmuştur. Göreve gelmesiyle birlikte Turuncu Yuliya Timoşenko'yu başbakanlık görevine getirmiştir. Batının desteği ile göreve gelen Yuşçenko'nun ilk resmi ziyareti Moskova'ya olmuştur. Bu ziyaret ile Ukrayna ilişkilerinin sadece Batı ile olmayacağını RF ile ilişkilerin devam edeceği mesajı vermiştir.[198]

Yuşçenko bununla birlikte Ukrayna'daki demokrasi hareketinin tamamıyla bağımsız olduğunu ve ülke içerisinde önemli olan unsurlardan güç aldığını şu sözleriyle belirtmiştir; "*Ukrayna Devlet Başkanı'nın Moskova ya da Washington tarafından seçilmediği günleri gördüğüm için çok mutluyum. Elbette, uluslararası toplumun desteği de, ülkemizde demokrasinin kökleşmesi açısından önemli katkılarda bulundu.*"[199]

ABD'nin yanısıra AB ile ilişkilerinde geliştirilmesi ve Ukrayna'nın yerinin Avrupa'nın yanında olduğu belirten Yuşçenko'nun bu sözleriyle Avrupa ile ilişkilerini koparmayacağı göstermiştir. Fakat AB, Ukrayna'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığı ve aynı zamanda AB'nin Ukrayna'nın üyeliğindeki isteksizliği ile birleşince Yuşçeko'nun söylemleri AB üzerinde etkili olmamıştır.[200]

Yuşçenko Ukrayna'nın NATO üyesi olmak istemediği ve bu durumun RF ile ilgili olmadığını göstermiştir. Yanukoviç göreve gelir gelmez ilk açıklamalarında

---

[197] http://www.mynet.com/haber/dunya/putin-yuscenkoyu-tebrik-etti-175122-1 (erişim tarihi: 19.05.2017).

[198] www.hurriyet.com.tr/gundem/yuscenko-kimi-ziyaret-etti-325859(erişim tarihi:19.05.2017).

[199] Sarıkaya, a.g.e., s. 67.

[200] Tüysüzoğlu, a.g.e., s. 74-75.

kendi yönetimi altındaki Ukrayna'nın NATO ile iyi ilişkiler kuracağını ancak asla NATO'ya üye olmayacağını belirterek Turuncu Devrimin bittiğini açıklamıştır.

Büyük bir mücadele sonucunda yönetime gelen Batı taraftarı Yanukoviç ile Ukrayna'da var olan sorunların değişeceği düşüncesini yaratmıştır. Fakat devrimin ikinci yılında yerini büyük bir hayalkırıklığına bırakmıştır. Ülkede var olan ekonomik sorunlar yolsuzluklarla birleşince ittifak arasında sorunların yaşamasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu durumda halkın yönetime olan inancını zedelemiştir.

Ülkenin sorunlarının Turuncu Devrim sürecinde daha kötü bir hal aldığı gözlerden kaçmamıştır. Hem AB'nin hemde ABD'nin Turuncu Devrim sonrası Ukrayna'ya olan tavrı halkta Batının Ukrayna için hiçbir mücadele vermediği ve RF'nin ise bu konuda daha istekli olduğu algısını yaratmıştır. Ukrayna açısından bakıldığında ise AB'nin Ukrayna için yardımı oldukça önemlidir. Fakat bu dönemde Turuncu Devrimin gerçek amacına ulaşmasına engel olmuştur. Çünkü AB içerisindeki ülkelerin RF'ye olan enerji bağımlılığı ve ticari ilişkilerinden dolayı RF konusunda çekimser davranmştır.

Samuel Huntington'a göre Ukrayna'da var olan karışıklık halkın modernleşme ve değişim isteklerinin sonucudur. Ülke yönetiminden ve ülkenin var olan durumundan memnun olmayan halkın yönetimin değiştirilmesine yönelik bir harekettir. Çünkü halkı küreselleşmenin etkisiyle ve diğer devletlerde olan siyasi durumları gözlemlemesi sonucunda kendi sistemlerinin yeni ve modern bir sistemle yer değiştirilmesini talep etmektedir. Bu taleplerini Turuncu Devrim ile göstermişlerdir.Fakat Ukrayna halkının bu isteği Turuncu Devrim sırasında gerçekleştirmiş olarak görülsede bir sene sonra bitmesi ve yönetimin eski şekliyle devam etmesi halkta ciddi bir hayal kırıklığına sebep olmuştur.[201]

[201] Kafkasyalı, a.g.e., s. 894.

3.3.1.Enerji Anlaşmazlıklarında Ukrayna-Rusya İlişkileri

2005 yılından sonra Batı yanlısı sözleri ile öne çıkan Yuşçenko ve Başbakan Timoşenko'nun görevleri sırasında RF ve Ukrayna ilişkilerinde, Ukrayna'nın tavrı saldırgan olmamıştır. Fakat buna rağmen iki ülke arasında enerji anlaşmazlıkları yaşanmıştır. Yuşçenko'nun Batı yanlısı söylemleri ve NATO üyeliği konusundaki ısrarı iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

2006 ve 2009 yıllarında yaşanan gaz krizlerinin sebepleri tarihsel bir perspektiften bakıldığında; siyasal temelli olduğu görülmektedir. Özellikle Turuncu Devrim sürecinde Ukrayna'nın tutumundan memnun olmayan RF Ukrayna'yı cezalandırmak istemiş ve küçük kardeşin kendinden koparak Batılı güçlerin etkisi altına giremeyeceğini göstermeye çalışmıştır. Bu kapsamda kendisine enerji anlamında bağlı olan Ukrayna'ya karşı git gide değer kazanan enerjiyi koz olarak kullanmıştır. RF'nin enerjiyi koz olarak kullanması Ukrayna'yı enerji konusunda cezalandırmak istemesinden kaynaklanmıştır. Fakat bu durum sadece Ukrayna'yı değil Avrupa ülkelerini de etkilemiştir. Bunun sonucunda RF'nin tavrı Avrupalı devletlerin ve Uluslararası Enerji ajansının tepkisine neden olmuştur. RF bu konuda suçlu bulunmuştur. Yaşanan bu olay çerçevesinde yeni fiyat tarifesi uygulanmazsa gazın kesileceğini sinyalini vermiştir. Buna ek olarakta gazın yeni fiyatı 250 dolar olarak açıklamıştır.[202]

Ukrayna ve RF arasında 2006 ve 2009 yıllarında yaşanan enerji krizlerinin aslında iki ülke arasındaki siyasi mücadelenin bir göstergesidir. Putin'in enerji kartını kullanması bölgede etkin olmak isteyen ABD ve AB'ye aslında RF'nin kendi çıkarlarını bu bölgede koruyacağını göstermiştir.[203] RF'nin sergilediği tavırdan iki ülke arasındaki konunun siyasi olduğu görülmüştür.

Bu durumun temel nedeni RF'nin 2008 yılında Ukrayna'nın Gürcistan tarafında yer almasına verdiği tepkidir. Aynı zamanda RF böylelikle Ukrayna'yı köşeye sıkıştırarak gaz borcunun temin etmeye çalışmaktadır. Fakat Ukrayna bu

---

[202] Simon Pirani vd.,"The Russo-Ukrainian Gas Dispute of January 2009: A Comprehensive Assessment", *Oxford Institutefor Energy Studies,* (2009), 33.

[203] Mesut Hakkı Caşın, "Büyük Güçlerin Enerji Merkezlerine Yönelim Politikaları", (ed. Zekeriya Türkmen), *Harp Akademileri Komutanlığı Sempozyum Kitabı,* İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, (2004), 12-13.

borcu ödeyemeyeceğini belirtmesi RF'nin borcunun miktarını yükselterek cevap vermesine neden olmuştur. Ukrayna'nın borcunu ödemediği sürece Avrupa'ya gazın verilemeyeceğini açıklamıştır.

Ukrayna ve RF arasında yaşanan doğalgaz krizlerinde her iki ülkenin kendi çıkarlarını ve hesaplarını koruma istekleri açıkça görülmektedir. RF'nin iç siyasette prestijini arttırmak istemesi ve diğer yanda ise Ukrayna'da AB'nin desteğini kazanmak istemesidir. İki ülkede aralarında yaşanan bu krizlerden fayda sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca Vladimir Putin'in gaz krizi sırasında yaptığı açıklamada sık sık var olan Turuncu Devrim kadrolarının değişmediği sürece krizlerin devam edeceğini belirtmesi konunun aslında güç mücadelesi dayandığını göstermektedir. RF'nin enerji kozunu sadece bu dönemde değil bağımsızlığın ilk yıllarında Ukrayna'nın stratejik kararlar alma sürecinde enerji kozunu kullandığı görülmüştür.

İki ülke arasında yaşanan enerji krizlerinin Avrupa'yı etkilemesi AB'nin konuya müdahil olmasına neden olmuştur. Bu kapsamda AB Komisyonu Başkanı Barrosso tepkisini şu şekilde dile getirmiştir; "*Rusya ve Ukrayna arasındaki kriz kabul edilemez ve güven zedeleyici olarak gördüklerini dile getirmiştir."*[204] Ücretin ödendiği takdirde RF'nin gazı kesemeyeceği uyarısının RF üzerinde ne kadar etkili olacağını düşündürmektedir. İki ülkenin birbirine karşı olan bu mücadelede fayda sağlaması aslında Avrupa'yı etkilememiştir. Aksine iki tarafında eleştirilmesine neden olmuştur. "*The Wall Street Journal gibi çok az bir medya kesiminin Putin'i "doğalgazı silah gibi kullanan bir zorbaya benzetmesi ve bu silahla Ukrayna demokrasisini boğmaya çalıştığı şeklindeki görüşleri öyle görünüyor ki ABD'yi ve de AB yöneticilerini fazla etkilemişe benzemiyor. Mesela bu hususta ABD'den gelen açıklamada bu problemin, ticari bir ahlak anlayışı içerisinde ve serbest piyasa koşullarında çözümlenmesi gerektiğinin* altını çizmektedir."[205] Bu durumdan direk olarak etkilenen Avrupa tepkilerini belirtirken, ABD kendi içerisinde var olan ekonomik krizle mücadele etmesi bu sorunlara karşı tepkisiz kalmasına neden olmutşur.

[204] http://www.ab.gov.tr/index.php?p=42304&l=1 (erişim tarihi:24.06.2017).

[205] http://www.bilgesam.org/incele/1077/gelenek-degismedi--moskova-kiev-arasindaki-dogalgaz-krizi/ (erişim tarihi:24.06.2017).

AB'nin RF'ye olan enerji bağımlılığı ve üyeler arasında ortak bir kararların alınamaması sonucunda RF'ye de sert bir cevap verilmemiştir. Halihazırda alternatif enerji kaynaklarının olmayışı AB'nin RF ile olan ilişkileri konusunda temkinli davranmaya itmiştir. Aynı zamanda Batılı güçlerin krize dahil olmasına rağmen krizin ana aktörleri RF ve Ukrayna'dır. Yaşanan bu krizde iki ülke arasında var olan siyasi sorunlar enerji üzerinden yürütülmeye çalışılmıştır. RF'nin Ukrayna'nın dış politika seçimlerinde etkin olması ve Batılı ile ilişkileri konularında tepkili olması, RF Ukrayna'ya aslında uyarı vermeye çalışmıştır. RF'nin bu davranışının yeni olmadığı Ukrayna ile olan siyasi anlaşmazlıklarda enerji kartını kullandığı görülmüştür

3.3.2.Turuncu Devrim Sonrası Ukrayna'daki Siyasi Gelişmeler

RF ile yaşanan sorunlar, doğalgaz krizleri, ülke içerisindeki siyasi sorunlar ve Batılı Devletlerin tutumları Turuncu Devrimi bitiren süreç olmuştur.

2005 yılında Yuşçenko koalisyonu oluşturmasına rağmen Timoşenko ile aralarındaki görüş ayrılığı nedeni ile Timoşenko'nun başbakanlık görevine son vermiştir. Yerine Yuri Yekhanurov'un atanmasıyla birlikte istikrarsızlıkta yeni bir dönem açılmıştır. Bu durum 2006 ve 2007 seçimlerine de yansımıştır. 2006 yılındaki parlamento seçimlerinde Yanukoviç'in partisi 186 sandalye ile çoğunluğu kazanmış, Timoşenko ise 129 sandalyeyi kazanmıştır. Yuşenko ise ancak 81 sandalye kazanabilmiştir. 2007 parlamento seçimlerinde ise Yanukoviç'in Bölgeler Partisi 175 sandalye almışken Timoşenko'nun sandalye sayısı %8,5 oranında artış göstermiştir. 2006 ve 2007 yılındaki parlamento seçimleri Turuncu Devrimin başarısızlığını göstermektedir. 2007 Parlamento seçim sonucunda parlamentoda Bölgeler partisi %34,4, Timoşenko %30,7, Bizim Ukrayna %14,15 ve CPU %5,39 oy oranlarında iki turuncu ve iki mavi partiden oluşmuştur.[206]

Turuncu Devrim sonrasında NATO ve AB'nin Ukrayna konusundaki tavrının sadece söylemsel düzeyde kalması Yuşçenko yönetiminin etkisini azaltmıştır. Batının aksine RF'nin Ukrayna konusundaki tavrının söylemsel boyutta kalmaması hatta 2008 NATO Zirvesi'nde Putin'in "*Gürcistan ve Ukrayna hakkında konuşacak*

[206] Sarıkaya, a.g.e., s. 4.

olursam, konunun sadece güvenlik meselelerinden ibaret olmadığı çok açıktır. Ukrayna'nın 1/3'ünü Rus kökenliler oluşturmaktadır. Ukrayna'da Kırım gibi sadece Rus nüfusun yaşadığı bölgeler vardır." [207] sözleri etkili olmuştur.17 milyon Rus nüfusun yaşadığı bir bölgede herhangi bir çıkarımızın olmadığı kim söyleyebilir demesi RF'nin Ukrayna siyaseti üzerinde olacağının göstergesi olmuştur. Bu kapsamda RF'nin Avrasya Misyonu için Yanukoviç'in iş başına gelmesi önem kazanmıştır.

Ocak 2010 yılında gerçekleşen seçimlerin ilk turunda mevcut Devlet Başkanı olan Yuşçenko oyların sadece %5'i almış ve ikinci tura kalamamıştır. İlk turda oyların %35 ini Yanukoviç ve %25'ini Timoşenko alarak ikinci tura kalmışlardır. Her iki adayın %50 oyu alamaması seçimlerin ikinci tura gitmesine neden olmuştur. Seçimlerin ikinci turunda ise Yanukoviç oyların %48,95, Timoşenko ise oyların %45,47 almıştır. [208] İki adayın aldığı oylara bakıldığında aynı Turuncu Devrimdeki gibi güney ve doğu bölgesinin Yanukoviç'i desteklediği, Batı, kuzey ve batı bölgelerin ise Timoşenko'yu desteklediği görülmüştür.

Ukrayna seçimlerinde uluslararası ilginin yoğun ilgisine karşın ülkedeTuruncu Devrimde olduğu gibi bir coşku yaratmamıştır. Seçimlerin ilk turunda %66,5, ikinci turunda ise ancak %69 oranında katılım olmuştur. Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana en düşük katılım oranı olmuştur.[209] Aşağıdaki haritada görüldüğü üzere Turuncu Devrimde olduğu gibi gene ülke içerisinde doğu ve batı yanlısı adayların aynı bölgelerden oy aldığı görülmüştür.

---

[207] Habibe Özdal, Viktoriia Demydoya , "Türkiye-Ukrayna İlişkileri: Yüksek Voltaj Potansiyel Düşük Voltaj" , *USAK Analiz*, Sayı 16, (2012), 23.

[207] http://www.bilgesam.org/incele/782/-secimlerin-ardindan-ukrayna%E2%80%99nin-yonu/, (erişim tarihi:25.06.2017).

[208] www.haber7.com/dunya/haber/480641-yanukovic-az-farkla-secimi-kazandi?wr=1 (erişim tarihi: 25.06.2017).

[209] http://www.nytimes.com/2010/02/09/world/europe/09ukraine.html?pagewanted=1 (erişim tarihi: 25.06.2017).

Harita 2: Yanukoviç ve Timoşenko'nun Bölgelere Göre Oy Dağılımı

Kaynak:http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/election-2004.htm

Seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından Timoşenko, seçimlerde hile yapıldığı ve bu yüzden seçimlerin yenilenmesini gündeme getirmiştir. Eğer seçimler yenilenmezse aynı Turuncu Devrimde olduğu gibi Kiev meydanında protesto yapacaklarını belirtmiştir. Fakat Timoşenko'nun bu talebi AGİT tarafından seçimlerde herhangi bir problem olmadığını belirtmiştir.[210]

2010 Cumhurbaşkanı ve 2004 seçimlerine bakıldığında iki dönem birbirlerinden farklıdır. Bu seçimler Turuncu Devrimde olduğu gibi RF karşıtlığı içermemiş, AB ve ABD, Ukrayna üzerindeki çıkarları konusunda aceleci davranmaktan vazgeçmiştir. Seçimlerin sonuçlarını kabul etmiştir. Timoşenko'nun Turuncu Devrimin yeniden yaşanabileceği tehdidi Batı tarafından destek görmemiş ve Ukrayna Muhalefeti dağılmıştır. Fakat Rada Timoşenko'nun başbakanlık görevinden çekilmesini isteyerek güven oyu vermemiştir.[211]

Turuncu Devrim sonrasında RF ve Ukrayna ilişkilerinde ki soğuk rüzgârların yavaş yavaş yerini iyi ilişkilere bıraktığı görülmektedir. Turuncu Devrimden itibaren iki ülke arasındaki en önemli anlaşmazlık konusu RF'nin Karadeniz Filosu'nun Sivastopol'daki Deniz Üssünü kullanımı olmuştur. Bu kapsamda Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç ve RF Devlet Başkanı Dimitri Medvedev Karadeniz Filosunun Sivastopol Deniz Üssünü 2042 yılına kadar kullanmasına karar verilmiştir.

---

[210] Tecer, a.g.e., s. 117.

[211] Süreyya Yiğit, "Yulya Timoşenko: Tanrıça mı, Cadı mı Yoksa Her ikisi mi?", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 33, (2011), 84.

İki ülke arasında imzalanan anlaşmalarla RF, Ukrayna'ya giden doğalgazda %30 luk bir indirime gitmiştir.[212]

RF ile yapılan anlaşma muhalefet partinin tepkilerine neden olmuş ve Yanukoviç'i vatan haini olarak suçlanmıştır.[213] Aynı zamanda muhalaefet yapılan anlaşmanın Ukrayna'nın egemenlik haklarına zarar vereceğini belirtmiştir. Muhalefet partinin yapılan bu anlaşmayı protesto ederek parlamentodan geçmesine engel olacaklarını öne sürmüştür. Fakat 450 sandalyeli parlamentoda 236 milletvekilinin desteği alınarak teklif yasalaştırılmıştır.[214]

Yapılan anlaşma ile RF'nin Ukrayna'nın egemenliği üzerinde olduğunu ve ülkenin egemenlik haklarına zarar vereceğini vurgulamıştır. Batının bu konudaki tutumuna baktığımızda herhangi bir tepkilerinin olmadığı görülmekle birlikte NATO'nun bu anlaşmaya herhangi bir itirazının olmadığı görülmüştür. Bu durum akıllara Turuncu Devrimden sonraki süreçte; NATO'da Ukrayna'nın üyeliğinin erken olduğu ya da Turuncu Devrim sırasında iş birliği yaptığı milletvekillerinin iktidar partisine geçmesinin halkın NATO üyeliği konusunda tepki vereceği düşüncesini yaratmıştır.[215] AB, ABD ve RF birbirlerinin çıkar alanlarında etkili olma isteklerinden vazgeçmiştir. Fakat Karadeniz Havzasının önemi göz önüne alındığında böyle bir durumun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.[216]

Ukrayna'da sadece dış aktörler değil aynı zamanda ülkenin iç dinamiklerde önemli bir rol oynamaktadır. RF ve Batı dünyasının birbirlerine karşı belirledikleri tutum Ukrayna'da iç savaşa giden sürecinde önemli bir unsurudur.[217]

Ukrayna'da bağımsızlıktan bu yana yaşanan süreçte siyasi partilerin varlığı ile seçimlerin düzenli olması seçmen ve siyasi partiler arasında bir bağ kurmuştur. Fakat

---

[212] https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/04/100422_sevastopol_deniz (erişim tarihi: 02.07.2017).

[213] http://theduran.com/viktor-yanukovich-is-a-traitor-but-not-for-the-reasons-the-fascists-think/ (erişim tarihi: 02.07.2017).

[214] http://tuid.org.ua/rus-uessuenuen-sueresi-uzad-halk-sokaa-doekueldue (erişim tarihi: 02.07.2018).

[215] Mearsheimer, a.g.e., s. 10-12.

[216] Mearsheimer, a.g.e., s. 10-11.

[217] Koçak, a.g.e., s. 11.

devletin kurulduğu dönemden itibaren 15 yıldır siyasetin aynı döngü içinde olması Ukrayna siyasetinin sağlıklı olmadığını göstermiştir.[218]

3.4.Ukrayna Krizi

Ukrayna ve RF ilişkileri soğuk bir atmosferde geçen birkaç yılın ardından Yanukoviç'in Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte normale dönmüştür. Bu dönemin en önemli olaylarından biri 2010 yılında imzalanan Sivastopol'deki Deniz Üssünün kiralanma sürecinin 2042 yılına kadar uzatılması olmuştur. Bu durum iki ülke yöneticileri için iyi bir havanın esmesini sağlamıştır. Fakat Ukrayna halkı için pek olumlu bir süreç olmamıştır.

21 Kasım 2013 yılında Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in AB ile imzalanacak olan Ortaklık Anlaşması Hazırlık Komisyonu'nu askıya aldığı açıklaması uzun ve karmaşık bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bununla birlikte 2013 yılının Kasım ayında Vilnus'ta gerçekleştirilecek olan AB Doğu Ortaklığı Zirvesi'nden hemen önce Ukrayna Cumhurbaşkanın bu kararının RF'nin baskısı ile gerçekleştirildiği yorumlarına neden olmuştur. Ukrayna'nın vermiş olduğu bu karar basın tarafından da "*ekonomik zaruretler karşısında başka çareleri olmadığını söyleyenUkrayna hükümet yetkilileri tercihlerini Moskova'dan yana kullanmalarının sadece ekonomik nedenlere dayandığını belirtiyorlar."*[219]

AB ile Ukrayna 2009 yılından itibaren Doğu Ortaklığı kapsamında ilişkilerini geliştirmiştir. Yanukoviç'in Avrupa ile bütünleşme konusundaki düşüncesini 2011 yılında Wall Street Journal'da yayınlanan bir makalesinde ; "*Önümüzdeki 10 yıl içinde Avrupa ailesiyle tekrar bir araya gelmek istiyoruz. Bu hedefe tek başımıza ulaşamayız. Avrupa'daki dostlarımızı, çabalarımıza destek vermeye çağırıyoruz. Geleceğimiz Avrupa ile yakın bağlar kurmaya ve sonunda AB'ye tam üye olmaya bağlı ifadeleriyle AB üyelik hedefini ortaya koymuştur.*[220] Yeni hükümet AB ile bütünleşmiş bir siyaset izleyeceği için bu konuda AB'den yardım beklemiştir.

---

[218] Katerina Malygina, "Ukraine as a Neo-Patrimonial State: Understanding Political Change in Ukraine in 2005-2010", *SEER Journal of Labour and Social Affairs in Eastern Europe* ,(2010), 8.

[219] http://www.dw.com/tr/ukraynada-ab-depremi/a-17246539 (erişim tarihi: 07.07.2017).

[220] https://www.google.com.tr/amp/m.turkiyegazetesi.com.tr/amp/dunya/335952.aspx (erişim tarihi: 05.07.2017).

RF'de Ukrayna'nın Avrasya Gümrük Birliği'ne katılmasını istemiştir. Fakat Ukrayna'nın bu birlikte yer alması AB ile Serbest Ticaret anlaşmasını engelleyeceği için Ukrayna bu duruma sıcak bakmamıştır.

Yanukoviç'in bu kararının kişisel durumların dışında ülkenin ekonomik, siyasi, sosyolojik ve etnik koşullarında etkisinin olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ülke üzerindeki büyük devletlerin etkili olduğu görülmüştür.

2010 yılında RF yanlısı Cumhurbaşkanın seçilmesi ülkedeki Batı taraftarlarının desteğinin kaybolduğu düşüncesini akıllara getirmiştir. Fakat Yanukoviç'in Ortaklık Anlaşması'nda yaptığı U dönüşü ile Batı yanlısı muhalefetin sert tepkisine neden olmuştur.[221] AB ile entegrasyon sürecinin devam ettirilmesini isteyen halk sokaklara dökülmüştür.

AB ile yapılacak olan Ortaklık Anlaşmasının dar boğazda olan Ukrayna ekonomisi için büyük bir rahatlama getirmesi beklenmiştir. Ukrayna'nın siyasi durumunun 2005 yılında en kötü durumdaki devletler içerisinde 39. Sırasını 2010 yılına gelindiğinde düzelttiği görülmüştür. Fakat bu durumun uzun sürmeyerek 2013 yılı endeksine göre en kötü devletler sıralamasında yer alan 178 devlet arasında 117. Sırada yer aldığı görülmüştür.[222] Ukrayna'nın ülke içerisindeki durumunun düzeltilmesinde AB'nin varlığı oldukça önemlidir.

Ukrayna'nın 2011 yılından itibaren IMF ve AB ile Ortaklık Anlaşmasının imzalanması RF'den elde edilecek enerji kazançlarının kaybedilmesine neden olacaktır.[223]

Halka sorulmadan süreçten vazgeçilmesi Turuncu Devrimde olduğu gibi öfkeli bir kalabalığın sokaklara dökülmesine neden olmuştur. Alınan bu kararın Ukrayna'nın kırılgan ekonomisi ve ülke siyasetini etkileyen zengin iş adamları-oligarklar- arasındaki mücadele olarak görülmektedir.

Güçlü oligarklar, Ukrayna'yı ekonomik ve siyasi olarak RF'ye bağlamak istemektedir. Aynı zamanda bu oligarklar, AB'nin kurallarının saydamlığı açısından da sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda Doğu bölgesindeki güçlü oligarkların

---

[221] http://www.dw.com/tr/ukraynada-ab-depremi/a-17246539 (erişim tarihi: 07.07.2017).

[222] http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2013-sortable (erişim tarihi: 07.07.2017).

[223] Özdal, a.g.e., s. 97.

Yanukoviç'i desteklediği göz önünde bulundurulduğunda RF ile yakınlaşmanın ve Batıya sırt dönmenin sebebi anlaşılmaktadır.

RF ve Batılı Devletlerinin birbirlerine karşı olan tavırları ve Batı'nın RF'nin yakınına kadar gelmesi krizin ana parametrelerini oluşturmakla birlikte RF Yanlısı Ayrılıkçı Güçler, Ukrayna Yanlısı Gönüllü Taburlar, bölgenin etnik ve siyasi ayrımı ile oligarkların etkisi bu krizin önemli aktörleridir.[224]

Sokaklara dökülen ve Yanukoviç'in vermiş olduğu karara tepkili olan halka Ukrayna milliyetçilerinin dahil olması ile RF'yi çağrıştıran herşeye karşı oldukları görülmektedir. Ukrayna halkı ve muhalefet partileri tepkilerini göstermek için Bağımsızlık Meydanı'ndaki yaklaşık 10.000 gösterici Ukrayna ve AB bayrakları taşıyarak 'Biz Avrupa'ya aitiz' sloganlarıyla doldurmuştur.[225] Meydanları dolduran Ukrayna halkının yanında çok farklı siyasi partiler ve gruplarda yer almıştır. Bu grupların içerisinde AB entegrasyon politikaları ile öne çıkan Vitali Kliçko, hapiste olan Yulya Timoşenko'nun müttefiki görünen ana muhalefet partisi Batkivshchina (Anavatan) lideri Arseny Yatsenyuk, Pravıy Sektor (Sağ Sektör) ve aşırı sağcı Svoboda (Özgürlük) partileri de vardır.[226] Meydanlardaki gösterilerin yasasının iptali için olduğu görülsede aslında Ukrayna'nın milliyetçi değerleri yükselmiş ve var olan duruma ciddi bir tepki verilmiştir. Ukrayna tarihinde yaşanan bu durum Kazakların ayaklanmasından sonra en büyük siyasi hareket olmuştur. Ukrayna halkı ilk defa kendi kimliği ve bağımsızlığı için mücadele vermiştir. Hatırlanacağı gibi Ukrayna'nın ilk bağımsızlık hareketi 1922 yılında S.S.C.B.'den ayrılma isteği olmuştur. S.S.C.B.'den tamamen ayrılmayı öngörmeyen bir bildiri deklare etmiştir. Aynı zamanda S.S.C.B.'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Ukrayna'nın ayrılışı büyük ayaklanmalar ve devrim sonucu olmamıştır. O günden bugüne bakarsak ve Kostomarov, M. Hrushevs'kyi, V. Lypyns'kyi, D. Doroshenko gibi Ukraynalı tarihçilere göre bu durum bağımsızlıktan sonra Ukraynalıların kendi milli kimlikleri ve bağımsızlıkları için verdiği ilk mücadele olarak kabul edilmektedir.

---

[224] Koçak, a.g.e., s. 11.

[225] http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563 (erişim tarihi 15.07.2017).

[226] http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ukraynadaki-siyasi-krizin-sebepleri-ve-one-cikan-ozellikleri, (erişim tarihi: 17.07.2017).

Halkın Yanukoviç'e karşı yürüttüğü protestolara hükümet müdahale etmiştir. Dünya boks şampiyonu ve Ukrayna'nın tanınmış muhalif figürü Vitaly Klitschko kalabalığa şöyle demiştir; "*Bugün rüyamızı, normal bir ülkede yaşama hayalimizi çaldılar."*[227] Yapılan bu eyleme artan destekle birlikte Euro Meydan rejime karşı bir direniş sembolüne dönüşmüştür. Ukrayna, bağımsızlığından bu yana ülke yönetimine karşı olan tepkilerini dile getirmeyi Turuncu Devrimle başlayan ve devam eden bir süreçle öğrenmiştir.

Yaşanan olaylar çerçevesinde provokasyonların önüne geçmek ve şiddeti önlemek için AB Dışişleri Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton göstericilere karşı güç kullanılmaması çağrısında bulunmuştur.[228] *"ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ise,*"*Ukraynalı yetkililerin çevik kuvvet, buldozer ve copla müdahale etmemesini istedi*."[229] AB'nin ve ABD'nin bu uyarılarının yanında Nuland ve Cumhuriyetçi Senator John McCain ve Ukrayna ABD büyükelçisi Geoffrey'in gösterilere katılmıştır. Batılı siyasetçilerin protesto kamplarına ziyaretlerine karşı Yanukoviç; "*Herhangi birinin buraya gelip bize nasıl yaşayacağımızı öğretmesine karşıyım. Daha da önemlisi bunun bizim iç meselemiz olması ve kimsenin içişlerimize karışmaması"*[230] gerektiğini belirtmiştir.

Yanukoviç'in Bölgeler Partisi'nden bir milletvekili Anatoliy Bliznyuk, Reuters haber ajansına verdiği demeçte, anlaşmanın imzalanması halinde sınırların diğer ülkelere açık hale geleceği ve Ukrayna'daki yerli üreticilerinin sonu olacağını vurgulamıştır. Eğer AB ile Ortaklık anlaşması imzalanmış olsaydı Ukrayna'da sermaye sahipleri için büyük bir fırsat yaratılacak ama Avrupalı devletlerin bölgeye gelmesiyle Ukrayna'nın kendi şirketlerinin bu şirketlerle mücadele edebilme gücünün düşük olması nedeniyle bu şirketler kapanacak ve işsizliğin artacağını[231]

---

[227] http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563 (erişim tarihi: 19.07.2017).

[228] https://www.haberler.com/ab-den-ukrayna-ya-gostericilere-guc-kullanmayin-5411208-haberi/ (erişim tarihi: 19.07.2017).

[229] https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/12/12/ab-yanlilari-euro-meydani-birakmiyor (erişim tarihi: 19.07.2017).

[230] https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131219_yanukovic_bati (erişim tarihi: 22.07.2017).

[231] Anlaşmaya göre, Ukrayna hükümeti 350 AB yasası kabul edecektir. Ukrayna ihracatçılarının anlaşmanın imzalanması halinde hemen hemen 500 milyon avroluk AB ithalat vergisi tasarrufu sağlayacağına inanılmaktadır. Explainer What's Ukraine Missing Out :On?' RFE/RL, 27 Kasım 2013 http://www.rferl.org/content/ukraine-association-agreement-explained/25181835.html. (erişim tarihi: 22.07.2017).

belirtmiştir. Aynı zamanda Yanukoviç yapılan eleştiriler karşısında, hala bir anlaşma imzalamayı planladığını, ancak öncelikle önemli adımlar atılması gerektiğini söylemiştir.

Krizin çözülmesi için bir araya gelen üç siyasi parti lideri Ukrayna'da erken seçime gidilmesi, 2004 Anayasasına ve Parlamenter sisteme geri dönülmesi konularını gündeme taşımış ve bu teklifler Yanukoviç tarafından kabul edilmiştir.

AB üyesi ülkelerden Fransa Polonya ve Almanya, Dış İşleri Bakanları ile Rusya Halkları Ombdusmanının gözlemci olarak katılımıyla Yanukoviç muhalefetin bütün koşullarını kabul etmiştir. Fakat başta Sağ sektör olmak üzere muhalif gruplar bu anlaşmayı kabul etmemiştir. Ülkede can güvenliklerinin tehlikede olduğunu iddia ederek ülkeyi terk etmiş ve RF sığınmıştır.[232]

Ukrayna'da Sovyetlerin yıkılışı büyük oranda kabullenmiş gibi görünse bile yönetimde ve halk nezdinde bağımsız bir Ukrayna fikrinin olmadığı ve Rusluk statüsünün yüksek bir değer olması tam olarak Ukraynalılık olgusunu oluşturmamıştır. Bu durum ilk olarak Turuncu Devrim sırasında baş göstermiştir. Batının desteği ile var olan yönetimin yerine kendi istedikleri yönetimi başa getirmiştir.

2014 yılının başlarında patlak veren Ukrayna krizi, 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılmasıyla başlayan Rusya-Avrupa ilişkilerini bitirmiştir. Bunun yerine bu kriz, Eski Soğuk Savaş düşmanları arasında artan rekabet hatta bir çatışma ortamı yaratmıştır. Soğuk Savaş dönemini hatırlatsa bile Soğuk Savaş dönemindeki gibi komünizm ve liberalizm arasındaki çatışmaya odaklanmış bir durum olmamıştır. [233]Daha çok Batının Atlantikçi ve RF'nin Avrasyacı düşünceleri çerçevesindeki güçlerin bölgede egemen olma çabasıdır. Geleneksel olarak askeri bir boyuta sahip olmasına rağmen bu yönü henüz daha baskın değildir. Mevcut küresel krizin etkileri kendine ya da kendi içindekilerine değil küresel merkezi etkiler niteliktedir. Fakat Ukrayna yönetiminin etkisiz tavırlarından sonra halkın direnişinin artması ile krizin askeri boyutları ilerleyen dönemlerde görülmüştür.[234]

---

[232] Fehmi Taştekin, "Kiev'de Rus Ruleti", Radikal, 25 Şubat 2014.

[233] Mehmet Öcal, "Soğuk Savaş'tan Bir Kesit: Yapısal Değişiklikler ve Bloklar Arası İlişkiler (1960-1991)", Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, (Nisan 2017), 180.

[234] Mearsheimer, a.g.e., s. 11-12.

En önemlisi, Soğuk Savaş'tan farklı olarak, mevcut kriz, ya dünya politikasının ya da çatışmanın ana yarışmacılarının, özellikle ABD'nin dış politikalarının örgütlenme ilkesiyle oluşmamıştır. Eğer tarihsel analojiler herhangi bir şekilde kullanımda ise, Rus ve İngiliz İmparatorlukları arasındaki üstünlük için 19.Yüzyıldaki Büyük Oyun ile paralellik göstermesine rağmen ABD-RF rekabeti asimetriktir. Şubat 2014'ün sonlarında Ukrayna'nın, Batı'ya uzak ve aniden Rusya'ya yönelik hareket etmesi dengesini kaybettirmesine neden olmuştur. RF köşeye sıkışmış ve verdiği tepki, Rusları oldukça şaşırtmıştır. Fakat Ukraynalıları ve Batılıları şaşırtmamıştır. Savaşın etkileri Ukrayna'nın ötesinde büyük sonuçlar doğurarak bölgeyi etkilemiştir. Karşılaşmanın bir sonuca varması biraz zaman alacak ve ne zaman çerçevesi ne de sonuç bu noktada açıkça öngörülmeyecek durumdadır. Avrupa-Atlantik Bölgesi farklı bir döneme girmiştir.[235]

3.4.1. Realist ve Neorealist Yaklaşımlar Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış

1979 ylında Kenneth Waltz, neorealizmi uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırmıştır. Waltz teorisini realizmin kurucusu Morgenthau'nun temeline dayandırarak geliştirmiştir. Her ne kadar benzer özelliklere sahip olsalarda iki teorinin farklı özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Waltz, Morgenthau'dan farklı olarak uluslararası siyaseti sistemin yapısı olarak kabul etmiştir. Morgenthau ise siyaseti uluslararası sistemin tartışma alanı olarak görmemiştir. Waltz, Morgenthau'nun göz önüne almadığı bu durumu değerlendirirken uluslararası siyasetin özerk yapısını da korumuştur. Aynı zamanda neorealism devletlerin riskli durumlarda güç kullanmasını yararlı görmüştür.[236]

Realizme göre güçsüz devletler güçlerini arttırmak için daha saldırgan politikalar izlemektedir. Bununla birlikte güçlü devletlerin varlığı, güçsüz devletlerin kendilerini tehdit altında hissetmelerine ve güçlü devletlere karşı daha tedbirli olmalarına neden olmaktadır. Realistler ve neorealistler gücü ve gücün özümsenmesini devlet idaresinin en önemli öğesi olarak kabul etmektedir. Aynı

[235] Mearsheimer, a.g.e., s. 7-8.

[236] Kenneth N. Waltz, " The Origins of War in Neorealist Theory", *Journal of Interdisciplinary History,* Cilt 18, Sayı 4, (1988), 615.

zamanda realizmi benimseyen devlet adamları yönetimin devamlılığı için gücün kullanmasını doğal olarak karşılamaktadır. Morgenthau gücün devletlerin seviyelerinin belirlenmesinde önemli bir etken olarak kabul etmektedir. Waltz ise devletlerin güç kullanımını güvenliğinin koruması için olduğunu belirtmektedir.[237]

Waltz, Morgenthau'dan farklı olarak neorealizmi savunmacı ve saldırgan realizm olmak üzere iki ayrı bölüme ayırmıştır. Bu iki bölümde neorealist teorinin benzer özelliklerini kapsamaktadır. Aynı zamanda neorealizm uluslararası sistemin tek bir büyük güç tarafından yönetilmediğini ortaya koymaktadır.

Realistler, büyük güçleri yöneten bir otoritenin olmaması, bir devletin diğerinden korunması ve olası saldırı durumunda kendini korumak için yeterli güce sahip olması gerekliliğini savunmaktadır.[238] Uluslararası sistemin devletlerin içsel değerlerine göre değil, rasyonel öncelikleri göz önünde bulundurularak sistemde yer alması gerektiğini belirtmektedir. Realizm uluslararası politikayı devletlerin güvenlik ve güç kazanma hedeflerini amaçlayan bir mücadele olarak tanımlamaktadır. Neorealism ise anarşinin eylemleri ve sonuçları etkilediğini iddia etmektedir.[239] Etkileşim birimleri ile uluslararası sonuçların arasındaki bağı yeniden değerlendirmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında dünya düzeni çift kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme dönmüş ve bu durum bazı konuların değişmesine neden olmuştur. Avrupa'da daha kapsamlı bir kolektif örgütün oluşturulması acil bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Batılı güçler bütün devletlerin demokratik ve barışçıl olması için adımlar atmıştır. Soğuk Savaş sonrasında RF ise NATO ile sadece askeri ilişkilerinin değil sosyal ilişkilerininde geliştirileceğini düşünmüştür. RF Başkanı Yeltsin NATO'ya katılma konusuna sıcak baktıklarını belirtmiş fakat Batılı devletlerin bu konuda istekli olmadığını ifade etmiştir.[240]

---

[237] Waltz, a.g.e., s. 616.

[238] John J. Mearsheimer, Structural Realism in International Relations Theories: Discipline and Diversity, (ed. Timothy Dunne ,Milja Kurki, and Steve Smith), Oxford: Oxford University Press, 2013.

[239] Waltz, a.g.e., s. 617.

[240] J. Goldgeiger, "NATO Expansion: The Anatomy of A Decision", *The Washington Quarterly*, Cilt 21, Sayı 1, s. 88.

Ukrayna'daki uluslararası çatışmaya neorealist çerçeveden bakıldığında bir devletin güvenliğini arttıran eylemlerin diğer devletlerin güvenliğini azaltması görüşü ile tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bu durum güvenlik ikilemini meydana getirmektedir. Bu yüzden Ukrayna'da yaşanan durum sıfır toplamlı oyun olarak kabul edilmektedir. Realistlere göre Ukrayna Krizi'ni başlatan AB-NATO genişlemesi ve Ukrayna ile bütünleşmek için attığı adımlar, Moskova yönetimi tarafından tehdit olarak algılanmaktadır.[241] Bu algı çerçevesinde RF, Kırım'ı ilhak ederek kendini Batı dünyasına karşı korumaya çalışmaktadır.

John J. Mearshimer ve Henry Kissinger gibi Amerikan bilim adamları ve devlet adamları Kırım Krizi'nde devletlerin potansiyel tehditleri ortadan kaldırmak ya da temel ilgi alanlarını korumak için harekete geçtiğini savunmaktadır.[242] Aynı zamanda realistler devletlerin uluslararası sistemde çıkarlarını en üst düzeye çıkarmak için rasyonel davrandıklarını iddia etmektedir.[243]

Neorealistler devletlerin kendilerini güvende hissetmek için güce ihtiyaç duyduğunu savunmaktadır. Savunmacı neorealist Waltz, devletlerin iktidarlarını en üst düzeye çıkarmak yerine mevcut güç dengesini koruyarak güvenliklerini koruması gerektiğini belirtmektedir.[244] Çünkü gücü maksimuma çıkarma stratejileri diğer devletler tarafından olası bir tehdit olarak algılanmakta ve güvensizliğe neden olmaktadır.

Morgenthau politikacıların zaman ve mekanın somut koşullarında mümkün olanı ve ulusal iktidar için en elverişli olanı anlamak zorunda olduğunu belirtmektedir.[245] Morgenthau, siyasetin, iktidarın idamesinin artması ya da azalmasına bağlı olduğunu savunmaktadır.[246] Bu durumu statüko, emperyalist politika ya da prestij politikası ile açıklamaktadır. AB'nin Ukrayna ile ekonomik

---

[241] Elnur İsmayıl, "Rusya-Batı Krizi Çerçevesinde Rusya Askeri Doktrini", *Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi,* 2015, http://www.bilgesam.org/incele/2035/-rusya-bati-krizi-cercevesinde-rusya-nin-yeni-askeri-doktrini/ (erişim tarihi: 01.09.2018).

[242] Mearsheimer, a.g.e., s.8, Kissinger, a.g.e., s. 2.

[243] Chris Dunnett, "A Reply to John Mearsheimer : Putin is not a Realist ", Ukraine Crisis Media Center , September 11, 2014, s. 2.

[244] Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York 1979, s. 97.

[245] H. J., Morgenthau, Macht und Frieden. Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik. Gütersloh, 1963, s. 51.

[246] Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York: Alfred A. Knopf, 1954, s. 309-311.

bütünleşme eylemleri RF'nin statükosunu tehdit etmektedir. RF'nin hem Ukrayna'nın hem de AB'nin birincil ticaret ortağı durumunu devam ettirmek istemesi Ukrayna'nın AB ile bütünleşeceği durumu RF'de ciddi endişelere sebep olmaktadır. Çünkü bu çerçevede RF, Kırım'ı ilhakı ederek güvenlik hedefine ulaşmaya çalışmaktadır.[247]

Saldırgan neorealist Mearshimer ise devletlerin hegemon düzende güç haline gelene kadar çok fazla mücadele ettiklerini savunmaktadır. Çünkü uluslararası sistem büyük güçler için güvensizliklerle dolu bir alandır.[248] Mearsheimer realizminde, AB ve RF birbirlerine karşı güç kazanmak için Ukrayna'yı bir fırsat olarak görmektedir.

Mearsheimer, RF'nin Ukrayna'nın NATO'ya üye olmasına izin vermeyeceğini belirtmiştir. Çünkü Batı'nın Moskova yönetimini kışkırtmaktadır.[249] RF'nin, NATO genişlemesine karşı olduğunu ve stratejik olarak önem taşıyan komşularının Batı'nın kalesi olmasına izin vermeyeceğini belirtmiştir. Putin için Ukrayna'nın demokratik yollardan seçilmiş Başkanının batılı güçlerce devrilmesi bardağı taşıran son damla olarak görülmüştür.[250]

Soğuk Savaştan sonra RF, NATO'nun Almanya'da barışı ve güvenliği sağlaması için kalmasını istemiştir. Fakat Batı'nın gelecekte kendi güvenliğine karşı bir tehdit unsuru olabileceği düşüncesi ile NATO'nun genişlemesini istememiştir. Batı'nın Gürcistan ve Ukrayna'yı kapsayan doğu genişlemesi RF'nin güvenlik kaygısını arttırmıştır. RF, Gürcistan ve Ukrayna'nın üyeliği konusunda toleransı olmayacağını 2008 yılında Gürcistan saldırısında göstermiştir. AB'nin ve NATO'nun genişlemesi Batı'nın tehdidi olarak algılanmıştır.[251]

---

[247] Cross Sharly, "NATO-Russia Security Challenges in the Aftermath of Ukraine Conflict. Managing Black Sea Security and Beyond", *Souteast European and Black Sea Studies*, Cilt 15, Sayı 2, (2015), 159.

[248] Christopher Layne, The Peace of Illusions : American Grand Strategy from 1940 to the present , Cornell Studies in Security Affairs, Ithaca: Cornell University Press, 2007, s. 15-38.

[249] John Mearsheimer, "Structural Realism", (ed.Tim Dunne), International Relations Theories: Discipline and Diversity, Newyork: Oxford University Press, 2013, s. 78-93.

[250] John J Mearsheimer, " Why the Ukraine Crisis is the West's Fault", Foreign Affirs , September/ October 2014 .

[251] Alexander J. Motyl, "The Myth of the West's Threat to Russia : Did NATO Provoke a War By Trying to Take Ukraine From Russia?, Atlantic Council, (Mart 2015), s. 23.

Batı, Soğuk Savaş Döneminden sonra SSCB ardılı ülkelerde demokrasiyi ve kendi değerlerini yüceltmek için çaba sarf etmiştir. Saldırgan realistlere göre, Batı'nın demokrasiyi ilerletme çalışmaları, AB'nin ve NATO'nun genişlemesi Ukrayna Krizi'ne neden olmuştur.[252] Aynı zamanda RF güvenlik konusunu realpolitik ve coğrafi açıdan değerlendirmiş ve bu durum RF tarafından güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır.

Realist argümanlar RF'nin Ukrayna'da istikrarsızlık yaratma amacında olduğunu vurgulamaktadır. RF, NATO ve AB'nin Ukrayna'daki çıkarlarını engellemeye çalışmaktadır. Yale Universitesi Profesörü Timothy Snyder ise RF'nin Ukrayna siyasetinin Avrupa ile ilgili olduğunu ve Ukrayna'yı istikrarsızlaştırmaya çalışan RF'nin asıl amacının ise Avrupa'yı istikrarsızlaştırmak olduğunu vurgulamaktadır.[253] RF hükümeti uluslararası sistemde Moskova'nın gücünü göstermeye çalışmaktadır.

Henry Kissinger Ukrayna Krizi üzerindeki tartışmaların çoğunun büyük güçler arasındaki hesaplaşmadan kaynaklandığını belirtmektedir.[254] Fakat Kissinger krizin nedenini Ukrayna'nın Batı ya da Doğu ittifakındaki yönüne bağlı olduğunu vurgulamaktadır. "*Eğer Ukrayna gelişmek istiyor ise Doğu ve Batı arasındaki köprü konumunu korumalıdır. Çünkü RF Ukrayna'nın uydu devlet statüsünde devam etmesini ve SSCB sınırlarına geri dönmeyi istemektedir. RF, Soğuk Savaş öncesindeki eski gücüne ulaşma çabasındadır. Aynı zamanda Batı, Ukrayna'nın RF'den farklı bir devlet olmadığını anlamalıdır.*"[255] Rus ve Ukrayna tarihi iç içe geçmiş ve Rus tarihi Kievan- Rus topraklarından doğmuştur. Rus tarihinin en önemli bağımsızlık savaşı olan Boltava Savaşı bu topraklarda başlamıştır. Aynı zamanda RF'nin Karadeniz Filosu Ukrayna topraklarında bulunmaktadır. Aleksandr Solzhenitsyn ve Joseph Brodsky gibi muhalifler bile Ukrayna'nın Rus tarihinin ve RF'nin ayrılmaz bir parçası olduğunu savunmaktadır.[256]

---

[252] Şener Aktürk, " NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti", Uluslar arası İşkiler, Cilt 9, Sayı 34, (Yaz 2012), 78.

[253] Timothy Synder, " Timothy Synder: Ukrainian Crisis is not About Ukraine, It's About Europe" *Kyiv Post*, 13 Kasım 2014.

[254] Kissinger, a.g.e., s. 2.

[255] Henry Kissinger, "How The Ukraine Crisis Ends", *The Harry Walker Agency*, 5 Mart 2014.

[256] Kissinger, a.g.e., s. 2.

Ukrayna'nın homojenik nüfusu ve karmaşık tarih yapısı halkın krizde belirleyici rol oynamasını neden olmuştur. Doğu- Batı bölgesinin din ve dil seçimleri tamamen birbirlerinden farklıdır. Eğer bir bölge başka bölgenin üzerinde hâkimiyet kurmak isterse bunun Ukrayna'da sivil savaşa sebebiyet vereceğini iddia etmektedir. Henry Kissinger'a göre Ukrayna yönetimi Batı ve RF arasında işbirlikçi bir tavırla hareket etmektedir. Çoğu konuda Batı ile işbirliği içerisinde iken RF'ye karşı düşmanlığın oluşmasına engel olmaktadır.[257]

1991 yılında bağımsızlığını kazanan Ukrayna yöneticileri uzlaşma sanatını geliştirememiştir. Ukrayna'da yaşanan problemin kökeninde Ukraynalı yöneticilerin uzlaşmadan uzak tavırları neden olmuştur. Ukraynalı yöneticiler kendi isteklerini ve seçimlerini halkın diğer kesimlerine zorla kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu durum Yanukovich ve Timoşenko arasındaki mücadelede görülmektedir. RF ve ABD politikaları Ukrayna Krizini olumsuz yönde etkilemektedir. [258] Kissinger, RF'nin askeri müdahaleleri çözüm olarak görmekten vazgeçmesi gerektiğini belirtmektedir. Aynı zamanda Batı'da Vladimir Putin'in politikasını kötü ve saldırgan göstermek yerine çözüm içerikli politikalar üretmesi gerektiğini belirtmektedir[259]. Kissinger, Putin'in uyguladığı askeri politikaların başka bir Soğuk Savaş Dönemini başlatacağının farkına varmalıdır. Aynı zamanda ABD'nin Putin'i anormal biri olarak görmekten vazgeçmesi gerektiğini belirtmektedir. RF, ABD'nin değerlerine ve psikolojisine uyum sağlamak zorunda olmadığı gibi, ABD'de de RF'nin tarihini ve psikolojisini anlamak zorunda değildir.[260]

RF'nin askeri müdahalesi karşısında ABD'de Brooking Kurumu, Atlantik Konseyi ve Şikago Küresel İlişkiler Konseyi Ukrayna'ya 1milyar dolar askeri yardım gönderilmesi konusunda uzlaşmaya varmıştır. Fakat Obama yönetimi bu konuda isteksiz davranmıştır. Üç kurumun uzmanları NATO genişlemesini krizin en önemli nedeni olarak görmektedir. Bazı devlet liderlerinin açgözlülüğü, kişisel zafer istemi ve sınırlarını genişletme isteği saldırgan davranmalarına neden olmaktadır.[261]

---

[257] Kissinger, a.g.e, s. 2-3.

[258] Kissinger, a.g.e., s. 2.

[259] Mearsheimer, a.g.e., s. 8.

[260] Mearsheimer,a.g.e., s. 3.

[261] Stephen M., Walt,"Why Arming Kiev Is A Really, Really Bad Idea", *Foreign Policy*, (Şubat 2015), 2.

Realist görüşe göre saldırgan devletleri caydırmaya çalışmak ya da zorlamak, onların korkularını besleyecek ve daha saldırgan hale gelmelerine neden olmaktadır. Bu durum diğer devletlere karşı düşmanlıklarının artmasıyla sonuçlanmaktadır. Spiral model ise bunun yerine devletlerin güvensizlik kaygılarını yatıştırmaya çalışmaktadır. Çünkü caydırıcı model bazı devletlerin paranoyalarını beslemektedir. Buna rağmen Walt, caydırıcı modelin Ukrayna Krizi'nde uygulanmasının mantıklı olduğunu belirtmektedir. Caydırıcılığı savunanlar, Putin'in eski SSCB'ye benzer bir düzeni yeniden yaratmaya çalışan acımasız bir saldırgan olarak görmektedir.[262] Bu yüzden RF'nin geri çekilmesi ve Ukrayna'nın dış politika seçimlerinde özgür olması için RF'ye karşı yaptırımların arttırılması gerekmektedir. Aynı zamanda bu görüşe göre Moskova'dan istenilenin alınması için Ukrayna'nın silahlandırılması gerekmektedir.[263]

Uzmanlar, Ukrayna'nın egemenliğine yeniden kavuşmasını sağlayacak gerçek bir çözümün üretilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda spiral modelin[264] uygulanmasını daha uygun olmaktadır. Çünkü RF, sınırlarına yakın mütevazi bir etki alanını korumak istemektedir. Spiral modeli savunanlar ise RF'nin Ukrayna'da sergilediği tavra hırstan ziyade korkunun sebep olduğunu belirtmektedir.[265]

Realistler, Putin'i dış tehditlerin farkında olan bir realist olarak görmektedir. Örneğin, Henry Kissinger, Putin'in Kırım'ı neden ilhak etmeye karar verdiği üzerinde durmaktadır. RF'nin Sochi'de gerçekleşecek olan Kış olimpiyatlarına milyon dolar harcayarak Batı'nın bir parçası olmak istediğini göstermeye çalıştığı bir dönemde neden Kırım'ı ilhak ettiğinin mantıksal bir açıklaması olmadığını belirtmektedir.[266] Kissinger' a göre Batı Putin'i kışkırtmakta ve Putin'in maskelediği

[262] Walt, a.g.e., s. 2.

[263] Walt, a.g.e., s. 3.

[264] Spiral Model: Devletlerin korku ya da güvensizlik tarafından motive edildiği durumlarda uygulanmaktadır. Bu devletleri caydırmaya çalışmak, tehditler yaratmak ve onları zorlamak gibi durumlar yaratıldığında daha saldırgan hareket etmesine ve düşmanca bir tutum sergilemesine neden olmaktadır. Eğer güvensizlik bir devletin revizyonist temellerini oluşturmuşsa,bu devletlere karşı tehdit algısı oluşturmak var olan durumun daha kötüye gitmesine neden olmaktadır.Spiral modelin amacı devletlerin güvenlik endişelerini gidermeyi amaçlamaktadır. Andrew Kydd, " Game Theory and Spiral Model", World Politics,Cilt 49, Sayı 3, (2011), s. 375-376.

[265] Walt, a.g.e., s. 4-5.

[266] "Interview with Henry Kissinger", *Spiegel Online*, 13 Kasım, 2014.

stratejik zafiyetini göstermeye çalışmaktadır.[267] RF'nin müdahale kararını etkileyen durumlar çatışmanın temel faktörleri olarak kabul edilmektedir. Bu durum RF'nin çıkarlarının doğasına ve Batı'nın Ukrayna'ya olan desteğini açıklama konusunda mesnetsiz varsayımlar olarak görülmektedir.

Dunnet'a göre RF'nin NATO'nun genişlemesine olan tepkisinin Ukrayna Krizi'nin nedeni olarak gösterilmesi mesnetsiz bir iddiadır. Çünkü Euromaidan olaylarından sonra Razumkov Oylama Merkezi'nin anketine göre nüfusun %41'i NATO üyeliğine karşı çıkmaktadır.[268] Aynı zamanda NATO'nun da Ukrayna üyeliği konusunda ciddi adımlar attığını gösteren kanıtlar bulunmamaktadır.[269] RF'nin saldırgan tavrının nedeni güvenlik endişesidir. Realistlere göre RF'nin Ukrayna Krizi'nde sergilediği davranış NATO'nun geleceğinin tehlikeye düştüğü bir zamanda yeniden canlanmasını sağlamaktadır.

Realist yaklaşım Batının Ukrayna Krizi'nde ve Kırım'ın ilhakındaki etkin rolü olduğunu vurgulamaktadır.[270] Fakat Ukrayna'da devam eden ihtilafta Batılı ülkelerin çoğu RF ile askeri mücadeleye girmek yerine ekonomik yaptırımlar uygulamaktadır. Eğer Batı gerçekten Ukrayna'nın stratejik konumunu önemsiyorsa, Kissinger, Kırım'ın ilhakında Batının Ukrayna'daki durumun düzelmesi için bir plan yapmalı ve Doğu Ukrayna'da savaşmaya niyeti olmadığını belirtmelidir.[271]

Bununla beraber Kissinger, RF'nin Kırım'ın ilhakındaki ve Doğu Ukrayna'daki tavrının AB ve ABD tarafından kendilere karşı bir tehdit olarak algılanmadığını belirtmektedir. Bu yüzden RF'ye karşı herhangi bir müdahale girişimde bulunmamaktadır. Batının Ukrayna'nın güvenliği konusundaki uzun süreli kayıtsızlığı RF'nin 2008'de Gürcistan'da saldırgan davranmasına neden olmaktadır.

Realistler, Putin'in NATO genişlemesine ve Batı'nın Ukrayna'daki müdahalesi karşısında verdiği tepkiyi doğal karşılamaktadır.Sadece RF değil diğer büyük devletlerde yakınlarındaki komşularının düşman olarak gördükleri bir tarafa ait

---

[267] Kissinger, *Spiegel Online*, 13 Kasım, 2014.

[268] Chris Dunnett, "A Reply to John J. Mearsheimer : Putin is Not a Realist", Ukraine Crisis Media Center, (September 2014), 2.

[269] Sauer, a.g.e., s. 85.

[270] Dunnet , a.g.e., s. 2.

[271] http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-henry-kissinger-on-state-of-global-politics-a-1002073.html (erişim tarihi: 10.09.2018).

olmasını kabul etmeyeceklerini daha önceki yıllarda göstermiştir. RF sınırlarına yakın bölgelerde herhangi bir tehdit karşısında temel çıkarlarını korumak için risk almaya hazır bir devlet görünümü çizmektedir. NATO genişlemesi RF'nin savunmacı bir tavır sergilemesine neden olmaktadır. Klotz, NATO ve AB'nin Doğu Avrupa genişlemesi ve Batının uzun vadeli bir strateji uygulayamaması RF'nin tepkisine neden olmaktadır.[272] Klotz'un bu iddiasına karşılık Treisman ve Hösle Ukrayna'daki Rus davranışlarının ancak iki olasılık çerçevesinde incelenebileceğini iddia etmektedir.[273] Birincisi Putin'in eski SSCB bölgesindeki emperyalist hırsları, ikincisi ise Sivastopol'daki Karadeniz Filosu'nun durumunu korumak için Kırım'a müdahale etmesi göstermektedir.[274]

Putin RF'nin eski gücüne kavuşması ve eski sınırlarına dönmesi gerektiğine inanmaktadır. Göreve gelmesiyle birlikte Yakın Çevre Politikasını benimsemiş ve çevresindeki devletlerin Batı'nın etkisi altında kalmasına engel olmaya çalışmaktadır. Soğuk Savaş Sonrasında ABD, RF yi güçsüz olarak görmektedir. Aynı zamanda Putin 1980'lerin sonunda Doğu Almanya'da eski bir KGB subayı iken kendini aşağılanmış hissetmiştir. Putin, BM Güvenlik Konseyi'nin Rusya'nın kararı olmadan 2003'te Irak'ı işgal ettiği zamanda ABD tarafından aşağılandığını hissetmiştir.[275]

Ukrayna tarihten bugüne Batılı devletler ve RF arasında tampon bir bölge olmuştur. Aynı zamanda zengin tarım toprakları Batılı devletler ve RF için önemlidir. Ukrayna ile ortak geçmişin olması RF'yi bu konuda hassaslaştırmıştır. Aynı zamanda realist yaklaşıma göre büyük güçler ülkelerine yakın bölgelerdeki potansiyel tehditlere karşı dikkatli olmaktadır. Bu yüzden RF ezeli düşmanları ile Ukrayna'nın bütünleşmesine izin vermemektedir.

---

[272] Maximilian Klotz , "Russia and the Ukrainian Crisis: A Multirespective Analysis of Russian Behaviour by taking into Account NATO's and the EU's Enlargement", *Crotian International Relations Review*, Cilt 23, Sayı 80, (2017), 259-260.

[273] D.Treisman, "Why Putin took Crimea. The gambler in the Kremlin", *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı 3, (2016), 47.

[274] Vittorio Hösle, "Macht und Expansion.Warum das heutige Rusland gefahrlicher ist als die Sowjetunion", Blätter für deutsche und internationale Politik, Sayı 6, (Mayıs 2015), 106.

[275] Sauer, a.g.e., s. 88.

Batılı Devletlerin Putin'i mantıksız davranan bir lider olarak görmelerine karşılık Mearsheimer, Putin'i birinci sınıf bir realist olarak görmektedir.[276] Putin Ukrayna Krizi'nde realist davranmıştır. Buna karşın Dunnet, Putin'in realist bir politikacıdan ziyade miyop bir diktatör olduğunu iddia etmektedir.[277]

Sestanovich, Putin'in RF'nin çıkarlarını kendi kişisel çıkarlarına tabi kılan dürtüsel kararlar aldığını belirtmektedir.[278] Putin devletin güvenliğini geliştirmek yerine Kırım işgali ve Doğu Ukrayna müdahalesi ile birleşik devlet statüsünü tehlikeye sokmaktadır.[279] Aynı zamanda Putin, Kırım'ın kendi kaderini tayin etmek adına Doğu Ukrayna'daki militanları desteklemesi kapalı kalmasını istediği bir kutunun kapağının açılmasına neden olmaktadır.[280] Rusya çoğulculuk ve otoriterlik unsurlarını birleştiren bir devlettir. Bugün bile devlet destekli büyüyen baskı eskiye oranla daha sınırlı hale gelmiştir. Yoğun elit rekabeti, seçimler ve halkın düşünceleri tarafından yönetilmesine rağmen gelenekselci düşünceler daha önemli olmuştur. Bu sınırlamaların olmaması ve başarılı bir yönetim için yerli aktörlerin yanı sıra güvenlik, ekonomi ve ideolojik çıkarlarında olması gerekmiştir.[281]

RF'nin Ukrayna müdahalesi, NATO'nun RF sınırında yeniden canlanmasına, Ukrayna'yı Batı'nın siyasi ve güvenlik sistemine daha yakın olmasını sağlamıştır. Bu durum Putin'in ve yandaşlarının Ukrayna'nın zenginliklerini kullanmak istemesi ile alakalıdır. Rose, devlet yöneticilerinin kararlarının devletin gücü ve dış politika arasındaki ilişkiyi etkilediğini belirtmektedir.[282] Bu düşünce realistler tarafından öngörülemeyen bozukluklara sebep olmaktadır. Örneğin; Gorbachev SSCB'yi güçlendirmek isterken SSCB'nin yıkılmasına neden olmuştur. Liderlerin düşünceleri ve üstlendikleri rol devletlerin dış politikalarının yönünün belirlenmesinde son derece önemlidir. Aynı zamanda sadece liderler ya da elitler değil sosyal etkileşimler devletlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü etkilemektedir.

---

[276] Mearsheimer, a.g.e., s. 8.

[277] Dunnet, a.g.e., s. 2.

[278] Sestanovich, a.g.e., s. 156.

[279] Sestanovich, a.g.e., s. 158.

[280] Dunnet, a.g.e., s. 2-3.

[281] https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/03/13/how-putins-domestic-audience-explains-russias-behavior/?utm_term=.84332badd7a (erişim tarihi: 13.08.2018).

[282] Gideon Rose, " Neo-Classical Realism and Theories of Foreign Policy", World Politics, Cilt 51, Sayı 1, (Ekim 1998), 72-144.

Putin iç siyasette eleştirilere maruz kalmış ve Putin'e olan destek azalmıştır. Aynı zamanda protestoculara karşı davranışları yüzünden halk üzerinde kötü bir etki bırakmıştır. Putin'in yeniden iç siyasette güçlenmesi için herhangi bir değişikliğe gitmesi gerekmiştir. Putin dış siyasetinde değişikliğe gitmiş ve Kırım'ı ilhak etmiştir. Putin sınırlarını genişleterek halk üzerinde bıraktığı kötü etkiyi önlemeye çalışmıştır. Böylece Putin Kırım'ın ilhakı ile yeniden halkın desteğini kazanmıştır.

Tarihe bakıldığında Rus halkı her zaman için siyasetin bir parçası olmuş ve devletleri etkilemelerinde misyonları olduğu görülmüştür. Putin'in Aleksandr Dugin gibi Neo-Avrasyacı uzmanların görüşlerini benimsemesi Ukrayna'da yaşanan durumda etkili olmuştur. Ukrayna'nın Rusça'nın ikinci dil statüsünü sonlandırması sonucunda RF Rus halkının tehdit altında olduğunu ve korunması gerektiği için müdahale ettiğini savunmuştur.

3.4.2.Liberalist Yaklaşım Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış

Avrupa'da Aydınlanma dönemi ve modern sanayi toplumları liberalizmin şekillenmesinde etkili olmuştur. Liberalizm siyasi ve ekonomik stratejilerle insan özgürlüklerinin eşit olmadığı durumlarda bile özgürlüklerin sağlanması için mücadele vermiştir. Sınırlı minimal devlet, serbest girişim, bireycilik, insan hakları hukuka bağlı devlet, özgürlük ve işbirliği gibi kavramlar liberalizmin temelini oluşturmaktadır.[283] Liberalizm, siyasal özgürlük, anayasal haklar, demokrasi, insan hakları ve özgürlüğünü savunmaktadır. Ayrıca sivil toplum içindeki bireysel rekabeti tartışmaktadır. Aynı zamanda kapitalizmin toplumdaki kıt kaynakları en verimli şekilde paylaştırarak refahı sağladığını savunmaktadır.

1990'ların başında Sovyet komünizmin çökmesiyle uluslararası ilişkilerde liberal teorinin etkisi artmıştır. Fukuyama, 1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle liberal demokrasinin karşısında ciddi bir ideolojik rakibin olmadığını iddia etmiştir.[284] Aynı zamanda Fukuyama kapitalizmin nihai zaferini

[283] David D.Rousseau and Thomas C. Walker, "Liberalism", Taylor& Francis, (Ağustos 2016), 21.

[284] Scott Burchill, "Liberalism", (ed. Andrew Linklater,Richard Devetak vd.), *Theories of International Relations,* Newyork : Palgrave Macmillan, (2005), 55-56.

kapitalist sistemi kontrol edenlerin zaferi olarak görmüştür.[285] Fukuyama'ya göre Doğu–Batı çatışmasının sona ermesi toplumun politik ve ekonomik gelişim modeli gibi liberal kapitalizm modelini tartışmadığını doğrulamıştır.[286] Batının ekonomik ve politik ekonomi modelinin, devletlerin uluslararası ilişkilere sıkı sıkıya bağlı kalmak için verecekleri mücadelede gelinen son nokta olarak görmüştür.[287]

Liberalistler realistlerden farklı olarak devleti uluslararası sistemin yegâne faktörü olarak görmemektedir. İç aktörler ve uluslarüstü sivil toplumlar devletlerin davranışını belirleyen faktörler olarak kabul edilmektedir.[288] Moravcsik'in tanımladığı gibi Liberalizm, devletlerin küresel alandaki davranışlarının belirlenmesinde devlet politikasının önemini vurgulamaktadır.[289] Devletlerin üye oldukları ulusal ve uluslararası kurumlar sosyal ilişkilerini kapsamaktadır. Aynı zamanda uluslararası sistem devletlerin davranışlarını şekillendiren devletlerarası etkileşimler gibi devletin çeşitli çıkar gruplarının karşılıklı bağımlılık ortamından oluşmaktadır. Karşılıklı bağımlılık liberal sistemin bir unsurudur. Tüm taraflar için fayda sağlayan simetrik olmayan bir durum olarak görülmektedir.[290] Karşılıklı ekonomik bağımlılık fikri Ukrayna Kriz'inde AB ve RF'nin Ukrayna üzerindeki ekonomik çıkar rekabetini temsil etmektedir.[291] RF ve AB arasındaki ekonomik çıkar çatışması, Ukrayna'nın Ortaklık Anlaşması ile ekonomik bütünleşme süreci rekabeti derinleştirmektedir. Liberalistler, ekonomik çıkarların RF'nin Kırım'daki eylemlerini tetikleyen ve Doğu Ukrayna'ya yönelik dış politikasını belirleyen temel aktörler olduğunu vurgulamaktadır.[292]

---

[285] Francis Fukuyama, *The End of History and The Last Man*, The Free Press: Newyork, 1992., s. 11-12.

[286] Fukuyama, a.g.e., s. 12-13.

[287] Burchill, a.g.e., s. 56.

[288] Andrew Moravscik, " Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics", International Organization, Cilt 51,Sayı 4, (Sonbahar 1997), 514.

[289] Andrew Moravcsik, "Liberal International Relations Theory: A Social Scientific Assessment", *Weatherhead Center for International Affairs,* (Nisan 2001), 4-5.

[290] Robert O.Keohane ve Joseph S. Nye, " Power and Interdepence", (ed.Richard K. Betts), Conflict After the Cold War, Newyork: Routledge, 2017, s.167-168.

[291] Smith, a.g.e., s. 530-531.

[292] Tahir, a.g.e., s. 40.

Ukrayna Krizi'nde realistlerin iddialarının aksine liberalist akademisyen ve siyasetçiler, RF'nin Ukrayna siyaseti ve Kırım bölgesini ilhak etmesinin arkasındaki asıl sebebin; RF, AB ve ABD arasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılık olduğunu göstermektedir.[293] Liberalistler RF'deki iç aktörlerin ekonomik çıkarlarını korumak istediğini belirtmektedir.[294].

RF ve AB'nin başlıca ticaret ortakları olması, Kırım'ın ilhakından sonra RF üzerinde yaptırımların uygulanıp uygulanmayacağı konusunda üye devletler arasında farklı görüşlere neden olmuştur. Çünkü devletlerin ekonomik çıkarları devletin gücü için her zaman önemli olmuştur. Liberalizmle gelen ekonomik bağımlılık, ekonomik kayıpların olduğunu ve çatışma sırasında iki devlet arasındaki kazanımlar, bağımlı devletin potansiyel güç olabilecek tarafa karşı harekete geçebileceğini ortaya koymuştur. Liberalizm, Ukrayna'daki uluslararası çatışma hakkında realizmin eksik kaldığı noktaları açıklamada yardımcı olmuştur.

Realistler, teorik çerçeve içerisinde RF ve AB arasındaki ekonomik ilişkilerin varlığını ve Putin'nin NATO'nun askeri üstünlüğünü bildiği halde neden Kırım'a müdaha ettiğini açıklayamamaktadır. Realizmin açıklayamadığı bu noktayı liberalizm, AB ile RF arasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılığın olması ve iki ülkenin askeri çatışmaya girmek yerine kısa sürede ortak zemini bulma konusunda işbirlikçi davranış sergileyerek çözeceğini savunmaktadır.[295]

RF ekonomik olarak AB'nin RF'ye olduğundan daha fazla bağımlı olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Çünkü RF, AB'nin doğalgaz tedarikçisidir. RF ekonomik yaptırım olarak AB'ye doğalgaz akışını kapatacağını daha önceki yıllarda göstermiştir. Bu yüzden birlik içerisindeki devletler RF'ye karşı güçlü yaptırımların uygulanması taraftarı olamamıştır. Liberalizm çatışma halindeki iki devletin

[293] Sauer, a.g.e., s. 86.

[294] Salman Tahir, *The Dynamics of Russian ForeignPolicy in The 2014 Crimean Crisis,* Yüksek Lisans Tezi, Central European University Department of International Relations and European Studies, Macaristan 2015, s. 21-34.

[295] Tahir, a.g.e., s. 5-7.

ekonomik kazanımların ve kayıpların bağımlı devleti etkileyeceğini savunmaktadır.[296]

Liberalizm, Kırım üzerindeki çatışmanın yaratılmasında yerli aktörlerin ekonomik çıkarlarının önemini dikkate almaktadır.[297] Çatışmanın ana aktörleri olan Moskova ve AB ekonomik tercihlerine ve aralarındaki karşılıklı bağımlılıkların sınırlarına göre mantıklı hareket etmeleri beklenmektedir.[298] Putin'in siyasi elitin desteğini kaybetmesi ve Euromaidan olaylarından sonra Putin'e karşı muhalefetin yükselmesi RF'nin ekonomik çıkarlarını her zamankinden daha önemli hale getirmiştir. Bunun nedeni ise iç politik aktörlerin Putin'in geliştirdiği yeni çarist ideolojiyle ilgilenmemesi ve bu aktörlerin Putin'i desteklemeye yönlendiren temel faktör ülkedeki mali kaynaklarla ilgili ekonomik çıkarlardan kaynaklanmıştır.[299]

Uluslararası ilişkilerin realizm ekolünün en tutarlı ve ikna edici kuramcılardan John Mearsheimer, Ukrayna Krizi hakkındaki açıklamaları gerçek politikanın sınırlılığını göstermektedir. Mearsheimer realizmi ABD ve RF arasındaki son 30 yıllık ilişki bazı yönlerini ve politik reçetesini açıklamaktadır. Mearsheimer, RF'nin Kırım'ın ilhakının temel sebebi olarak NATO genişlemesini kabul etmektedir. Aslında bu durum Putin tarafından, kontrolü altındaki medyayı kullanarak kendi eylemlerini haklı göstermede kullandığı bir durumdur. Fakat 2014 Ukrayna müdahalesi ve 1999'da başlayan NATO genişlemesi sırasındaki 10 yılda RF'nin birliklerini Ukrayna dışına çıkarmasının nedenini açıklayamamaktadır. Mearsheimer'in Ukrayna Kriz'inin temel sebebi olarak gösterdiği NATO genişlemesi krizin sonuçlarının açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Gerçek hikâyeyi anlayabilmek için RF ve Ukrayna arasındaki geçmişe bakmak gerekmektedir.[300]

---

[296] Andrew Moravcsik, "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics", *International Organization,* Cilt 51, Sayı 4, (Sonbahar,1997), 513-259.

[297] Robert O. Keohane and Joseph Nye, "Güç ve Karşılıklı Bağımlılığı Yeniden Ele Almak", *Uluslar arası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 46, s. 91-83.

[298] Keohane and Nye, a.g.e., s. 91-83.

[299] Tahir, a.g.e., s. 27.

[300] Michael McFaul, "Who Started the Ukraine Crisis", Foreign Affairs,(Kasım-Aralık 2014), s.168-169. , Berryman, a.g.e., s. 196-197., Andrei,Tsygankov, " Vladimir Putin's Last Stand: The Sources of Russia's Ukraine Policy", Post-Soviet Affairs, Cilt 31, Sayı 4, (2015), 279-303.

Realistler analiz birimi olarak devlete odaklanmayı seçerken Mearsheimer Ukrayna Krizi'inde liderlere ve ideolojilerine bakmaktadır. Mearsheimer; Putin'in analitik çerçeveyle donanmış birinci sınıf bir strateji uzmanı olduğunu kabul etmektedir. Putin ve yurttaşları realist prensiplere göre hareket ederken Batılı meslektaşları ise uluslararası siyasette liberal fikirlere bağlı kalmaktadır.[301] Mearsheimer, ABD'li liderlerin kendi realizmini tam anlamıyla benimsemesiyle ABD ve dünyanın daha iyi olacağını düşünmektedir.[302] Michael Faul; eğer Putin ve Putin'den sonra yönetime gelecek olan Rus liderler liberalizmi benimser ise ABD'nin ve RF'nin daha iyi siyaset oluşturacaklarını savunmaktadır.[303]

Realistler, farklı politikaların nasıl farklı bir sonuca yol açabileceğine dair ikna edici argümanlar oluşturamamaktadır. RF'ye makul bir şekilde izin verebilecek tek alternatif politika olarak NATO üyeliğinin uzun yıllar önce Ukrayna'ya vermiş olmaları gerektiğinin altını çizmektedir. Son birkaç yıldır ne Ukrayna Hükümeti'nin ne de NATO üyelerinin Kiev'in ittifak kurmak istemediklerini vurgulamaktadır. [304]

ABD dış politikasına tepki olarak Rus dış politikasının saldırganlaşmış olduğu iddiasının aksine RF'nin dış politikası kendi içerisindeki iç dinamikler sonucunda değişmiştir. Doğu Avrupa'da gerçekleşen Renkli Devrimler ve Arap Baharı'ndan sonra Putin'in bu devrimlerin etkilerinin kendi ülkesine geleceğini düşündüğü için daha saldırgan davrandığı savunmuştur.[305]

ABD Euromaidan protestocularını desteklememiş fakat Yanukoviç ve muhalefet liderlerini 21 Şubat 2014'te Ukrayna'yı bir geçiş planını kabul etmelerinde desteklemiştir. Putin, darbe olarak adlandırılan 21 Şubat anlaşmasının başarısızlığını ve gösteriler için ABD'yi suçlamıştır. Siyasi konjüktür Ukrayna'da yaşanan olayları ABD ve RF arasında bir mücadele olarak şekillendirmeye çalışmıştır. RF, Kırım'ı ilhak ederek güç dengesini tek taraflı olarak kendi lehine çevirdiğine inanmıştır. Aynı zamanda RF, Doğu Ukrayna'daki askerleri desteklediğine inanılmasına tepki

[301] Mearsheimer, a.g.e., s. 9.

[302] Sestanovich, a.g.e., s. 178.

[303] McFaul, a.g.e., s. 170.

[304] McFaul, a.g.e., s. 168-169.

[305] Saynur Giray Bozkurt, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Renkli Devrimler- Kırgısiztan Örneği", Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, (2006), 130.

göstermiştir. Fakat ölen askerlerinin üzerinden Rus askeri kimliğinin çıkması RF'nin bu iddiasını çürütmüştür. Aslında RF, NATO'nun uzun soluklu çalışmalarına tepki göstermemiştir. [306]

Putin'in Ukrayna üzerindeki kazançlarının sınırlı bir düzeyde kaldığı görülmüştür. Pragmatik ve liberalist eylemler Ukraynalılar arasında daha güçlü, birleşik ve Batı yanlısı bir kimlik oluşturmaya zemin hazırlamıştır.[307] Putin'in eylemleri NATO'yu güçlendirmiş ve RF ekonomisini zayıflatmıştır. Moskova'ya karşı uygulanan yaptırımlar ve Doğu Ukrayna'daki askerlerin desteklenmesi RF'nin ekonomisini etkilemiştir. Liberalizm bu krizin aslında NATO ve realizmle ilgili olmadığını daha çok Putin ve onun sınırsız maceracılığıyla alakalı olduğunu savunmaktadır. [308] İster realist düşünce ister liberalist düşünce olsun Batı için asıl önemli olanın böyle bir meydan okuma ile nasıl mücadele edileceği ve bu konularda nasıl ihtiyatlı davranılacağının olmasıdır.[309]

John Mearsheimer, Batılıların Ukrayna'yı NATO'ya üye etmeye çalışırken RF'nin temel güvenlik çıkarlarına meydan okuduğunu belirtmektedir. Bu arada ABD ve Avrupalı liderlerin yarattıkları sıkıntıyı fark etmelerini engellemiş olduklarını göstermektedir. Mearsheimer RF ve Ukrayna arasında bir savaş olacağından bahsetmiştir. Fakat bu savaşa ABD politikasının neden olacağını belirtmemiştir.[310] Ukrayna için NATO üyeliği beklentisinin daha kötü bir sorun yaratabileceğini belirtmiştir.

On yıldan daha fazla bir süre içerisinde neredeyse tüm Ukraynalı politikacılar Yanukoviç gibi Rus yanlısı politikacıları siyasetten uzaklaştırmaya çabalamıştır. Aynı zamanda NATO üyeliğinin güçlü bir iç destekten yoksun olduğunu ve yanlış kullanıldığında ulusal birliği tehdit edebileceklerinin farkına varmıştır.[311] NATO Ukrayna'nın üyeliğini kenara koymuş ve Ukrayna, ittifakın birkaç üyesi için evcil

[306] Muhammet Koçak, " Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize Doğu Ukrayna", *SETA Analiz, Sayı 135,* (Ağustos 2015), 12.

[307] McFaul, a.g.e., s. 170.

[308] McFaul, a.g.e., s. 171.

[309] Walt, a.g.e., s. 6.

[310] Sestanovich ,a.g.e., s. 178.

[311] Mearsheimer, a.g.e., s. 175.

hayvan projesi olmaya devam etmiştir.[312] SSCB ardılı diğer ülkeleri NATO'nun birinci ve ikinci genişlemesinde üye olmuştur. Fakat Gürcistan'ın ve Ukrayna'nın üyeliği konusunda birçok NATO üyesi bu duruma karşı çıkmıştır. RF'nin iddialarına rağmen Ukrayna NATO üyeliği konusundaki canlılığını yitirmiştir. Ukraynalı yetkililer bu konunun gündemde olmadığını tekrar tekrar dile getirmiştir. Bu konuda Rus yorumcuların suçlamaları ne kadar sert olursa olsun Kırım'daki Rus üssünün tehlike altında olmadığı görülmüştür.

Kırım'daki başarı, Ukrayna ordusunun güçsüzlüğü, Batının yaptırımlarının etkisizliği ve RF'ye sempati duyan Avrupa'nın Ukraynalı liderlerin tepkisini göz önüne alamamasından kaynaklanmıştır.[313] Batılılar Ukraynalı liderlerinin tepkisi konusunda yanlış hesaplama yapmıştır.

Rusların NATO'nun genişlemesine muhalefet ettikleri ve RF'nin Soğuk Savaş sonrası uluslararası alanda etkisinin azaldığı görülmüştür. Mearsheimer'e göre Batı bu gerginliği gereksiz yere gündeme taşımıştır.[314] Görüldüğü gibi SSCB'nin çökmesiyle birlikte RF yaşlanan nüfusu, tek boyutlu ekonomisi ve azalan gücüyle eski önemini kaybetmiştir. NATO'nun genişlemesi var olmayan bir soruna çözüm olarak görülmektedir.

Stephen Sestanovich 1990 Atlantic Monthly makalesinde ilerleyen yıllarda Soğuk Savaş dönemini özleyeceğimizi belirtmiştir.[315] Barışı korumak için Moskova'nın büyük ordusunun Orta Avrupa'da tutulmasına izin verilmesi, Almanya ve Ukrayna'yı nükleer silahlar konusunda cesaretlendirme gibi bir dizi karşı önlem alınması önerilmiştir.[316] ABD eski moda Amerikan gücünün düzenli ve etkili kullanımı ile değil, istikrarlı bir Savaş Sonrası Avrupa düzenindeki payını savunmaktadır. Mearsheimer 2001 yılında yazdığı Büyük Güç Politikaları Trajedisi

[312] Sestanovich, a.g.e., s. 176.

[313] Sauer, a.g.e., s. 83-84, Taras Kuzio, "Ukraine between a Constrained EU and Assertive Russia", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 55, Sayı 1, (2016), 104-105.

[314] Aktürk, a.g.e., s. 79.

[315] Sestanovich, a.g.e., s. 173.

[316] McFaul, a.g.e., s. 168-169.

kitabında liberal demokratik ülkelerdeki siyasetçiler ve siyaset yapanların genellikle sert eylemlerini şatafatlı bir dille haklı çıkardıklarını vurgulamaktadır.[317]

Mearsheimer, Putin'in meydan okumasının ABD'nin stratejisinde başarısızlığa yol açtığını kabul etmiştir. Son yıllarda pek çok yeni NATO üyesinin olması, ittifakın vermiş olduğu taahhütlerin nasıl uygulanacağı konusunda dikkatli düşünmesini gerektirmiştir. Sestanovich, Mearsheimer'in Ukrayna'yı ABD ve RF arasında tarafsız bir tampon bölge önerisinin, mevcut krize gerçek kökenlerini yok sayan ve daha kötüye gitmesine neden olacağını belirtmektedir. Ukrayna'nın henüz NATO üyeliğine hazır olmadığı öngörüsü çerçevesinde Avrupa ile Serbest Ticaret Anlaşmasını reddetmeye zorlamıştır. [318]

Ukrayna'nın NATO üyeliği Putin için önemli olmuştur. Çünkü güçlü devletler küçük devletlere kendi fikirlerini empoze ederse ya da onların varlığını reddederse, bu durum mevcut kargaşayı daha derinleştircektir. Sestanovich Ukrayna'nın radikal siyasi çatışmalardan kaçınmasının en iyi yolunun, büyük jeopolitik sorunları çözmeye çalışmak yerine sorunlarının ertelenmesi olduğunu göstermektedir. Mearsheimer'a göre Washington Soğuk Savaş Döneminden sonra Avrupa'da iddialı ve eylemci bir politika seçmesi yanlış bir karardır. Ukrayna Krizi'nde iddialı ve eylemci bir politika içerisinde hareket etmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.[319] Michael McFaul, krizin tek nedeni olarak gösterilen NATO genişlemesinin ABD-RF ilişkilerinin gelgitini açıklayamayacağını savunmaktadır.[320]

Mearsheimer, McFaul ve Sestanovich'in temel tartışmasını yanlış yorumladıklarını belirtmiştir.[321] Bu çerçevede Mearsheimer; NATO genişlemesini Ukrayna'yı RF'nin yörüngesinden çıkartarak Batı ile bütünleşmesini sağlamanın büyük stratejinin merkezi unsuru olarak aramaya çalıştığını vurgulamıştır.[322] Mearsheimer eleştirilere karşı; NATO genişlemesinin Kasım 2013'te başlayan ve

---

[317] John J. Mearsheimer, *The Tradegy of Great Power Politics*, W.W. Norton Company: Newyork, 2001, s. 21.

[318] McFaul, a.ge., s. 174-175.

[319] Kuzio, a.g.e., s.107-108.

[320] McFaul, a.g.e, s. 171-172.

[321] Sestanovich, "Mearsheimer Replies", *Foreign Affairs, (*November/ December 2014), 11.

[322] Mearsheimer, a.g.e., s. 175.

bugüne kadar devam eden krize doğrudan sebep olmadığını işaret etmektedir. AB genişlemesi ve 22 Şubat 2014 devrimi birleşmiştir. Yine de, Mearsheimer Ukrayna'yı NATO'nun parçası haline getiren üçlü politikayı aramaya çalışmıştır. AB'nin 2013 yılında Ukrayna'yı imzalamaya zorladığı Ortaklık Anlaşması Sestanovich'in söylediği gibi sadece ticaret anlaşması değildir. Aynı zamanda önemli bir güvenlik boyutu kapsayan bir anlaşmadır. Anlaşmada Ukrayna'nın Avrupa güvenlik alanına daha derin katılım hedefleri ile dış politika ve güvenlik konularında yakınlaşmayı teşvik etmektedir. Mearsheimer'a göre RF'nin NATO genişlemesine tepkisinin Sestanovich'in yaptığı gibi kızgınlıktan kaynaklandığını iddia etmek, ülkenin amaçlarını önemsizleştirmektir.[323]

Ukrayna'nın AB'nin bir parçası haline gelebileceği ihtimaline karşı RF'nin verdiği tepkinin temelini korku oluşturmaktadır. Büyük güçlerin her zaman kendi yakın çevresindeki güç dengesi konusunda endişeli bir tavır takındıkları ve diğer güçlerin sınırlarına yakınlaştıkça daha savunmacı bir hal adıkları görülmektedir. RF'nin Ukrayna Krizi'ndeki tavrının daha savunmacı olduğu anlaşılmaktadır.

McFaul ve Sestanovich, RF'nin NATO genişlemesine verdiği tepkinin nedeninin korku olduğunu ve bu düşüncenin krizin hızlanmasına yardım ettğini savunmaktadır. McFaul Batı ve RF arasındaki işbirliği ve çatışma dönemlerini Mearsheimer'in açıklayamayacağını iddia ederken, bu durumun aslında her ikisi içinde zor olduğu görülmektedir. NATO genişlemesine dayanan tekdüze bir argümanın olduğu ve bu tek faktörün her iki sonucuda açıklayamayacağı konusunda yapılan eleştirinin liberalizm tarafından açıklanmasınında kolay olmadığı görülmektedir.

Measheimer, 1990'lı yıllarda başlayan NATO genişlemesinin sürekli bir krize yol açması üzerinde düşünmediğini fark etmiştir. Batı ile Afganistan, İran ve Suriye konusunda işbirliği yaptığını belirtmiştir. Fakat Batı politikalarının iyi ilişkileri sürdürmeyi giderek zorlaştırdığını belirtmiştir. Darbe ile ilgili iki önemli noktanın dikkate alınması gerekmektedir.[324] İlk olarak Sestanovich'in Ukrayna

[323] Mearsheimer, a.g.e., s. 176.

[324] Sestanovich and McFaul, a.g.e., s. 176.

Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in makamından yasal olarak çıkarılmadığı düşüncesi ve Washington'un darbeyle hiçbir ilgisi olmadığıdır.[325]

Mc Faul ABD hükümetinin protestoları destekleme konusunda rol oynamadığını ileri sürmektedir. Fakat Yanukoviç ve muhalefet liderlerinin geçiş planını kabul etmesine yardım ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda Michael Faul ABD'nin protestolar öncesinde ve sırasında Yanukoviç'e karşı muhalefetini güvence altına aldığını gösteren önemli kanıtlardan bahsetmediğini vurgulamaktadır. National Endowment for Democracy kuruluşunun Yuşçenko gruplarına destek verdiğinden ve ABD'nin üst düzey yetkililerin aktif katılımından bahsetmektedir. Bu duruma örnek olarak Kiev'deki halk protestolarına Avrupa ve Avrasya işlerinden sorumlu devlet sekteri Victoria Nuland'ın katılımı göstermektedir.

3.4.3.Sosyal İnşaacılık Çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne Bakış

Ukrayna dış politikası küresel düzen dışındaki koşullara bağlı olmasından dolayı belli bir teori ile açıklanması zordur. Çünkü Ukrayna'da yaşananlar realism ve liberalism gibi teorilerinin değindiği noktaların dışında yer almaktadır. Ukrayna'nın dış politikasında ve iç politikasında ulusal kimlik oldukça fazla rol oynamaktadır. Ukrayna'nın ulusal kimlik problemi en fazla RF ile olan ilişkilerinde görülmektedir. Aslında Ukrayna'nın ulusal kimlik problemi dış siyasetine de yansımaktadır. Geleneksel uluslararası teorisyenler ulusçuluğu ve ulusal kimliği, uluslararası ilişkilerin bir faktörü olarak görmemektedir. K.J. Holsti ulusal kimliği uluslararası sistemin önemli bir öğesi olarak görmemektedir.[326]

Wendt'in sosyal inşaa teorisi, uluslararası ilişkilerde aktörlerin davranışlarından ziyade kimliklerinin ve algılarının temel yapısını ele almaktadır. Aynı zamanda Wendt, neorealizm ve liberal düşünce okullarının eleştirileri üzerinde çalışmaktadır. Wendt'in çalışması materyalismin kaba yapısına karşı neorealizm ve

[325] McFaul, a.g.e, s. 177.

[326] Paul J. D'Anieri, "Constructivist Theory and Ukrainian Foreign Policy", Ukrainian Foreign Policy and Security Policy: Theoretical and Comparative Perspectives, (ed.Jennifer D. P. Monorey, Taras Kuzio and Mikhail A. Molchanov), Praeger: USA, 2002, s. 37.

liberalizm düşünceleri arasındaki şüpheli bağa yönelik eleştiriler ile iç içe geçmektedir. [327]

Wendt realizmin savunduğu güç isteğinin insanın doğasında olduğu iddiasına karşı çıkmaktadır. Fakat realizmin iktidar hakkındaki düşüncelerinin sosyal yapı tarafından şekillendiğini savunmaktadır.[328] Aynı zamanda güç politikaları, sosyal etkileşimler ve pratikler nedeniyle değişikliklerle karşılaşmaktadır.[329] Bu durumda değişikliklere uyum sağlamak için gücün sosyal ilişkiler çerçevesinde yeniden yapılanması gerekmektedir.

Wendt'in sosyal inşacılık teorisi, uluslararası ilişkilerin birçok uzmanı tarafından olayların bu çerçeveden değerlendirmesini sağlamaktadır. Sosyal İnşacı teori, realizmin uluslararası ilişkileri sosyal gerçeklikten bağımsız görmesine katılmamaktadır. [330] Devletlerin dış politikaları davranışların, normların ve inanışların dışında devletin yerli aktörlerinin ortak anlayışlarına dayanmaktadır. [331] Wendt neorealismin savunduğu devletlerinin varlığını sürdürme ve materyal kapasitelerinin öneminin aksini iddia etmemektedir. Fakat Wendt kimliğin devletlerin sosyal etkileşimlerinde önemli olduğunu belirtmektedir. [332] Sosyal inşacılık uluslararası ilişkiler teorilerinin Ukrayna krizi ile ilgili açıklayamadıklarını anlatmaya çalışmaktadır. Sosyal inşacılar Ukrayna Krizi'ne diğer aktörlerin nasıl dâhil olduklarını incelemektedir. Ukrayna ve RF arasındaki ilişkiye bakmaktadır. Çünkü ortak tarihi geçmiş devletlerin kimliklerinin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Bu duruma en iyi örnek ise RF ve Kırım halkı arasındaki bağ gösterilmektedir. Putin RF'nin ve Kırım'ın bir bütün olduğunu belirtmektedir. Çünkü ortak geçmiş ve kimlik nesilden nesile aktarılan bir gerçekliktir. RF Ukrayna'da

---

[327] Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 1-3.

[328] Wendt, a.g.e., s. 1-3.

[329] Wendt, a.g.e., s. 5.

[330] Dana Tandilashvili, " Classical Realist and Norm-Based Constructivist Anlaysis of Russia's Invasion of Ukraine and Annexation of Crimea", *Classical Realist and Norm Based Constructivist,* Cilt 49, Sayı 1, (Sonbahar 2015), 10-11.

[331] Maja Zehfuss, "Constructivism in International Relations: Wendt,Onuf and Kratochwill", (ed.Karin M. Fierke ve Knud Erık jorgensen), *Constructing International Relations*, Newyok: Routledge, 2001, s. 63.

[332] Wendt, a.g.e., s. 71.

sadece çıkarlarına değil aynı zamanda ortak tarihi ve kardeşsel ilişkileri düşünmektedir.

Sosyal İnşaacılık, kültür ve tarihsel ilşkilerin RF ve Ukrayna ilişkisindeki önemini üzerinde durmaktadır. Çünkü devletlerin kimlikleri, eylemleri ve çıkarları sosyal normlar tarafından şekillenmektedir. Ukrayna Krizi'nde yaşananlarda bu iki devletin arasındaki kimliğin ve tarihsel bağların olmasından kaynaklanmaktadır. RF Kırım'ın ilhakını haklı çıkarmak için Rus kimliğinin ve vatandaşlarının korunması konusunu ön plana çıkarmaktadır.[333] Duygusal bağlar devletlerin bölgesel kimlikleri ve insanların siyaseti anlamalarında etkilidir. Putin, Kırım'ın RF ile bağlarının daha sık ve Kırım'ın ilhakında duygusal bağların ön planda olduğunu vurgulamaktadır. Putin, Kırım'ın ilhakını Rus kimliğinin korunması ve aralarındaki bağları gösterse de diğer devletler tarafından böyle algılanmamaktadır. Diğer devletler RF'nin uluslararası hukuku ihlal ettiğini düşünmektedir. RF bu iddialara karşılık uluslararası hukuku ihlal etmediklerini çünkü Kırım halkı kendi iradesi ile RF'nin parçası olmayı istediğini göstermektedir.[334] Aynı zamanda bir milyondan fazla Rus vatandaş Kırım'da yaşamaktadır. Putin Ukrayna'daki isyandan vatandaşlarını korumak istediğini belirtmektedir. Fakat Batılı devletler RF'nin Kırım ilhakının 2008 yılında Güney Osetya'daki durumun aynısı olduğunu savunmaktadır. Batılı Devletler RF'nin 2008 yılında Rus vatandaşların tehlike altında olduğu iddiası ile Güney Osetya'yı işgal ettiğini belirtmektedir. Aynı zamanda Ukrayna'daki vatandaşların tehlike altında olmadığını RF'nin Kırım'ı ilhak etmek için bahane olarak kullanmaktadır.

Batılı Devletler , RF'nin Kırım'ı ilhak etmesindeki asıl sebebin Ukrayna'da rejim değişikliğinden oluşan boşluk ve zayıflıktan yararlanarak istediği bölgelerin kontrolünü kendi eline almak istemesi olarak görmektedir. Bu bölgelerin kontrolünü ele almak için Ukrayna'da yaşayan Rusça konuşan vatandaşlardan yararlanmak istemektedir. Batılı Devletler Rus vatandaşların tehdit altında olmadığını savunmuştur. RF'nin Rus vatandaşlarına ve kimliğine olan saldırılar konusundaki

[333] Marlene Laruelle, " Russia as a Divided Nation",from Compariots to Crimea : A Contribution to the Discussion on Nationalism and Foreign Policy", *Problems of Post-Communism,* (2015), 88.

[334] Alexei Moiseev, "Concerning Certain Positions on the Ukrainian Issue in International Law", *Russian Politics&Law* , (2015), 48.

iddiası RF'nin Ukrayna'da ve Kırım'da gösterdiği tutum karşısında zayıf kalmaktadır.[335]

RF, SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte kimlik sorunu ile yüz yüze gelmiştir. Bu yüzden Kırım'ı ilhak ederek Batı'ya karşı farklı bir kimlik oluşturmaya çalışmıştır. Putin'in Kırım'ı ilhak etmesindeki sebebin Rus halkın haklarının korunması olarak görülsede asıl sebep Euromaidan Devriminden sonra Putin'in istikrarını korumak istemesidir. Bu durumun temeli RF ve Avrupa arasındaki düşmanca ilişkilerin ve tarihsel etkileşimlere dayanmaktadır.

Soğuk Savaş döneminden sonra RF ve Batı arasındaki ilişkilerde asimetrik bir yapı ortaya çıkmış ve RF Batıya yabancı kalmıştır. Avrupa, RF'nin kolektif güvenlik örgütlerine Avrupalı devletler ile eşit şekilde dahil edilmesini sağlayamamıştır. Aynı zamanda kolektif güvenlik sistemi Avrupa siyaseti ile şekillenmiştir. Boris Yeltsin, Clinton'un NATO'nun genişleme planından bahsetmesi ile Avrupa'yı soğuk bir barışın içine çektiğini iddia etmiştir.[336]

Sakwa, RF'nin kıta devleti olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. RF Soğuk Savaş sonrasında hak ettiği değeri göremediği için Avrupa'ya ve ABD'ye karşı kırgınlık içerisinde olmuştur. RF'nin mağlup ve güçsüz bir devlet olarak görülmesinden rahatsız olmuştur. [337]

Siyasetçiler ve uzmanlar RF'nin kimlik krizinin dış siyasetini etkilediğini savunmaktadır. [338] Fakat bu düşünce Rus kimliğiyle ilgili belirsizliğini korumaktadır. Putin SSCB'nin yıkılmasının jeopolitik bir felaket olduğunu ve RF'yi yeni bir kimlik arayışına ittiğini belirtmektedir. SSCB'nin yıkılmasıyla on milyonlarca Rus vatandaş kendileri Rus sınırları dışında bulmuştur. SSCB'nin yıkılmasıyla RF yönetimi küresel alanda rollerinin ne olacağı sorunsalı ile yüz yüze gelmiştir. Rus vatandaşları ise ilk defa kendilerini azınlık olarak hissetmenin psikolojik etkileriyle mücadele etmiştir.

---

[335] Tandilashvili, a.g.e., s. 10.

[336] Richard Sakwa, Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands, London: I.B., 2015, s. 156-157.

[337] https://www.politico.com/story/2013/08/barack-obama-vladimir-putin-095268 (erişim tarihi: 13.08.2018).

[338] Tsyankov, a.g.e., s. 286.

RF ve Avrupa ilişkileri sosyal inşacılık perspektifinden değerlendirildiğinde; RF'nin dış politikasında iç yapının etkisi ve ulusal kimlik krizinin sebep olduğu görülmüştür. Tsygankov, RF'nin Post Sovyet kimliğinin korunmasını Kırım'ın İlhakı ile açıklamıştır. Çünkü RF iç politikasında kimlik problemi ve halkın farklı algıları ile karşılaşmıştır. RF'nin ülke içerisinde yaşadığı bu kimlik krizi Putin'i savaşa itmiştir.

Sosyal inşacılık, RF'nin Kırım müdahalesinin Rus kimliğini koruma isteğinden kaynaklandığını iddia etmiştir.[339] Yanukoviç hükümetinin devrilmesinden sonra RF Kırım'daki Rus azınlık haklarının korunmasını istemiştir. NATO, RF'nin Kırım ilhakının uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtmiş ve RF'yi suçlamıştır. Fakat RF, NATO'nun bu söylemine karşılık Ukrayna'nın iç politikasına müdahale etmediğini belirtmiştir. RF, Ukrayna'da yaşanan olaylar sırasında Rus vatandaşlarının tehdit altında olduğunu iddia etmiştir. Fakat çatışma sırasında yaşananlar Rus vatandaşlarının tehdit altında olmadığı iddialarını da beraberinde getirmiştir.

RF, Ukrayna hükümetinin Rusça'nın ikinci dil statüsünden kaldırılması kararından sonra Kırım'ı ilhak etme kararını vermiştir. RF bu durumu Rus halkına bir tehdit olarak algılamıştır. Kırım ilhakı ile Rus vatandaşlarını korumasını amaçlanmıştır. Fakat Kırım'daki bütün vatandaşların isteğinin sağlandığı konusunda şüpheleri doğurmuştur. RF her ne kadar referandum kararı sonrası Kırım'ın RF'ye bağlandığını belirtsede Kırım Tatarlarının bu konuda aksi görüşte olduğu bilinmektedir.[340] Kırım'da yaşayan Kırım Tatarları RF'nin bu müdahalesi karşısında geçmişte yaşadıklarının aynısını yaşayacağı korkusu ile yüzyüze gelmiştir.

Evans'a göre Putin, RF'nin Avrupa'nın bir parçası olarak görülmesinin altını çizerken RF'nin kendine özgü kimliğinin korunması gerektiğinin ve bunların dikkatli bir şekilde Batı demokrasisine aktarılması gerektiğini vurgulamıştır. [341] Bu görüş Soğuk Savaş döneminin sona erdiğini fark eden ve batının hiçbir askeri tehdit

[339] Sami Yıldırım, "1990 Sonrası Rus Dış PolitikasındaBatı Karşısında Kimlik ve Statü arayışları", *KHO Bilim Dergisi,* Cilt 23, Sayı 2, (2013), 71-72.

[340] Didem Buhari Gülmez, "Crisis and Crimean Tatars: Discourses of Self- Determination in Flux", (ed. Erica Resende, Dovile Budryte ve Didem Buhari Gülmez), Crisis and Change in Post Cold War Global Politics:, İsviçre: Palgrave Macmillan, 2018, s. 204.

[341] Alfred B Evans Jr, " Putin's Legacy and Russia's Identity", *Europe-Asia Studies*, Cilt.60, Sayı 6, (Temmuz 2008), 899-900.

oluşturmadığını kabul eden Rus dış politika eliti içindeki Liberaller tarafından desteklemektedir.[342] Ancak Rus liderler onu pratik bir düşünceye dönüştürmeyi başaramamaktadır. Aynı zamanda Evans eski değerler yeniden canlandırılıncaya kadar Batı tarafından anlaşılamayacağının farkına varması gerektiğini belirtmektedir.[343] Bu tartışma üzerinde aydınlar ve uzmanlar iki farklı varsayım üzerinde durmaktadır. Birincisi RF'nin Doğu- Batı arasında bir seçim yapması gerekmektedir. Çünkü RF'nin seçimleri Japonya, Hindistan ve Çin gibi Asya devletlerinin RF ile aynı ideolojik yolu izlemesine neden olmaktadır. Bu varsayım aslında RF'nin Batılı değerleri kabul edip etmeyeceği ya da reddedeceği bağlamına geri dönmesi olarak yorumlanmaktadır. İkinci varsayım ise RF'nin Batı ile işbirliği içinde kendi ulusal kimliğini tehlikeye atıp atmayacağını göstermektedir. Bu durum RF'nin geleneksel Avrupa yönelimini Asya'daki çıkarlarıyla birleştiren ve karşılıklı çıkarların işbirliği ile çözülmesini birleştiren çok yönlü bir politika oluşturmaktadır. Fakat RF'nin Asya ve Avrupa çıkarlarını dengelemede etkisiz olduğunu görülmektedir. Sosyal inşacılık RF ve Batı arasındaki sosyo-politik etkileşimlerin tarihinin, RF'nin dış politikasını nasıl şekillendirdiği konusunda tartışmaktadır.[344]

Piontkovsky'nin temel politika bulgusu RF'nin dış politika hedeflerine ulaşabilmesi ve 21. yy için Avrupalı kimliğini güvence altına alması gerekmektiğidir. [345] Putin, kendi toprakları dışında yaşayan azınlıkların ortak kimlik çıkarlarını korumak ve asimile olmalarına engel olmaya çalışmaktadır.[346] Steele göre devletler kendi dillerini ve imajlarını korumak istemektedir. [347] Bu kapsamda RF'de Kırım üzerinde aynı düşünce ile hareket etmektedir.

Sosyal İnşaacılık RF'nin kimlikten ziyade Rus dış politikasının bugün bile Soğuk Savaş Zihinselliğine dayandığını savunmaktadır.[348] Kanada Başbakanı

[342] Evans, a.g.e., s. 908-909.

[343] Becker, a.g.e., s. 50-52.

[344] Tahir, a.g.e., s. 22-23.

[345] Andrei Piontkovskii, East or West?, Russia's Identity Crisis in Foreign Policy, Foreign Policy Center: London, 2006, s. 1-8.

[346] Becker, a.g.e., s. 53.

[347] B.Steele, Ontological Security and International Relations: Self Identity an the IR State, Oxon: Routledge, 2008, s. 14.

[348] Becker, a.g.e., s. 53.

Stephen Harper; Soğuk Savaş'ın Vladimir Putin'in zihnini asla terk etmediğini aksine git gide bu düşüncenin arttığını belirtmiştir. Putin'in hala Soğuk Savaş dönemi terimleriyle düşündüğünü savunmaktadır.[349] Stavros Mentzos, Ukrayna Krizi'ni Putin ve halkının piskolojik durumu ile açıklamaktadır. Çünkü ulusal ayrımın ve özerkliğin genellikle diğer ulusların aşağılanması ve kendi milletinin parçası olmayan herkese karşı tahammülsüzlük yoluyla yaratıldığını savunmaktadır. Bir milletin iç tutarlılığı yaratılan düşmanın imgesiyle sağlanmaktadır. [350] RF, Ukrayna konusunda ABD'yi ve Batılı devletleri düşman göstererek kendi devleti ve Kırım'daki Rus vatandaşlarının desteğini kazanmıştır.

SSCB döneminde Rus halkı, özellikle Lenin'in füzyon döneminde, üstün grup olarak kabul edilmiştir. Düşmanı farklılaştırma süreci devlet içerisindeki entergrasyonu ve kimliğin korunması teşvik etmiştir. [351] Ortak düşman algısı devletin içerisindeki çatışmaların uzaklaştırılmasını sağlamıştır. Biz fikrinin yaratılması çatışmaların iç sorundan dış soruna dönüşmesini sağlamıştır. RF, NATO ve AB'yi düşman göstererek devletinin içindeki çatışmaları dış siyasete döndürmeye çalışmıştır. Böylece Kırım'ın ilhakı Putin'e olan desteği arttırmıştır. [352]

Sosyal inşacılık kurumsal yapıların çatışan aktörler arasında işbirliğini yaratacak ortak alanlara, çıkarlara ve değerlere zemin bulunmasında liberallerle işbirliği yapabileceklerini belirtmektedir.[353] RF ve AB gibi kurumlar iki aktör arasındaki güven, işbirliği ve iletişim bağlarının oluşturulmasında önemli rol oynayabilirler, böylece bu yapıların uluslararası siyasette birbirlerini rakip olarak görmekten vazgeçeceğini vurgulamaktadır. NATO, 1990'lardan bu yana RF ile işbirliği kurmak konusunda önemli adımlar attığını ve RF'nin stratejik ayrıcalıklı bir ortak olarak görmektedir. Aslında NATO ve RF birbirlerini rakip olarak görmemektedir. RF ve NATO daha önceki çatışmaların kalıntılarını temizleme

[349] Becker, a.g.e., s. 53-54. , Berryman, a.g.e., s. 197-198.

[350] Mentzos, a.g.e., s. 80.

[351] Stavros Mentzos, Pseudostabilisierung des Ich durch Nationalismus und Krieg. In: Rohde-Dachser, C, (ed. Über Liebe und Krieg. Psychoanalytische Zeitdiagnosen), Göttingen-Zűrich: Vandenhoeck&Ruprecht, 1995, s. 74.

[352] Mentzos, a.g.e., s. 75-76.

[353] Bahar Rumelili, "İnşacılık / Konstrüktivizm", (der. Evren Balta), *Küresel Siyasete Giriş: Kavramlar, Teoriler ve Süreçler*, İstabul: İletişim, 2014, s. 151-152.

karşılıklı güven kurma ve işbirliğini güçlendirme yarışını paylaşmaktadır. Bu politik taahhütü en yüksek politik düzeyde yapmak ve demokrasi, işbirlikçi güven ilkelerine dayanarak NATO ve RF arasındaki yeni bir ilişkinin başlangıcına işaret etmektedir.

Sosyal inşacılığa göre Ukrayna üzerindeki savaş, Soğuk Savaş sırasında RF ve Batı arasındaki geçmiş etkileşimlerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü devletler kendilerinin düşman tarafından nasıl algılandığı ve buna göre şekillendirmesinin doğrudan ilişkili olduğunu iddia etmektedir.[354] Bu durum uluslararası kurumların çatışan aktörlerin ortak hedeflerine ve ilgi alanlarına ulaşmasına yardımcı olamayacağı anlamına gelmemektedir. Ancak kurumların ana sorunu kabul etmeleri ve ele almaları gerekmektedir.

Realism ve Sosyal inşaacılık Ukrayna Krizi'nde benzer görüşlere sahiptirler. Fakat realism güç istemini krizin temel nedeni olarak görürken sosyal inşacılık RF'nin eylemlerini Ukrayna ile ilişkisinden ve Ukrayna'nın Rus halkı ile özdeşmesi üzerinde durmaktadır. RF ve Ukrayna arasındaki sosyal bağlar olsada RF'nin Kırım ve Ukrayna üzerinde güce sahip olma istemi sosyal bağlardan daha fazladır.[355] Çünkü RF, ABD'nin ilerleyen dönemlerde kendisine düşmanca tavır sergileyeceği inancı ile ABD'nin kendi yakın çevresinde etkin güç olmasını istememektedir. Aynı zamanda RF küresel düzlemde varolabilmek için güç istemektedir. RF'nin geçmiş eylemlerine bakıldığında güç istemi ile hareket ettiği görülmesine rağmen bu konu üzerinde fazla durulmamaktadır. RF uluslararası siyasette varolabilmek için diğer devletlerden daha fazla güce sahip istemektedir. Sosyal inşacılık RF'nin güç isteminin arkasındaki nedenlerin farklı olduğunu savunsa da RF'nin eylemlerini açıklamada iki ülke arasındaki tarihin dikkate alınması yeterli olmaktadır. RF'nin 2008 yılında Gürcistan'daki Rus halkının tehdit altında olduğunu ve halkını korumak için saldırıda bulunduğunu iddia etmiş fakat öyle bir durum söz konusu olmamıştır.[356]

Sosyal İnşacılığın Ukrayna Krizi'ne olan yaklaşımları; Soğuk Savaş döneminden bugüne kadar RF'nin benzer bir eylemde bulunduğunun ve büyük risk

[354] Rumelili, a.g.e., s. 165.

[355] Tandilashvili, a.g.e., s. 9.

[356] Laurelle, a.g.e., s. 88.

alarak Kırım'a saldırmasının nedenini açıklama konusunda bazı belirsizlikleri beraberinde getirmektedir. Rus dış politikası hala Soğuk Savaş zihniyeti ile hareket etmekte ise bu zihniyetin RF'nin bütün uluslararası politikalarında tutarlı bir şekilde var olması gerekmektedir. Aynı zamanda inşaacılar diplomatik görüşmelerin RF'nin AB'yi potansiyel düşman olabileceği endişelerini ve düşüncesini kaldıramamasını konusunda RF, AB ve Ukrayna arasındaki ekonomik ticaretten kendini izole edebileceğini düşünmemektedir.

Bütün uluslararası ilişkiler teorileri Ukrayna Krizini açıklamaya çalışmış fakat her bir teori bu krizin nedenleri tam olarak açıklayamamıştır. Ukrayna Krizi bu teoriler çerçevesinde incelendiğinde her teorinin birbirinin eksik kısımlarını tamamladığı görülmektedir. Ukrayna Krizi'ni sadece bir uluslararası ilişkiler teorisi ile açıklamak krizi eksik bırakmaktır. Uzmanlar ve siyasetçiler Ukrayna Krizi'ni realist teori ile açıklama eğiliminde olmuştur. Realizm Ukrayna Krizi'nin temel nedeni olarak NATO ve AB genişlemesi olarak görmüştür. Realizmin bu iddiası Batı ve RF arasındaki Ukrayna mücadelesinin açıklamasına katkı sağlamıştır. Çünkü hiçbir devlet yakınında bulunan bir devletin düşman olarak gördüğü bir ittifakın parçası olmasını istememektedir. Her ne kadar RF Kırım'ın ilhakı ile suçlansada aslında ABD'nin Küba ve Rus ilişkilerinin gelişmesine engel olması aynı durumu göstermektedir.

Liberalizm Ukrayna üzerindeki RF ve Batı'nın ekonomik boyutunu açıklamaktadır. Hem RF hem Avrupa Ukrayna'nın jeopolitik konumundan faydalanmak istemektedir. Ukrayna üzerinde RF ve AB'nin ekonomik çıkarları çatışmaktadır. Devletler için her koşulda ekonomik durumları öncelikli olmaktadır. Ukrayna'nın Doğu Bölgesi'nin ekonomik açıdan RF ile ticaret yapması ve Eski Sovyet sanayisine sahip olması Ukrayna'yı değerli kılmaktadır. Aynı zamanda RF ve Batının ekonomik çıkarlarını koruma isteği Ukrayna'da çatışmaktadır. Fakat Liberalizm ve realizm Ukrayna Krizi'nde ve Kırım'ın ilhakında Putin'in ve yönetiminin kişisel isteklerini ve psikolojisini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Sosyal İnşacılık realizmin ve liberalizmin eksik kaldığı bu konuyu tamamlamaktadır. Aynı zamanda devletlerin kendi kimliklerini, dillerini ve kültürlerini korumak isteğini açıklamaktadır. Putin Soğuk savaş sonrasında RF'ye gerektiği değerin verilmemesi, devlet içerisinde azalan popularitesini yeniden kazanmak istemesi ve

eski Sovyet sınırlarına dönme hırsı Kırım'ın ilhak sürecine neden olmuştur. Ayrıca RF'nin Avrupa-Atlantik örgütlere diğer üye devletler gibi üye olma fikri ciddiye alınmamıştır.[357] RF'nin Avrupa- Atlantik örgütlerle bütünleştirilmesi için yeni bir örgütün kurulması fikri ortaya çıkmıştır. ABD Başkanı Bush bu fikri kabul etmeyip NATO'nun yerini başka hiçbir örgütün alamayacağını açıklamıştır.[358]Bu durum RF'nin Batıya karşı olan güvensizliğine neden olmuştur. Çünkü Batı RF'ye verdiği sözleri tutmamıştır.

3.4.4.Rusya'nın Kırım'ı İlhakı ve Batılı Devletlerin Kırım Üzerindeki Politikaları

Yanukoviç'in etkisiz hamleleri giderek meşruiyetini kaybetmesine ve olayların kontrolden çıkmasına neden olmuştur. Tepkiler her geçen gün artmış ve ülke içerisinde karışıklıklar durdurulamamıştır.

Yanukoviç'in ülkeyi terk etmesi ile hükümet görevinden alınmıştır. Ana muhalefet partisi Batkivşina (Anavatan) mensubu Aleksandr Turçinov cumhurbaşkanlığına vekâlet etme yetkisi verilmiştir. Arşeni Yaçenyuk başkanlığında Aeksandr Turçinov hükümetin 371'inin oyunu alarak göreve başlamış ve Kiev tamamen ele geçirilmiştir.[359] Aynı zamanda cezaevinde bulunan muhalif lider Yuliya Timoşenko'nun serbest bırakılmasını içeren yasayı kabul etmiştir.[360]

Hükümetin sonlandırılmasıyla birlikte ülkenin Doğu kısmında ve Kırım'da bazı huzursuzluklar başlamıştır. Ülke içerisinde devam eden istikrarsızlığın İçişleri Bakanı Arsen Avakov'un bir-iki güne kadar bitireceklerini söylemesine rağmen tam olarak sağlanamaması RF taraftarı olan Kırım'ın RF'ye bağlanma isteğini dile getirmesine neden olmuştur.[361]

Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılma girişimleri Rusya'dan destek görmüştür. Aynı zamanda Ukrayna Geçici Hükümetinin Azınlık Dilleri Yasasını iptal ederek

---

[357] P.Zelikow and C.Rice, *Germany Unified and Europe Transformed*, Cambridge: Harvard University Press, 1998, s. 277.

[358] M.E., Sarotte, "Perpetuating US Pre-Eminence: The 1990 Deals to Bribe the Soviets Out and Move NATO in", Foreign Affairs,Cilt 93, Sayı 5, (2014), 94-95.

[359] Derman, G.S, Y. Ongarova, a.g.e., s. 19.

[360] http://www.radikal.com.tr/dunya/yuliya-timosenko-serbest-kaliyor-1177953/ (erişim tarih:30.07.2017).

[361] https://tr.sputniknews.com/rusya/201.602.261.021.158.061-ukrayna-kirim-rusya/n (erişim tarihi: 30.07.2017).

Rusçanın resmi dil statüsünü kaldırılması Kırım halkının tepkisine neden olmuştur. Yaşanan bu olay çerçevesinde nüfusunun %60 ı Rus olan bir bölgede RF'nin var olması şaşırtmayacaktır. Moskova Yönetimi her zaman RF dışında yaşayan azınlıkları ülkelerin iç işlerine karışmak için bir araç olarak görmüş ve bu çerçevede Kırım'da yaşayan Rus azınlığın haklarının korunması için olaya dâhil olmuştur.[362]

Bilindiği gibi Kırım, RF'nin donanmasına ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda Kırım üzerinde herhangi bir Batılı gücün burada olması RF'nin güvenliği açısından büyük bir risk taşımaktadır. Realistlere göre RF'nin sert güç unsurlarını kullanmasının temelinde güvenlik kaygılarını taşıyor olması vardır. Putin'in göreve gelmesiyle birlikte sürekli olarak dile getirdiği S.S.C.B.'nin dağılmasının talihsizlik olduğunu vurgulaması RF'nin yeniden eski gücüne kavuşma isteğinde olmasındandır. [363] Kırım'da var olacak herhangi bir kriz RF'nin diğer bölgelerle olan ilişkilerini etkileyeceği için o bölgelerde etkinliğini azaltacaktır.[364]

Kırım'da başlayan RF gösterilerin yanında Kırım'da yaşayan Tatarlarının hareketlenmesine neden olmuştur. Kırım Tatarlarının Stalin döneminde Nazi destekçisi olarak topraklarından sürülmesi ve öldürülmesi olaylarına benzer olayların tekrardan yaşanabileceği durumu Tatarları endişelendirmiştir. Ukrayna'da Geçici Hükümetin kurulması ve bunun RF tarafından tanınması RF'yi Kırım'da daha aktif hale getirmiştir.[365]

RF'nin 2006-2014 yılları arasında Ukrayna-Moskova ve Kırım üçgeninde Kırım'daki Rus ve siyaset güçlerini uzun süre desteklediği ve Bölgeler Birliğinin de müttefiği olduğunu bilinmektedir.[366] Parlamentoda RF'nin müttefiklerinin destekleri ile Ukrayna'dan ayrılma konusunda referandum için baskı yapılmıştır. Referandum

---

[362] Dugin, a.g.e., s. 26-27.

[363] Mearsheimer, a.g.e., s. 8-9., http://carnegieeurope.eu./2014/03/04/putin-planning-soviet-union-lite (erişim tarihi: 15.08.2017).

[364] Derman, a.g.e, s. 19.

[365] https://www.timeturk.com/kirim-in-ilhak-surecini-baslatan-26-subat-olaylari/haber-501976 (erişim tarihi: 15.08.2017).

[366] Taras Kuzio, "A New Framework For Understanding Nationalisms in Ukraine: Democratic Revolutions,Separatism and Russian Hybrid War", *Geopolitics , History and International Relations,* Cilt 7, Sayı 1, (2015), 32.

günü yeşil adamların Parlamento binasını ve bazı hükümet binalarını ele geçirdiği görülmüştür.[367]

6 Mart'ta toplanan Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu, bölgenin geleceği ile referandum kararı uluslararası kuruluşların tepkisini neden olmuştur. "*Kırım'daki referandum kararının* gayrimeşru, anayasaya ve uluslararası kanunlara *aykırı olduğunu vurguladı*. *BMGK, Ukrayna ve Kırım'daki gelişmeleri değerlendirmek için beş kez toplansa da çözüme yönelik bir adım atamaması, konseyin işlevsiz hale geldiği yorumlarını pekiştirdi*."[368] Aynı zamanda Doğu vilayetlerinde ve Kırım'da yapılan seçimler, Batı dünyası tarafından ve bölgedeki gözlemcilerin tarafından usulsüz olarak nitelendirildi.[369]

Kırım'da yaşanan bu olaylar, Tatarların endişelilerini arttırmıştır. Tatar Milli Meclisi Başkanı Rıfat Çubarov, RF'ye bağlanma kararının hiçbir şekilde meşru olmadığını vurgulayarak, "*Kararı boykot ediyoruz. BM askerlerinin çok geç olmadan buraya gelmesi gerekiyor"* diye açıklamada bulunmuştur.[370] Fakat Kırım Tatarlarının bu karşıtlığına rağmen 16 Mart 2014 tarihinde referandum gerçekleşmiştir. Rus kökenli milletvekillerinin oluşturduğu parlamentoda 78 evet oyuyla RF'ye bağlanma teklifi kabul edilmiştir. Karar bağlayıcı olmasa bile Kırım parlamentosunun eğilimini yansıtmaktadır.[371]

Kırım'ın RF'ye bağlanma kararı hiç bir ülke tarafından tanınmamıştır. Fakat RF tarafından 1994 tarihli Budapeşte Memorandumuna[372] rağmen hemen tanınarak 18 Mart 2014'de RF Devlet Başkanı Putin, Kırım'ın RF'ye bağlayan anlaşmayı imzalamıştır.

İşgalden hemen sonra Putin konuşmasında kardeşlik unsuru üzerinde durması ve Kissinger'ın Kırım işgali sonrası verdiği demeçte Ukrayna ile Rus halklarının

---

[367] https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891 (erişim tarihi: 17.082017).

[368] http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/455998.aspx (erişim tarihi: 17.08.2017).

[369] Furkan Şenay," Avrasya'nın Jeopolitik Anahtarı: Ukrayna Üzerinde Güç Mücadelesi", *SETA Analiz,* Sayı 106, (2014), 14.

[370] http://www.milliyet.com.tr/kirim-dan-rusya-ya-baglanma-karari-/dunya/detay/1847649/default.htm (erişim tarihi: 17.08.2017).

[371] http://www.hurriyet.com.tr/dunya/kirim-parlamentosundan-rusyaya-baglanma-karari-25951166 (erişim tarihi: 22.08.2017).

[372] Fatih Özbay, "Rusya'nın Ukrayna Politikası ve Kırım Hamlesi", *2023 Dergisi*, Sayı 155, (2014), 10.

kardeşliğine yaptığı vurgu konunun tarihsel boyutunun olduğunu göstermektedir. RF'nin komşularına karşı takındığı tavır dikkate alınarak açıklanması gerekmektedir.[373]

Batının bütün tepkilerine karşı RF Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 18 Mart 2014'de Kızıl Meydan'da RF'nin Kırım Bölgesini desteklemek amacıyla organize edilen Beraberiz konseri sırasında halka hitap ederken "Kırım Kalbimde" sözlerini okuması RF ve Kırım'ın bir olduğu sinyalini vermiştir.[374]

Kırım'ın RF'ye bağlanması hem Karadeniz Filosunun güvenliği hemde RF'nin Karadeniz'de geniş bir kıyı şeridine sahip olmasını sağlamıştır. 2003 yılından itibaren iki ülke arasında sorun olan Tuzla adası ve Kerç Boğazının kullanım sorunu böylelikle son bulmuştur. Önce Osmanlı'nn Kırım'daki varlığı sonra Kırım'ın Ukrayna'ya hediye edilmesi RF'nin bölgede etkin olamamasına neden olmuştur. Fakat Kırım'ın ilhakı RF'nin Karadeniz üzerinde tam hâkimiyeti sağlamıştır.

RF'nin Kırım müdahalesi, Ukrayna ile olan ikili anlaşmaları ve uluslararası hukuku yok saymıştır. Kırım'da istikrarsızlık ve güvenlik problemi yokken, RF tarafından yapılan müdahalenin uluslararası sistemin temel prensiplerini ihlal etmesi anlamına gelmektedir. RF'nin müdahale öncesinde uluslararası aktörlerle ve müttefikleriyle herhangi bir görüşme gerçekleştirmeden müdahale etmesi bölgesel istikrara zarar vermiş ve güvenlik tehditlerini arttırmıştır.

Avrupa, RF'nin Kırım müdahalesi için uluslararası hukukun yok sayıldığını vurgulamasının üzerine Putin; "*1954 yılında Kırım'ın Ukrayna'ya verilmesini tarihsel bir hata olarak görmüş ve Kırım'ın tekrardan RF'ye bağlanması bu hatanın giderilmiş olduğunu"*vurgulamaktadır.[375] RF'nin Kırım'ı ilhakında Rus nüfusun korunmasının öneminin yanı sıra Putin "*Irak, Libyave Yugoslavya'da olanlara biz Batı ile her zaman diyalog ve eşit ilişkiler istedik, ancak karşılık göremedik. Arkamızdan kararlar aldılar, dolaplar çevirdiler, bizi aldattılar"*[376]diyerek tepkisini dile getirmiştir.

---

[373] Şenay, a.g.e., s. 14.

[374] https://www.nato.int/docu/review/2015/russia/sanctions-after-crimea-have-they-worked/tr/index.htm (erişim tarihi: 22.08.2017).

[375] http://qha.com.ua/tr/siyaset/kirim-62-yil-once-ukrayna-ya-baglandi/142895/ (erişim tarihi:25.08.2017).

[376] Özdal, a.g.e., s. 284.

Kırım'ın RF'ye bağlanma kararı, Ukrayna Anayasası, Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Ukrayna iç hukukunda yer alan ulusal Azınlıklar Yasası'ndaki hükümlere bağlı kalınarak eylem ilhak olarak tanımlanmaktadır.[377] Aynı zamanda Ukrayna Anayasasının 73. Maddesine göre ülke sınırlarının değişmesiyle ilgili referandumun ülke bazında yapılması gerekirken referandum sadece Kırım'da yapılmıştır. Batılı Devletler RF'nin bu hareketini Kosova'nın intikamı şeklinde yorumlamaktadırlar.

Batılıların tepkilerine karşılık RF, ilhakın Kosova meselesi ile aynı olduğu ve Kırım'ın kendi kaderini tayin etme hakkını kullandığını belirtmektedir. Kırım meselesinde Kosova'da olduğu gibi herhangi bir azınlık grubuna soykırım denebilecek bir eylemin ve NATO müdahalesinin olmadığı vurgulanarak eylemin hukuka aykırılığı üzerinde durulmuştur.

RF'nin Kırım müdahalesi için Dış İşleri Bakanı John Kerry; "*Başka bir ülkeyi tuzağa düşürerek ele geçirmenin 19.yy'a ait bir tarz olduğunu ve 21.yy uygun davranmadıklarını vurgulamıştır."* RF ise yapılan bu eleştirilere karşılık Washington jeopolitik büyük güçlerin yakın çevresindeki potansiyel tehditlere karşı tepki olarak değerlendirmesini vurgulamıştır. Aynı zamanda Mearsheimer ABD'nin bu tutumu Batı Yarımkürenin herhangi bir yerinde olan askeri müdahaleye ve burada hâkimiyet kuracak olan büyük güçlere tahammül edemediği için sergilediğini savunmaktadır. RF'nin Kırım müdahalesi, Kanada ve Meksika'yı Çin'in askeri bir ittifaka dâhil etmesindeki vereceği tepki ile aynı olduğu için Rusya, ABD'nin bu tepkisini anlaşılmaz bulmaktadır.[378]

Ukrayna'da yaşanan durum çoğu yetkililer tarafından Putin'i gerçek suçlu olarak görmesine neden olmaktadır. Almanya Başbakanı Angela Merkel'de Putin'i irrasyonel olduğunu ve başka bir dünyada yaşadığı imasında bulunmuştur. Putin'in otoriter eğilimlere sahip olmasına rağmen zihinsel olarak dengesiz olacağına dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Aksine Putin'in iyi bir stratejist olduğu ve bu durumdan korkan devletlerin yaftalaması olarak görülmektedir. Aslında var olan durum Putin'in kazanacağını bildiği bir savaşa girip kazanmış olmasıyla alakalıdır.

[377] https://www.academia.edu/19621902/Uluslararas%C4%B1_Hukuk_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_K%C4%B1r%C4%B1m_%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1_ve_Kosova_Meselesiyle_Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1 (erişim tarihi: 25.08.2017).

[378] Mearsheimer, a.g.e., s. 6-7.

Sun Tzu'nun dediği gibi *"Eğer düşmanını ve kendini tanıyorsan, yüz kere de çarpışsan düşmanından korkmana gerek yok*", anlayışıyla kendini, düşmanını ve bölgeyi çok iyi bilen Putin düşmanını hazırlıksız yakalayarak istediklerini elde etmiştir.[379]

Putin'in tekrardan Sovyet dönemi sınırlarına dönmek istemesi Kırım'ın ilhakını açıklamaktadır. Aynı zamanda Putin bu şekilde Ukrayna'nın doğu kısmının ele geçirilip geçirilmeyeceği konusunu test etmektedir. Putin modern zamanın Hitleri olarak görülmektedir. Her türlü anlaşmaya engel olunması tarihte yapılan hataların aynısını yapmasına neden olmaktadır.

AB ve ABD gibi devletler, RF'nin Kırım'ı ilhakı karşısında koordineli olarak üç aşamalı yaptırımlar uygulamıştır. Bu yaptırımlarla RF'yi ekonomik olarak dar boğaza sokmak istemiştir. Batılı Devletlerin bu yaptırımları RF'yi ekonomik olarak etkilemiş fakat bölge üzerindeki siyasetinden vazgeçirememiştir.[380]

RF'ye uygulanan yaptırımlar ekonomik olarak etki etsede siyasi anlamda bir etki etmediği görülmüştür. Yaptırımların sertleştirilmesi ve daha güçlü adımlar atılması gerektiği vurgulanmıştır. RF ile bireysel ilişkileri olan devletler açısından faydalı olmayacağı için bu konuda adım atılamamıştır. Aynı zamanda Avrupalı devletler siyasi stratejileri ile ekonomik çıkarlarını gözetmeye çalışmaktadır. Bir yandan ekonomik olarak RF'ye zarar verirlerken diğer yandan ticaretlerine devam etmiştir. Örneğin; Almanya ve İtalya RF'ye askeri malzemeler satmakta ve eğitim tesisleri yapmaktadırlar.[381]

RF'ye karşı uygulanacak olan yaptırımlar, Avrupa'yı etkileyeceği için Avrupalı ülkeler bu yönteme karşı çekingen bir tutum sergilemektedir.[382] Aynı zamanda ABD'nin RF'ye Afganistan'daki ekipmanlarının çekilmesinde, İran'la nükleer anlaşmaya varılmasında ve Suriye'deki durumu istikrara kavuşturmasında yardım etmiştir. ABD, Çin konusunda RF'nin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Aynı zamanda ABD'nin Kırım konusundaki tavrı Moskova ve Beijing hükümetlerini birbirine yakınlaştırmaktadır. Bu durum aslında ABD'nin pek istemediği bir

[379] Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, (çev. Barış Satılmış), İstanbul: İndigo, 2017, s. 211-15.

[380] Koçak, a.g.e., s.1 7-18., Furkan, a.g.e., s. 21-22.

[381] Şenay, a.g,e., s. 23-24.

[382] Sabir Askeroğlu, "Ukrayna Krizi ve Rusya Politikası*", 2023 Dergisi*, Sayı 155, (2014), 10.

durumdur. Bütün bunlar göz önüne alındığında ABD'nin RF'ye karşı olan tavrının sert olamayışını anlatmaktadır.

ABD, Kiev ve RF hükümetleri arasında arabuluculuk görevi üstlenerek iki devlet ile olan ilişkilerini dengede tutmaya çalışmaktadır. Bazı uzmanlara göre ise Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılması durumunda, Güney Akım stratejisini değiştirerek boru hattını geçirmeyi düşünebileceğini belirtmektedirler.[383]

Kırım'ın ilhakı konusunda Yanukoviç 'in Putin 'e sebepler verdiğini iddiaların aksine Kırım Krizi, AB ve ABD'nin hatası olarak görülmektedir. [384] ABD, NATO üzerinden Ukrayna'yı hareket ettirmek istemesi RF'nin tepkisine neden olmuştur. Aynı zamanda Realistler, Kırım müdahalesine olan tepkiler konusunda Küba'nın RF ile kurmak istediği askeri birliğe ABD tarafından izin verilmemesiyle aynı olduğu ve güçlü devletlerin zayıf devletlerle mücadeleye girdiğinde "self determination" hakkının büyük ölçüde geçersiz olduğu belirtmektedir. ABD'nin Küba'ya böyle bir izin vermediği konuda RF'dea aynı ABD gibi düşünüp davranmaktadır. Hatta Ukrayna'da yakınında bulunan daha güçlü komşusu ile olan devletle mücadele etme konusunda daha dikkatli olmalı ve çıkarlarını göz önünde bulundurmalıdır.

3.5.Krizin Doğu Bölgelerine Genişlemesi ve Rusya Federasyonu'nun Bölgeye Etkisi

Kırım'ın RF'ye bağlanması, Doğu Ukrayna'da bağımsızlık hareketlerini başlatmış ve Ukrayna hükümetine olan tepkilerini göstermiştir.

Ülke yönetiminin tamamen Batı yanlısı hükümet tarafından yönetilmesi ekonomik anlamda RF ile iyi ilişkileri olan Doğu Bölgesinin ticaret ilişkilerinin kötü etkilenmesi kaygısının taşınmasına neden olmuştur. Doğu Ukrayna'nın bu durumdan memnun olmaması; RF'nin desteğiyle sahalara inmesine neden olmuştur. RF hiçbir zaman Doğu Ukrayna'ya destek olduğunu kabul etmemiştir. ABD ve NATO, RF'yi desteklerinden dolayı uyarmıştır.

---

[383] https://www.academia.edu/6394726/USAK_Analiz_No28_Ukrayna_Siyasi_Krizinde_Rusya_ve_Bat%C4%B1n%C4%B1n_Tutumu_ (erişim tarihi: 26.05.2018).

[384] Mearsheimer, a.g.e., s. 9-10.

Ayrılıkçı silahlı güçler, Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk bölgelerinin bir bölümünü kısa sürede etkisi altına almıştır. Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Ukrayna karşıtı gruplar bölgenin büyük bir çoğunluğunu ele geçirmiştir.[385] RF cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in yardımcısı Dimitri Peskov'a göre, Kremlin yönetiminin Ukrayna'nın doğudaki Donbas bölgesinde Rus yanlısı isyancılar üzerindeki kontrolünün sınırlı olduğunu belirtmiştir.

RF yönetiminin Ukrayna'nın doğu bölgesindeki destekçilere yardım ettiği iddia edilmiştir. Bu iddialara karşılık Norveçli gazetecilere konuşan Dagbladet Peskov, Ukrayna ve Kiev'in batısındaki ortaklarının Rus ordusuna mensup askerlerinin komutanlarının Moskova tarafından yönetildiğini içeren raporu yalanlamıştır. NATO ve Avrupa ülkeleri tarafından söylenenlerin aksine, "*Donbas'daki militanlar bizim kuklamız değildir. Başkan Putin onları etkiliyor, çünkü ona karşı saygı duyuyorlar ama onlara kollarını bırakmalarını söylemiyor*" şeklinde vurgulamıştır.[386]

RF'nin bütün suçlamaları ve iddiaları reddetmesine rağmen ayrılıkçıların kullandığı silahlar ve ölen ayrılıkçıların Rus askeri kimliklerinin olması bu iddialarını güçlendirmektedir.[387]

Ukrayna'nın doğu bölgelerinde böyle bir hareketlenmenin yaşanması ve Kırım'dan farklı bir özellik taşıması ülkenin sahip olduğu nüfus yapısıyla ilgilidir. Doğu bölgelerinde nüfusun %66'sını Ukrainlerin, %30 ise Ruslardan oluşturmaktadır. [388] Kiev, Kharkiv ve Odessa gibi büyük kentlerde önemli bir Rus nüfusu bulunmaktadır. Hatta bazı kentlerde ekonomik anlamda çok önemli bir potansiyele sahiptir.

Aynı zamanda Ukrayna yönetiminin bu bölgelerde yeteri kadar etkili olmadığı gözlenmektedir. Bu bölgede Rus dilinin daha fazla konuşulması, sınırının yakınlığı bölgesel farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Bölgenin Sovyet döneminden kalan sanayiye sahip olması hem RF hem de Ukrayna'nın ekonomisi için önemlidir.

---

[385] Koçak, a.g.e., s. 12.

[386] http://europe.newsweek.com/rebels-ukraine-not-russias-puppets-says-putin-aide-316051 (erişim tarihi: 27.05.2017).

[387] http://www.reuters.com/article/2014/07/29/us-ukraine-crisis-arms-specialreport-idUSKBNoFYoUA20140729 (erişim tarihi: 27.05.2017).

[388] http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/regions/ (erişim tarihi: 27.05.2017).

Doğu bölgesinin ekonomisinin gelişmiş olması ve Rus oligarkların bu bölgede var olması Ukrayna siyasi yaşamından etkili olmalarını sağlamıştır.[389]

Ukrayna ordusunun Sovyetlerden kalması ve ordunun geliştirilememesi ya da Rus askerler tarafından yönlendirilmesi silahlı ayrılıkçıların karşısında etkisiz kalmasına neden olmuştur. Bu durum Ukrayna yönetiminin doğu bölgelerin kontrolünü yitirmesine neden olmuştur. Ukrayna'nın çeşitli bölgelerinden gönüllü olarak gelen taburlar sahada etkinlik göstermeye başlamıştır. Ukrayna taburlarının verdiği mücadele Rus medyasında faşizmle ve hatta Nazizmle suçlanarak itibarsızlaştırma yoluna gidilmiştir.[390] Aynı zamanda Ukrayna'nın zengin oligarklardan Rinat Ahmedov ve İgor Kolomoyski'nin destek verdiği bu grupların sayısı oldukça fazla olmakla birlikte devletin bu gruplar üzerindeki etkisi git gide azalmıştır.

24 Mayıs 2014 tarihinde Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri bir kısmı Rus entelektüelinin katıldığı törende birleşerek Novorossiya adıyla kurulmuştur. Rus nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerin daha önce RF'nin parçası olduğu ve hangi amaç için Ukrayna'ya verildiği anlaşılmamakta ve gereksiz bulunmaktadır.[391] RF Luhansk ve Donetsk Halk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kabul etmemiştir.

Doğu bölgelerinin RF yanlısı siyaseti desteklemiştir. Bu durum Ukrayna'nın kuruluşunun ilk yıllarından beri hissedilmiştir. Bölgenin RF ile ticaret ilişkilerini sürekli bir şekilde geliştirildiği görülmüştür. Sınırlarının yakın oluşu, eski Sovyet mirası olan fabrikaların bölgede olması iki bölgenin aradaki bağı güçlendirmiştir.. Aynı zamanda Turuncu Devrim sırasında bu bölgelerde RF yanlısı liderin oy çokluğunu alması tesadüf değildir. Bugün Kırım krizinde yaşanan bu durum aslında Ukrayna hükümetinin tahmin ettiği ve bildiği bir durumdur. Bu durum için hükümet 1993 yılında Kiev hükümeti, Moskova ile Donbas Ticaret Bölgesini oluşturulması için ilk adımı atmıştır. Atılan bu adımla hükümetin var olabilecek ayrılıkçı hareketleri önlemek istemiştir. Bilindiği gibi Ukrayna'nın Doğu Bölgeleri

[389] Koçak, a.g.e., s. 14.

[390] http://fakty.ua/180308-putin-nazval-vostok-ukrainy-novorossiiej (erişim tarihi: 30.08.2017).

[391] Koçak, a.g.e., s. 13.

Ukrayna'nın sanayisinin yoğun olduğu ve ticaretin ilişkilerinin yoğun olduğu bölgedir.

Doğu kısımda bir türlü kontrol altına alınamayan hareketlenmenin giderek büyümesi ve çatışma haline gelmesi, Ukrayna hükümeti ile birlikte Batılı devletleri endişelendirmektedir. Ukrayna hükümetinin bu bölgeler üzerindeki etkisini kaybetmesi oldukça rahatsız edici bir durumdur.

Çatışmanın büyümesine engel olmak için Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroshenko, RF Başkanı Putin ve Doğu Bölgeleri temsicilerini sorunun çözümü için Minks'te bir araya gelmiştir. Ayrılıkçı güçlerin durdurulması konusunda uzlaşılmıştır. Fakat çatışmalar durdurulamamıştır. Bu durumda Minsk Anlaşmasının yaptırım gücünün etkisizlğini göstermektedir.[392]

15 yıldır Putin'in yanında bulunan Peşkov'a göre "*yaşanan olaylardan Putin'i sorumlu tutmak , Putin'i şeytanlaştırmak ve herşeyi onun suçu gibi göstermek Putin taraftarları olmayanların başlattığı bir kampanya"* şeklinde yorumlamıştır.[393] Aynı zamada sözlerine şunu eklemiştir; "*Bu durum kişisel olarak acı veriyor çünkü yapıtğımız her şey ne olursa olsun bizi dinlemeyecek insanların olmasıdır*."[394]

Minsk-I'de alınan kararların sonucunda Almanya ve Fransa'nın katılımı ile barış planı oluşturulmuştur. Bölgede ölü sayısının artması güvenlik önlemlerinin arttırılması, güvenli bölgeler oluşturulması aciliyetini gerektirmiştir. Güvenli bölgelerin AGİT güvencesinde oluşturulması kararlaştırılmıştır. [395]

Ukrayna'da yaşanan protestolara AB yeteri kadar destek vermemiştir. Ukrayna'da yaşanan kriz sınırlarını genişleterek ve kontrol altından çıkarak şiddetli çatışmalara hatta savaş denilebilecek bir boyuta uzanmıştır.

Ukrayna'daki Krizin Doğu bölgelerinde devam etmesinin en önemli sebeplerden biri İgor Kolomoyski ve Rinat Ahmetov gibi zengin oligarkların desteklediği gruplarla Ukrayna yanlısı taburların birbirlerine karşı verdikleri mücadele olmuştur. Aynı zamanda gönüllü olarak çatışmada bulunan gönüllülerin

---

[392] Koçak, a.g.e., s. 20-21.

[393] https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/28/why-putin-crimea-strategy-west-villain(erişim tarihi: 05.08.2017).

[394] Mearsheimer, a.g.e., s. 7-8.

[395] http://trtturk.com/haber/anlaşmama-protokolü-83190.html (erişim tarihi: 05.08.2017).

zaman içerisinde kendi başına buyruk davranmaları durumu daha kötüye sürüklemiştir.

Kırım'daki gibi sert güç unsurlarını kullanan RF, bu bölgelerde etkin olmak istemektedir. Rus tankların ve askerlerin bu bölgede olduğu görülmüştür. Bu durum olayların Kiev'in aleyhine olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda RF'nin doğu bölgesinin bağımsızlığını kabul etmemesi akıllarda bir ikilem oluşturmaktadır.

Üye ülkeler arasında RF'ye yaptırım konusunda tam bir görüş birliği olmaması yaptırım gücü düşük kararların oluşmasına neden olmuştur.. ABD başta olmak üzere Batılı devletler, Ukrayna 'daki şiddetin sona ermesi adına ekonomik yaptırım kararı almıştır. Fakat RF, Kırım konusunda geri adım atmayarak Tatarlara olan baskısını arttırmıştır. Aynı zamanda Doğu Bölgesindeki ayrılıkçılara destek vermeye devam etmiştir.

Malezya uçağının düşmesinde RF suçlanmıştır. Fakat RF bu suçlamaları kabul etmemiştir. Bu durumun Batılı devletlerin RF 'ye ekonomik yaptırım uygulamak için komplo olduğunu belirtmiştir. Bu olayın hemen arkasında ABD, Gazprom, Sberbank, VTB Bank gibi firmaların faaliyetlerine engellemeler konulmuştur. AB ise enerji firmaları dışındaki firmaların dışındaki firmalara engellemeler koymuştur.[396]

Kırım'ın işgalinden sonra devam eden olayların kökeninde Ukrayna'nın kendi içinde toplumsal bir bütünlük sağlayamaması görülmektedir. Aynı zamanda Rusçanın daha fazla konuşulması, Rus etkisi altında daha fazla kalması ve Rus azınlığın fazla olması en büyük etkenlerdir.

Kruşçev, Kırım ve Donbas bölgesinde kendi ekonomik, sosyal ve ilişkilerinde sorunlarını çözebilecekleri daha fazla hak ve özgürlükleri vermediklerini için hata yaptıklarını belirtmiştir. Aslında bu bölgelere savunmaları, güvenlikleri ve uluslararası ilişkilerini çözebilecekleri özgürlükler verilseydi merkez ve ihtilaflara karşı suçlamalarda bulunmayacaklarını söylemiştir. Bu önlemler alınmış olsaydı Ukrayna'da bugün yaşanan ayrılıkçı taleplerin olmayacağını vurgulamıştır. Bu konuda hatalı ve başarısız olduklarını belirtmiştir.[397]

[396] Koçak, a.g.e., s. 19.

[397] http://frontnews.eu/news/en/9983/Ukraine-gave-up-nuclear-weapons(erişim tarihi: 10.08.2017)

Kırım'ın ayrılması ve Doğu Ukrayna'da savaş boyutuna gelen durumun yaşanmasında, hükümetin kendi toprakları üstünde gücünü yitirmesi, başka devletlerin bu topraklar üzerinde güç kullanması, Ukrayna'nın egemenlik durumu konusunda şüpheler uyandırmıştır. Ukrayna'da yaşanan bu durumlar Weber'in başarısız devlet tanımında olduğu gibi egemenlik sınırları içerisinde fiziksel güç kullanma ve meşruiyetini kaybetmesi Ukrayna'nın bu çerçevede tanımlamasına neden olmuştur.[398]

3.5.1.AB'nin Ukrayna Krizindeki Rolü

AB'nin Doğu Ortaklığı Politikası ile RF'nin komşularını hedef alması ile AB ve Rusya arasındaki ilişkiler bozulmasına neden olmuştur. Ukrayna Krizi ile bozulmuştur. Ukrayna Krizinde AB ve RF birbirlerine karşı izledikleri politika ile kalıcı bir krizi tetiklemiştir. RF'nin doğu bölgesindeki ayrılıkçı hareketleri desteklemesine karşın Batı ise ekonomik ve diplomatik yolları içeren bir politika izlemiştir.

Yanukoviç'in 2013 yılından itibaren izlemiş olduğu denge politikasında başarısız olduğu görülmüştür. Protestolara karşı hükümet tarafından gösterilen tepkiler ve hapis cezasının öngörülmesi AB tarafında eleştirilmiş ve kabul edilen yasalar 27 Ocak'ta iptal edilmiştir. 18 Şubat'ta şiddetlenen olaylar sırasında 100 kişinin ölmesi AB''nin vize yasağı ve AB ülkelerindeki mal varlıklarının dondurulmasını içeren bir yaptırım sürecinin başlangıcı olmuştur. Fakat AB'nin bu yaptırımları RF üzerindeki etkisi tartışmaya açıktır.

Yanukoviç ve muhalefet liderlerinin bir araya gelerek krizin çözümüne yönelik imzalanan anlaşmada AB üye devletleri bulunmuştur. Bu durumda AB, Ukrayna konusunda inisiyatif almıştır. Fakat AB'nin ulusal radikal grubunda aralarında bulunduğu protestocuların Kiev'i savaş alanına çevirmesiyle sona ermiştir. 22 Şubat'ta Ukrayna'da yeni hükümet kurulmuş ve AB tarafından tanınmıştır. AB protestoculara destek vermiştir. Fakat çözüm aşamasında yer almamıştır. Yaşanan olaylarda protestocular ve Kiev'deki hükümet üyelerine karşı uygulanacak yaptırımlar yerine RF'ye uygulanacak yaptırımlar üzerinde durulmuştur.

[398] Tüysüzoğlu, a.g.e., s. 48-49.

RF'nin Kırım ilhakından sonra 16 Mart'ta gerçekleşen referandum sonrası AB Konsey Başkanı Herman Van Pompuy; "*Kırım'ın ilhakıyla Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün Rusya tarafından bozulduğunu, Kırım'da bulunan Rus askerlerinin geri çekilmesini ve Kırım Meclis'in almış olduğu kararın Ukrayna yasasına aykırı olduğunu"* belirtmiştir.[399]

RF'nin Kırım hamlesinden sonra AB ile vize muafiyeti ile ilgili olacak anlaşmayı iptal etmiştir. AB ve RF'nin ticari partnerliğinin birinci derecede olması ekonomik yaptırımların sınırlı düzeyde tutmuştur. Bu durum Rus ekonomisini olumsuz olarak etkilemiştir. Fakat AB ülkeleri içerisinde ülkelerin hepsi yaptırımları uygulama konusunda aynı görüşte olmamıştır. Çünkü AB ülkeleri enerji anlamında RF'ye bağımlıdır. Her ne kadar bu ülkeler alternatif enerji yollarını aramıştır. Fakat bu durumun kısa vadede gerçekleşemeyeceği için RF'yi fazla etkilemeyecektir.

AB konseyi Başkanı Herman Van Rompuy Ukrayna'ya destek olacaklarını açıklamıştır. Krizin çözülmesi için adil ve şeffaf bir başkanlık seçimine önem vermiştir. AB krizin diplomatik yolla çözülebileceğine inansa bile Ukrayna'nın doğu bölgelerinde kaos ortamı devam etmiştir.

Yanukoviç ' 25 Mayıs tarihine kadar AB ile Ortaklık Anlaşmasını imzalamaya karar verirse, AB Ukrayna'ya 15 Milyar dolarlık finansal yardımda bulunacağının belirtmiştir.

AB'nin, Ukrayna krizinde uyguladığı politikalara bakıldığında; yaşanan krizin RF ve AB çatışması olduğu görülmüştür. Çünkü RF ve AB'nin bu bölge üzerinde farklı çıkarlarının farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. AB, RF'nin bölgedeki konumuna etki edememektedir. AB'nin etkisiz siyaseti ve Doğu bölgelerinin ayrılma talepleri üzerinde etkili olammayacağını göstermemektedir.

3.5.2.ABD ve NATO'nun Ukrayna Krizindeki Rolü

Ukrayna, ABD için önemli bir noktada bulunmasına rağmen RF kadar önemli bir yere sahip değildir. RF'nin gücü ve etkinliği için Ukrayna oldukça önemli bir yere sahiptir. ABD için ise Ukrayna, RF'ye karşı kullanılabilecek bir koz olarak

[399] http://www.european-council-europa.eu/council-meetings?meeting=2ee14fa-d018-4273-a8ca-fa690f31f297&lang=eng&type=EuropeanCouncil (erişim tarihi: 11.08.2017).

görmektedir. Aynı zamanda ABD açık bir şekilde dile getirmese bile Ukrayna'nın RF'nin yakın çevresi içerisinde olduğunu ve bu bölgedeki nüfuzunun normal karşılanmasını dile getirmektedir.[400]

Ukrayna, ABD için önem arz etmektedir. Fakat Barack Obama'nın ABD'nin dünyanın her yerini kontrol etmesinin bedelinin ABD'ye fazla geleceği görüşünde olmaktadır. Ukrayna konusunda ABD'yi temkinli davranmaya itmektedir. Aynı zamanda Asya-Pasifik bölgesine odaklanma isteği, Ukrayna'yı ikinci plana itmektedir. ABD'nin Irak ve Afganistan savaşlarından çıkması, ABD'ye maddi ve manevi yük getirmiş ve halk tarafından Ukrayna'ya askeri bir müdahalenin yapılması hoş karşılanmamaktadır. Obama'nın sorunları askeri yolla değil diplomatik yolla çözme politikası Ukrayna sorununa askeri müdahale edilmesine engel olmaktadır. [401]

ABD'nin askeri müdahalede bulunamaması bölgede RF'nin etkisinin kırılmasının zor olduğunu göstermektedir. ABD'nin bölgede askeri güç kullanamayışı uluslararası anlamda prestij kaybedeceği görüşünü dile getirmektedir. Bu yüzden ABD bölgede hem prestij kaybetmek istememekte hem de RF'nin etkinliğini kırmak istemektedir. Bu çerçevede Obama yönetimi RF'ye karşı tehditkâr konuşmalar yapmaktadır. Askeri güç kullanamayacak olan ABD bölgede Rusya'nın etkinliğini kırmak adına aleyhte kamuoyu oluşturma, diplomatik temasların askıya alınması ve kontrollü misilleme gibi yolları kullanacağı beklenmektedir.[402] Obama RF2nin cezasız kalmaması gerektiğini vurgulamıştır.

ABD Başkanı Barack Obama, Ukrayna sorununun diplomatik yolla çözmeyi amaçlamış fakat RF ve Ukrayna'nın sıcak çatışmasından kaçınmıştır. ABD, Ukrayna konusunda askeri müdahale bulunamayacağı için sorunu diplomatik yollarla çözmeye çalışmıştır. RF'nin Kırım ve Doğu Ukrayna kazanımları ile sınırlı kalması ABD'nin tepkisine yol açmayacaktır. Bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerde ilerleyen zamanlarda "*modus vivendinin*" sağlanacağını göstermektedir.

ABD'nin Ukrayna konusunda etkili bir tutum sergileyememesi, Obama'nın hem kendi halkı hem de uluslararası alanda prestijini etkileyeceği düşünmektedir.

---

[400] Robert Gates, *Duty: Memoirs of A Secretary at War*, Newyork: Alfred, 2014, s. 157.

[401] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari-merkezi/2014/05/20/7605/ukrayna-krizi-abd-hegemonyasinin-sonunun-baslangicinin-sonu(erişim tarihi:12.08.2017).

[402] http://www.21yyte.org/tr/arastirma/abd/2014/03/23/7499/abnin-ukrayna-siyaseti (erişim tarihi: 12.08.2017).

Aynı zamanda RF ve ABD'nin arasında ilişkiler açısından şüphe uyandırmasını sağlamaktadır. Çünkü Soğuk Savaş Dönemi'nde Medvedev-Obama'nın yürüttüğü hamburger diplomasisi bile şüphelerin giderilmesini sağlayamamıştır. Obama'nın RF ile ilgili olan tahminleri 2008 ve 2012 yıllarında yaşananlarla Obama'nın yanıldığını göstermiştir. Aynı zamanda ABD yönetimi Ukrayna konusunda etkili siyaset izleyememesi Ukrayna halkının hayal kırıklığı yaşamasına neden olmuştur.[403]

[403] Tim Stanley, "Ukraine: Sarah Palin and Mitt Romney were right about Russia", *The Telegraph*, 4 Mart 2014.

SONUÇ

2014 yılında Ukrayna'da başlayan kriz bölgesel kalmayıp küresel bir hal almıştır. RF'nin Kırım'ı ilhakı ile kriz daha da büyüyerek Batılı Devletlerin ve kurumların dâhil olmasına neden olmuştur. RF'nin Kırım'ı ilhakı uluslararası hukukun ihlali konusunu gündeme getirmiştir. Krizin küresel boyutta olması ve etki alanlarının fazla olması Ukrayna'da yaşanan krizin çok boyutlu olmasına neden olmuştur. RF'nin Ukrayna'ya karşı olan tutumu uluslararası ilişkiler literatürünün derinlemesine araştırılması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Uluslar rası ilişkiler literatürü Ukrayna Krizi'ni hem teorik hem de ampirik bir çalışma ile anlatmaya çalışmıştır. RF'nin Ukrayna'ya karşı olan dış politikası ve Kırım ilhakı açıklanmaya çalışılırken konuya ilişkin karmaşıklıklar ve ayrıntılar ortaya çıkmıştır. Krize ait karmaşıklıkların ve ayrıntıların açıklanması uluslararası ilişkilerin tek bir teorisi ile mümkün olmamıştır. Çok boyutlu olan Ukrayna Krizi ve Kırım'ın ilhakı uluslararası ilişkilerin birden fazla teorisi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Birçok siyasetçi ve akademisyen Ukrayna Krizi'ni neorealizm ile açıklamaya çalışmıştır. Bunun en büyük nedenlerinden biri Soğuk Savaş Döneminden sonra RF ve Batı Dünyası arasındaki rekabetten kaynaklanmaktadır. Realistlere göre NATO ve AB'nin Doğu Avrupa genişleşmeleri ve Batılı Devletlerin SSCB ardılı ülkelerde demokrasiyi ilerletme çalışmaları, RF'nin güvenlik ikilemi ile yüz yüze gelmesine neden olmuştur. RF'nin güvenlik ikilemini en çok Gürcistan ve Ukrayna'nın üyeliği söz konusu olduğunda yaşadığı görülmüştür. RF, AB'nin 2013 yılında Ukrayna ile ekonomik bütünleşmesini sağlayacak olan anlaşmanın RF'nin bölgedeki jeopolitik statüsünü tehdit edeceği şeklinde algılanmıştır. RF bu düşünce ile hareket etmiştir. Kırım'ın ilhakı ile bölgedeki ekonomik ve çıkarlarını ve güvenliğini korumak istemiştir. Savunmacı realistler ise Batılı Devletlerin Ukrayna ve Gürcistan gibi stratejik öneme sahip ülkeleri AB ve NATO'ya üye etmeye çalışarak RF'nin stratejik çıkarlarını önemsememiştir. Bu durum RF'yi kışkırtmış ve Ukrayna üzerinde saldırgan davranmasına neden olmuştur.

Realistler, ABD'nin Ukrayna'daki duruma daha fazla dâhil olmak istemeyişi olarak yorumlamaktadır. Aynı zamanda ABD, RF ile Kırım için savaşmak istememektedir. Realizme göre Batı kuralları ve normları Batının RF'ye karşı almış

oldukları yaptırım kararını açıklamaktadır. Washington hükümeti Ukrayna'nın ekonomik yardıma ihtiyacı olmasına rağmen ekonomik destekte bulunmamaktadır. AB'nin ise ekonomik yardım sunma durumu konusunda üye devletlerle ortak bir karar alamadığı görülmektedir. ABD Ukrayna'ya destek olma sözünü politik anlamda tutmuş olmasına rağmen Ukrayna'ya tam bir destek sağlamamıştır. Realizme göre uluslararası sistem anarşik bir sistem içerisinde birbiri ile etkileşim ve rekabet halinde olan bağımsız aktörler ile oluşmaktadır. Fakat her devlet kendi çıkarlarına odaklanmaktadır. Ukrayna Krizi'nde devletlerin kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir.

Soğuk Savaşı kaybeden RF'nin Ukrayna üzerinde realpolitik davrandığını görülmektedir. RF bu bölgede sadece güvenliğini koruma amacı taşımamaktadır. Aynı zamanda RF güç araçlarını kullanarak kendi çıkarlarını korumak ve bölgede yeniden güç olma arzusu içerisindedir. Putin, Ukrayna'daki siyasi istikrarsızlıktan yararlanarak kendi çıkarlarını korumaktadır. Bununla birlikte Putin, Ukrayna'daki istikrarsızlığı derinleştirerek Batılı Devletlerin Ukrayna'ya karşı olan desteklerini ve cazibesini sonlandırmaya çalışmaktadır.

Realizm, RF ve Batı arasındaki güç dengesine odaklanmaktadır. Realizm, RF'nin varlığını sürdürebilmesi için yakın çevresinde etki alanlarını genişletmesi gerektiğini savunmaktadır. RF etki alanı genişletmek için Ukrayna'nın siyasi istikrarsızlığından yararlanmış ve kendini Batı ile eksene getirmeye çalışmaktadır. RF'nin Rus halkını Ukrayna'daki istikrarsızlıktan koruma ancak ortak kimlikle açıklanabilmektedir. Aynı zamanda RF, Kırım'ın Ukrayna'ya karşı olan tutumunu desteklemektedir. RF kendini tehdit altında hissederek kazanabileceği en fazla güce sahip olmaya odaklanmaktadır. Böyle bir senaryo olmasa bile RF, 2008 yılında Güney Osetya'yı ilhak ettiği gibi kendinden zayıf ve güçsüz bir devlet olarak gördüğü Ukrayna'yı işgal etme şansını yakaladı ve Kırım'ı ilhak etti. Realist teori, RF'nin Ukrayna'daki tavrının halkına getirebileceği acıyı ve ahlakı görmezden gelerek sadece güç ve egemenlik girişimini önemli görmektedir.

Uluslararası toplum RF'nin 2008 yılından Gürcistan'da gerçekleştiği gibi nüfuz alanlarını genişletmek istemektedir. RF başka ülke üzerinde güç kazanma ve etkin olma gibi çıkarlarını başka devletler üzerinde geliştirmek istediği görülmektedir.

Batılı Devletler RF'nin sadece güç istediğini ve Kırım'daki insanlara yardım etmek gibi bir isteğinin olmadığına inanmaktadır. Realistler RF'nin kendi çıkarlarını gözettiği gibi Kırım'da elde edeceği konumla uluslararası gündemdeki yerini koruma kazancı elde etmeye çalıştığını vurgulamaktadır. Sevastopol, RF için oldukça önemlidir. Çünkü Akdeniz ve diğer bölgelere inmesini sağlayabilecek tek konum Kırım'da bulunmaktadır. Ukraynalı askeri uzmanlar, Kırım yarımadasındaki Rus kuvvetlerinin yapısının, büyüklüğünün ve silahlarının Ukrayna'nın güney bölgeleri ile uzun vadeli planlamaya işaret ettiğini ileri sürmektedir. Putin, Rusların Ukrayna'daki yerleşim birimleri üzerindeki kontrolünü ele geçirmesinden şüphe etmiş olsaydı ilk etapta Kırım'ın ilhakını gerçekleştiremezdi. Bu nedenle, Realizm Rusya'nın Kırım ilhaklarından daha fazla nüfuz ve güç kazanacağını bildiğini ve tüm faydaları alma fırsatını yakaladığını savunmaktadır.

Neorealizm, NATO ve AB'nin Ukrayna'daki rolünün aşırılığını vurgulamaktadır. Fakat NATO ve AB'nin Ukrayna ile üyelik konusunda herhangi bir ciddi adımının olmadığı ve üyelik söylemlerinin sadece söylemsel düzlemde olduğunu göz ardı etmektedir. Euromaidan olaylarından sonra ise Ukrayna halkının NATO üyeliği konusundaki desteklerinin düştüğü yapılan anketlerde görülmektedir. Aynı zamanda Batılı Devletlerin Ukrayna'yı fazla önemsedikleri konusu ise Batılı Devletlerin Kırım'ın ilhakı sonrasında RF'ye karşı askeri yaptırımlarının olmamasından anlaşılmaktadır. Batılı Devletler Kırım'ın ilhakından sonra RF'ye karşı etkin olmayan yaptırımlar uygulamış ve bu durum RF'yi Kırım'ın ilhak etmesi konusunda istikrarını devam ettirdiği görülmektedir. Realizm; eğer Batının davranışları Ukrayna'yı önemsemediğini gösteriyorsa, RF'nin Kırım'ı ilhakının da herhangi bir anlamının olmadığını savunmaktadır.

Neorealistler, RF'nin Kırım'ı işgal etmesinin Batı'yı kışkırtmak ve Ukrayna'da artan katılımın sorumluluğunu yükseltmeye çalışmaktır. Aynı zamanda RF'nin dış politikası Putin'in istekleri ile şekillenmektedir. Çünkü Putin rejimi iç tehditlere karşı zayıf kalmıştır. Kırım'ın ilhakı ile Putin kendi ülkesindeki popülerliğini arttırmak istemekte ve kurallarını korumaya çalıştığı görülmektedir.

Liberalizm ise Ukrayna Krizi'nin RF, Ukrayna ve Batılı Devletler arasındaki ekonomik boyutunu açıklamaktadır. Ukrayna Krizi'nin çıkış nedeni RF ve AB'nin ekonomik çıkarlarının Ukrayna üzerinde çakışması olarak görmektedir. Çünkü RF, Ukrayna'nın ve AB'nin birincil enerji tedarikçisidir ve konumunu korumak istemektedir. AB'nin RF'yi dâhil etmediği bir ticaret ortaklığı kurması RF'nin ekonomik çıkarlarına tehdit olarak görülmektedir. AB enerji konusunda RF'ye bağlı durumdadır. Bu yüzden RF'nin Kırım'ı ilhakı konusunda caydırıcılığı yüksek ekonomik yaptırımlar uygulayamamaktadır. Liberalizme göre ekonomik bağımlılıklar devletlerin davranışlarını etkilemektedir. Ukrayna Krizi'nde AB'nin etkili yaptırımlar uygulayamamasının sebebi bu ekonomik bağımlılıklardır. Üye devletler kendi ekonomik çıkarlarını düşünerek ortak ve etkili bir karar almamış ve bazı devletlerin bu süreç içerisinde RF ile ekonomik ilişkilerine devam ettiği görülmektedir. RF doğalgazı hem AB ülkelerine hem de Ukrayna'ya karşı pazarlık aracı olarak kullanmaktadır. Ekonomik bağımlılıklar devletleri askeri hareketlerden uzak durmasını sağlamaktadır. Fakat Ukrayna Krizi'nde RF askeri müdahale etmekten vazgeçmemiştir. Liberalizmin bu iddiası Ukrayna Krizi'ni açıklama noktasında etkili olmadığı görülmüştür. Eğer RF AB üzerinde ekonomik yaptırımlar uygulayacak ise Kırım'ın işgali gereksiz bir durum olacaktır. Fakat RF'ye karşı alınan bazı ekonomik yaptırımların ülke ekonomisini etkilemesine rağmen Kırım'ın işgalinden hiçbir şekilde vazgeçmediği görülmektedir.

SSCB'nin çöküşü ile birlikte hem RF hem de Ukrayna ciddi kimlik krizleri ile mücadele etmiştir. Bu kimlik krizleri bölgedeki ve uluslararası ilişkilerde önemli rol oynamaktadır. RF tarafından küçük kardeş olarak görülen Ukrayna'nın ayrı bir devlet olarak kabul edilmesi iki devlet arasındaki ilişkileri de etkilemiştir. Bu durum iki devletinde dış politikası üzerinde etkili olmuştur. Aynı zamanda birbirlerine karşı ilişkilerinde kimlik krizlerinin etkili olduğu görülmüştür. RF, iki ülkenin aynı olduğunu vurgularken Ukrayna ise bu durumun tersini iddia etmektedir. Fakat bu bakış açısı RF'nin düşman ya da rakip olarak görülmesine neden olmamıştır.

Sosyal inşacılık, Ukrayna ve RF ilişkisinde devletlerin davranışlarında realizmin açıklayamadığı bazı durumları anlatmaya çalışmaktadır. Sosyal inşacılığa göre devletler kimliklerinin diğer devletler tarafından tanınmasıyla maddi

meselelerin kabul edilebileceğini savunmaktadır. Örneğin Ukrayna'nın RF'ye nükleer silahları devretmesindeki amaç toprak bütünlüğünün ve kimliğinin tanınmasıdır. Sosyal inşacılık teorisi her devletin eşsiz davalar olarak görülmesine ve analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda Ukrayna'da yaşanan krize daha geniş bir perspektiften bakarak diğer faktörlerle nasıl uyumlu olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Ortaya çıkan bulguların Ukrayna üzerinde nasıl uygulanıp ya da uygulanamayacağını konusunu sorgulamaya yardımcı olmaktadır.

Kimlik krizlerinin iki ülkenin ilişkilerini geçmişten bugüne kadar etkilediği görülmektedir. Sosyal inşacılık kimliklerini oturtamamış devletlerin anlaşmazlıklara neden olabileceğini göstermektedir. Sosyal inşacılık teorisi RF'nin Kırım'ı ilhakı konusunda uluslararası toplumun verdiği tepkinin yanlış olduğu konusunda aynı görüştedir. Özellikle Avrupa'nın sosyal ve politik kuralları RF'nin Kırım'ı ilhakını ve çekilmesi için yaptıkları baskıları açıklamaya yeterlidir. ABD RF'ye karşı yaptırımlar uygulamamış fakat RF bu duruma karşılık gaz fiyatlarında artışa giderek karşılık vermiştir. ABD ve Batı Devletleri RF'ye karşı ekonomik yaptırımlar dışında askeri yaptırımlarda bulunmamıştır. ABD, RF'nin Ukrayna'daki duruma karşı tepkili olmasına rağmen yaptırımları sınırlı düzeyde kalmıştır. Uluslararası toplumun birçoğu RF'nin Ukrayna'daki eylemlerini kınamasına rağmen RF'yi durduramamıştır. Çünkü uluslararası toplumun yapmış olduğu kınama RF'nin eylemlerini durdurabileceği düzeyde olmamıştır. Sosyal inşacılık RF'nin kendi kimliğini oturtamadığı halde Ukrayna'da yaşayan azınlıkların haklarını korumak istemesinin nedeni ise tam olarak açıklayamamaktadır. Soğuk Savaştan sonra RF eliti içerisinde Batı karşıtı duyguların oluşmasına neden olmuştur. Fakat Rus kimliğini oluşturan kesin bir durum ya da faktör olmadığı görülmektedir. Putin'in Ukrayna'ya karşı dış politikasında sivil toplum ve siyasi elit içerisinde artan huzursuzluğu sürdürecek ortak bir kimlik arayışı yaratmaya çalışmaktadır. 2014 yılında Ukrayna Krizi'nde RF'nin göstermiş olduğu tavır ulusal düzeyde Rus toplumundaki milliyetçi eğilimlerin yükselişinden kaynaklanmaktadır. Putin iktidara geldiğinden beri Rus değerlerini korumuş ve ülke içerisinde demokratik kuralları sürdürmeye çalışmaktadır. RF hem Doğu'da hem de Batı'da Rus çıkarlarını koruyan yeni bir Rus kimlik yaratmaya çalışmaktadır. Fakat Sosyal inşacılık, RF'nin yaratmaya çalıştığı yeni kimlik konusunda bazı soruları akıllara getirmektedir. Fakat Soğuk Savaştan

sonra RF'nin Avrupa ile bütünleşmesi konusunda isteksiz davranmış ve RF çoğu zamanda Avrupa'nın bir parçası olmak istediğini gösterse de Avrupa RF'nin entegre olmasından kaçınmaktadır. Sosyal inşaacılık NATO ve RF arasında işbirliği konusunda atılan adımları tam açıklayamamaktadır. RF'nin Batı ile ilişkilerini geliştirmek istediği ve RF'nin Avrupa'ya dâhil olduğunu göstereceği bir sırada neden Kırım'ı ilhak ettiği konusuna tam açıklık getirememektedir. Aynı zamanda AB'nin RF'ye karşı almış olduğu bu tutum RF'de bir kızgınlık ve kırgınlık yaratmıştır. RF'nin Kırım İlhakı konusuna iten başka bir faktör olarak görülmektedir. Batlı Devletlerin, RF'nin güçsüz bir devlet olarak göstermek isteyebilir ya da RF hala Soğuk Savaş mantığı ile düşünmektedir. Sosyal İnşacı teori, RF'nin Soğuk Savaş mantığı ile hareket etmesi dış politikasını etkilediğini savunmaktadır.

RF'nin Ukrayna'da sergilemiş olduğu tutum 2008 yılında Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nin eski uydusu olan küçük bir ulusu işgal ettiği durumla aynıdır. Beş yıl sonra RF, Ukrayna'nın ayrıca Kırım'ı ilhak eden ve ülkenin doğu kesiminde ayrılıkçılara destek veren eski bir Sovyetler Birliği toprağını işgal ederek Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmektedir. NATO ve AB, RF'nin yakın çevresinde göstermiş olduğu tutumdan dolayı kınamış olmasına rağmen RF'yi caydıramamaktadır. NATO'nun 2008 Gürcistan Savaşındaki tutumu RF'nin eski uydu devletlerinden olan güçsüz ve küçük bir ülkeye meydan okumasına engel olacak kadar güçlü değildir. Ukrayna Krizi, RF'nin 2008 yılından bu yana kendi çıkarlarını düşündüğünü ve etki alanlarını diğer uluslara yayma konusundaki isteğini göstermektedir. 2008 yılında Güney Osetya ilhakı ve 2014 yılında Kırım'ın ilhakı ile RF'nin bir sonraki adımının ne olacağını hiç kimse tahmin edememektedir. RF'nin bir sonraki adımı başka bir ülkenin ilhakı mı olacak sorusunu akıllara getirmektedir. Bu sorunun cevabına, realizm çerçevesinde bakıldığında eğer ki RF realist bir bakışla hareket ederse bu durum uluslararası toplumun geleceği için ciddi sonuçlar meydana getirecektir.

Ukrayna Krizi'ni her teori kendi çerçevesi ve ampirik çalışmaları ile açıklamaya çalışmıştır. Fakat Ukrayna Krizi ve Kırım'ın ilhakının çok boyutlu olması tek bir teorinin açıklamasına olanak sağlamamaktadır. Üç farklı teorinin Ukrayna Krizinin açıklamasında birbirlerinin eksik kalan noktaları tamamladığı

görülmektedir. Fakat her bir teorinin hala kendi içerisinde krizi açıklama konusunda bazı noktalarda eksik kaldıkları görülmektedir. Liberalizm konuya devletlerin ekonomik bağımlılık boyutuna bakarken, realizm devletlerin çıkarlarına odaklanmaktadır. Sosyal inşacılık ise devletlerin kimliklerine odaklanmakta ve bu kimliklerin devletlerin politikalarına yansımalarını açıklama çalışmaktadır. Fakat üç teoride uluslararası ilişkiler dışındaki faktörleri göz ardı etmektedir. Ukrayna'da yaşayan insanların durumları ve Ukrayna'da istikrarın sağlanması konusunda RF'nin yeni kimliği yaratırken amacının Rus halkını korumak ise Ukrayna halkının ve diğer azınlıkların haklarının korunmasını sağlayabilecek midir? Bununla birlikte kendi halkının hakkını korumak isterken bir başka halk üzerinde yıkım yaratmak mı gereklidir? Kırım bugün RF'nin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir. RF ve Ukrayna arasındaki sorunlar daha önceki yıllarda olduğu gibi dondurulmuş bir halde devam etmektedir. Ukrayna ve RF arasında geçmişten bugüne kadar sorunlar olduğu bilinmekte fakat iki ülke arasında 2014 yılındaki gibi bir kriz görülmemiştir. RF'nin çıkarlarına dokunulduğu anda dondurulmuş sorunlar gün yüzüne çıkarak iki ülke arasında krize neden olmuştur. 2014 krizden sonra iki ülke arasındaki sorunlar eskisi gibi dondurulmuş haline dönmüştür.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Acar, Kezban, *Orta Çağdan Sovyet Devrimi'ne Rusya***,** İstanbul: İletişim, 2009.

Alemany, Agusti, *Sources on the Alans A Critical Compilation* Netherlands: Brill, 2000.

Atlıhan, Orhan, *Çanakkale Savaşlarında Rusya,* Çanakkale,2003.

Bachrach, Bernard, *A History of the Alans in theWest,* USA: University of Minnesota Press,1973.

Birsel, Haktan, *Balkanlarda Türkçe ve Türk Kültürünün Geleceği,*Almanya: Türkiye Âlim Yayınları, 2015.

Brzezinski, Zbigniew, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, (çev. Yelda Türedi), İstanbul: İnkılap, 2011.

Carr, Edward Hallett**,** Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1, İstanbul: Metis, 2005.

Crumney, Robert O., *The Formation of Muscovy1304-1613*, Londra: Longman, 1987.

Curta, Florin, The Making of Slavs, UK: Cambridge University Press, 2004.

D'encausse, H.C.Schram,S.R, *Marksizm ve Milliyetçilik*, İstanbul: Yol, 1976.

Mikail, Elnur Hasan, *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası* İstanbul: IQ, 2007.

Frassetto, Michael, *The Early Medieval World***,** California: LLC, 2013.

Gogol, Nikolay, *Taras Bulba* İstanbul: Can, 2007.

Gogol, Nikolay *Bir Delinin Hatıra Defteri*, İstanbul: İndigo, 2017.

Golden Peter B, *The World of The Khazar*, (ed. Haggai Ben-Sahmmai ve Andras Rona-Tas), Boston*:* Brill, 2007.

Gordon, Linda, Cossack Rebellions, Albany: State University of Newyork Press, 1983.

Halperin, Charles J**,** *Russia and Golden Horde: The Mongol Impact on Medieval Russian History*, USA: Indiana University Press, 1997.

Hayes, C.J.H., *Milliyetçilik Bir Din*, İstanbul: İz, 1995.

Haushevsky, Mykhailo, *History of Ukraine-Russia*, Canadian Institute of Ukrainian Studies, Canada, 1999.

Kelly, Catriona, *Comrade Pavlik: The Rise and Fall of A Soviet Boy Hero*, UK: Granta Publications, 2005.

Kostomarov, N.I., *Bogdan Khmelnitsk*iy, Moscow: Charlie, 1994.

Kubiçek, Paul, *The History of Ukraine*, USA: Greenwood, 2008.

Kurat, Akdes Nimet, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Kuzio, Taras, *Ukraine-Crimea-Russia Triangle of Conflict*, (ed. Andreas Umland), Germany: İbidem, 2007.

Layne, Christopher, The Peace of Illusions : American Grand Strategy from 1940 to the present , Cornell Studies in Security Affairs, Ithaca: Cornell University Press, 2007.

Lenin,V.İ.**,** *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi,* Ankara: Sol, 2006.

İnalcık, Halil, *Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Tabirliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi*, Cilt 8, Sayı 30, Ankara: Belleten, 1944.

Marples, David R. Heroes, V*illains: Creating National History in Contemporary Ukraine*, Newyork: Central European University Press, 2007.

Martin, Janet, Medieval Russia 980-1584,UK: Cambridge University Press, 2007.

Magocsi, Paul Robert, *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples,* University of Canada: Toronto Press, 2010.

Manning, Clarence Augustus, *Europe's Freedom Fighter: Taras Shevchenko 1814-1861,* USA: U.S. Government Printing, 1960.

Mearsheimer, John J, *The Tradegy of Great Power Politics*, W.W. Norton Company: Newyork, 2001.

_____Structural Realism in International Relations Theories: Discipline and Diversity, (ed. Timothy Dunne,Milja Kurki and Steve Smith), Oxford: Oxford University Press, 2013.

Mentzos, Stavros, *Pseudostabilisierung des Ich durch Nationalismus und Krieg. In: Rohde-Dachser,*(ed. Über Liebe und Krieg. Psychoanalytische Zeitdiagnosen), Vandenhoeck&Ruprecht: Göttingen-Zűrich,1995.

Mikail Elnur, Hasan, *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası*, İstanbul: IQ, 2007.

Miner, Steven Merritt, *Stalin's Holy War:Religion, Nationalism and AlliancePolitics:1941-1945,* USA: The University of North Carolina Press, 2003.

Montefiore, Simon Sebag, *Stalin: Kızıl Çar'ın Sarayı***,** (çev.Yavuz Alogan), İstanbul: İthaki, 2013.

Morgan, David, *The Mongols***,** USA: Blackwell, 1990.

Morgenthau, H. J., Macht und Frieden. Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik. Gütersloh, 1963.

Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace,* New York: Alfred A. Knopf, 1954.

Nolan, Cathal J.,*Wars of the Age of Louıs XIV.1650-1715***,**London: Greenwood, 2008.

Nogayeva, Ainur, *Orta Asya'da ABD, Rusya, Çin Stratejik Denge Arayışları*, Ankara: USAK, 2011.

Olçar, Kemal, *Karadeniz Politikaları ve Türkiye-Ukrayna Stratejik İlişkileri, İstanbul:* IQ, 2007.

Özdal, Habibe, Viktoriia Demydoya *Türkiye-Ukrayna İlişkileri: Yüksek Voltaj Potansiyel Düşük Voltaj,* Ankara: USAK Yayınları, 2011.

Özdal, Habibe, *Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Kırım'ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna,* Ankara: USAK Yayınları, 2016.

Plaona, Carpini Giovanni De,*The Mongol Mission,* (ed. Chistopher Dawson), New York: Sheed&Ward,1955.

Priselkovi, Mikhail D., *Khanskie Yarlyki Russkim Mitropolitam***,** St.Petersburg: Nauchnoe Delo, 1916.

Rady, Marty,*The Tsars, Russia, Poland and The Ukraine 1362-1725*,London: Hodder&Stoughton,1990.

Soljenitsin, Aleksandr, *Rusya Nasıl Kurtulur?*, İstanbul: Remzi, 2000.

Subtelny, Orest, *Ukraine: A History,* Toronto: University of Toronto Press, 2005.

Steele, B., *Ontological Security and International Relations: Self Identity an the IR State,* Oxon: Routledge,2008.

Ulam, Adam B., *Stalin: The Man and His Era,* USA: Beacon,1997.

Ulaş, Bülent, *Jeopolitik Türkiye'nin Milli Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci,* İstanbul: 2011.

Uludağ, Mehmet Bülent, *Dünya Siyasi Tarihi,*Edirne: Paradigma, 2014.

Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Zelikow P. and C.Rice, *Germany Unified and Europe Transformed*, Cambridge: Harvard University Press, 1998.

Makaleler

Al, Arzu, Burcu, Özdil, "Karadeniz'in Politik Ekonomisi: Rusya ve Ukrayna İlişkilerinin Yeniden Analizi", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, (Eylül 2017), s. 151-167.

Allison, Roy, "Russia and The Post-2014 International Legal Order: Revisionism and Realpolitik", International Affairs, Cilt 93, Sayı 3, (2017), s. 519-543.

Akdemir, Erhan, "Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası: Eski Komşu mu? Yeni Aday Mı", *Karadeniz AraştırmalarıDergisi*, Sayı 41, (Bahar 2014), s. 61-75.

Akman, Halil, "Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*Sayı 9, (Kış 2014), s. 1-20.

Akgür, Yunus, Ertan, Çakıroğlu, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Yapısı ve Mevcut Durumu ve Geleceği", *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı*, (2008), s. 1-8.

Arkady, Moshes, "Russian-Ukranian Relations After Ukraine's Elections", *PONARS Policy Memo*, Sayı 82, (1999), s. 1-4.

Aynakul, Gülnisa, "Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Cephesi ve Cephe Gerisinde Türkistan İsyanı" (ed: Zekeriya Türkmen), *Harp Akademileri Komutanlığı*

Uluslararası Sempozyum Kitabı, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, (2014), s. 503-515.

Becker, Douglas, "The Rationality and Emotion of Russian Historical Memory: The Case of Crimea", (ed.Erica Resende, Dovile Budryte ve Didem Buhari Gülmez), *Crisis and Change in Post-Cold War Global Politics,* Palgrave Macmillan:Switzerland, 2018, s. 43-67.

Berryman, John, " Russian Grand Strategy and the Ukraine Crisis: An Historical Cut", (ed. Roger E. Kanet, Matthew Sussex), Power, Politics and Confrontation in Eurasia, London: Palgrave Macmillan, 2015, s. 186-206.

Bilener, Tolga, "Ukrayna Dış Politikasının Etkileyen Unsurlar", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* Sayı 13, (Bahar 2007), s. 115-132.

_____, "Ulus-Devlet Sürecinde Ukrayna", (ed.: Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna***,**Ankara: Phoenix, (2004), s. 311-343.

Bingöl, Oktay, *"*Ukrayna'nın Krizinin Ulusal, Bölgesel-KüreselBağlamı*",* *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 41, (Bahar 2004), s. 13-38.

Birsel, Haktan, "Başlangıçtan Günümüze NATO Sorunsalı '' Madalyonun İki Yüzü'"", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,*(Mayıs 2012), Sayı 25, s. 109-124.

Burchill, Scott, "Liberalism", (ed. Andrew Linklater,Richard Devetak vd.), *Theories of International Relations,* Newyork : Palgrave Macmillan, (2005), s. 55-81.

Büyükakıncı, Erhan, "Bağımsız Sürecinde Ukrayna-Rusya İlişkileri", (ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Ankara: Phoenix, (2004), s. 401-437.

_____,"Renkli Devrimler ve Sovyet Sonrası Coğrafya: Ukrayna'da İktidar Değişikliği ve Batı Faktörü*"*(Der: Yonca Özer),*Tek Kutuplu Dünyada Yaşamak Yanılgılar ve Beklentiler* ,İstanbul: Agora, (2006), s. 49-64.

Caşın, Mesut Hakkı, "Büyük Güçlerin Enerji Merkezlerine Yönelim Politikaları", (ed.Zekeriya Türkmen), *Harp Akademileri Komutanlığı Sempozyum Kitabı,* İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, (2004), s. 12-13.

Cross, Sharly, " NATO–Russia Security Challenges in the Aftermath of Ukraine Conflict. Managing Black Sea Security and Beyond", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 15, Sayı 2, (2015), s. 159-177.

Derman, G.S., Y. Ongarova, "Ukrayna'da Siyasi Kriz",*Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 42, (Yaz 2014), s. 11-23.

Dunnett, Chris , "A Reply to John Mearsheimer : Putin is not a Realist ", Ukraine Crisis Media Center, (September 11), 2014, s. 1-6.

Ertan, Fikret, "Ukrayna Yeni Jeopolitik Gerçek*", Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* Sayı 5, (Bahar 2005), s. 108-115.

Evedenci, Yunus, Rus Dış Politikasında Orta Asya, *Akademik Perspektif*, Sayı 4, (Şubat 2015), s. 17-22.

Gehring, Thomas,vd.,"The EU as an Inadvertent Great Power: Actorness and the Ukraine Crisis, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 55, Sayı 4, (2017), s. 727-743.

Goldgeiger, J.," NATO Expansion: The Anatomy of A Decision", *TheWashington Quarterly*,Cilt 21, Sayı 1, (1998), s. 85-102.

Gömeç, Saadettin, "Türk Tarihinde Peçenekler", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih-Coğrafya Dergisi,* Cilt 53, Sayı 1, (2013), s. 1-14.

Gülmez, Didem Buhari, "Crisis and Crimean Tatars: Discourses of Self-Determination in Flux", (ed. Erica Resende,Dovile Budryte ve Didem Buhari Gülmez), Crisis and Change in Post Cold War Global Politics, İsviçre: Palgrave Macmillan, 2018, s. 203-224.

Hasanoğlu, İbrahim,"Homo Sovieticus: SSCB'de Sovyet Halkı İnşası Çabaları", *Turkish Studies*, Sayı 10, (Kış 2015), s. 311-340.

Hendrickson, David C., "*The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives by Zbigniew Brzezinski* (Reviewed)", *Foreign Affairs,* Cilt 76, Sayı 6, (Kasım 1997), s. 160-163.

Hösle,Vittorio, "Macht und Expansion.Warum das heutige Rusland gefahrlicher ist als die Sowjetunion", *Blätter für deutsche und internationale Politik,* Sayı 6, (May 2015), s. 101-110.

Hüseynov, Fuad, *"Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 52, Sayı 4, (2003), s. 387-401.

İşyar, Ömer Göksel, "Avrasya'da Devletlerin Şekilleniş, Yükseliş ve Düşüş Süreçleri: Türk ve Rus Örnekleri", *Uluslararası Araştırmalar Kurumu*, Cilt 3, Sayı 6, (2008), s. 104-136.

Jr, Alfred B Evans, "Putin's Legacy and Russia's Identity", *Europe-Asia Studies,* Cilt.60, Sayı 6, (Temmuz 2008), s. 899-912.

Kafkasyalı, Muhammet Savaş, "Devrim Teorileri ve Renkli Devrimler", ICANAS (International Conference of Asia and North African Studies) Sayı 38, (Eylül 2007), s. 883-906.

Karabulut, Bilal, "Helsinki'den *Astana'ya Avrupa Güvenlik ve İş birliği Örgütü(AGİT): AGİT'in Geleceği Üzerine bir Değerlendirme"*, Akademik Bakış Dergisi, Cilt 4, Sayı 8, (Yaz 2011), s. 69-93.

Karadeli, Cem, "*Bağımsızlık Sürecinde Ukrayna'da Siyasal Dönüşüm ve Meşruluk Kavramı",* (ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna,* Ankara: Phoenix, (2004), s. 343-363.

Karacsonyi, David vd.,"*East-West Dicthonomy and Political Conflict in Ukraine - Was Hungtington Right?", Hungarian Geographical Bulletin,* Cilt 63, Sayı 2, s. 99-134.

Keohane, Robert O. ve Joseph S. Nye, " Power and Interdepence", (ed.Richard K. Betts), Conflict After the Cold War, Newyork: Routledge, 2017, s. 167-174.

_____ "Güç ve Karşılıklı Bağımlılığı Yeniden Ele Almak", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 46, s. 79-104.

Keskin, Mustafa, "Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi"*,Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, (Ocak 2015), s. 45-61.

Klotz, Maximilan, "Russia and the Ukrainian Crisis: A Multirespective Analysis of Russian Behaviour , by taking into Account NATO's and the EU's Enlargement", *Crotian International Relations Review*, Cilt 23, Sayı 80, (2017), s. 259-287.

Kısacık, Sina ve Furkan Kaya, "Russian Eurasianism Versus American Eurasianism within The Perspectives of Brzezinski and Dugin: A Case Study on the Recent Ukrainian Crisis", *International Journal of Arts&Sciences*, Cilt 02,Sayı 09,(2016), s. 161-186.

Koçak, Muhammet, "Doğu-Batı Çıkmazında Ukrayna'da Değişim Talepleri", *SETA Perspektif*, Sayı 29, (Şubat 2014), s. 1-6.

Konak, İsmet,"Moskova Knezliği'nin Bağımsızlığa Geçişinde Türk-Moğol Dünyasının Rolü", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt 22, (Bahar 2012), s. 99-122.

Kravchenko, Volodymyr,"Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands", East/West : Journal of Ukrainian Studies, Cilt 3, Sayı 1,(2016), s. 155-163.

Kuzio, Taras, "Election Reveals Ukraine's Geographic Political Divisions", *RFE/RL Newsline* ,Cilt 6, Sayı 73, (April 2002). s. 1-4.

_____,"*Oligarchs,Tapes and Oranges: Kuchmagate to the Orange Revolution",Communist Studies and Transition Politics*, Cilt 23, Sayı 1, (Mart 2007), s. 30-56.

Kuzio, Taras, "Ukraine between a Constrained EU and Assertive Russia", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 55, Sayı 1, (2017), s. 103-120.

Kuzucu, Serhat,"2.Katerina Dönemi Osmanlı-Rus İlişkilerinde Kırım", *Türk Dünyası Araştırmaları,* Sayı 185, (2010), s. 107-118.

Lane, David, "The Orange Revolution: People's Revolution or Revolutionary Coup", *British Journal of Politics and International Relations*,Cilt 10, Sayı 4, (2008), s. 525-549.

Malygina, Katerina, "Ukraine as a Neo-Patrimonial State: Understanding Political Change in Ukraine in 2005-2010*", SEER Jornal of Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, (2010), s. 7-27.

Mangaltepe, İsmail, "Avar Tarihinin En Önemli Savaşı: 626İstanbul Muhasarası", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı10, (Yaz 2006), s. 1-24.

Mearsheimer, John J.,"Why The Ukraine Crisis Is The West's Fault", *Foreign Affairs,* (September-October 2014), s. 1-12.

Moravcsik, Andrew, "Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics", *International Organization,* Cilt 51, Sayı 4, (Sonbahar,1997), s. 513-259.

Moravscik, Andrew, " Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics", *International Organization*, Cilt 51, Sayı 4, (Sonbahar 1997), s. 513-553.

_____ "Liberal International Relations Theory: A Social Scientific Assessment", *Weatherhead Center for International Affairs,* (Nisan 2001), s. 4-5.

Motyl, Alexander J, "The Myth of the West's Threat to Russia : Did NATO Provoke a War By Trying to Take Ukraine From Russia?, *Atlantic Council*, March 5, 2015.

McFaul,Michael, Stephen Sestanovich ve John J. Mearsheimer, "Faulty Powers: Who Started the Ukraine Crisis?", *Foreign Affairs*, (Kasım/ Aralık 2014), s. 167-178.

Narkiewcz,O.A.,"Stalin,War Communism and Collectivization*", Soviet Studies,* Cilt 18, Sayı 1 , (Temmuz1966), s. 20-37.

Nygren, Bertil, "The Geopolitical Dymension in Russian Foreign Policy Towards Ukraine and Belarus,"(ed.Jan Hallenberg, Hakan Karlsson), *ChangingTransatlantic Security Relations,* Oxon: Routledge, (2006), s. 195-228.

Ostrowskii, Donald, "The Mongol Origins of Muscovite Political Institutions", *Slavic Review,* Cilt 49, Sayı 4, (Kış 1990), s. 525-542.

Öncü, Ali Servet, Oğuzhan Ekinci, "İkinci Dünya Savaşı Öncesi Beklenmeyen Gelişme: 23 Ağustos 1939 Tarihli Alman Rus Paktı",*Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Sayı 2, (Ağustos 2014), s. 241-252.

Özel, Merve Suna, "*Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 4, Sayı 2, (Temmuz 2014), s. 99-122.

Öcal, Mehmet, "Soğuk Savaş'tan Bir Kesit: Yapısal Değişiklikler ve Bloklar Arası İlişkiler (1960-1991)", Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, (Nisan 2017), s. 165-184.

Pengy, Chengyi, "Why the Ukraine Crisis Is the West Fault : A Historical and Philosophical Perspective", *International Critical Thought*, Cilt 7, Sayı 2, (2017), s. 267-278.

Piontkovskii, Andrei, " East or West?", *Russia's Identity Crisis in Foreign Policy*, Foreign Policy Center: London, 2006, s. 1-8.

Resende, Erica, "Crisis and Change in Global Politics: A Dialogue with Deleuze and Badiou's Event to Understand the Crisis in Ukraine", (ed.Erica Resende, Dovile Budryte ve Didem Buhari Gülmez), *Crisis and Change in Post-Cold War Global Politics,* Palgrave Macmillan:Switzerland, 2018, s. 23-41.

Rose, Gideon, " Neo-Classical Realism and Theories of Foreign Policy", World Politics, Cilt 51, Sayı 1, (Ekim 1998), s. 72-144.

Purtaş, Fırat , "Ukrayna Turuncu Devrim", *Stratejik Araştırmalar Dergisi,* Cilt 3, Sayı 6, s. 16-163.

Rousseau, David D. and Thomas C. Walker, "Liberalism", Taylor& Francis, (Ağustos 2016), s. 21-33.

Rumer, Boris, "Will Ukraine Return to Russia?", *Foreign Policy*, Sayı 96, (Sonbahar 1994), s. 29-144.

Sağlam, Mühdan, "21.yüzyılda Küresel Rekabetin Zemini Ukrayna", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,*Cilt 69, Sayı 2, (2014), s. 435-444.

Sarıkaya, Yalçın, "Turuncuya Veda: Ukrayna'nın Kritik Seçimi",*Karadeniz Araştırmaları Dergisi,* Sayı 25, (Bahar 2010), s. 1-10.

Sauer, Tom, "The Origins of the Ukraine Crisis and the Need for Collective Security between russia and the West", *Global Policy*, Cilt 8, Sayı 1, (Şubat 2017), s. 82-91.

Simon Pirani vd.,*"* Russo-Ukrainian Gas Relation 2008",*The Russo-Ukrainian Gas Dispute of January 2009: A Comprehensive Assessment",Oxford Institutefor Energy Studies*, (Şubat 2009), s. 4-60.

Shumylo, Olga, "The Debate on the EU Membership Prospects of Ukraine", *The Debate on the EU Membership Prospects of Ukraine, EU Accession Prospects for Turkey and Ukraine: Debates New Member States,*Poland: Instıtute of Public Affairs, 2007. s. 1-17.

Smith, Nicholas Ross, " The EU and Russia's Conflicting Regime Preferences in Ukraine: Assessing Regime Promotion Strategies in the Scope of the Ukraine Crisis", *European Union Security*, Cilt 24, Sayı 4, (2015), s. 525-540.

Smolanskiy, Oles M., "Ukraine's Quest for Independence: The Fuel Factor",*Europe-Asia Studies,* Cilt 47, Sayı 1, (1995), s. 79-85.

Sarotte, M.E.,"Perpetuating US Pre-Eminence: The 1990 Deals to Bribe the Soviets Out and Move NATO in", *International Security*, Cilt 35, Sayı 1, (2010), s. 110-137.

Sönmez, A.Sait, "Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Yeltsin Dönemi Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle İlişkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 27, (2010), s. 1-9.

_____ "Moskova'nın Kutuplaşma Çabbaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası", Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı Avrasya Etüdleri, Sayı 3, (2010), s. 38-76.

Tabachnyk, D., "Yaroslav The Wise as Statesman"**,** *Law of Ukraine*, Sayı 1, (2013), s. 152-163.

Tecer, Ömer Çağrı, "Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri*", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt 3,Sayı 4, (2014), s. 98-125.

Torbakov, Igor, "Rusya'dan Ayrı ya da Rusya'nın bir Parçası: Rusya-Ukrayna İlişkilerinin Kaderli Bir Destanı", Avrasya Dosyası Dergisi, Cilt 6, Sayı 4, (2001), s. 297-314.

Treisman, Daniel, "Why Putin took Crimea. The gambler in the Kremlin", *Foreign Affairs*, Cilt 95, Sayı 3, (2016), s. 47-57.

Tsygankov, Andrei, " Vladimir Putin's Last Stand: The Sources of Russia's Ukraine Policy", Post-Soviet Affairs, Cilt 31, Sayı 4, (2015), s. 279-303.

Turan, Günhan, "Bağımsız Ukrayna'nın Dış Politika Unsurları,(ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna,*Ankara: Phoenix, (2004), s. 365-401.

Tümbektov, Bağırcan, "Rusya Federasyonu Dışındaki Rus Azınlıkların ve Rusça Konuşan Toplulukların Durumu", (ed. Erhan Büyükakıncı), *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna,* Ankara: Phoenix, (2004), s. 51-58.

Tüysüzoğlu, Göktürk, "Ukrayna'da Turuncu Devrim'in Sonu", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi,* Sayı 3,(Ocak 2011), s. 63-79.

_____,"Ukrayna Başarısız Devlet mi?*", Karadeniz Araştırmaları Dergisi,*Sayı 49,(Bahar 2016), s. 47-78.

Yapıcı, Utku,"Ukrayna-NATO İlişkilerinin Tarihsel Analizi*"*, ICANAS, Cilt 3, Sayı 38, (2007), s.1475-1494.

Varol, Tuğçe Sevim, "Ukrayna'nın Yönetemediği Enerji Politikası ve Sonuçları*"*, (der.Hasret Çomak,Caner Sancaktar,Zafer Yıldırım) *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*, (2014), s. 504-505.

Waltz, Kenneth N., " The Origins of War in Neorealist Theory", *Journal of Interdisciplinary History* 18, Sayı 4, (1988), s. 615-628.

Woehrel, Steven, "Ukraine's Political Crisis and U.S. Policy Issues", *CRS Report for Congress,* (2005), s. 1-14.

Wojcık, Zbigniew vd.,"Eski Polonya'da Kazak Savaşları", (çev. Sabri Arık), *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi,* Sayı 35, (2004), s. 241-286.

Demir, Uğur*, "*Osmanlı-Rusya Münasebetlerinde bir Dönüm Noktası:Kazak Hatmanlığı'nın İşgali (1764) ve Bir Kazak Beyzadesinin Rusya'ya Dair Raporu",(ed: Volodımir Melnik,Mehmet Alpargu,nYücel Öztürk,Ferhat Turanlı ve Muhammed Bilal Çelik), *Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu Kazak Dönemi (1500-1800) Bildiriler Kitabı,* İstanbul: Çamlıca, (2015), s. 766-777.

Erdelyi, Istvan, "Avarlar", (çev. Kürşat Yıldırım), *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi /Journal of Turkish World Studies,*Cilt 13, Sayı 2, (Kış 2013), s. 337-346.

Sasse Gwendolyn, "The New Ukraine: A State of Regions", (ed.James Hughes and Gwendolyn Sasse), *Etnicity and Territory in the Former Soviet Union,* Newyork: Frank Cass, 2005. s. 69-100.

Borkowski, Jan, *"*Prospects for Ukraine in the Light of Criteria and Experience of Accession the European Union",*Yearbook of Polish European Studies*, Sayı 10, (2006), s. 45-61.

Plokhy, Serhii, "The City of Glory: Sevastopol in Russian Historical Mythology*",* *Journal of Contemporary History,* Sayı 35, (Temmuz 2000), s. 369-383.

Zehfuss, Maja, "Constructivism in International Relations: Wendt,Onuf and Kratochwill", (ed.Karin M. Fierke ve Knud Erık Jorgensen), *Constructing International Relations,* Newyok: Routledge, 2001, s. 63-83.

Tezler

Erbil,Yazgan, *Rusya-Ukrayna Doğalgaz Krizi,* Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Jafarov, Nazim, *Rusya'da Ulusal Güvenlik Anlayışının Dönüşümü (1991-2006),* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Özdal, Habibe, *Rusya Dış Politikasında Ukrayna*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Gürsu, Tuna, *The Historical Roots of The Fractioned Nature of The Contemporary Ukrainian Society,* Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, Ankara, 2012.

Tahir, Salman, The *Dynamics of Russian ForeignPolicy in The 2014 CrimeanCrisis,* Yüksek Lisans Tezi, Central EuropeanUniversityDepartment of International Relations and EuropeanStudies, Macaristan, 2015.

İnternet Kaynakları

europe/actions/heritage-label/sites/lublin-union_en (erişim tarihi: 26.12.2016).

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-label/sites/lublin-union_en (erişim tarihi: 27.12.2016).
http://www.21yyte.org/tr/arastirma/rusya-slav-arastirmalari-merkezi/2018/01/15/8793/ukrayna-devriminin-100-yili (erişim tarihi: 05.01.2018).

http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c42/c420051.pdf (erişim tarihi: 09.01.2017).

http://timebalkan.com/cernobil-faciasi-ukraynada-aniliyor
(erişim: tarihi: 10.01.2017).
https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/ukrayna/902432 (erişim tarihi: 06.06.2017).
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_e/kn0416_e.html

(erişim tarihi: 06.06.2016).

http://www.goodreads.com/topic/show/313503-treaty-of-brest-litovsk-march-3-1918
(erişim tarihi: 06.06.2016).

http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/up.html
(erişim tarihi: 07.04.2017).
http://carnegieendowment.org/2012/03/09/underachiever-ukraine-s-economy-since-1991-pub-47451

(erişim tarihi: 09.04.2017).

https://www.deik.org.tr/Contents/FileAction/2593 (erişim tarihi: 07.06.2016).
http://ec.europa.eu/comm/external_relations/ukraine/intro/index/.htm.
(erişim tarihi: 22.04.2017).
http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/238/avrupa_birligi_dis_politikasinda_enerji
(erişim tarihi: 23.04.2017).

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/october/tradoc_111611.pdf (erişim tarihi: 23.04.2017).
http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/297-314%20igor.PDF (erişim tarihi: 24.04.2017).
http:// eas.europa.eu/ukraine/docs/2010_association_agenda_priorities_en.pdf (erişim tarihi: 25.04.2017).

http:// eas.europa.eu/ukraine/docs/2010_association_agenda_priorities_en.pdf (erişim tarihi: 25.04.2017).

https://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART2/TR/index.htm (erişim tarihi: 26.04.2017).
www.heritage.org/research/report/2001/07/understanding-putins-foreign-policy(erişim tarihi: 27.04.2017).
http://www.unian.info/society/138372-ukraines-nato-accession-politics-as-usual-html (erişim tarihi: 28.04.2017).
https://old.flot2017.com/file/show/normativeDocuments/579,%20(2%20Haziran%202015)(erişim tarihi: 29.04.2017).
http://frontnews.eu/news/en/9983/Ukraine-gave-up-nuclear-weapons(erişim tarihi: 10.08.2017).
http://www.nti.org/media/pdfs/START_I_1.pdf (erişim tarihi: 30.04.2017).
http://tr.sputniknews.com/rusya/20160804/1024225479/rusya-ukrayna-uranyum-anlasmasi.html (erişim tarihi: 30.04.2017).

http://bianet.org/biamag/siyaset/156738-ukrayna-krizinde-kirim-tatarlari-faktoru
(erişim Tarihi: 01.05.2017).

http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/157 (erişim tarihi: 01.05.2017).

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706M1-1-1.doc (erişim tarihi: 04.05.2017).

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/ukrayna/2013/12/04/7324/ukraynadaki-protesto-eylemleri-ve-rusyanin-stratejik-cikarlari (erişim tarihi: 08.05.2017).

http://www.rferl.org/pbureport/2002/11/44-230117.html (erişim tarihi: 26.05.2017).

http://euromaidanpress.com/2015/06/01/is-putin-poisoning-his-opponents/
(erişim tarihi: 09.05.2018).

www.akademikperspektif.com (erişim tarihi:09.05.2018).

http://www.nrtaajans.net/nuke/modules.php?name=News&file=article&sid=1060 (erişim tarihi: 12.05.2017).

http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041129_ukraine-supreme-court.shtml (erişim tarihi: 13.05.2017).

akademikperspektif.com/2013/04/22/ukraynadaki-turuncu-devrim/ (erişim tarihi: 13.05.2017).

http://www.kirimdernegi.org/istanbul/bahcesaray/bulten.asp?sayi=30&yazi=4 (erişim tarihi:18.05.2017).

https://www.usaid.gov/where-we-work/europe-and-eurasia/ukrain (erişim tarihi:28.05.2017).

http://www.turksam.org/tr/makale-detay/157-ukrayna-da-devlet-baskanligi-secimleri-turuncu-devrimin-sonu (erişim tarihi: 29.05.2017).

http://www.milliyet.com.tr/ukrayna-ozgur/dunya/haberdetayarsiv/28.12.2004/99840/default.htm (erişim tarihi: 29.05.2018).

http://www.mynet.com/haber/dunya/putin-yuscenkoyu-tebrik-etti-175122-1 (erişim tarihi: 19.05.2017).

www.hurriyet.com.tr/gundem/yuscenko-kimi-ziyaret-etti-325859 (erişim tarihi:19.05.2017).

www.ntv.com/yasam/ukrayna-basbakani-herkesi-sasirtti, (erişim tarihi: 08.06.2017).

https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2005-01-23-voa1-87992477/842509.html (erişim tarihi: 08.06.2017).

https://jamestown.org/program/yushchenko-visit-to-u-s-heralds-return-to-golden-era/ (erişim tarihi: 10.06.2017).

https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar111008a (erişim tarihi: 14.06.2017).

http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/04/russias-plans-to-partition-ukraine/360017/ (erişim tarihi: 15.06.2017).

http://tuid.org.ua/gaz-krizi-coezueldue-kontrat-buguen-mzalanacak (erişim tarihi: 15.06.2017).

http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-yuliya-timosenko (erişim tarihi: 20.06.2017).

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/10/111011_ukraine_tymoshenko (erişim tarihi: 20.06.2017).

http://www.turksam.org/tr/makale-detay/427-dogalgaz-krizi-devam-ederken-nabucco-nun-sansi-artiyor (erişim tarihi: 22.06.2017).

http://www.ab.gov.tr/index.php?p=42304&l=1 (erişim tarihi: 24.06.2017).

http://www.bilgesam.org/incele/1077/gelenek-degismedi--moskova-kiev-arasindaki-dogalgaz-krizi/ (erişim tarihi: 24.06.2017).

http://www.bilgesam.org/incele/782/-secimlerin-ardindan-ukrayna%E2%80%99nin-yonu/, (erişim tarihi: 25.06.2017).

www.haber7.com/dunya/haber/480641-yanukovic-az-farkla-secimi-kazandi?wr=1 (erişim tarihi: 25.06.2017)

http://www.nytimes.com/2010/02/09/world/europe/09ukraine.html?pagewanted=1

(erişim tarihi:25.06.2017).
http://qha.com.ua/tr/siyaset/barack-obama-yanukovic-i-tebrik-etti/64920/ (erişim tarihi: 26.06.2017).
http://tr.euronews.com/2011/08/06/timosenko-tutuklandi (erişim tarihi: 26.06.2017).
https://www.theguardian.com/world/2013/apr/30/yulia-tymoshenko-jailing-politically-motivated (erişim tarihi: 27.06.2017).
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/04/100422_sevastopol_deniz (erişim tarihi: 02.07.2017).
http://theduran.com/viktor-yanukovich-is-a-traitor-but-not-for-the-reasons-the-fascists-think/ (erişim tarihi: 02.07.2017).
http://tuid.org.ua/rus-uessuenuen-sueresi-uzad-halk-sokaa-doekueldue (erişim tarihi: 02.07.2018).
www.bbc.com/turkce/haberler/2010/04/100422_sevastopol_deniz (erişim tarihi: 03.07.2017).
http://www.dw.com/tr/ukraynada-ab-depremi/a-17246539 (erişim tarihi: 07.07.2017).
http://www.dw.com/tr/ukraynada-ab-depremi/a-17246539 (erişim tarihi: 07.07.2017).
http://fsi.fundforpeace.org/rankings-2013-sortable (erişim tarihi: 07.07.2017).
https://www.google.com.tr/amp/m.turkiyegazetesi.com.tr/amp/dunya/335952.aspx (erişim tarihi: 05.07.2017).
http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563 **(**erişim tarihi 15.07.2017).
http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ukraynadaki-siyasi-krizin-sebepleri-ve-one-cikan-ozellikleri, (erişim tarihi: 17.07.2017).
http://www.bbc.com/news/world-europe-25162563 (erişim tarihi: 19.07.2017).
https://www.haberler.com/ab-den-ukrayna-ya-gostericilere-guc-kullanmayin-5411208-haberi/ (erişim tarihi: 19.07.2017).
https://www.sabah.com.tr/dunya/2013/12/12/ab-yanlilari-euro-meydani-birakmiyor (erişim tarihi: 19.07.2017).
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/12/131219_yanukovic_bati (erişim tarihi: 22.07.2017).
http://www.rferl.org/content/ukraine-association-agreement-explained/25181835.html. (erişim tarihi: 22.07.2017).
http://www.radikal.com.tr/dunya/yuliya-timosenko-serbest-kaliyor-1177953/ (erişim tarih:30.07.2017).
https://tr.sputniknews.com/rusya/201.602.261.021.158.061-ukrayna-kirim-rusya/n (erişim tarihi: 30.07.2017).
http://carnegieeurope.eu./2014/03/04/putin-planning-soviet-union-lite (erişim tarihi: 15.08.2017).
http://www.dunyabulteni.net/turkiye/291286/kievden-kirima-ukrayna-krizi-infografik (erişim tarihi: 15.08.2017).
https://www.timeturk.com/kirim-in-ilhak-surecini-baslatan-26-subat-olaylari/haber-501976 (erişim tarihi: 15.08.2017).
https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-nin-kirim-i-yasa-disi-ilhakinin-uzerinden-uc-yil-gecti/771891 (erişim tarihi: 17.082017).

http://www.dw.com/tr/ukraynada-ab-depremi/a-17246539 (erişim tarihi: 17.08.2017).

http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/455998.aspx (erişim tarihi:17.08.2017).

http://www.milliyet.com.tr/kirim-dan-rusya-ya-baglanma-karari-/dunya/detay/1847649/default.htm (erişim tarihi: 17.08.2017).

https://www.nato.int/docu/review/2015/russia/sanctions-after-crimea-have-they-worked/tr/index.htm (erişim tarihi: 22.08.2017).

http://qha.com.ua/tr/siyaset/kirim-62-yil-once-ukrayna-ya-baglandi/142895/ (erişim tarihi:25.08.2017).

https://www.academia.edu/19621902/Uluslararas%C4%B1_Hukuk_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_K%C4%B1r%C4%B1m_%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1_ve_Kosova_Meselesiyle_Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1 (erişim tarihi: 25.08.2017).

http://europe.newsweek.com/rebels-ukraine-not-russias-puppets-says-putin-aide-316051 (erişim tarihi: 27.05.2017).

http://www.reuters.com/article/2014/07/29/us-ukraine-crisis-arms-specialreport-idUSKBNoFYoUA20140729 (erişim tarihi: 27.05.2017).

http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/regions/ (erişim tarihi: 27.05.2017).

http:://fakty.ua/180308-putin-nazval-vostok-ukrainy-novorossiiej (erişim tarihi: 30.08.2017).

http://mediarnbo.org/wp-cntent/uploads/2015.08.06_08_eng.jpg (erişim tarihi: 05.08.2017).

https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/28/why-putin-crimea-strategy-west-villain (erişim tarihi: 05.08.2017).

http://trtturk.com/haber/anlaşmama-protokolü-83190.html (erişim tarihi: 05.08.2017).

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%Documents/UKR/INT_CAT_NGO_UKR_18678_E.pdf (erişim tarihi: 10.08.2017).

http://frontnews.eu/news/en/9983/Ukraine-gave-up-nuclear-weapons (erişim tarihi: 10.08.2017).

http://www.european-council-europa.eu/council-meetings?meeting=2ee14fa-d018-4273-a8ca-fa690f31f297&lang=eng&type=EuropeanCouncil (erişim tarihi:11.08.2017).

https://www.dw.com/tr/almanyanın-silah-ihracatı-artıyor/a-19378558 (erişim tarihi: 11.08.2017).

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/amerika-arastirmalari-merkezi/2014/05/20/7605/ukrayna-krizi-abd-hegemonyasinin-sonunun-baslangicinin-sonu (erişim tarihi:12.08.2017).

http://www.21yyte.org/tr/arastirma/abd/2014/03/23/7499/abnin-ukrayna-siyaseti (erişim tarihi: 12.08.2017).

http://uacrisis.org/9283-reply-john-mearsheimer-putin-realist (erişim tarihi:09.08.2018.).

http://foreignpolicy.com/2015/02/09/how-not-to-save-ukraine-arming-kiev-is-a-bad idea/ (erişim tarihi: 27.07.2018).

https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html?noredirect=on&utm_term=.523f41043fc9 (erişim tarihi:29.07.2018).

https://www.politico.com/story/2013/08/barack-obama-vladimir-putin-095268 (erişim tarihi: 13.08.2018).

EKLER

EK-1 : Pavlik Morozov Anıtı

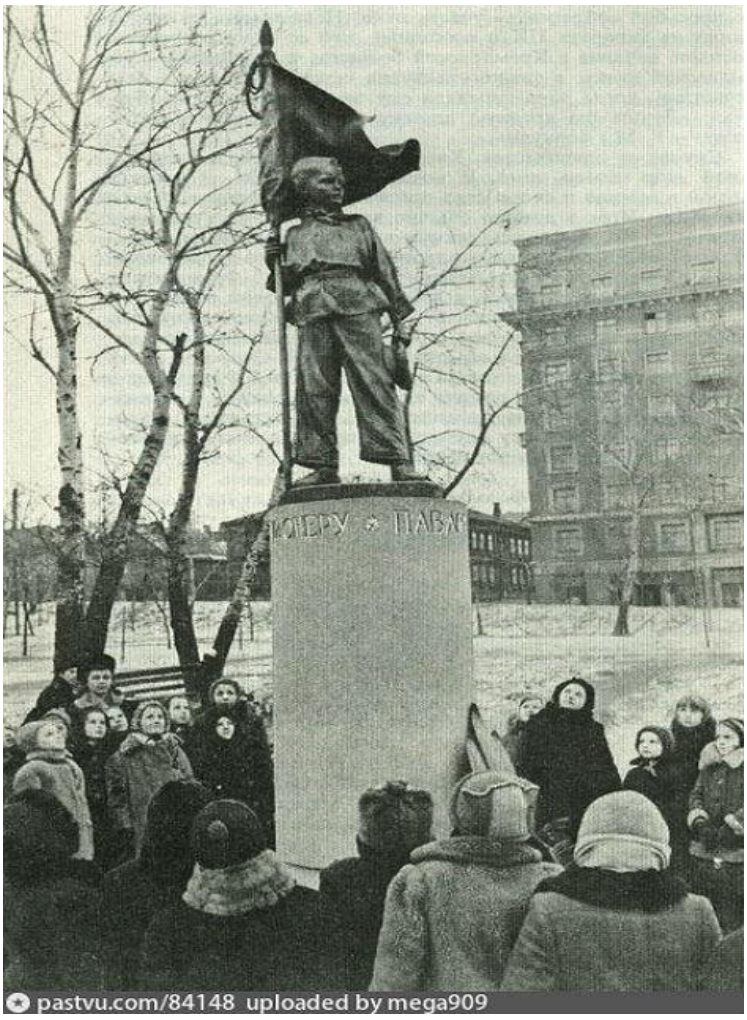

Kaynak: Retro View of Mankind's Habitat-Gallery- https://pastvu.com/ps(Pavlik Morozov Heykeli şu anda bulunmamaktadır. Stalin Döneminin bitmesiyle de bu heykel yıkılmıştır.)

EK-2: GULAG Kamplarının Bulunduğu Bölgeler

Kaynak: GULAG: David Hosford,Pamela Kachurin and Thomas Lamont ,Soviet Prison Camps and Their Legacy**,** Davis Center for Russian and Eurasian Studies,Harvard University, 2010, s. 1.

EK-3:1943-1944 Kızıl Ordunun İlerleyişi

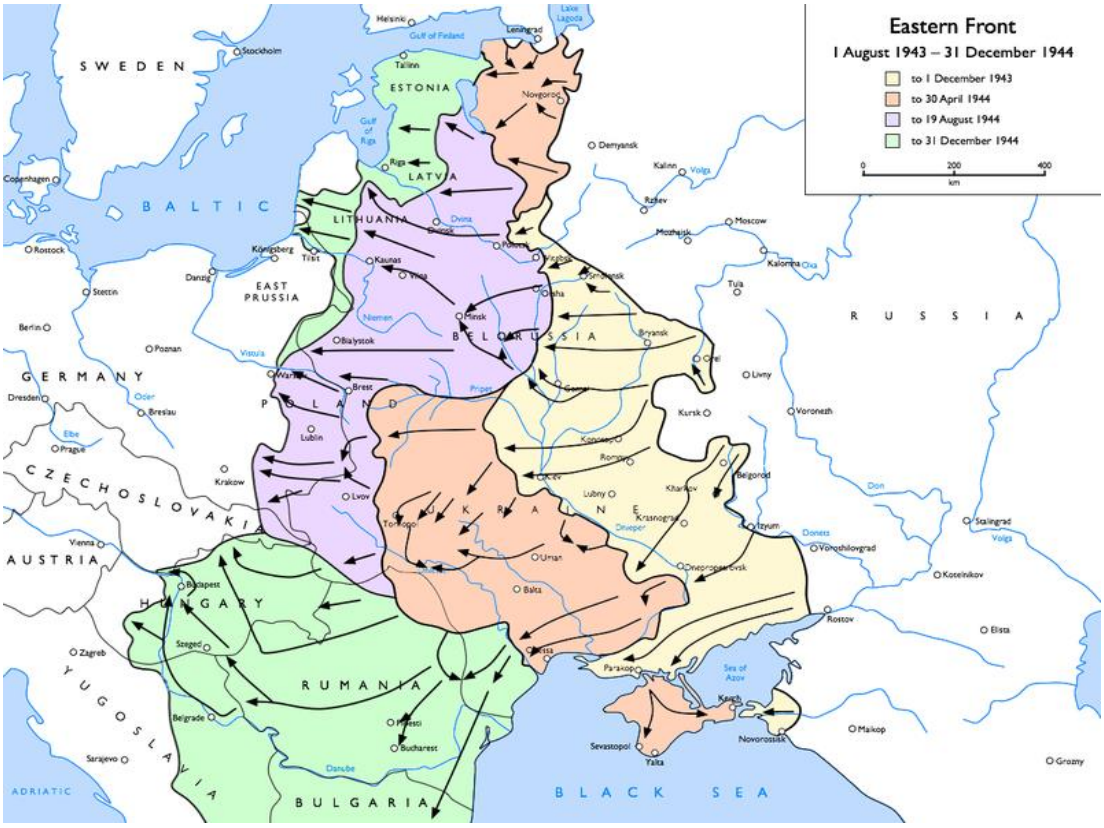

Kaynak: http://pedroselarosa.blogspot.com/2016/04/1-targu-frumos-muharebesi.html

EK-4: Doğu ve Batı Ukrayna'nın Profilleri

ÖZELLİKLER	BATI	DOĞU
Nüfus Yoğunluğu	Düşük	Yüksek
Kentleşme	Düşük	Yüksek
Etnik Kompozisyon	Ukrayin	Ukrayin-Rus
Konuşulan Dil	Ukraynaca	Rusça
Din	Katolik	Ortodoks
Ekonomik Profil	Tarım	
Siyasi Eğilim	Ilımlı veya radikal milliyetçilik ve liberalizm	Komünizm veya Liberal
Jeopolitik Tercih	Avrupa Taraftarı	Rusya Taraftarı, BDT'ci
Tarihi Hatıralar	Sovyetler Birliği 'işgalci', Ruslar 'düşman'	Sovyetler Birliği meşru devlet, Ruslar 'Slav Kardeşler'

Kaynak: Ömer Çağrı Tecer, 'Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri', Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı.4, Cilt.3, 2014, s. 111.

ÖZGEÇMİŞ

Elif GİRGİN
Narlıdere / İzmir
elifgirgin35@gmail.com
0506 595 87 13

EĞİTİM BİLGİLERİ:

- 2. Lisans: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Sağlık Yönetimi, 2016-Devam Ediyor
- Yüksek Lisans: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, 2014-2018
- Lisans: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü 2005-2010
- Lise: Namık Kemal Lisesi, Türkçe Matematik Bölümü, 2001-2004

DENEYİMLER:

TURCHROME İzmir, 2015-2015 **İdari İşler Personeli**

- Gelen telefon çağrılarının ilgili yönlendirilmesi
- Ön muhasebeye destek olunması
- Yazı işlerinden sorumlu olunması
- Gelen giden evraklardan sorumlu olunması
- İşletmeye dair tüm organizasyonların yapılması
- Genel müdürünün asiste edilmesi

PWT-ALKE-ALKATAŞ Samsun, 11.2011- 01.2014 **İdari İşler Personeli**

- Türkçe-İngilizce çevirilerin yapılması
- Atık su arıtma tesislerinin metot yöntemlerinin yazılması
- İşletmeye dair tüm organizasyonların yapılması
- İdari satın alma süreçlerinin tamamından sorumlu olunması
- Yazı işlerinden sorumlu olunması
- Proje müdürünün asiste edilmesi

BİLGİSAYAR BİLGİSİ:

- Bilgisayar: MS Office (İyi)
- AutoCad (Orta)
- 3DsMAX (Başlangıç)

KURS VE SERTİFİKALAR:

- 3DsMAX Kursu, İzmir Büyükşehir Belediyesi Meslek Fabrikası, 2017 (200 saat)
- Dış Ticaret Kursu, BEMAR Kariyer Okulları, 2015 (130 Saat)
- Bilgisayar Kursu, 2002 (180 saat)

YABANCI DİL: İNGİLİZCE (İLERİ SEVİYE)
RUSÇA (BAŞLANGIÇ)

STAJ: İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği İlişkileri Bölümü

İLGİ ALANLARI:

- Spor yapmak, sanatsal aktiviteleri takip etmek, meditasyon

KİŞİSEL BİLGİLER:

- Doğum Tarihi: 1986
- Doğum Yeri: İzmir
- Ehliyet: B Sınıfı (2012)
- Sigara: Kullanmıyor